

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Слов'янський державний педагогічний університет**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Випуск 3

**Матеріали
науково-теоретичної та науково-методичної конференції
викладачів та студентів
Слов'янського державного педагогічного університету,
учителів загальноосвітніх закладів**

**(філологічний факультет,
19-21 квітня 2011 р.)**

Затверджено
на засіданні ученої ради СДПУ.
Протокол № 8 від 30.03.2011 р.

Слов'янськ – 2011

УДК 80
ББК 80
A437

Редакційна колегія:

В.А. Глущенко – доктор філологічних наук, професор;

С.М. Швидкий – кандидат історичних наук, доцент;

Н.І. Овчаренко – кандидат філологічних наук, доцент;

А.Г. Співка – кандидат педагогічних наук, доцент;

І.М. Казаков – кандидат філологічних наук, доцент;

Н.М. Маторіна – кандидат філологічних наук, доцент.

A437 Актуальні питання сучасної науки. Випуск 3 / Матеріали науково-теоретичної та науково-методичної конференції викладчів та студентів Слов'янського державного педагогічного університету, учителів загальноосвітніх закладів (філологічний факультет, 19-21 квітня 2011 р. / Відп. ред. Н.М. Маторіна. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – 286 с.

Розглядаються актуальні питання російського, українського й загального мовознавства та літературознавства, методики викладання мови та літератури в педагогічному вузі та загальноосвітніх закладах.

Збірник розраховано на наукових робітників, викладачів педагогічних вузів, учителів, аспірантів, студентів тощо.

Випуск підготовлено за матеріалами наукових досліджень викладачів, аспірантів та студентів СДПУ, учителів загальноосвітніх закладів.

УДК 80
ББК 80
© Н.М. Маторіна, 2011 (укладання)

ЗМІСТ

Абдулазізова Т.А. ДІАЛОГІЧНІСТЬ У ХОДІ ЛЕКЦІЙНОЇ ПОДАЧІ МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ	12
Азизова Л.Х. ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ВВОДНЫХ КОМПОНЕНТОВ	15
Алексеева Н.А. О ПОНЯТИИ ЛЕКСИЧЕСКИЕ АНТОНИМЫ	17
Андрейчикова Л.М. ПРО ПІДСУМКИ ДИПЛОМНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	18
Аніщук М.В. ЛЮДИНА ТА СВІТ У ДЗЕРКАЛІ ПОСТМОДЕРНІЗМУ (на матеріалі творів П.Зюскінда «Контрабас» і «Повість про пана Зоммера»)	19
Барабанова О.А., Горбачук Д.В. МІСЦЕ ЕТНОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	21
Беличенко О.Л., Стоянов В.А. ЗАДАЧИ АГОНИСТИКИ КАК ТЕМА ДРЕВНЕГРЕЧЕСКОЙ ПОЭЗИИ VII – VI вв. до н.э.	23
Белогурова О.А. ДОКУМЕНТ И ВЫМЫСЕЛ В РОМАНЕ В.М. ШУКШИНА «Я ПРИШЕЛ ДАТЬ ВАМ ВОЛЮ»	25
Боева І.С. ХУДОЖНЯ СВОЄРІДНІСТЬ КАЗОК ОСКАРА УАЙЛЬДА	27
Боженко Н.В. МІФОЛОГІЧНІ ОБРАЗИ І СИМВОЛИ ЯК КАТЕГОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІЯВУ В УСНІЙ НАРОДНІЙ ТВОРЧОСТІ.....	30
Бондаренко О.О. ОБ ОДНОМ СЛОВАРЕ ЖАРГОННОЙ ЛЕКСИКИ.....	34
Булгакова Ю.В. К ВОПРОСУ О СИНТАКСИЧЕСКИХ ОШИБКАХ В РЕЧИ УЧАЩИХСЯ	36

Винникова Т.С. ОБ ОСНОВНЫХ ПЕРЕХОДНЫХ ЯВЛЕНИЯХ В ОБЛАСТИ ЧАСТЕЙ РЕЧИ.....	38
Гаркуша Т.В. МОТИВ РЕБЕНКА И ЕГО ВОПЛОЩЕНИЕ В ТВОРЧЕСТВЕ Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО	39
Гладиш І.М. ГОВІРКА СЕЛА КЛИНОВЕ АРТЕМІВСЬКОГО РАЙОНУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	42
Гнідко Г.В. ПРОБЛЕМА МИТЦЯ І МИСТЕЦТВА В ПОСТМОДЕРНІЙ РОМАНІСТИЦІ ДЖОНА ФАУЛЗА	44
Горячева О.Г. К ВОПРОСУ ОБ АКТУАЛЬНОСТИ АНАЛИЗА, СИСТЕМАТИЗАЦИИ И ОБОБЩЕНИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ И ПРИКЛАДНЫХ СВЕДЕНИЙ ПО МОРФЕМИКЕ РУССКОГО ЯЗЫКА.....	47
Гохберг О.С. К ПРОБЛЕМЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗА. ОСОБЕННОСТИ СТРУКТУРЫ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗА В ФЕЛЬЕТОНЕ.....	49
Грунський С.В. ФІЛОСОФСЬКО-ЕСТЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА РОМАНУ ОСКАРА УАЙЛЬДА «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ».....	54
Диденко А.Н. К ВОПРОСУ АКТУАЛЬНОСТИ ТЕМЫ ДИПЛОМНОГО СОЧИНЕНИЯ.....	55
Дончук В.О. ДО ДЕЯКИХ ПРОБЛЕМ ЩОДО ВИВЧЕННЯ В ШКОЛІ ПОВІСТІ М.В.ГОГОЛЯ «ТАРАС БУЛЬБА»	57
Дончук В.О. СУСПІЛЬНО ПОЛІТИЧНІ РЕАЛІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД НА ОСНОВІ ПОЛІТИЧНОЇ РЕКЛАМИ	60
Дрогал В.А. К ПРОБЛЕМЕ КАТЕГОРИИ ЧИСЛА ИМЕНИ СУЩЕСТВИТЕЛЬНОГО В СОПОСТАВИТЕЛЬНОМ АСПЕКТЕ (русско-украинские соответствия)	63

Євграфова А.О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДРАМАТУРГІЇ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	65
Євсєєв А.О. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОЇ ПРОЗИ	67
Заблоцька О.А. ЗАПЕРЕЧНО-ОЦІНЮВАЛЬНІ ЕПІТЕТИ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ.....	71
Жовниренко Я.Г. К ВОПРОСУ О ЯЗЫКОВОЙ СИТУАЦИИ В РАБОТАХ В.А.АВРОРИНА.....	73
Зенцова С.О. СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОРІВНЯНЬ У МОВОТВОРЧОСТІ КАТРИ ГРИНЕВИЧЕВОЇ	75
Іванова М.В. ОСОБЕННОСТИ ХРОНОТОПА В ПОВЕСТИ И.С. ШМЕЛЕВА «БОГОМОЛЬЕ»	82
Ілюк А.Ю. ТВОРЧИСТЬ ЛІНИ КОСТЕНКО В КОНТЕКСТІ ШІСТДЕСЯТНИЦТВА.....	83
Ірза Е.Н. ЦВЕТ КАК ВАЖНЕЙШИЙ КОМПОНЕНТ ПОЭТИКИ А.А. БЛОКА	87
Ісмагілова Ю.И. К ВОПРОСУ О ФУНКЦИЯХ ЗНАКОВ ПРЕПИНАНИЯ.....	89
Каморникова Ю.В. ТРАДИЦІЙНЕ ТА СУЧАСНЕ ВЧЕННЯ ПРО ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ	90
Кандыбко Ю.С. ОБЩИЕ ЗАКОНОМЕРНОСТИ РАЗВИТИЯ РУССКОЙ ДЕТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ НА РУБЕЖЕ ХХ-ХХІ ВВ.	93
Квасенко М.Н. ОБ ОДНОМ АСПЕКТЕ АКТУАЛЬНОСТИ ТЕМЫ ДИПЛОМНОЙ РАБОТЫ	96

<i>Ковляшенко О.И.</i> БОРЬБА ДОБРА И ЗЛА В ДУШАХ ГЛАВНЫХ ГЕРОИНЬ РОМАНА «ИДИОТ» Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО	98
<i>Котляренко Ю.С.</i> СПЕЦИФИКА ВТІЛЕННЯ ІДЕЙ СЕНТИМЕНТАЛІЗМУ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРАХ	100
<i>Котюжанская В.И.</i> ТЕМАТИЧЕСКОЕ РАЗНООБРАЗИЕ ПОЭТИЧЕСКИХ СБОРНИКОВ В.Я. БРЮСОВА	103
<i>Кочукова Н.І.</i> СЛОВОТВОРЧІ СУФІКСАЛЬНІ ФОРМАНТИ ІМЕННИКІВ У МОВОЗНАВЧИХ ТЕКСТАХ	106
<i>Кривошеєнко А.І.</i> АНІМАЛІСТИКА Р. КІПЛІНГА НА ПРИКЛАДІ ТВОРУ: «КНИГИ ДЖУНГЛІВ»	108
<i>Крикун К.О.</i> ЕВОЛЮЦІЯ БАРОКОВОЇ ПОЕТИКИ В ТВОРАХ В.ШЕКСПІРА ДРУГОГО І ТРЕТЬОГО ПЕРІОДІВ ЙОГО ТВОРЧОСТІ.....	109
<i>Кузін В.Ю.</i> ОКОЛИЦЯ ЯК ЗНАК МАРГІНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В ТВОРЧОСТІ ХОРХЕ ЛУІСА БОРХЕСА.....	113
<i>Куликова И.С.</i> НАРЕЧИЕ КАК ПРЕДМЕТ ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКОГО ОПИСАНИЯ В ДИПЛОМНОЙ РАБОТЕ	114
<i>Леле Г.С.</i> ФИЛОСОФСКАЯ ЛИРИКА Ф. ТЮТЧЕВА	116
<i>Луговской А.А.</i> О НАЗВАНИЯХ БУКВ РУССКОГО АЛФАВИТА	118
<i>Луковенко К.І.</i>	119
СЕМАНТИЧНІ ГРУПИ ПРИЗВИЩ ПЕДАГОГІЧНОГО ЛІЦЕЮ М. СЛОВ'ЯНСЬКА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	119
<i>Любовська І.А.</i> ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦЯ У ТВОРАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ.....	122
<i>Лях Д.В.</i> КОНФЛІКТ ОСОБИСТОСТІ Й ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ В РОМАНІ ДЖ. ОРУЕЛЛА „1984”	127

Макаренко І.С. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ З ОРФОГРАФІЇ В 10-МУ КЛАСІ	129
Максимова Є.О. СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕТЕКТИВУ ЯК ЖАНРУ	131
Маторин Б.И. СЛОВАРИ ХХІ ВЕКА НА ЗАНЯТТЯХ ПО ЯЗЫКУ В ВУЗЕ	133
Маторина Н.М. К ВОПРОСУ ОБ ОРГАНИЗАЦИИ ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ НА ПЕРВОМ КУРСЕ РУССКО-УКРАИНСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА	135
Маторина Н.М., Малащицкая М.Ю. К ВОПРОСУ ОБЗОРА ЛИТЕРАТУРЫ ПО ТЕМЕ КУРСОВОГО ПРОЕКТА	137
Мезеря М.В. ПЕРЕГУКИ “ЗЛОЧИНУ І КАРИ” У ТВОРЧОСТІ Ф. ДОСТОЄВСЬКОГО, П. МИРНОГО ТА О. УЛЬЯНЕНКА	141
Мірошниченко Ю.О. ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ	143
Митрова И.Н. К ВОПРОСУ О ПРИНЦИПАХ РУССКОЙ ПУНКТУАЦИИ	146
Мошкова Е.С. ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ В ИЗУЧЕНИИ ИМЕНИ ЧИСЛИТЕЛЬНОГО	148
Наталенко В.В. УСКЛАДНЕНІ РЕЧЕННЯ В НАУКОВОМУ ТЕКСТІ.....	150
Нечаева А.О. ТВОРЧЕСТВО И. СЕВЕРЯНИНА ПЕРИОДА ЭМИГРАЦИИ: ОСОБЕННОСТИ ПОЭТИКИ	154
Ніколайчук А.С. ВИВЧЕННЯ ПАРАТАКСИСУ Й ГІПОТАКСИСУ В ПРАЦЯХ О. О. ПОТЕБНІ.....	156
Нуцуляк І.Ю. ВИРАЖАЛЬНІ ЗАСОБИ У СИСТЕМІ МОВЛЕННЄВОЇ ПІДГОТОВКИ ШКОЛЯРІВ	159

Огієнко К.О. ІДЕЇ АКТУАЛЬНОГО ЧЛЕНУВАННЯ РЕЧЕННЯ В ПРАЦЯХ Г. ГАБЕЛЕНЦА.....	164
Орел А. С. ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ ФОНЕТИЧНОГО ЗАКОНУ.....	168
Паніна О.В. ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОВІДНОШЕННЯ БІБЛІЇ ТА ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	173
Перепеленко Н.П. «ЧАПАЕВ И ПУСТОТА» ВИКТОРА ПЕЛЕВИНА КАК ПОСТМОДЕРНИСТСКИЙ РОМАН.....	177
Піскун В.О. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ЛЕКСИКА ПРЕСИ ДОНБАСУ XX століття.....	180
Подлина Н.В. К ВОПРОСУ ИЗУЧЕНИЯ ЛЕКСИКОЛОГИИ В ШКОЛЕ.....	186
Полякова М.А. К ВОПРОСУ О СПЕЦИФИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В УСЛОВИЯХ УКРАИНСКО-РУССКОГО ДВУЯЗЫЧИЯ	187
Полякова О.М. ПЕРЕКЛАДНА ВЗАЄМОВІДПОВІДНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ЛЕКСИКИ.....	189
Пономарева И.В. ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ НЕОПРЕДЕЛЕННОЙ ФОРМЫ ГЛАГОЛА	192
Пономаренко М.Г. СЮЖЕТНО-ТЕМАТИЧНІ ГРУПИ БАЛАД.....	194
Ратушная А.В. СЛОВСОЧЕТАНИЕ НА УРОКАХ ЯЗЫКА В ШКОЛЕ.....	198
Решетняк О.О. СПЕЦИФІКА СИНКРЕТИЧНИХ ЯВИЩ У МЕЖАХ СЕМАНТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ЧАСТИН МОВИ	200
Рубан А.А. ОСОБЕННОСТИ НЕОМИФОЛОГИИ МАЛОЙ ПРОЗЫ Л. АНДРЕЕВА ПОЗДНЕГО ПЕРИОДА ТВОРЧЕСТВА.....	202

Рыпаленко М.Ю. О СТРУКТУРЕ ДИПЛОМНОГО СОЧИНЕНИЯ, ПОСВЯЩЕННОГО ПРОБЛЕМЕ ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ БЕЗЛИЧНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ	204
Савченко Е.В. ОСНОВНЫЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ ИЗУЧЕНИЯ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ГНЕЗДА	205
Савченко Н.Н. О РАБОТЕ НАД ДИПЛОМНЫМ ПРОЕКТОМ НА ТЕМУ «РУССКАЯ ФРАЗЕОЛОГИЯ В АСПЕКТЕ ЦВЕТООБОЗНАЧЕНИЯ»	209
Сегін Л.В., Денисенко Н.О. ПРИЗВИСЬКА ЗА ЗОВНІШНІМИ ОЗНАКАМИ (на матеріалі антропонімії м. Ізюма)	211
Седлецкая И.В. К ВОПРОСУ ОБ ИЗУЧЕНИИ КАТЕГОРИИ НАКЛОНЕНИЯ ГЛАГОЛА	216
Семочкина С.Ю. ЖАНРОВОЕ СВОЕОБРАЗИЕ «МАЛЕНЬКИХ ПОЭМ» С. ЕСЕНИНА	217
Тендітна Н.М. ОБРАЗ ЖІНКИ-ВБИВЦІ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ	219
Терещенко В.В. ТЕОРЕТИЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО УРОКУ ..	222
Тесьолкіна К.І. ЕКСПРЕСИВНО- ЕМОТИВНІ ПОТЕНЦІЇ ОКАЗІОНАЛЬНИХ МОДИФІКАЦІЙ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ (на матеріалі англomовної художньої літератури)	226
Тищенко К.А. ВНУТРІШНЯ РЕКОНСТРУКЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА СУЧАСНОЇ КОМПАРАТИВІСТИКИ	230
Тищенко О.О. ДУХОВНІ ПОШУКИ У ТВОРЧОСТІ СТЕПАНА ПРОЦЮКА ..	231
Трищенко Т.І. ОСОБЛИВОСТІ СТИЛЮ ХУДОЖНЬОГО НІМЕЦЬКОМОВНОГО ТВОРУ „DER LANDARZT“ НІМЕЦЬКОМОВНОГО ПИСЬМЕННИКА ROLF ULRICI	233

Тюлюнова И.В. ПУШКИНСКАЯ ТЕМА В РОМАНЕ И.А. БУНИНА «ЖИЗНЬ АРСЕНЬЕВА»	235
Умеренкова С.В. О МОЛОДЕЖНОМ ЖАРГОНЕ И ЕГО ОТРАЖЕНИИ В СМИ .	237
Федькина А.Н. ТИПОЛОГИЯ ЖАНРА СКАЗКИ В ТВОРЧЕСТВЕ А. ТОЛСТОГО.....	239
Харлова Е.Л. К ВОПРОСУ О ЧАСТЕРЕЧНОЙ ХАРАКТЕРИСТИКЕ ПАРОНИМОВ	242
Целюх О.Ю. ІСТОРИЧНА КОНЦЕПЦІЯ У ТВОРЧОСТІ ЮЛІАНА ОПІЛЬСЬКОГО	243
Чачина Е.Н. ПОЭМА В. МАЯКОВСКОГО «ХОРОШО!» КАК СИНКРЕТИЧЕСКИЙ ЖАНР.....	246
Черненькая А.А. ФИЛОСОФСКО-ЭТИЧЕСКИЕ ПОИСКИ Б. Л. ПАСТЕРНАКА ..	248
Шапран Ю.О. УКРАЇНСЬКИЙ ВОДЕВІЛЬ У ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ	251
Шарабан О.М. ОСОБЛИВОСТИ ТРАКТОВКИ ТЕМИ „ВТРАЧЕНОЇ ГЕНЕРАЦІЇ” В РОМАНІ РЕМАРКА „НА ЗАХІДНОМУ ФРОНТІ БЕЗ ЗМІН”	254
Швидка А.В. ФОРМАЛЬНО-СИНТАКСИЧНЕ ІМЕННИКОВЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФІНІТИВА В ПОЗИЦІЇ ДОДАТКА.....	257
Швидка Н.В. СЕМАНТИЧНИЙ ДІАПАЗОН ВИГУКОВОГО ФРАЗЕОЛОГІЗМУ ЦУР ТОБІ ТА ПЕК!	265
Шевчук М.М. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРИКЛАДНЫЕ ПРОБЛЕМЫ НЕСКЛОНЯЕМЫХ ИМЕН СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ	269
Шишко Т.В. СУЧАСНІ ПРИЙОМИ У НАВЧАННІ ЧИТАННЯ ОРИГІНАЛЬНИХ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ У СТАРШІЙ ШКОЛІ	271

<i>Щербатюк В.С., Уланова Ю.П.</i> ХУДОЖНЄ ВТІЛЕННЯ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ КЛАСИЦИЗМУ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРАХ XVII – XIX століть	273
<i>Юркевич Н.Б.</i> ЕСТЕТИЧНО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЕЗІЇ НЕОКЛАСИКІВ	275
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	279

Абдулазізова Т.А.

ДІАЛОГІЧНІСТЬ У ХОДІ ЛЕКЦІЙНОЇ ПОДАЧІ МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент **В.І.Романько**

Діалогічність у навчанні на сьогодні розглядається як основний домінуючий тип навчально-виховного процесу. Невипадково в педагогіці та методиках акцент робиться на інтерактивних методах навчання, в основі яких – діалогічна взаємодія. Інтерактивні технології навчання, де перевага надається діалогічності, детально представлені в працях таких українських педагогів, як В.Андрусенко, О.Гузь, О.Пометун, Л.Пироженко, А.Фасоля, В.Федоренко, російських науковців Д.Карнющенко, І.Колесникової, у чисельних виступах на конференціях, у журнальних статтях інших авторів.

Коли йдеться про діалогічність навчання, то вчитель уже на етапі аналізу навчального матеріалу, який буде повідомлятися учням у монологічній формі, прагне визначити можливості стимулювання діалогічного мислення учнів. Матеріал трактується так, щоб учні відчули протиріччя, наявність внутрішнього діалогу в повідомленні вчителя. Це забезпечується структуруванням матеріалу, який повідомляється, а також способом його викладу (інтонаційними нюансами), де учні мають у підтексті відчути неоднозначність інформації, можливість інших варіантів.

Досвід роботи показує, що успіх роботи на уроці літератури, на відміну від інших предметів, залежить не тільки від установаження «ділових, партнерських відносин», а перш за все від взаємного співпереживання, що забезпечується зворотним зв'язком на рівні розуміння й емоційного переживання.

Подаючи матеріал у монологічних формах, як, наприклад, у ході лекції, учитель повинен підводити учнів до розуміння, що все, що

повідомляється, є особистою позицією самого вчителя або літературознавця і уже на етапі першого сприймання включатися в діалог з учнями, висловлюючи свої сумніви чи свою точку зору.

Серед монологічних форм у системі діалогічної взаємодії лекція типу дискусійної, сократичної, з опорним конспектом займає особливе місце. Лекційним методом частіше всього подають біографію письменника, огляд літературного процесу певного періоду, художніх стилів, напрямів у літературі й мистецтві, рідше – питання, пов'язані з різними аспектами конкретного літературного твору.

Плануючи дискусійну лекцію, учитель попередньо вводить учнів у коло проблем, які будуть розглядатися на уроці, й пропонує їм обов'язково підготувати свої запитання, які й стануть для вчителя основою його лекції. Ці запитання учні можуть подати в письмовому вигляді напередодні, і тоді вчитель, відповідно систематизуючи їх, вибудовує лекцію так, щоб досягти поставленої мети. А може по ходу лекції провокувати учнів, ставити запитання, відсилаючи їх до вже відомого матеріалу.

Якщо лекція читається на основі опорного конспекту або розгорнутого плану, з яким учні мають наперед ознайомитися, то вчитель, ідучи точно за визначеним планом, ставить запитання до кожної тези й корегує відповіді учнів знову ж таки шляхом постановки проблемних запитань.

Безумовно, у визначенні згаданих типів лекції є відповідна умовність, бо на практиці в умовах роботи з певним колективом обраний тип лекції може трансформуватися у евристичну бесіду або в лекцію репродуктивного характеру.

Найважливіша умова успіху – діалогічність характерна також для лекції по біографії письменника. Наперед підготовлені запитання, що передбачають неоднозначну реакцію учнів, у процесі лекції вчитель

повинен ставити й корегувати так, щоб не викликати суперечки, яка спрямовує урок в інший напрямок, бо, «зачепившись» за якусь морально-етичну проблему, учні можуть так захопитися самою суттю проблеми та її актуальністю в сучасному житті, що забудуть про письменника. Перед початком лекції слід звернути увагу на необхідність формування проблеми й використання епіграфа до біографії письменника.

Дискусійна лекція може включати й суперечку за допомогою «групи шуму». У цьому випадку вчитель може наперед підготувати таку групу, запропонувавши учням заздалегідь познайомитися з відповідною інформацією, щоб вони (учні) могли ставити запитання по ходу лекції. Але найкраще, якщо в класі буде панувати така атмосфера, таке взаєморозуміння, коли учні самі, без спонукання по ходу розповіді вчителя ставлять запитання. Це ідеальний варіант відчувати зворотний зв'язок і відповідно корегувати наперед спланований хід уроку й матеріал, який має бути засвоєний.

Тему, що буде подаватися методом лекції, учитель може повідомляти наперед, щоб учні могли підготувати запитання. Ми вже наголошували на тому, яке значення у засвоєнні й розумінні інформації має вміння побачити проблему й сформулювати запитання, які, будучи записані на дошці у вигляді плану, стануть основною канвою лекції. Звернімо увагу на план лекції, запропонований учителем. Краще, якщо це буде план у вигляді запитань проблемного характеру або цитатний план, що вже включає діалогічність, бо базується на думці самого письменника, його рідних, друзів, сучасників, літературознавців, думці, з якою можна посперечатися, вступити в діалог.

Таким чином, у монологічних методах, до яких відноситься й лекція, учитель удається до різних прийомів, що стимулюють діалог на уроці чи діалогічне мислення кожного учня.

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ВВОДНЫХ КОМПОНЕНТОВ

Научный руководитель –

канд. пед. наук, доцент **Ю.В.Ледняк**

Цель нашего дипломного исследования – систематизировать и обобщить теоретические сведения по пунктуации на материале предложений, осложненных вводными словами, сочетаниями слов и вводными предложениями, а также проанализировать прикладные аспекты проблемы изучения вводных слов, сочетаний слов и вводных предложений в 8-м классе общеобразовательной школы в современных условиях.

В соответствии с целью были сформулированы задачи, которые, на наш взгляд, успешно решены в дипломном сочинении. Решению поставленных задач подчиняется вся структура работы.

Первая глава нашего дипломного исследования носит теоретический характер. В ней мы определили предмет синтаксиса как раздела языкознания, сопоставили и проанализировали разные взгляды на предмет синтаксиса и его задачи; четко обозначили содержание синтаксиса как научной и учебной дисциплины.

Всесторонне охарактеризовали предложения, осложненные вводными и вставными словами, словосочетаниями и предложениями; описали значения вводных слов, особое внимание уделили вопросу о морфологическом выражении вводных слов, описали структуру предложений с вводными компонентами. Охарактеризованы особенности предложений, осложненных вставными компонентами. В частности, мы показали, что вводные компоненты являются своеобразной «надстройкой» над структурой предложения; вводные компоненты не являются членами предложения, не входят в его структуру, не имеют грамматической связи

со словоформами, которые составляют предложение. Они интонационно вычленяются в предложении с помощью пауз и понижения тона; на письме вводные компоненты выделяются запятыми, реже – тире. По структуре вводные компоненты представляют собой слова, словосочетания или предикативные единицы (вводные предложения): *Право, судьба бывает так причудлива (А. Чехов)*; вводные компоненты всех видов выполняют одинаковые функции: помогают оформить высказывание, позволяют говорящему не только передать с помощью предложения определенную информацию, но и выразить отношение к ней, воздействовать на адресата.

Вторая глава дипломного сочинения носит прикладной характер. В ней дан всесторонний анализ школьных программ и учебников с точки зрения представленности в них темы «Вводные слова, сочетания слов и предложения». Школьный учебник русского языка не в полной мере соответствует программным требованиям, поскольку информация о вводных компонентах в нем крайне незначительна, учебник предлагает слишком мало заданий для практического освоения темы.

Подробнейшим образом описаны цель, задачи, содержание и методика проведения педагогического эксперимента. Центральным является организация и проведение формирующего эксперимента: в параграфе, посвященном этому материалу, мы предложили разработку традиционных уроков по теме «Вводные слова и предложения», разработки нестандартных уроков, систему упражнений, которые можно использовать в учебном процессе при изучении данной темы, а также задания для внеклассной работы по языку.

Результаты педагогического эксперимента подтвердили эффективность предложенной системы работы по изучению темы «Вводные слова, сочетания слов и предложения». Проведя дипломное исследование, мы сделали выводы и обобщения.

О ПОНЯТИИ ЛЕКСИЧЕСКИЕ АНТОНИМЫ

Научный руководитель –
старший преподаватель **Б.И.Маторин**

Одним из ярких проявлений системных отношений в лексике является соотнесительное противопоставление двух и более слов, противоположных по самому общему и наиболее существенному для их значения семантическому признаку. Такие слова называются лексическими антонимами (греч. *anti* – против + *онута* – имя).

Так, семантически (и, естественно, логически) соотнесительными являются слова, характеризующие разного рода качественные признаки, например: красоту, цвет, вкус и др. (*красивый* – *безобразный*, *светлый* – *темный*, *горький* – *сладкий*); эмоции (*любовь* – *ненависть*, *веселье* – *грусть*, *ласка* – *грубость*); понятия пространства, времени (*вверх* – *вниз*, *север* – *юг*, *сегодня* – *завтра*, *зима* – *лето*); действие и состояние (*закрывать* – *открыть*, *краснеть* – *бледнеть*, *белеть* – *чернеть*) и многие другие.

Соотнесительность самых общих признаков противоположности нередко дополняется частными, конкретными, семантически не менее значимыми признаками. Это наблюдается при антонимизации многозначных слов, различающихся спецификой синтагматических отношений. Например, противоположность слов *тяжелый* (пакет) и *легкий* (пакет) основывается на существенном признаке веса; в сочетании со словами *человек*, *животное*, *голова*, *рука* и т. д. (*тяжелая рука* – *легкая рука*) существен признак физических свойств; антонимия сочетаний *тяжелая* (громоздкая) *крыша* – *легкая* (негромоздкая) *крыша* базируется на признаке пропорциональности и т. д.

В том случае, когда в контрастирующие отношения вступают понятия несоотнесимые, называющие их слова не являются антонимами.

Так, в предложении: *Перед нами был невысокий, но длинный забор*, выделенные слова – не антонимы, так как понятия «высота» и «длина» характеризуют предмет (забор) с разных сторон, семантически не соотносимых между собой. В данном случае мы имеем дело с логическим противопоставлением (которое создает так называемую антонимическую ситуацию), а не с собственно лексической антонимией.

Содержание понятия антонимов в последнее время существенно расширено и дополнено. Так, до недавнего времени антонимами считались только слова, содержащие в своем значении указание на качество. Современные исследователи усматривают антонимию и у слов, принадлежащих к одной и той же части речи, обозначающих разного рода чувства, действие, состояние, оценку, пространственные и временные отношения и т.д., т.е. все более укрепляется широкое понимание антонимии.

Андрейчикова Л.М.

ПРО ПІДСУМКИ ДИПЛОМНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Науковий керівник –

канд. філол. наук, доцент **Н.М.Маторіна**

Протягом п'ятого року навчання на російсько-українському відділенні філологічного факультету СДПУ ми працювали над дипломним дослідженням на тему «Вивчення іменних частин мови в умовах українсько-російської двомовності (на матеріалі іменника)».

Дослідження має комплексний характер, є спробою компонентного аналізу іменника в споріднених російській та українській мовах. Матеріал, що досліджується, проаналізовано з точки зору транспозиційності та інтерферентності; іменник розглянуто також у прикладному аспекті – вивчення названого лінгвістичного матеріалу на уроках мови у школі.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

У вступі чітко формулюються актуальність теми, мета роботи, завдання дослідження, методи та новизна його, теоретична і практична значущість роботи.

Перший розділ має теоретичний характер. У ньому подано повну характеристику іменника у зіставному аспекті. Усі теоретичні положення прокоментовано.

Другий розділ носить експериментально-дослідницький характер. Детально проаналізовано змістовну сторону транспозиції та інтерференції. Наведено результати педагогічного експерименту, що підтвердив ефективність запропонованої системи роботи і гіпотезу дослідження.

Дослідження виконано на великому фактичному матеріалі.

У роботі не лише узагальнено наукові здобутки теорії й практики з питань морфології, але й висвітлюються питання, які ще не були об'єктом аналізу в науково-методичній літературі.

Аніщук М.В.

ЛЮДИНА ТА СВІТ У ДЗЕРКАЛІ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

(на матеріалі творів П.Зюскінда «Контрабас» і

«Повість про пана Зоммера»)

Науковий керівник –

канд. філол. наук, доцент І.М. Рябініна

Кінець ХХ – початок ХХІ ст. рядом дослідників культури визначається як епоха постмодернізму, або постмодерну. Типовими рисами цієї доби є заперечення традиційних цінностей, терпимість до двозначності, акцентування різноманіття, схвалення інновацій та змін, особлива увага до існуючої реальності.

Постмодернізм як літературний напрям, що прийшов на зміну модернізму, відрізняється еkleктизмом, цитатністю, тяжінням до стилізації, ремінісценцій та алюзій.

Для його поезики характерні гра з культурними знаками й кодами, змішування дискурсів елітарної та масової культури, розчинення авторського голосу в дискурсах оповіді, сприйняття реальності як віртуальної, плюралізм, нелінійне бачення світу.

Постмодернізм торкається питань не стільки світогляду, скільки світовідчуття, тобто звертається до тієї сфери, де на перший план виходить не раціональна, логічно оформлена філософська рефлексія, а глибоко емоційна, внутрішньо пережита реакція сучасної людини на світ, що її оточує.

Яскравим представником постмодерністської літератури кінця ХХ - початку ХХІ століття є видатний німецький письменник Патрік Зюскінд, перу якого належать п'єса «Контрабас», роман «Парфуми», повість «Голубка», «Повість про пана Зоммера» та ін.

У своїх творах П. Зюскінд розглядає проблему взаємин світу й людини, байдужості оточуючих до проблем та переживань інших. Дуже часто світ нав'язує свої бажання людині, і вона або без заперечень виконує їх, або не підкоряється та стає «аутсайдером», маргіналом, людиною, яка не схожа на інших.

У моноп'єсі «Контрабас» втілюється характерна для Зюскінда тема відчуженості й самотності людини, її невпевненості в собі й своїх рішеннях. Увесь сюжет п'єси заснований на драматизмі внутрішнього світу її головного героя – безіменного музиканта, який хоче вирватися з ієрархії оркестру й суспільства, але боїться бути вільним. Тема музики втрачає своє високе звучання, контрабас – своєрідний двійник героя – перетворюється на символ зубожіння душі людини, символ повної безвиході. Фінал п'єси

залишається відкритим – читачі / глядачі запрошуються до міркувань про подальшу долю героя, про його і свій – вибір.

Зоммер, герой «Повісті про пана Зоммера», не може існувати в банальному світі, байдужому до його прагнень та інтересів, і йде з життя. Але зникнення людини не викликає занепокоєння в тих, хто жив поряд з нею.

Важливими для цих творів є мотиви вікна як обмеження поля зору й одночасно як кордону між світом інших людей і особистим простором героя, утрати імені. Автор своєрідно обіграє сюжети фольклору (казкові) та світової літератури.

Проведене нами дослідження не претендує на вичерпне висвітлення проблеми. Подальшого вивчення потребує питання інтертекстуальності творів П. Зюскінда, поєднання в них дискурсів високої й масової літератури та ін

Барабанова О.А., Горбачук Д.В.

МІСЦЕ ЕТНОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Сучасні процеси глобалізації суспільства і масштабних перетворень у всіх сферах життєдіяльності людини стимулюють пошук нових шляхів національної самоідентифікації й усвідомлення нової ролі самої людини на Землі. Виникає потреба подолати невідповідність між мисленням, поведінкою людини і реальним світом, який постійно змінюється. Шлях до такої гармонізації пролягає через повернення людини до глибокої духовності, що уособлює викристалізовані здобутки національного та загальнолюдського, яке, в свою чергу, зародилося на тлі національного. Сила нації виявляється не тільки в сумі знань, а й у духовності, яка обумовлює збереження, використання і трансляцію національної

своєрідності та унікальності, і тільки на такій основі повинна відбутися інтеграція нації у світове співтовариство.

У цьому контексті неабияка роль відводиться етнологічним наукам. Адже етнологія найефективніше з-поміж інших наук може визначити сучасні процеси трансформації культур в умовах глобалізації та забезпечити наукові підходи до збереження різноманіття культур народів світу, їхніх мов, мистецьких досягнень, культури спілкування, морально-етичних норм, застерегти від негативних впливів деяких сучасних витворів, особливо молоде покоління, а також від критичного ризику творення технократичного та споживацького, позбавленого духовності, суспільства. Наукове бачення етнічних процесів у світі дає змогу уникнути багатьох конфліктів, активізувати процеси порозуміння між народами.

Водночас мусимо констатувати, що навчальні програми з етнології та етнографії передбачають не стільки аналіз сучасних етнічних процесів, а, скоріше, вивчення історичної спадщини народів (перш за все українського). Відтворення давніх національних традицій ведення господарства, традиційних ремесел, календарних обрядів і родинних звичаїв вступає в конфлікт із сучасним світосприйняттям. Сучасна родина лише віддалено нагадує родину XIX і навіть початку XX сторіччя як за фізичними характеристиками (склад, розмір, спосіб життя), так і за тими морально-етичними, соціально-психологічними функціями, які покладено на родину.

Студентська молодь, відчуваючи таку невідповідність, сприймає народні традиції й обряди як антураж для проведення урочистих заходів, свят тощо. Нівелюється поняття національних цінностей, яке асоціюється з героїзацією історичних подій.

Слід зазначити, що сучасна етнологічна та педагогічна науки пропонують досить великий спектр дисертаційних та монографічних

досліджень, спрямованих на вирішення проблеми трансляції національної своєрідності в сучасному суспільстві. Однак вони поки що не знаходять реалізації в навчально-освітньому процесі. Тим більше, що рекомендації педагогічного характеру значною мірою зорієнтовані на учнівську молодь і впливають на емоційну сферу підростаючого покоління.

Студенти ж вищих навчальних педагогічних закладів цілком спроможні здійснювати науковий аналіз середовища, в якому вони перебувають. Тому вважаємо за необхідне при вивченні дисциплін етнологічного циклу значну увагу приділяти самостійним творчо-пошуковим роботам, спрямованим на логічне осмислення етнічних і суспільних процесів. Цікавими для студентів стають заняття дискусійного характеру.

Більш глибоке вивчення молодими людьми етнологічних дисциплін сприяє патріотичному вихованню саме на ґрунті самоусвідомлення та національної самоідентифікації, що є актуальним аспектом підготовки майбутніх педагогів.

Беличенко О.Л., Стоянов В.А.

ЗАДАЧИ АГОНИСТИКИ КАК ТЕМА ДРЕВНЕГРЕЧЕСКОЙ ПОЭЗИИ

VII – VI вв. до н.э.

Идея гармонического развития человека – один из самых надежных «мостиков», связывающих Древнюю Грецию с нашей современностью. Более того: эта идея постоянно направлена в будущее, ибо находится в состоянии непрерывного развития.

В той или иной степени институт олимпийских состязаний и торжеств весьма ощутимо отразился в эллинской философии, историографии, географии и даже точных науках. Совершенно исключительное место заняла олимпийская тема в искусстве и литературе

Эллады. И здесь пальма первенства принадлежала поэзии.

Агонистика завоевала классическую Грецию. Влияние и дух спортивных состязаний распространяется повсюду. Этот процесс настолько всеобъемлющ, что уже в VII – VI вв. до н. э. элементы агона проникают в философию – интеллектуальные состязания: зарождается диалектика. Терминология спортивной агонистики прочно входит в словарь философских и литературных понятий.

Если в греческой поэзии мы находим обильный мифологический, исторический и географический материал, то фактов, относящихся к античной агонистике, здесь, пожалуй, не меньше. Состязания и доблесть победителя становятся источниками вдохновения не только для поэтов, но также для скульпторов и художников.

Помимо знаменитого «Тройственного каллиника», до нас дошло очень немного произведений Архилоха, где звучала бы агонистическая тема. Несомненно, однако, что она была близка и понятна темпераментному, искреннему и отважному поэту. Это мы видим хотя бы из сравнений, к которым Архилох прибегает в стихах. В известной эпиграмме, посвященной некоей Состене, поэт сравнивает лысый череп надменной «красавицы» не с круглым камнем – голышом, не с шарообразным сыром, а с мячом.

Воин и патриот, Архилох не прельщался внешней, показной, демонстративно-декоративной стороной состязаний. Он ценил в своих согражданах лишь те качества, которые могут принести пользу отечеству, пригодиться не только на стадионе, но и в бою.

Участник многих битв, поэт знал настоящую цену всему этому. Архилох был поэтом, который полной рукой черпал из сокровищницы человеческого гения, облагородив и форму, и содержание греческой литературы. К этому следует добавить, что Архилох остро ощущал дух и

требования времени. И не только ощущал, а и откликался поэтическим словом.

Его современник (или живший несколько позже) Тиртей ненамного уступал Архилоху в эмоциональности. Выразитель интересов Спарты, он был ярким и тенденциозным поэтом. Его понимание и оценка «доблести» во многом совпадают с пониманием и оценкой Архилоха.

Наивысшей доблестью человека и гражданина Тиртей считал воинское умение, опирающееся на физическую мощь. Эта тема звучит у него еще более целенаправленно, чем у Архилоха, круг интересов которого был значительно шире, чем у вдохновителя лакедемонян.

Почти на столетие позже Архилоха и Тиртея выступил со своими элегиями Феогнид. К этому времени власть денег в полисах настолько усилилась, что это нашло многократное отражение в стихах поэта.

Белогурова О.А.

ДОКУМЕНТ И ВЫМЫСЕЛ В РОМАНЕ В.М. ШУКШИНА

«Я ПРИШЕЛ ДАТЬ ВАМ ВОЛЮ»

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент А.А. Рубан

Документ, исторический факт, свидетельства времени являются обязательной основой исторического романа. Для него же важен и живой человек, образ которого невозможно создать только при помощи документальных свидетельств. Обязательно должна быть подключена творческая фантазия автора, которая создает объемные картины эпохи и живые образы персонажей. Творческий принцип Ю. Тынянова так и гласил: «Там, где кончается документ, там я начинаю». Огромна роль вымысла в его произведениях.

Исторические документы и легенды о Разине стали в той или иной

степени базой содержания романов А. Чапыгина «Разин Степан» (1925-26) и С. Злобина «Степан Разин» (1951), предшественников В. Шукшина. Появление новых документов и фундаментальная осведомленность Шукшина открыли перед писателем новые перспективы и дали большую творческую свободу в создании масштабного произведения о Степане Разине. Перерабатывая фольклорные материалы, легенды о донском атамане, которые так прочно вошли в сознание русского человека и не могли не импонировать Шукшину как самобытному народному писателю, опираясь на опыт своих предшественников, а также тщательно изучив все имеющиеся исторические документы не только о войне 1669-1671 годов, но и об атмосфере того времени, Шукшин смог создать масштабное историческое произведение.

Анализируя исторический материал, Шукшин достигает глубинного проникновения в ход исторических событий, выявляет причины и истоки войны. Писатель анализирует этот кризисный переломный период, когда утверждается монархическая власть и постепенно складывается абсолютистское государство.

Шукшин использует различные формы для отражения крестьянского восстания: из грамот воевод, бояр и царя читатель узнает о событиях восстания; сам автор сообщает о взятии крупных волжских городов: Астрахани, Царицына, Саратова, Самары и др.; красноречивы и авторские ремарки. Поэтому канва событий, изображенных в романе, в основе своей исторична.

Однако, изображая реальные исторические события, Шукшин смело использует и вымысел. В соответствии с этим, автор выбирает из различных версий ту, которая кажется ему наиболее убедительной и соответствует продуманной концепции крестьянской войны и характеров ее участников. Показателен в этом случае эпизод битвы и неожиданного

отступления Разина от Симбирска.

Многосложная историческая коллизия нашла свое отражение прежде всего в воссоздании на страницах романа психологических особенностей двух различных сословий – казачества и крестьянства.

Степан Разин – ключевая фигура в образной системе всего произведения. Писатель значительно пересматривает устоявшееся, хрестоматийное представление о самой фигуре Разина. Новизна замысла Шукшина состояла в том, что он в Степане Разине изобразил прежде всего казака, но сблизил его родством с воронежскими крестьянами. Именно в раздвоенности характера Разина, в наличии казацкого и крестьянского в этом образе видел автор одну из составляющих противоречивость разинской натуры.

В.М. Шукшин развивает концепцию исторических событий, воссоздает реальные факты и характеры прошлого во всей их достоверности и целостности, творчески перерабатывает фольклорные источники, вводя легенды и народные мотивы, и тем самым создает подлинное произведение искусства – исторический роман.

Боєва І.С.

ХУДОЖНЯ СВОЄРІДНІСТЬ КАЗОК ОСКАРА УАЙЛЬДА

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент **Ю.В. Ледняк**

Оскар Фінгал О'Флаєрті Віллс Уайльд – відомий англійський письменник, у творах якого наявні як романтичні традиції другої половини XIX ст., так і реалістичні та модерністські естетичні принципи першої половини XX століття.

До історії світової літератури письменник увійшов у першу чергу як найбільш яскравий представник естетизму модерністської літературної

течії.

Творчість Оскара Уайльда є дуже багатогранно. Окрім яскравих п'єс, мистецтвознавчих статей і геніального роману «Портрет Доріана Грея», перу письменника належать прекрасні казки. У 1888 році О. Уайльд публікує збірку «Щасливий Принц» і інші казки», до якої увійшло п'ять казок: «Щасливий Принц», «Соловей і троянда», «Велетень-егоїст», «Відданий друг», «Дивна ракета»; а в 1891 році виходить друга книга казок: «Гранатовий будиночок», що складається з чотирьох казок: «Молодий король», «День народження Інфанта», «Рибалка та його душа», «Хлопчик-зірка».

Казки О. Уайльда дивним чином являють собою найбільш органічне втілення естетичних ідей письменника, і найбільш категоричне їх заперечення. У сюжетах та стилістиці казок Уайльда відбилися різноманітні літературні та мистецькі впливи – Шарля Бодлера, Теофіля Готье, Гюстава Флобера, Ганса Крістіана Андерсена, Едгара Аллана По, живописців Франсиско Гойї та Дієго Веласкеса. У багатьох казках Уайльда ("Молодий король", "Рибалка та його душа", "Велетень-егоїст", "Хлопчик-зірка") відчувається стилістика біблійної притчі, а образна структура "Солов'я та троянди", "Дивної ракети" та деяких інших творів подібна до образної структури байки. Утім, казкам Уайльда властива неповторна індивідуальність, особливий "аромат".

Естетизм письменника в його казках сповнений моральності. Казки О.Уайльда, як і вся його творчість, є багатоплановими, в них піднімається безліч проблем, головними з яких є:

- проблема співвідношення героїв і навколишнього світу («Молодий король», «Відданий друг», «День народження Інфанта»);
- проблема співвідношення краси зовнішньої і внутрішньої («Хлопчик-зірка», «День народження Інфанта», «Щасливий Принц»);

- проблема самопожертвування («Соловей і троянда», «Щасливий Принц», «Відданий друг»).

Важливою рисою уайльдівського естетизму від початку був сильний потяг до декоративного мистецтва. Про це свідчать його лекції "Про облаштування житла", газетні дописи про естетику одягу і т. ін. Твори декоративного мистецтва – предмет детальних описів у художніх творах Уайльда. Але значно важливіше те, що Уайльд розробляв особливий "декоративний" стиль оповіді, який рівною мірою складається з предметів зображення і способів опису. У казках автор детально описує інтер'єри кімнат і палаців, одяг і зовнішність героїв, коштовності й прикраси, дерева та квіти. І все, що він змальовує, як правило, є надзвичайно мальовничим, витонченим, вишуканим.

У системі епітетів, порівнянь, метафор, які використовує Уайльд, панують мінерали та квіти. Його іноді навіть називали "мінералогом і ботаніком" у літературі. Але Уайльд швидше був "ювеліром та квітникарем". Мінерали цікавили його лише після того, як ювеліри перетворили їх на коштовне каміння, а квіти – лише тоді, коли руки садівників виростили їх на садовій клумбі. "Мистецтво вище за природу і не може її наслідувати",- стверджує письменник. Навпаки, природа повинна прагнути до наслідування мистецтва – і тому кров має бути схожа на рубін, синє небо мати колір сапфіра, зелена трава – викликати в пам'яті смарагд. Те ж саме стосується людей: у Студента ("Соловей і троянда") волосся як темний гіацинт, губи як троянди, а колір обличчя подібний до слонової кістки; у Принца ("Чудова ракета") очі схожі на фіалки, а волосся ніби з чистого золота; у Інфанти ("День народження Інфанта") "волосся було кольору тьмяного золота". Над усіма героями постає Щасливий принц, вкритий золотом з ніг до голови, із сапфірами замість очей і рубіном у руків'ї шпаги.

Існує певна гармонія між естетичною теорією та художньою практикою письменника. Але в проблематиці казок судження про незалежність мистецтва від життя втрачають силу. Казки Уайльда – утілення досконалої поетичної форми й поетичного мислення. Вишуканість і чіткість словесного малюнка зробили їх винятковим явищем англійської літератури.

Боженко Н.В.

МІФОЛОГІЧНІ ОБРАЗИ І СИМВОЛИ ЯК КАТЕГОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИЯВУ В УСНІЙ НАРОДНІЙ ТВОРЧОСТІ

Сьогодні ми живемо в такому розбурханому світі, що часом можна й розгубитися, шукаючи своє місце в ньому. У небайдужої й мислячої людини виникають питання: чи існує у світі благородна й вічна ідея, яка спроможна об'єднувати людей на досягнення високої мети, водночас допомагаючи кожній особистості будувати своє життя змістовним і красивим.

Кожна нація протягом своєї історії не лише виробили кодекс моралі та честі, але знайшли й засоби передачі тих норм від покоління до покоління. Такими дійовими засобами є релігія та витвори народного таланту – обряди, звичаї, фольклор. Проблема формування категорії національного вияву особистості є ключовою для всіх наук про людину: філософії, історії, соціології, права, культурології, психології, педагогіки. Психологи розглядають категорію національного вияву як елементи внутрішньої психологічної структури особистості, що визначають стратегічну мету індивіда. Педагоги зазначають, що національний вияв є провідним механізмом впливу на особистість та її поведінку, вказують на шляхи реалізації духовно-морального потенціалу. Методисти та літературознавці досліджували процес формування особистості, куди

входить і категорія національного вияву під час вивчення різних дисциплін. Український фольклор необхідний перш за все юнацтву, щоб навчити їх вдумливому ставленню до життя, природи, історії, зробити людські стосунки гуманними, підняти національну свідомість.

Фольклор – невід'ємна складова частина національної духовної культури, яка в концентрованій формі подає одночасно народну філософію, етику й естетику, створюючи неповторний національний образ світу. Життєвість змісту, велика емоційна сила й виразність образів фольклору зумовили важливе значення його творів для виховання підростаючого покоління.

Усна народна творчість передбачає насамперед застосування в навчально-виховній роботі з дітьми прогресивних народних традицій – культурних, духовних, моральних, трудових, сімейно-побутових, що вкрай необхідні для всебічного й гармонійного розвитку особи. Український народ має свою систему виховання, яка склалася історично. Вона враховує національні риси, самобутність нашого народу.

Кожний народ, на думку К.Д.Ушинського, повинен мати свою окрему систему виховання, а не запозичувати її в інших народів. Він стверджував, що національне виховання, виплекане багатьма поколіннями нашого народу, ґрунтується на гуманізмі й демократизмі, на нерозривності загальнолюдських і національних цінностей: «Без народного, національного виховання не може бути виховання інтернаціонального, бо інтернаціональне почуття є ніщо інше, як вищий ступінь вияву національного почуття і національної свідомості, вищий щабель людського прогресу».

Народні традиції, звичаї та обряди об'єднують минуле й майбутнє народу, старші й молодші покоління, інтегрують людей у високорозвинену сучасну націю. Засвоєні й примножені не одним поколінням, вони містять у

собі духовні, моральні цінності – ідеї, ідеали, погляди, норми поведінки.

Категорію національного вияву як педагогічну проблему розглядав В.Сухомлинський. Останнім часом цю проблему досліджували В.Бойко, С.Бисикало, Л.Куценко, О.Мазуркевич, І.Мартинюк, І.Руснак, М.Плісецький.

Народ прагне, щоб у життєвій практиці, стосунках між людьми, дитина реалізовувала насамперед те, що вкрай потрібне, чого обов'язково необхідно дотримуватися в інтересах розвитку особистості. Це – любов до батьків і рідних, повага до людей праці, рідної землі, дбайливе ставлення до хліба, глибоке знання свого родоводу, рідної моїй, культури, історії народу, піклування про молодших, співпереживання, милосердя до тих, у кого горе, вшанування пам'яті померлих і загиблих, вірність народним звичаям, заповітам предків.

Вхід дитини в навколишній світ через пісню має надзвичайно велике педагогічне значення. У народній пісні розкриваються краса і велич рідної мови, емоційна сила і виразність образів. Народна пісня різноманітна за змістом: від родинного та громадського побуту до людських переживань, які викликані життєвими обставинами.

Пісенність України – високе поетичне мистецтво, неперевершене у своїй правдивості, природності, простоті, безпосередності й глибини почуттів.

Народні пісні володіють чудовою здатністю полонити людські серця, підносити настрій, окрилювати бажання, надихати в праці, овівати радістю відпочинок, розраджувати в горі, тамувати душевні болі, множити сили в боротьбі. Без народної пісні взагалі немислиме повнокровне духовне життя трудової людини. Єдині живі свідки всіх подій минулого, думи та історичні пісні, складають одну з найвеличніших сторінок духовного життя народу - поетичний епос України.

Формування національного відродження нації українців зазнало складного історичного шляху: морально-духовні цінності попередніх поколінь із часом трансформувалися в національний образ українців. Майбутнє не існує без минулого. Тому національне відродження більш повно розкривається в усній творчості народу.

Патріотизм, гуманізм, сміливість і мужність, чесність і порядність, людська гідність і оптимізм, уміння дружити, колективізм – все це розгорнуто конкретизується в народних моральних нормах, представлених у переказах та історичних піснях «Ой, Морозе, Морозенку», «Ой не знав козак та не знав Супрун», «Пісня про Байду», «Пісня про Устима Кармелюка» та ін.

До неоціненних коштовностей українського фольклору належать прислів'я та приказки, що в художній формі типізують різні явища життя. Вони є узагальненою пам'яттю народу, висновками з життєвого досвіду, який дає право формулювати погляди на етику, мораль, історію та політику.

У своїй сумі прислів'я та приказки становлять начебто звід правил, якими людина має керуватися в повсякденному житті. Вони рідко тільки констатують якийсь факт, скоріше рекомендують чи відкидають, схвалюють або засуджують, остерігають чи повчають, бо за ними стоїть авторитет поколінь.

Українські народні думи та пісні захоплюють своїм реалізмом, правдивістю почуттів, емоційністю, чарують задушевністю й поетичною красою. Протягом віків відточувалася їх поетична форма, набуваючи тієї довершеності й простоти, яка є ознакою високого мистецтва. Більшість народних творів є взірцем художньої досконалості, гармонійного поєднання змісту та форми, слова й мелодії. Вони вчать любити Вітчизну та трудовий народ, боротися проти насильства та зла, поважати здобутки

людської праці, відстоювати правду, бути мужнім та чесним.

Усі зміни в історичному житті народу неминуче відбиваються у фольклорі, у його лексиці, художніх засобах, образності – адже зміст і форма взаємозв'язані. Тому й традиційні художні засоби зазнають змін. Виробляються нові постійні епітети, порівняння, образи-символи, що пов'язуються з новими поняттями, явищами. Поширене в народних піснях і думах також звертання («Ой не світи, місяченьку», «Ой брате мій, брате сизокрилий орле», «Доле ж моя, доле», «Ой вербо, вербо»), різні види повторів, контрасту, діалоги, що драматизують форму викладу, вигуки та інші засоби. Усі вони допомагають розкрити ідейний зміст твору та посилюють його емоційну наснаженість,

Морально чисті, щирі та прості українські пісні та думи, як складова частина сучасної пісенності, відіграють неоціненну виховну роль, учать народної мудрості та краси.

У народному педагогічному досвіді, у традиціях і звичаях, що шліфувалися протягом віків, закладена мудра народна філософія, моральні заповіді, поведінкові норми, духовні цінності – бути працьовитим, чесним, турбуватися про інших людей, захищати свою батьківщину, не нищити природу. Такі настанови, розраховані на вікові особливості дітей, мають велику впливову силу.

Бондаренко О.О.

ОБ ОДНОМ СЛОВАРЕ ЖАРГОННОЙ ЛЕКСИКИ

Научный руководитель –

старший преподаватель **Б.И.Маторин**

В 2003 году издан словарь Т.Г.Никитиной «Молодежный сленг: Толковый словарь» [1]. В Словарь включено более 12000 сленговых выражений и свыше 3000 сленговых фразеологизмов, отражающих все

сферы жизни молодежи конца XX – начала XXI века (напомним, что *сленг* – сравнительно недавнее заимствование из английского – это слова и выражения, употребляемые лицами определенных профессий или социальных прослоек: *сленг художников, сленг моряков, молодежный сленг* и т.п.).

Словарь является первым сводным словарем молодежного жаргона. Материалы для Словаря отбирались из научных источников последних лет, художественных и публицистических текстов, передач радио и телевидения; записывалась живая речь молодежи.

Слова в Словаре расположены в алфавитном порядке.

Приведем примеры словарных статей:

ГУТЯ, -и, м., ирон. *Инфантильный, несамостоятельный молодой человек*. Зачем тебе такого гутю на себе женить? [1, с.140];

ДАСЫ, -сов, мн. *Кроссовки фирмы «Адидас»*. Зато в дасах спокойно бегать можно [там же, с. 142];

ДВИГАНУТЬ, -ну, -нёт, сов., что. Шк., студ. *Пропустить урок, лекцию, учебные занятия*. Двиганула вчера школу. Никитина, 1996. 45. Культуру речи можно двигануть, а на «20-й век» пойдём. Никитина, 1998. 98 [там же, с. 142-143];

ДВИЖЕНИЕ, -я, ср. *Вечеринки, пьянки и другие формы активного отдыха молодежи*. У меня за месяц ушло три миллиона, и все чисто на движение. WMN, 28 [там же, с. 143];

ДВИЖУХА, -и, ж. **Навести движуху**. *Организовать приятный отдых для друзей на вечеринке*. Навести движуху – собрать друзей на рейв, узнать, где лучшая вечеринка, достать наркотики. МК. 20.01.96 [там же, с.143] и т.п.

Как видно из примеров, каждое слово в Словаре снабжено толкованием, грамматической и эмоционально-экспрессивной

характеристиками, указанием на сферу функціонування. Приводиться інформація об особливостях словообразування. При необхідності дається етимологічна справка. Ілюстраціями служать фрагменти літературних текстів, записи живої мови.

Книга Т.Г.Никитиной «Молодежный сленг: Толковый словарь» полезна широкому кругу читателей: лингвистам, психологам, социологам, преподавателям вузов и учителям школ, а особенно, на наш взгляд, родителям, не всегда понимающим язык, на котором говорят их дети.

ЛИТЕРАТУРА

1. Никитина Т.Г. Молодежный сленг: Толковый словарь / Т.Г.Никитина. – М.: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 912 с.

Булгакова Ю.В.

К ВОПРОСУ О СИНТАКСИЧЕСКИХ ОШИБКАХ В РЕЧИ УЧАЩИХСЯ

Научный руководитель –

канд. филол. наук, старший преподаватель **А.С.Орел**

Ошибки учащихся, допускаемые в письменных работах и в устной речи, подразделяются на орфографические; пунктуационные; орфоэпические; речевые ошибки и недочеты, среди них выделяются стилистические; в сочинениях – логические, композиционные и ошибки в содержании; ошибки словообразування; грамматические: синтаксические – в построении предложений, морфологические – в образовании форм слов. К числу ошибок учащихся по русскому языку относят также ошибки чтения (неправильное прочтение слова или текста); каллиграфические недочеты – неправильные начертания букв; графические ошибки – пропуски букв, замены и пр. Особо выделяются ошибки диалектные,

просторечные (т. е. допущенные под влиянием диалекта, просторечия). Изучением ошибок учащихся, их типов, причин, частоты, возможных путей исправления и предупреждения, диагностикой занимается *ошибковедение*.

Нашу дипломную работу мы посвящаем анализу синтаксических ошибок в речи учащихся, поскольку в современной классификации ошибок, на основе которой определены нормативы оценки письменных работ учащихся, синтаксические ошибки не выделяются в особый класс и специально не учитываются: они входят в число тех ошибок, которые обозначены термином «грамматические ошибки». Очевидно, это одна из причин отсутствия специальных работ, посвященных классификации синтаксических ошибок учащихся отдельно от других видов. Поскольку вопрос о классификации синтаксических ошибок остается не до конца изученным в методике и недостаточно освещенным в методической литературе, школьные учителя в практике своей работы вынуждены пользоваться целым комплексом методических пособий, статей, справочников.

Вот почему, на наш взгляд, возникла необходимость составить подробный перечень синтаксических ошибок учащихся, что должно облегчить труд школьных учителей при квалификации ими синтаксических ошибок в ученических письменных работах.

В связи с этим была проделана следующая работа:

- 1) Проанализированы школьные учебники русского языка на предмет наличия в них упражнений на исправление и предупреждение синтаксических ошибок;
- 2) Проанализированы в этой же связи программы по русскому языку;
- 3) Проведен констатирующий эксперимент, анализ результатов которого позволил сделать выводы о степени распространенности синтаксических ошибок в речи учащихся;
- 4) Проведен формирующий эксперимент, обязательным условием которого было

использование специальной системы упражнений по исправлению и предупреждению синтаксических ошибок в речи учащихся в 5-А классе, а также работа по традиционной методике в 5-Б классе; 5) Проведен контрольный срез, результаты которого позволили подтвердить эффективность предложенной системы работы, а также подтвердить гипотезу, выдвинутую в начале дипломного сочинения.

Надеемся, что цель дипломной работы достигнута, задачи, сформулированные во введении к дипломному сочинению, успешно решены.

Винникова Т.С.

ОБ ОСНОВНЫХ ПЕРЕХОДНЫХ ЯВЛЕНИЯХ

В ОБЛАСТИ ЧАСТЕЙ РЕЧИ

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **Н.М.Маторина**

Наблюдаются следующие основные переходные явления в области частей речи:

- субстантивация (от лат. substantivum – имя существительное) – это переход в класс существительных слов, принадлежащих другим частям речи; в разряд имен существительных чаще всего переходят прилагательные, реже – причастия, числительные, местоимения, наречия, междометия и служебные слова: *Больной поправился* (субстантивация прилагательного);

- адъективация (от лат. adjectivum – имя прилагательное) – это переход слов других частей речи в разряд имен прилагательных; в прилагательные переходят причастия, иногда – местоимения и числительные: *изысканный вкус, молотый кофе* (адъективация страдательных причастий прошедшего времени);

- вербализация (от лат. *verbum* – глагол) – переход слов других частей речи в класс глаголов. Такой переход находит не морфологическое выражение, а синтаксическое: слова других частей речи выполняют функцию глагольного сказуемого: *Татьяна – ах!* (А.С. Пушкин) (= *Татьяна ахнула*);

- прономинализация (от лат. *pronomen* – местоимение: *pro*– вместо, *nomen* – имя) – это переход слов других частей речи в местоимения; в значении местоимений могут употребляться существительные, прилагательные, причастия, числительные: *А дело уж идет к рассвету.* (А.Грибоедов);

- адвербиализация (от лат. *adverbium* – наречие) – переход слов других частей речи в наречие; в разряд наречий могут переходить существительные, числительные и деепричастия: *в начале лета – вначале*;

- переходы в служебные части речи: *Много звезд в безмолвии ночном горит, блестит кругом луны на небе голубом.* (Е. Баратынский) (предлог *кругом* из наречия *кругом*);

- переход в междометия (*Батюшки! Спасибо!*).

Гаркуша Т.В.

МОТИВ РЕБЕНКА И ЕГО ВОПЛОЩЕНИЕ В ТВОРЧЕСТВЕ

Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **А.А. Рубан**

В творчестве Ф.М. Достоевского «детская» тема представлена как тема «божественного ребенка». «*Божественный ребенок*» – образ всего человечества. Излишняя цивилизация убивает ребенка – божественную первооснову человечества. Ребенок – это его целостность, которая не может приспособиться к цивилизации, поэтому ее проявления в пору

зрелости считают изъясном, но вместе с тем – это божественная сущность человека. Данная тема предстает в нескольких вариациях:

А) Мотив ребенка представляет собой детство коллективной души. Он есть нечто покинутое, брошенное, но одновременно нечто божественно-могущественное, начало – невидимое и сомнительное, а также – это неопишуемый опыт, нечто неприспособленное, изъясн – и – божественная прерогатива, нечто неуловимое, что составляет последнюю ценность и бесценность личности. Восприятие ребенка, который, по словам Ивана Карамазова, «еще не съел яблока», характеризуется специфическим единством и нераздвоенностью. Ребенок улавливает более сходство, родственность вещей, чем их различие, разделенность и чуждость друг другу, и все вещи предстают с высоты его малого роста как нечто большое и обязательно живое.

Б) Мотив ребенка – это и есть скорбь по утраченной гармонии, желания быть любимым и любить, нежелание сливаться с толпой, стремление сохранить свою индивидуальность, поэтому конфликт между «ребенком» и цивилизацией перерастает во внутренний конфликт между ангелом и демоном.

В) «Божественный ребенок» – становится активным участником в борьбе между добром и злом. Он открыто заявляет о своем сочувствии к униженным и оскорбленным («Нечка Незванова»).

Г) Загубленный «божественный ребенок» представлен в образе Сони Мармеладовой – «вечной Сонечки», совершившей «подвиг поколения» над собой ради любви к близким.

В произведениях Ф.М. Достоевского детской тематики «высшее сознание» ведет к сотворению «живой жизни», «нескучной и веселой», путем развития в человеке объединяющих «детских» свойств – целомудрия и простодушия, незлобия и покорности, доверчивости и

открытости, свободы от житейских нужд и искренней веселости и т.п. Именно в таком развитии видит писатель «врачающее» и «указующее» значение для взрослых их общения с детьми, детских воспоминаний, а наличие подобных свойств является для него своеобразным критерием «высшего сознания». Оно, в противоположность «правильному сознанию», стремится к «людской общей цельности» через преобразование внутреннего человека.

Ребенок у Ф.М. Достоевского повинуется течению собственных мыслей, своему внутреннему миру. В классических текстах писателя по преимуществу учитывался незамутненно-чистый, детский взгляд на мир и он противопоставлялся взрослому его видению, испорченному цивилизацией, общественной моралью.

В праздничной литературе Ф.М. Достоевского тема детей и сами дети показаны не в каноническом ключе. Это онтологическое представление о ребенке, трагическое понимание его жизни и мировоззрения. Таким образом, видоизменяется жанровая природа календарной литературы, что в дальнейшем будет подхвачено русской модернистской литературой «рубежа веков».

В произведениях о детях Ф.М. Достоевский представляет чистоту человеческой души, ее восприимчивость к добру, любви, жалости и состраданию, составляющих настоящую правду жизни, несмотря на несправедливость, которая является людям на видимом уровне жизни. Именно дети показывают взрослым пример стремления в светлую, настоящую жизнь. Дети помогают увидеть в произведениях писателя тот свет, который воспринимается не столько человеческим глазом, сколько душой, наполненной любовью.

**ГОВІРКА СЕЛА КЛИНОВЕ АРТЕМІВСЬКОГО РАЙОНУ
ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Науковий керівник –

канд. філол. наук, доцент **Л.М.Тищенко**

Одним із пріоритетних напрямків сучасного мовознавства є з'ясування особливостей діалектної мови на всіх її рівнях. Особливо це стосується малодосліджених на сьогодні новостворених говорів південно-східного наріччя. Щоб мати об'єктивну картину мовних особливостей певної території, необхідно докладно дослідити зміст її фрагментів – окремих говірок. Таке завдання сьогодні є актуальним та науково зумовленим, адже з кожним роком усе менше людей старшого віку залишається в наших селах, містах і містечках, а разом з ними зникає в небуття і їхня мова, сформована на певній території у певний час.

Системний опис говірки села Клинове Артемівського району Донецької області на сьогодні відсутній, що й зумовило вибір теми нашого дослідження та його актуальність. Мета наукової розвідки – охарактеризувати основні риси говірки села Клинове Артемівського району Донецької області. Реалізація зазначеної мети передбачала виконання таких завдань: 1) дослідити історію виникнення і заселення досліджуваного населеного пункту; 2) здійснити механічні записи зразків говірки села Клинове; 3) затранскрибувати записані механічним способом діалектні тексти; 4) на основі транскрибованих записів виокремити основні фонетичні, граматичні, лексичні особливості досліджуваної говірки.

Під час виконання основних завдань дослідження було встановлено, що за офіційними даними ще у XVIII–XIX ст. існувала балка Кленове із заростями дубів, терену, глоду та значної кількості кленів. Саме від численних та живописних кленових дерев і походить назва балки, а

згодом і хутора, який тут виник – Кленове. Уже на початку XIX ст. було вирубано майже всі клени, а територію було використано на сільськогосподарські потреби, проте назва не змінювалася. У 1917 році хутір Кленове було названо селом, бо почало розвиватися самостійне сільське господарство, а 1918 року в назві села літеру *e* було змінено на *и*. Звідси й сучасна назва – Клинове, щодо походження якої місцеві жителі дають ще й інше пояснення: якщо подивитися на село зверху, то воно має вигляд клину.

Поетапний аналіз діалектних текстів, записаних від жителів села Клинове, дозволив виокремити риси говірки цього села на різних мовних рівнях. Так, на рівні фонетики досліджуваній говірці властиві такі риси: 1) заміна звука *ф* на *х* чи сполуку *хв.*, напр., *хверма*, *уніхворма*, *тухлі*, *канхвети*, *портхвель* тощо; 2) наближення *о* до *а* аж до повної заміни: *харашо*, *катл'ети*, *мо^ало^ако* тощо; 3) м'який приголосний *р'* в кінці слова та складу, напр., *базар'*, *димар'*, *буквар'* тощо, а також перед голосним – *ч'итир'і*; 4) поширена м'яка вимова шиплячого *ч'*, напр., *понч'іки*, *стирч'ало*, *хлопч'ік*, *битонч'ік*, *робоч'ій* тощо; 5) відсутність роздільної вимови після губних перед наступним голосним, де традиційно виступає йотований, напр., *п'атий*, *п'ат'*, *дерев'ана*, *дев'ат'*, *м'ака земл'а*, *в'ажу* тощо; 6) наявність *о*, *е* в закритому складі, напр., *на виходних*, *потом*, *войни*, *Оскол*, *гром* тощо.

На рівні морфології говірку села Клинове характеризують такі особливості: 1) уживання форм дієслів I особи однини теперішнього часу без чергування [д], [т], [з], [с] з відповідними шиплячими: *ход'у*, *сид'у*; 2) уживання дієприслівників на *-а*: *ход'а*, *сид'а*, *стойа* тощо; 3) закінчення *-е* в дієсловах III особи однини на місці закінчення *-ит'*, напр., *носе*, *не роде*, *варе*, *побаче*, *налове*, *почисте*, *розбуде* тощо; 4) відсутність чергування *з*, *к*, *х* на *з*, *ц*, *с* у відмінкових формах іменників, напр., *у р'ічк'і*,

Наталк'і, на кон'ак'і, у тил'ак'і, на с'івалк'і тощо; 5) тенденція до відсутності протези: *однесу, одведи, оддала, отпоров, од:ихнеш, одірвала* тощо; 6) паралельне функціонування суфіксів *-ти, -т'* в інфінітивах дієслів, напр., *ходить – ходит', стояти – стоят', полоти – полот'* тощо; 7) функціонування сполучника *шо* замість *що*.

Лексичний склад говірки села Клинове привертає увагу такими одиницями: *баклажани* – помідори, *бол'ниці'а* – лікарня, *вошколупитися* – вовтузитися, щось довго й повільно робити, *зав'іска* – фартух, *обнаковений* – звичайний, *обува* – взуття, *узвар* – компот із сухофруктів, *уст'ужити* – дуже сильно вдарити тощо.

Отже, говірка села Клинове має своєрідну структуру на різних мовних рівнях – фонетики, морфології, лексики, – якою вона споріднена з багатьма іншими південнослов'янськими говірками. Для більш докладної характеристики цієї територіальної одиниці перспективним видається подальше дослідження її синтаксичного рівня, різних тематичних груп лексики тощо.

Гнідко Г.В.

ПРОБЛЕМА МИТЦЯ І МИСТЕЦТВА В ПОСТМОДЕРНІЙ РОМАНІСТИЦІ ДЖОНА ФАУЛЗА

Науковий керівник –

канд. філол. наук, доцент **Разживін В.М.**

Найповнішого і різнобічного розвитку „роман про митця” в літературі другої половини ХХ століття. Саме в постмодерністській інтерпретації більшої ваги набуває проблема мистецтва і гуманізму, що прямо пов'язана з посиленням процесів відчуження людини і дегуманізації життя в умовах постіндустріального суспільства. Мистецтво бере на себе завдання захисту людини, гуманістичних начал і вічних життєвих

цінностей.

Тема мистецтва – одна з провідних у творчості Дж.Фаулза, де вона розкривається в різних аспектах. Та найбільше письменника цікавить зв'язок мистецтва і життя – тема, що невіддільна від проблеми мистецтва і гуманізму. Найповніше вираження ці мотиви у творчості Фаулза знайшли в романі „Деніел Мартін” (1977), який, за словами письменника, був задуманий „як захист інституції гуманізму”. Цей роман – масштабний і багатоплановий твір, наповнений роздумами про мистецтво і його співвідношення з дійсністю, про його зв'язок з гуманізмом та етикою, про шляхи розвитку сучасного мистецтва, про традиціоналізм та експеримент у художній творчості, про проблему художнього часу і його детермінованість національною специфікою світосприйняття, про відображення цієї специфіки в мистецтві, про зв'язок митця з долею покоління й історичною долею країни і т. д. Важко знайти ще один твір в постмодерній літературі, де проблеми мистецтва розглядались би з такою ж повнотою і різнобічністю. Та й діалоги героїв часто переростають у дискусії на теми мистецтва, естетики, моралі та інші, так що твір часом починає нагадувати естетичний трактат, залишаючись, однак, романом у традиційному значенні слова.

Загалом Фаулз розглядає мистецтво як заперечення конформізму, і це є однією із сильних сторін його творчості. Особливо характерний в цьому плані роман Фаулза „Вежа з чорного дерева” (1964). Його герой, художник-абстракціоніст Девід Вільямс, у житті і в мистецтві йде шляхом конформізму, сам того не усвідомлюючи. Подорож до Котміне, яку він здійснює для того, щоб познайомитися зі знаменитим живописцем Генрі Бреслі, про якого пише книгу, стає для героя також зустріччю з власним подавленням „я”. Світ Котміне –

матеріалізований дух мистецтва, де все розкуте, справжнє й неоднозначне. Котміне не тільки відкриває Вільямсу очі на ілюзорність і дріб'язковість його життєвих цінностей, але, пропонуючи альтернативу його, по суті, міщанському існуванню, відкриває можливість реалізувати свої творчі сили. Зустрівши живописця Бреслі, творця справжнього мистецтва, Девід Вільямс починає усвідомлювати, що протягом усього життя він боявся „кинути виклик”, і його абстрактні картини – це не що інше, як вигідне ремесло. Він писав їх, слідуючи моді, і це принесло йому успіх і матеріальну забезпеченість. Бреслі ж рішуче заперечує абстрактне мистецтво, заявляючи, що воно є породженням страху митця перед ясністю і визначеністю. Це мистецтво і є „вежею з чорного дерева”. Однак вільний світ Котміне, що не допускає компромісів і недомовленостей, світ справжніх почуттів і справжнього мистецтва, виявляється недосяжним для Вільямса, цей світ його лякає, бо він вже вріс у міщанське середовище з його умовностями, надто далеко зайшов по шляху конформізму.

Для письменника пристосування в житті і конформізм у мистецтві – речі нероздільні. Втеча героя роману з Котміне – це поразка, яка визначила його долю.

Отже, концепція творчості як єдино можливого в сучасних умовах вільного вияву особистості близька Фаулзу, але для нього особливого значення набуває питання вибору моральної позиції в житті і, відповідно, у мистецтві, без чого він не мислить справжньої художньої творчості. Письменник вважає, що розпливчастість моральних критеріїв, відсутність певної життєвої позиції, острах перед життям і його складністю породжують мистецтво, повне неясності й недоговореності, отже, мистецтво неповноцінне.

**К ВОПРОСУ ОБ АКТУАЛЬНОСТИ АНАЛИЗА,
СИСТЕМАТИЗАЦИИ И ОБОБЩЕНИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ И
ПРИКЛАДНЫХ СВЕДЕНИЙ ПО МОРФЕМИКЕ РУССКОГО
ЯЗЫКА**

Научный руководитель –
старший преподаватель **Б.И. Маторин**

Тема дипломного исследования – «Лингводидактические основы изучения состава слова в школе» – чрезвычайно актуальна и в теоретическом, и в прикладном аспектах.

Учитель, приступая к изложению материала по составу слова, обязан сам безоговорочно владеть им в полном объеме. Поэтому теоретический анализ проблем морфемки необходим, тем более что, во-первых, морфемка как раздел языкознания, изучающий минимальные значимые части слова, чрезвычайно молода (выделение в самостоятельную отрасль произошло в 60-80-е гг. XX ст.), во-вторых, в современной лингвистике по сей день дискутируются многие теоретические вопросы в области морфемки (вопросы о пределах варьирования морфемы, о пределах морфемного членения слов, о субморфах (или «квазиморфах») как конечных единицах морфемного членения, о допустимости вычленения в словоформах «пустых» межморфемных отрезков, не обладающих морфемным статусом, о степенях морфемной членимости слова и т.п.).

Вот почему анализ, систематизация и обобщение теоретических сведений по морфемике актуальны.

Бесспорна актуальность темы дипломной работы и в практическом плане. Широко известен следующий факт: «Как взрослые, так и школьники смысл неизвестного слова часто стремятся раскрыть на основе членения его на морфемы и установления семантической связи с

известным однокоренным словом». По мнению Е.П. Голобородько, «тенденция самостоятельно раскрывать значения неизвестных слов путем расчленения их на морфологические части является очень мощной и постоянно действующей... С ее помощью легко усваиваются многие слова литературного языка во время обучения в школе».

Следовательно, значение практической работы над морфемным составом слова состоит в том, что школьники овладевают одним из ведущих способов раскрытия лексического значения слов. Поэтому учителю необходимо создать оптимальные условия для осознания учащимися взаимосвязи, существующей в языке между лексическим значением слова и его морфемным составом. Осознание роли морфем в слове способствует формированию у школьников точности речи. Большое значение изучения морфемного состава слова имеет для формирования орфографических навыков, так как ведущим принципом русского правописания является морфологический.

Наконец, немаловажен и тот факт, что изучение морфемного состава слов включает в себе большие возможности для развития умственных способностей учащихся (умение абстрагировать семантическое значение корня, приставки и суффикса от лексического значения слова, умение вычленять в слове значимые части, умение сравнивать слова в целях установления их семантико-структурной общности или различия и т.д.).

Результаты педагогического эксперимента, описанные в дипломном проекте, подтвердили эффективность предложенной системы работы по изучению тематического блока языкового материала «Состав слова» в школе, а также подтвердили выдвинутую в дипломном исследовании гипотезу.

Использование в учебном процессе материалов нашего дипломного

исследования, безусловно, облегчит практическую работу учителя-словесника, а у учащихся повысит интерес к изучению русского языка.

Гохберг О.С.

К ПРОБЛЕМЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗА. ОСОБЕННОСТИ СТРУКТУРЫ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗА В ФЕЛЬЕТОНЕ

В фельетоне переплетаются элементы художественной литературы с публицистическими. Именно в сочетании этих противоположностей заключается жанровая специфика фельетона. Но он представляет не просто смешение некоторых их признаков. Фельетон – это и жанр, и особый способ художественно-публицистического восприятия и отображения жизни.

С середины XIX века параллельно с расцветом собственно художественной литературы началось усиленное развитие гибридных художественно-публицистических жанров, которые внесли немало нового в представление о сущности и природе художественного образа. Поэтому изучение своеобразия специфики фельетона необходимо для решения некоторых важных теоретических вопросов, в частности проблемы художественного образа.

Современное представление о художественном образе – это диалектическое единство конкретного и общего, индивидуального и типического, обладающее эстетическими качествами. Большинство исследователей специфика искусства определяется исходя именно из такого понимания образа, т.е. типическое выражается в индивидуальном, а индивидуальное является конкретным выражением типического, поэтому типизация в равной мере является процессом конкретизации и индивидуализации жизненных событий и характеров. Таким образом, художник раскрывает общее в самом образе.

Приёмы фельетониста другие. Однако создание обобщения вне конкретного, единичного облика человека, предмета или явления природы, в ассоциативной, аллегорической или просто публицистической форме – процесс не менее закономерный, чем создание типизированного художественного образа.

И художник, и фельетонист, создавая свои обобщения, основываются на объективных законах отражения действительности. Но первый создаёт диалектическое единство отдельного и общего. А второй включает в черты героя или явления готовое, сформулированное обобщение, так как сам отбор объектов фельетона уже содержит элемент типизации. В этом и проявляется единство частного и общего, хотя содержание «общего» дается в отрыве от данного «отдельного».

Своеобразие эстетической позиции фельетониста объясняется условиями работы с точным, документально подтвержденным материалом, в который можно ввести и своё, но только в виде новой компоновки фактов, которая служит для более отчетливого выявления связей между ними, в форме определенных выводов из фактов. При этом типическое, обобщающее начало, обычно, не персонифицируется в образе фельетонного героя, а отрывается от него, сливаясь с личностью автора. Прототип не становится ни типом, ни характером, а является живым, конкретным индивидом со своей собственной фамилией, с присущими именно ему чертами, поступками. Обобщение же выносится за рамки реально действующего лица фельетона.

В публицистическом фельетоне сущность жизненного явления раскрывается не через форму, присущую этому явлению, как в рассказе, а через аналогию, сравнение, посредством аллегории. Жизненный факт при помощи фельетонной обработки непосредственно, минуя стадию воплощения его в художественные образы, возводится к типическому.

Малая тема, т.е. частная история отдельного случая, переходит в результате развертывания фельетона в большую, частный факт приобретает социальное звучание. Фельетонист подбирает другое явление, связанное по ассоциации с данным жизненным фактом, и на основе найденного и подчеркнутого сатирически сходства или различия делает обобщение. Фельетонный образ несет в себе параллели по отношению к ассоциативной теме, заявленной, как правило, уже в начале произведения. Образ в фельетоне развивается в качестве иллюстрации авторской мысли, известного, заданного положения. Например, большая тема в фельетоне М. Кольцова о Петре Струве.

В беллетризованном фельетоне автор, обычно, не прибегает к подобным приемам. Он строит сюжет, стилизуя его развитие под совершенно самостоятельное движение фабулы художественного произведения. Однако и в данном случае, если мы имеем дело с фельетоном, а не с рассказом, вышедшим под грифом «фельетон», автор создает не тип, а иллюзию обобщенного образа. Например, фельетон А. Зорича «Башмаки» сделан в форме рассказа. Точно так же сделаны фельетоны А. Зорича «Экспортный товар», «Дело №6354» и многие другие. В них образы развиваются не самостоятельно, а как более или менее глубокая иллюстрация главной темы.

В фельетоне автор стремится к воссозданию правды конкретного факта и не стремится внушить читателю так называемую художественную правду, т.е. правду синтезированного образа. Он сознательно стремится к иному. Ему важно вызвать у читателя живую действенную реакцию именно по адресу данного, сию минуту случившегося события, сегодня живущего лица, сосредоточить на нем удар, приковать внимание.

Этим стремлением обусловлена в значительной мере специфика построения фельетонного образа, особенности его развития в сюжете.

Природой фельетонного образа объясняется и совершенно иное использование вымысла в фельетоне. Художественные средства используются не для перевода реального факта в сферу типизированного художественного вымысла, а для того, чтобы оттенить, придать факту большей подлинности, документальности. Этот процесс прямо противоположен употреблению художественных средств в рассказе, где они служат для того, чтобы конкретный факт, конкретный эпизод, ту или иную жизненную проблему претворить в типизированную картину.

В фельетоне обязательно присутствует сатирическая мысль. Понятие и образ органически, но по-иному, чем в рассказе, переплетаются в фельетоне как жанре сатирическом. Мысль фельетониста опирается на образ, иллюстрируется образом, но никогда в фельетоне образ не получает такого самодовлеющего значения, как это бывает почти всегда в обычном художественном произведении. Фельетонный типаж не является пружиной действия. Сам автор переставляет его в соответствии со своим заранее сделанным авторским выводом. По-особенному строятся образ и сюжет в фельетоне потому, что это по природе своей гибридный жанр, совмещающий элементы и функции статьи, сатирико-юмористической новеллы и злободневной публицистики.

Промежуточному жанровому положению фельетона соответствует и промежуточная природа используемых в нем средств: не художественный образ, а художественно-публицистический персонаж на документальной основе; не сюжет, построенный из ситуаций и мотивов, а сюжетонесущая интонация сатирика и развитие темы по принципу ассоциации. Психологический анализ заменяется публицистическим, общественно-сатирическим исследованием сущности того или иного порока.

Если в обычном художественном произведении процесс типизации является одновременно и обобщением, и индивидуализацией в одном

художественном образе, то в фельетоне он совершается иначе. Здесь нет не только единства индивидуального и типического в одном образе, но и сами эти процессы каждый в отдельности протекают по-иному. Фельетонному образу не свойственна та духовная и эмоциональная объемность, многогранность, которая отличает образы художественных произведений.

В фельетоне единичный факт, отдельное лицо даже к концу произведения продолжают сохранять документальную основу. Обобщение же рождается в публицистически формулируемых комментариях к факту, в выводах, замечаниях, а иногда все это заменяет разлитая по всему произведению сатирическая или ироническая интонация.

В обычном художественном произведении автор уходит в образ и при выражении его индивидуального, конкретного, единичного облика, и при раскрытии глубинных, сущностных его сторон. В фельетоне, как правило, отсутствует слияние отдельного и общего, частного и типизированного. Такое «раздвоение» образа диктуется сатирико-обличительными, публицистическими задачами автора. К этим целям приспособляется и литературная форма фельетона, система подачи людей, фактов, событий.

Даже если фельетонист использует форму беллетристического произведения, по конечному результату его работа все же будет иметь назначение, противоположное цели обычного рассказа. Ведь для фельетониста важно, чтобы через образ четко проступали черты живого, конкретного, сегодня живущего человека. Например, «Господа Обмановы» А. Амфитеатрова – в форме новеллы, но это фельетон с чертами памфлета, большинство фельетонов А. Зорича,

В. Лебедева-Кумача и другие. А для рассказчика характерно как раз отвлечение от всего того, что составляет цель и смысл фельетона, создание обобщенно-типизированного художественного образа.

Таким образом, фельетон как художественно-публицистический жанр вносит немало нового в представление о сущности и природе художественного образа, обогащая и расширяя тем самым возможности литературного творчества.

Грунський С. В.

**ФІЛОСОФСЬКО-ЕСТЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА РОМАНУ
ОСКАРА УАЙЛЬДА «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ»**

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент О.Л.Біличенко

Найважливішим етапом життя та творчості Оскара Уайльда став його єдиний роман «Портрет Доріана Грея». Роман має дуже цікаву історію створення. Роман Уайльда спирається на широку літературну ерудицію автора. У ньому дослідники легко знаходять спільні риси з романтизмом початку XIX століття, зокрема з творами Гофмана (наприклад, оригінально розв'язана тема двійників, існування двох світів: реального і фантастичного, похмура таємничість, як в «Еліксирах Сатани»), або Шаміссо («Дивовижна історія Петера Шлемеля»), що мало в собі романтичний початок і відгукнулося в романі Уайльда. Це, насамперед, «Шагренева шкіра» О. де Бальзака, з якою у «Портреті Доріана Грея» занадто багато спільного.

У цьому романі О. Уайльд найбільш повно виражає основні позиції своєї теорії естетизму. Двадцять п'ять афоризмів передмови у концентрованому вигляді визначають систему естетичних поглядів автора.

Проблема співвідношення мистецтва та дійсності займає особливе, провідне місце і в творі, і в усій творчості Оскара Уайльда. Тісний зв'язок з мистецтвом ми можемо побачити вже в імені головного героя: «Доріан» (з англ. «Доричний») – мистецтвознавчий термін, який вказував на

найдавніші пам'ятки античності. Тема співвідношення мистецтва та дійсності проходить через весь роман. Вона реалізується в багатьох аспектах, зокрема у співвідношення форми і змісту (тут ми можемо навести приклад самого Доріана Грея – його зовнішність і внутрішній світ); вічності і миті прекрасного, мистецтва, зв'язку творця і його творіння, етичного ставлення до мистецтва, прекрасного. «...Найважча справа на світі – нічого не робити, найважче та найінтелектуальніше» – пише Уайльд. Таким чином, естетична філософія життя зводиться до бездіяльності.

Диденко А.Н.

К ВОПРОСУ АКТУАЛЬНОСТИ ТЕМЫ ДИПЛОМНОГО СОЧИНЕНИЯ

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **Е.А.Тищенко**

Темой нашего дипломного сочинения стали синтаксис и пунктуация на занятиях по языку в школе – на материале бессоюзных сложных предложений (БСП). И это не случайно. Тема, на наш взгляд, является достаточно актуальной, что подтверждается целым рядом фактов.

Во-первых, кажущаяся простота теории бессоюзного сложного предложения при тщательном рассмотрении оказывается довольно сложной. Достаточно заметить по этому поводу, что существует очень много классификаций бессоюзных сложных предложений. Одни авторы вообще отрицают существование бессоюзных сложных предложений как самостоятельных синтаксических единиц и рассматривают их как разновидность союзных сложных предложений (т.н. синтаксическая концепция А.М. Пешковского); другие ученые выделяют среди сложных предложений как союзные конструкции, так и бессоюзные, рассматривая

их как равноправные разновидности сложных предложений (т.н. синтаксическая концепция Н.С. Поспелова); наконец, авторы Русской грамматики-80 вообще выделяют бессоюзное соединение предложений (не бессоюзное сложное предложение, а соединение предложений!) в самостоятельный (отдельный!) раздел грамматики, который ставят на один уровень с разделом «Сложное предложение».

Кто же ближе всех к истине? Решение этой проблемы – одна из актуальных задач современной синтаксической науки.

Не менее актуальной остается и задача создания более или менее универсальной классификации бессоюзных сложных предложений, основанной на комплексном критерии (а не на каком-либо одном, как часто встречается сегодня в синтаксической литературе).

Проблемной остается тема «Бессоюзное сложное предложение» и в методическом аспекте.

Итак, названные факты, безусловно, подтверждают актуальность темы нашего исследования.

Автор данного сочинения, проанализировав имеющиеся классификации, пришел к выводу, что систематизируя БСП, следует обязательно учитывать следующие факты: во-первых, система смысловых отношений в БСП не может быть сведена к системе смысловых отношений в союзном типе; во-вторых, нельзя игнорировать явное сходство некоторых типов смысловых отношений в бессоюзном и союзном типах. Исходя из этого, все БСП были объединены в три группы: 1) БСП с однотипными частями (соотносимые со сложносочиненными предложениями); 2) БСП с разнотипными частями (соотносимые со сложноподчиненными предложениями); 3) БСП, не соотносимые с союзными сложными предложениями. Все разновидности подробно проанализированы в работе.

ДО ДЕЯКИХ ПРОБЛЕМ ЩОДО ВИВЧЕННЯ В ШКОЛІ ПОВІСТІ

М.В.ГОГОЛЯ «ТАРАС БУЛЬБА»

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент **В.І.Романько**

Художня спадщина М.В. Гоголя цікавить дослідників ось уже близько півторасти років. Звісно, протягом цього часу був випробуваний широкий спектр підходів та методик у літературознавчих дослідженнях, йому присвячених [3, с.102]. М.В.Гоголь – саме той письменник, який прагнув виховати свого читача, донести до нього певні морально-естетичні та патріотичні погляди, що є важливим для сучасного виховання, коли українська держава, взявши курс на розбудову громадянського суспільства та впровадження ринкової економіки, зіткнулася з низкою проблем, зокрема, й морального характеру.

Особливе місце у творчості М.Гоголя посідає повість «Тарас Бульба». Цьому твору присвятили свої праці українські так і зарубіжні вчені – В.Г.Белінський, М.Грабовський, М.Горький, літературознавці А.Горнфельд та М.Вайскопф, філолог О.Іваницька, критик М.Едельштейн та ін.

Запропонована нами проблема є актуальною з багатьох причин:

1. Повість «Тарас Бульба» має глибокий виховний потенціал, що є недостатньо дослідженим і недостатньо використаним вчителями зарубіжної літератури під час роботи над повістю у VII класах загальноосвітніх шкіл України.
2. Існує велика кількість суперечок навколо художніх і морально-етичних ідей М.В.Гоголя. Варто відзначити, що ця проблема ще досить далека від свого вирішення, та навіть й повного наукового опису.
3. Питання національності письменника досі є невирішеним і багато хто й досі визнає його російським письменником. На

нашу думку є важливим ознайомити учнів з роботами письменника про Україну, палким патріотом якої він завжди залишався; з його біографією та корінням, які пов'язані з Україною. 4. Недостатньо вирішені методичні проблеми щодо вивчення повісті в ЗОШ України.

Гоголь не втрачав українське бачення, яке сформувалося в нього ще в молоді роки завдяки батьку, матері та їх оточенню. Завдячуючи багато в чому саме українській культурі, Гоголь увібрав розвинене відчуття краси. Тому він так гостро відчував недосконалість світу, духовну потворність людей [4, с.82-83]. Світовій науці ніколи не зрозуміти цього митця, якщо вона розглядатиме його лише через призму російської імперії і ігноруватиме той факт, що його породило українське життя. Завдання сучасного вчителя зарубіжної літератури – познайомити учнів зі справжнім М.Гоголем, патріотом своєї держави, палким шанувальником її фольклору та історії.

Саме фольклор та історія складають основу повісті «Тарас Бульба». Гоголівська повість історична не за відповідність фактам, а за змістом вірності духу історії, яка поставила у центрі літопису народ. Повість М.Гоголя належить до епічного роду літератури, а саме до жанру історичної повісті. Працюючи над цим твором, Гоголь заглиблюється в історичні матеріали про минуле України та використовує різні джерела: спогади європейців, рукописні списки українських літописів – Самовидця, Величка, Грабянки та інших. Особливе місце у цьому списку займала «Історія Русів». Описані в ній події зображують період Хмельниччини, Гетьманщини, Козаччини, що становили для письменника чи не найбільший інтерес [1,с.39]. Окрім історичних джерел Гоголь широко використовував фольклорне підґрунтя, що, на нашу думку, забезпечує доступність сприйняття повісті, допомагає не лише зрозуміти, але й відчути цю працю, пробудити патріотичні почуття учнів. Гоголь

висловлював думку про те, що лише великий народ може створити фольклор, за яким можна вивчати його історію. М.Гоголь пишався героїчним минулим своєї Батьківщини і прагнув розділити це почуття зі своїм читачем, саме так народилася повість «Тарас Бульба».

Варто відмітити, що в повісті Гоголя взаємодіють три яскраво виражені елементи – епічний, романтичний та ліричний. Епічний елемент в повісті «Тарас Бульба» пов'язаний з намаганням автора (який слідував певним канонам фольклору) відтворити образ дійсності, стержнем якого являється епічна модель світовлаштування. Ліричний елемент поєднує епічне і романтичне в творі, в його основі лежать роздуми автора, який намагався показати правдиву історичну дійсність [2, с.146].

Таким чином, важливе значення для розуміння твору та формування варіативної читацької інтерпретації має питання обізнаності учнів щодо змісту, композиції, жанрової ідентифікації повісті, її історичної та фольклорної основ, виховного значення твору. Усе це учень повинен усвідомити на уроках літератури, завдячуючи професійності вчителя-словесника, який би узагальнив сучасні методико-літературні дослідження щодо вивчення повісті М.Гоголя «Тарас Бульба».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анненкова Е.И. Повесть "Тарас Бульба" в контексте творчества Н.В.Гоголя : анализ художественного произведения / Анненкова Е.И. – М.: Просвещение, 1987. – 129 с.

2. Бочаров С.Г. О стиле Гоголя / С.Г. Бочаров // Теория литературных стилей. Типология стилового развития Нового Времени. – 1976. – С. 409-445.

3. Гончаров С.А. Творчество Н.В.Гоголя и традиции религиозно-учительской культуры / Гончаров С.А. – СПб.: Русь, 1998. – 102с.

4. Долгополов Л.К. Гоголь в начале 40-х годов ("Портрет" и "Тарас

Бульба") в зв'язи з початком духовного кризиса / Л.К. Долгополов //Русская литература. – 1969. – № 2. С. 82-104.

Дончук В.О.

СУСПІЛЬНО ПОЛІТИЧНІ РЕАЛІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД НА ОСНОВІ ПОЛІТИЧНОЇ РЕКЛАМИ

Науковий керівник –

старший викладач О.М. Кисельова

Англійська мова як і інші мови, не могла не відреагувати на зміни в суспільному житті її носіїв, викликаних новими реаліями ХХІ сторіччя, подіями глобального масштабу. На фоні чого з'являється велика кількість неологізмів, а в свою чергу і мовленнєвих реалій. В сучасності переклад стає все важливішою частиною інтеграції культур. Зростає значення перекладацької діяльності, разом з ним виникають і перекладацькі проблеми. Загострення мовних проблем диктує пошук нових рішень. Раніше перекладацька діяльність розглядалася лише у зв'язку з перекладом художньої літератури, сьогодні ж все більш важливе місце стали займати переклади текстів спеціального характеру – політичні, інформаційні, економічні та рекламні.

Поняття мовної реалії є не достатньо дослідженим українськими науковцями та перекладознавцями, що є неприпустимим на тлі інформаційної революції, яка потребує чіткості та якості перекладу не лише художньої літератури, але й наукових статей, реклам, передач, які приносять у наші будні величезну кількість мовних реалій.

У лінгвістичній літературі поняття суспільно-політичної реалії знаходить своє відображення в наукових працях Р.Зорівчак (1989), Н.К. Гарбовського (2004), В.І. Карасик (1996) та ін.

Р. П. Зорівчак зазначає, що під **реалією** як перекладознавчим

терміном слід розуміти «моно-і полілексемну одиницю, основне лексичне значення якої вміщає традиційно закріплений за нею комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача»[1, с. 12].

Існує декілька засобів перекладу реалій з ІМ на ПМ: транслітерація, транскрипція, створення нового слова на основі існуючого в ПМ елемента, калька, створення семантичного неологізму, описовий переклад, гіпонімічний переклад, комбінована реномінація [4, с. 115].

Варто відзначити, що одним з основних джерел створення та акумуляції суспільно-політичних реалій в Україні і закордоном являється політична реклама.

Політична реклама – це будь-яка реклама як система методів психологічної дії на масову аудиторію з метою управління їх політичною поведінкою[2, с. 24].

Політична реклама завжди наповнена реаліями характерними для певного народу і при її перекладі, перекладач повинен пам'ятати, що заклик реклами зрозумілий та емоційно сильний для нації однієї країни, може бути безбарвним та незрозумілим для нації іншої країни. Отже, при перекладі політичної реклами перекладач виступає також в ролі її автора, бо певною мірою створює новий політичний слоган, гасло на ІМ з вже існуючого макету в ПМ. У тих випадках, коли точний переклад є недоречним, перекладач користується приблизними за змістом фразами [5, с. 35].

Політична реклама будується на основі певних асоціацій зрозумілих лише для певної нації, тому при перекладі політичної реклами доречно використовувати наступні засоби осмислення реалії: пояснення у виносці на нижній частині сторінки, якщо немає можливості використати його у тексті поряд з реалією; пояснення в самому ПТ, взяте в лапки або в дужки

[3, с. 94].

e.g – Прохідні самі пройдуть, а я голосую за Гриценко. – Prohidni are to go through, I choose Grytsenko. (Prohidni – candidates to the post of the president of Ukraine, who undoubtedly will take part in the second tour of presidential elections. Hint at U.Tymoshenko and V.Yanukovych, who are considered to be the leading opponents of the presidential elections in Ukraine; Grytsenko – one of the candidates for the post of president of Ukraine)

При перекладі приведеної політичної реклами, нами було обрано такий метод перекладу, як транскрипція, яка допомогла зберегти стислість слогану, що є невід’ємною частиною політичної реклами. Реалія «Prohidni», була розкрита для читача за допомогою виноски, в якій було пояснено значення даного слова.

e.g Країна одужує від вірусу корупції ЮІЯІ. Йду на війну с корупцією! Арсеній Яценюк. – Our country will be YuIYaI-virus exempt. I declare war against corruption! Arseniy Yatsenuk (YuI – U.Tymoshenko, YA I – V.Yanukovych – the candidates to the post of the president of Ukraine)

Перекладаючи дану рекламу, ми використали метод транслітерації, який допоміг при збереженні смислового навантаження повідомлення. Осмислення реалії було зроблено поряд із перекладом гасла у дужках.

Газетні статті, радіо і телепрограми виступають як засоби реклами та інформування громадськості, маючи певну специфіку, вони вимагають від перекладача не лише глибоких соціокультурних знань, але й вивчення політичних реалій, неологізмів, термінів, які перекладаються за допомогою різноманітних методів перекладу (транслітерація, транскрипція, калька і т.д.).

Питання про переклад реалій у зв’язку з його спірністю представляє велике поле самих різноманітних досліджень, оскільки дати повний та абсолютний перелік прийомів перекладу реалій, вказівок та пояснень до

кожного з них неможливо. В нашій науковій статті надано перелік найбільш вживаних методів перекладу реалій, які можна уживати при перекладі основної маси реалій. Однак, у зв'язку з різноманітністю цих мовних одиниць та їх індивідуальних особливостей, методи перекладу реалій можуть видозмінюватися та стикатися один з одним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад/ Зорівчак Р.П. – Львів : Вид-во при Львів. держ. ун-ті, 1989. – 215 с.
2. Кохъев Н.Н Реклама : искусство слова/ Кохъев Н.Н. – М.: МГУ, 1997. – 134с.
3. Латышев Л.К. Технология перевода / Латышев Л.К. – М.: НВИ-Тезаурус, 2000. – 287с.
4. Підлужька І.С Англійсько-український словник журналістських термінів / Підлужька І.С. – Вінниця.: Нова книга, 1993. – 201с.
5. Паршин А.Н Теория и практика перевода / Паршин А.Н. – М.: Русский язык, 2000. – 161с.

Дрогал В.А.

К ПРОБЛЕМЕ КАТЕГОРИИ ЧИСЛА ИМЕНИ СУЩЕСТВИТЕЛЬНОГО В СОПОСТАВИТЕЛЬНОМ АСПЕКТЕ (русско-украинские соответствия)

Научный руководитель –

преподаватель кафедры ОРЯиТИЛ **Е.В. Савченко**

Темой нашей дипломной работы мы избрали проблему категории числа имени существительного в сопоставительном аспекте (русско-украинские соответствия). Данная тема чрезвычайно актуальна. Докажем это утверждение.

На первый взгляд, грамматическая категория числа кажется самой

простой в русской грамматике: две формы, образуется в основном с помощью окончаний, грамматическое значение понятно. У прилагательных или глаголов она действительно устроена достаточно просто, а вот у существительных вызывает немало вопросов. Можно найти довольно много «странностей» числа существительных, например:

– некоторые ученые склонны выводить число за пределы грамматики; большинство все-таки считает его грамматическим явлением;

– есть множество случаев, когда то, что на первый взгляд кажется формами числа, оказывается разными словами, ср.: *металл* – *металлы* (*металлы* – это не много металла, а разные металлы) – перед нами разные слова, каждое из которых по числам не изменяется;

– не изменяются по числам многие существительные, что обычно связано со значением слова, ср. *воздух*, *золото*, *добро*, *любовь*, с одной стороны, и *чернила*, *дрожжи*, *ножницы*, *духи*, с другой стороны;

– некоторые существительные в разных значениях имеют разные формы множественного числа: *муж* (супруг) – *мужья*, *муж* (мужчина; устарелое и в высоком стиле, а также в некоторых сочетаниях) – *мужи*.

Этот далеко не полный перечень «странностей» числа существительных можно продолжать и продолжать.

Вот такая обманчивая простота категории числа имени существительного! Разобраться в этих «странностях», понять и объяснить их – задача важная, которую необходимо разрешить.

Далее. Категория числа (как и рода) изучается в школьном курсе практически, без сообщения о ней теоретических сведений. Но учитель обязан свободно ориентироваться в теоретических вопросах категории числа при анализе языковых фактов. Особенно актуальным становится это положение в плане преподавания русского языка в украинских школах (работ, посвященных рассматриваемой проблеме, очень и очень мало):

наличие категории числа у существительных, ее значение и способы выражения является сходным грамматическим материалом русского и украинского языков. Существительных, у которых значение категории числа не совпадает в родственных языках, очень немного. Однако наличие в обоих родственных языках даже незначительного количества существительных с противоположным значением числа вызывает трудности в овладении данным грамматическим материалом. С этой точки зрения, предложенная нами методическая система работы над категорией числа имени существительного на уроках языка и во внеурочное время является целесообразной и эффективной.

Таким образом, даже названных выше фактов, на наш взгляд, достаточно, чтобы подтвердить актуальность темы дипломного исследования.

Євграфова А.О.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДРАМАТУРГІЇ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент **О.Л. Біличенко**

Межа ХХ століття в історії західноєвропейської літератури позначена потужним підйомом драматичного мистецтва. Драматургію цього періоду сучасники назвали «новою драмою». «Нова драма» виникла в атмосфері культу науки, який був викликаний бурхливим розвитком природознавства, філософії та психології, і відкриваючи для себе нові сфери життя, увібрала в себе дух всемогутнього наукового аналізу.

Слова "театр", "драма", "сцена" – грецького походження. Саме там колись зародилося це мистецтво. Щоб зрозуміти сутність оновлення драматургії межі ХІХ-ХХ ст., необхідно з'ясувати, якою була історія драми

загалом. Драма (дія) – це один з літературних родів, що відтворює світ у формі дії і, здебільшого, призначений для сценічного втілення. Існує два жанрових типи драми: "арістотелівська", або "закрита" драма; "неарістотелівська", або "відкрита" драма.

У ХІХ столітті сталася справжня революція у світовій драматургії. Норвезький письменник Генрік Ібсен створює так звану "нову драму". Ібсен пише п'єси, де висвітлює ті проблеми, що були дуже близькі сучасному глядачеві. Основні ознаки "нової драми": усі драматичні твори є п'єсами про людську душу; у п'єсах "нової драми" відбувається зближення драматургічного простору з тією реальністю, що в ній живуть глядачі; у п'єсах "нової драми" немає чіткої межі між трагедією і комедією, немає поділу на головних і другорядних персонажів, на позитивних і негативних; композиція п'єс має інтелектуально – аналітичний характер.

«Нова драма» – це умовне позначення тих новацій, які повідомили про себе в європейському театрі 1860-1890-х років. Хоча «нова драма» виявилась здатною увібрати в себе найрізноманітніші впливи й розвиватись в рамках різноманітних художньо – стильових явищ, становлення її проходило під знаком натуралізму, тому що саме ця школа дозволяла драматургам найбільш вдало розкрити взаємовідносини людини з оточуючою дійсністю. Настанова на «життєподібність» призвела до того, що актор під час роботи над роллю повинен був не просто оволодіти рядом психологічно– переконливих прийомів для передачі душевних переживань персонажа, але й особливим чином «вжитись» в роль, тобто запропонувати глядачам образ, який би ніс на собі відбиток специфічних, унікальних суспільних і соціальних умов того «середовища», в якому, згідно задуму драматурга, виріс і сформувався даний персонаж. Уявлення про єдність психологічних і фізіологічних процесів в організмі людини визначало такий малюнок ролі, який витікав би не тільки з інтриги дії, створеної

драматургом, але – з сценічної дійсності, рішення мізансцен, костюмів, музикального супроводу, освітлення і так далі. Тому для нового театру важливого значення набула фігура постановника. Натуралістичний театр також актуалізував таке поняття театральної естетики, як «четверта стіна». Установка на «життєподібність», засвоєна «новою драмою» на визначеному етапі її розвитку, припускала, що життя на сцені протікає абсолютно незалежно від присутності лише в декількох метрах від неї сторонніх наглядачів.

Євсєєв А.О.

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ
ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ
НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОЇ ПРОЗИ**

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент **І.Б. Коротяєва**

Фразеологія завжди була предметом пильної уваги у вітчизняній лексикології. Остатнім часом дослідники намагаються вивести фразеологію за межі лексикології і зробити її окремою частиною загального мовознавства.

Такі питання, як типологічна, семантична та стилістична класифікація фразеологічних одиниць, ступень їхньої стійкості, їхнього походження завжди будуть залишатися на передньому плані мовознавчого пошуку. Цікаве майбутнє очікує порівняння фразеологічних систем у споріднених і неспоріднених мовах, пошук і переклад варіантів, а також походження одиниць, що залишаються сталими протягом довгого часу.

Фразеологічні одиниці заповнюють лакуни в лексичній системі мови, що не може цілком забезпечити найменування пізнаних людиною нових сторін дійсності, і в багатьох випадках є єдиними позначеннями

предметів, властивостей, процесів, станів, ситуацій і т.д. Утворення фразеологізмів послабляє протиріччя між потребами мислення й обмеженими лексичними ресурсами мови.

У фразеологізмах знаходить висвітлення історія народу, своєрідність його культури і побуту. Фразеологізми часто носять національний характер. Поряд з чисто національними фразеологізмами є багато інтернаціональних фразеологізмів. Англійський фразеологічний фонд – складний конгломерат споконвічних і запозичених фразеологізмів з явною перевагою перших. У деяких фразеологізмах зберігаються архаїчні елементи – представники попередніх епох.

Російські вчені, зокрема фахівці з англійської мови, висловлюють думку, що фразеологія склалася як окрема мовна галузь. Так вважають О. В. Кунін, М. А. Мамонтов, Л. Медведєва та інші. Представники інших зарубіжних шкіл не виділяють її як окремий підрозділ і подають без детальної класифікації [1, с. 22].

В. В. Виноградов запровадив термін “фразеологічна одиниця” і запропонував ґрунтовну класифікацію фразеологізмів [2, с. 19]. Широко вживаються також терміни “фразеологізм”, “ідіома”, “стале словосполучення”, “сталій зворот”, “стала фраза”. У порівнянні з вільними словосполученнями сталі звороти – це, за словами О.Єсперсена, – “готові до вжитку формули” [1, с. 35].

Проблемою фразеологізмів займалися і продовжують займатися велика кількість вітчизняних та зарубіжних лінгвістів, а саме Н. Амосова, Ш. Баллі, В. Виноградов, М. Копиленко, О. Кунін, З. Попова, О. Смирницький, Л. Сміт, М. Тагієв та інші.

Таким чином, актуальність дослідження полягає у тому, що саме фразеологічні одиниці є носіями афористичного фонду кожної мови, який визначає чинники світосприйняття народу і пов'язаний з повсякденним

життям і культурою, а також зумовлений як теоретичним, так і практичним значенням вивчення фразеологічних одиниць. Правильна і точна семантизація фразеологічних одиниць англійської мови більш ніж будь-які інші засоби сприяє розширенню та закріпленню мовного словника. Лаконічність та виразність феномену, що вивчається, сприяє швидкому оволодінню граматиною англійської мови та паралельному розвитку ідіоматичного мовлення.

Мета дослідження: на основі теоретичного вивчення та практичного аналізу виявити специфічні структурно – семантичні характеристики фразеологічних одиниць на матеріалі сучасної англомовної прози.

Теоретична значущість роботи полягає в багатосторонньому розкритті структурно-семантичних характеристик фразеологічних одиниць на матеріалі англомовної прози.

Матеріалом дослідження слугують близько 150 фразеологічних одиниць, укладені шляхом суцільної вибірки зі збірки оповідань сучасних англійських письменників «English Story» (Английский рассказ XX века. Сборник 3. – На англ. яз. – Составитель Н.А. Самуэльян. – М., «Менеджер», 2000. – 320с.)

Практична значущість. Вважаємо можливим використовувати матеріали дослідження для підготовки практичних занять та семінарів з лексикології, стилістики англійської мови, теорії та практики перекладу, лінгвокраїнознавства англомовних країн, а також для написання курсових та дипломних робіт з теоретичного курсу англійської мови.

У ході дослідження ми використали структурно-семантичну класифікацію фразеологічних одиниць (ФО) професора О.Куніна для визначення структурно-семантичних характеристик ФО на матеріалі англомовної прози. Отже, нами було проаналізовано збірку оповідань англійських письменників XX століття на наявність різних типів ФО.

Згідно з класифікацією професора О.Куніна, ми згрупували знайдені ФО та визначили їх найбільш поширений тип. За результатами нашого дослідження таким типом стали номінативні ФО (62%), далі номінативно-комунікативні ФО (21%), комунікативні (11%) та вигуківі (6%). Серед номінативних ФО найпоширенішим типом ФО є ад'єктивні ФО (42%), адвербіальні та субстантивні ФО мають дещо нижчий процент частотності – 33% та 25% відповідно.

Обробляючи результати нашого дослідження, слід зазначити, що той факт, що номінативні ФО стали найбільш поширеними у художніх текстах є цілком природнім, тому що вони являють собою звороти, які виконують функцію називання, тобто позначення предметів, явищ, дій, станів, якостей. Найзагальнішою рисою цих ФО є експресивність. І саме експресивність та стилістична забарвленість є найголовнішими елементами будь-якого художнього твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антрушина Г.Б., Афанасьєва О.В., Морозова Н.Н.: Лексикологія англійського мови. – Москва: Дрофа. – 2000. – 287 с.
2. Баран Я.А., Зимомря М.І., Білоус О.М. Фразеологія: знакові величини. Навчальний посібник для студентів фак.-тів іноз. мов. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 256 с.
3. Кунин А.В. Курс фразеології сучасного англійського мови: Уч. для інститутів і факультетів іностр. мов. – 2-е изд. перераб. – М.: Высшая школа, Дубна: Феникс, 1996. – 381 с.
4. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови: Підруч. для інститутів і фак. інозем. мов. – Х.: Основа, 1993. – 256с.
5. Смирницький А.И. Лексикологія англійського мови. – М.: Филологический факультет МГУ ім. М.В. Ломоносова, 1998. – 259 с.

ЗАПЕРЕЧНО-ОЦІНЮВАЛЬНІ ЕПІТЕТИ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент А.Г. Спічка

На сучасному етапі розвитку лінгвостилістики вивчення лінгвістичної природи і функціонування окремих стилістичних прийомів різних функціональних стилів літературної мови іншомовного художнього тексту є дуже *актуальним*. Одним з поширених стилістичних засобів, що використовуються в різних функціональних стилях, є епітет. Останнім часом з'явилося багато наукових праць, в яких досліджуються закономірності структурної організації та функціонування епітетів у художньому стилі.

В роботах таких українських вчених як О.О. Потебня, О.М.Веселовський, Ю.М. Скребньов, О.М. Мороховський, російських вчених М.Д. Степанова, В.М. Федорцова, німецьких філологів W.Fleischer, W.Schmidt та багато інших, представлено аналіз функціональних особливостей заперечно-оцінювальних епітетів у літературній мові.

З метою дослідження закономірностей структурної організації та функціонування заперечно-оцінювальних епітетів у художньому німецькомовному тексті нами обрано роман «Der Landarzt» («Сільський лікар») видатного сучасного письменника Німеччини Rolf Ulrici. Художній німецькомовний твір є дуже насиченим заперечно-оцінювальними епітетами. Вони відіграють суттєву роль у забезпеченні повноцінного сприйняття прагматики тексту роману «Der Landarzt», посилюючи експресивність та емоційну виразність тексту.

Завдяки використанню заперечно-оцінювальних епітетів у тексті роману вишукано переплітаються реалізм і метафоричність, гумор,

анекдотична стислість, розмовний стиль діючих персонажів роману.

На основі теоретичного аналізу змісту прочитаного німецькомовного художнього тексту роману Rolf Ulrici «Der Landarzt» та аналізу структурних компонентів побудови заперечно-оцінювальних епітетів нами виявлено, що найбільш розповсюдженими є епітети внутрішньо-психологічного сприйняття. Ця група епітетів передає відчуття героїв роману. Словотвірними заперечними елементами цієї категорії епітетів є префікси **-miß-**, **-un-**, **-ent-** та суфікси **-los**.

Аналіз словотвірних елементів заперечно-оцінювальних епітетів у романі «Der Landarzt» дає можливість виявити частотність використання автором епітетів з префіксами **-un-**, **-ent-** та суфіксом **-los**. Наведемо деякі приклади:

«... dieser unverlässige Pit Melsen» – «...цей ненадійний Pit Melsen» [3, с. 114]; unbehagliches Gefühl – неприємне почуття [3, с. 107]; Ich bin ziemlich unaufmerksam – Я дуже неуважливий [3, с. 134]; unschlüssig – нерішучий [3, с. 134]; unverzüglich – невідкладний, негайний [3, с. 153]; entblödet – одурений [3, с. 95]; atemlos – захеканий [3, с. 35]; fassungslos – ошелешений [3, с. 29]; schmerzlos – безболісний [3, с. 29];

Отже, проаналізувавши заперечно-оцінювальні епітети на основі художнього німецькомовного роману сучасного письменника Rolf Ulrici «Der Landarzt», можна зробити висновок, що найбільш частотно Rolf Ulrici використовує в своєму романі похідні епітети, які мають в своєму добутку суфікси, префікси, або одночасно і те і інше.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веселовский А. Н. Из истории эпитета / Историческая поэтика. – М.: Высш. школа, 1989. – С. 268.
2. Потебня О. Синекдоха й епітет / Естетика і поетика слова. – К., 1985. – С. 189.

3. Ulrici R. «Der Landarzt». 2. Aufl. – Frankfurt / M; Berlin: Ullstein. – 1992. – 398 S.

Жовниренко Я.Г.

К ВОПРОСУ О ЯЗЫКОВОЙ СИТУАЦИИ В РАБОТАХ

В.А.АВРОРИНА

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **Н.М.Маторина**

В научной литературе предлагаются различные способы описания и классификации языковых ситуаций.

«Языковая ситуация – это конкретный тип взаимодействия языков и разных форм их существования в общественной жизни каждого народа на данном этапе его исторического развития» [1, с. 1]. Таково самое общее определение языковой ситуации, данное В.А.Аврориным [Валентин Александрович Аврорин (1907-1977) – советский лингвист, специалист в области тунгусо-маньчжурских языков, исследователь проблем типологии, сравнительно-исторического языкознания, социолингвистики].

Труды В.А.Аврорина оказали значительное влияние на последующее развитие социолингвистики. В своей работе «Проблемы изучения функциональной стороны языка»¹ исследователь дает определение таким

¹ Книга посвящена актуальным проблемам социальной лингвистики. В ней делается попытка по-новому обосновать право этой дисциплины на существование в качестве самостоятельного раздела языкознания. Рассматривается вопрос о двусторонней сущности языка – о его материальной структуре и социальной функции. Именно функциональная сторона языка признается главным, если не единственным, предметом социальной лингвистики. Непосредственным же объектом ее служит языковая ситуация как конкретный тип взаимодействия языков и разных форм их существования в общественной жизни конкретного народа на данном этапе его исторического развития. Предлагаются уточненные варианты определения таких кардинальных понятий социолингвистики, как функция языка, форма существования, среда и сфера применения языка, условия его существования. Выявляется тесная связь теоретических исследований в области социальной лингвистики с языковой практикой. Обсуждаются вопросы, связанные с методикой социолингвистических исследований. Книга

кардинальним поняттям соціолінгвістики, як функція мови, форма існування, середовище і сфера застосування мови, умови його існування, а також прикладну класифікацію соціальних умов серед, сфер використання і форм існування мови.

При вивченні мовної ситуації В. А. Аврорин виділяє чотири моменти, які можуть вважатися обов'язковими для описання будь-якої мовної ситуації, це:

- 1) соціальні умови функціонування мови;
- 2) сфера і середовище використання мови;
- 3) функції мови;
- 4) форми існування мови [1, с. 120].

Мовна ситуація, як вважає В.А.Аврорин, – «це компонент найскладнішої структури суспільних відносин в межах того чи іншого суспільства людей» [там же, с.257]. Найважливішими з цих компонентів, такими, які в кінцевому підсумку визначають собою всі інші, є соціально-історичні умови. Зміни цих умов під впливом різних факторів змінюють набір і характер серед і сфер діяльності, останні викликають зміни в наборі і характері форм існування мови. Всі перераховані вище компоненти, які складають свого роду екологічну обстановку, є факторами, що визначають зміни в мовній ситуації.

Знання соціальних умов проливає світ не тільки на функціональну сторону мови, але і на її структурну організацію, на мову в її повному обсязі, на взаємодію мов, іншими словами – на більш глибоке розуміння суспільної сутності мови і суспільних

розрахована на широкий кола лінгвістів, соціологів, філософів, істориків СРСР радянського періоду. Вона може бути корисною також для практичних працівників в області шкільної освіти, лекційної пропаганди, клубної роботи в районах з неруським або змішаним населенням.

условий его функционирования и развития. В.А. Аврорин следующим образом показал сущность функций (общих и частных), форм существования сред и сфер употребления языка: «Функция – это цель, форма существования – это вид орудия, среда – это условие, а сфера – это область применения этого орудия» [там же, с.83].

ЛИТЕРАТУРА

1. Аврорин В.А. Проблемы изучения функциональной стороны языка (К вопросу о предмете социолингвистики) / Валентин Александрович Аврорин. – Л.: Наука, 1975. – 276 с.

Зенцова С. О.

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОРІВНЯНЬ У МОВОТВОРЧОСТІ КАТРИ ГРИНЕВИЧЕВОЇ

Науковий керівник –

канд. філол. наук, доцент **Н. В. Швидка**

Проблемі кваліфікації порівняння присвячено багато наукових студій, але особливості вживання цього тропа в художній мові окремими майстрами слова є недостатньо вивченими. Тому цікавою і перспективною, на нашу думку, для дослідження властивостей та специфіки функціонування порівнянь є мовотворчість Катрі Гриневичевої.

Мовознавці розглядають порівняння не лише як поетичний троп, а й як засіб пізнання навколишнього світу та найважливіший чинник людського мислення з його асоціативністю і спрямованістю від відомого до невідомого. Частотність використання письменниками порівняння в художній мові обумовлена перш за все його когнітивними та експресивними властивостями. Порівняння відтворює специфіку мовної та концептуальної картин світу автора та носіїв мови, якою написано твір. М. Х. Коцюбинська, досліджуючи слово в художньому контексті й образу

будову твору, відзначає, що “порівняння приводить нас до такого сполучення, злиття вражень, знімків зовнішнього світу, яке врешті-решт дозволяє спостерігати всю складну внутрішню будову світу” [2, с. 127].

Серед експресивних мовно-художніх засобів порівняння посідають у структурі тексту важливе місце, їх використовують для посилення емоційності, передачі вражень та спостережень. “Серед образних засобів художньої прози порівняння вирізняються давністю й активністю уживання, що мотивується самим призначенням цього тропа, який покликаний конкретизувати, увиразнити зображуване внаслідок зіставлення того чи іншого предмета з іншим, а також є чіткістю і стрункістю побудови, яка через порівняльну конструкцію дає змогу спроектувати нічим не обмежену кількість образних спостережень дійсності” [3, с. 109]. Як експресивну одиницю порівняння досліджено В. А. Чабаненком, який стверджує, що цей троп „підкреслює й підсилює образ одного предмета чи явища за рахунок іншого, викликає певні естетично направлені асоціації та почуттєво-оцінні реакції” [7, с. 47]. Отже, основна функція порівняння полягає у створенні емоційного враження та вираження чуттєвого ставлення до зображуваних явищ та предметів.

У контексті художнього мовлення порівняння функціонують з метою глибшого пізнання та більш чіткого окреслення вже пізаного, розкриває та увиразнює особливості одного явища чи предмета відповідно до характерних ознак іншого. Порівняння, “оперуючи даними, вже відомими предметами, творить нову якість” [2, с. 128], вимальовує нові картини й образи, які становлять своєрідність та неповторність художньої концепції. У своїх лінгвістичних дослідженнях М. Х. Коцюбинська зазначає, що “порівняння, метафора – це завжди маленька лаконічна картинка природи, відображення почуття, характеру, це вияв тонкої спостережливості автора і

його вміння розкривати ті зв'язки та аналогії, що існують в дійсності між різними явищами, матеріальними і духовними” [3, с. 23].

Огляд наукових праць з лінгвостилістики створює певні передумови для деяких узагальнень, сформулювати які можна в такий спосіб. Порівняння – це один з найдавніших та найуживаніших тропів, який побудований на зіставленні одного предмета, явища або дії за подібністю ознак, властивих іншим, а також за допомогою компаративної зв'язки *як, мов, немов, наче, неначе, ніби* та ін. Мовознавці виділяють три- або чотирикомпонентну структуру порівняння, яка варіюється залежно від того, враховується чи не враховується граматичний засіб зв'язку (порівняльний сполучник) за елемент будови. У структурі порівняння визначають такі члени, як „те, що порівнюється, або „предмет”; те, з чим порівнюється, або „образ”; те, на основі чого порівнюється одне з іншим, просто „ознака”. Четвертим компонентом виокремлюють показник порівняльних відношень – „засіб мовного оформлення порівняльної семантики”. Останній відіграє вирішальну роль у реалізації компаративного змісту в чотириелементній моделі порівняльної конструкцій („суб'єкт” – „об'єкт” – „основа” – „показник”), оскільки забезпечує її цілісність” [9, с.5].

Щодо граматичного вираження порівняння як мовно-образного засобу, то найповнішою та найгрунтовнішою вважаємо класифікацію, представлену в наукових дослідженнях авторів “Стилістики української мови”: “1) порівняльний зворот (непоширений і поширений) зі сполучниками *як, мов, немов, наче, неначе, неначебто, ніби, нібито, немовби, немовбито*; 2) форма орудного відмінка; 3) підрядне речення; 4) конструкції з формами ступенів порівняння прислівників і прикметників; 5) описові порівняння типу *подібний*; 6) речення порівняльної структури, в яких об'єкт порівняння охоплює всю

предикативну структуру; 7) порівняльно-приєднувальні конструкції, побудовані за принципом образної аналогії” [7, с.360].

Комплексний підхід до лінгвостилістичного осмислення творчого доробку Катрі Гриневичевої дозволяє стверджувати, що художня мова творів авторки динамічна, експресивна, багата на поетичні асоціації. Вона увібрала в себе найбільш характерні особливості літописної оповіді, для неї притаманне багатство лексики, виваженість та влучність слова. Творчість письменниці презентує порівняння із різним граматичним вираженням. Потреба стилістичної оригінальності, а також схильність до образності, метафоричності стимулювала К. Гриневичеву до ілюстрації багатства виражальних засобів української літературної мови, що у свою чергу визначає мовне чуття майстрині слова. Сформована картотека дає можливість констатувати наявність таких форм порівняння, яким віддає перевагу письменниця: форма порівняльного звороту, форма орудного відмінка, описові порівняння.

Відмітними рисами для речень з порівняльними зворотами у творах К. Гриневичевої є велика різноманітність та особлива інформативність. У художній мові авторки відчутне тяжіння до використання традиційних, загальномовних порівнянь, хоча часто зустрічаємо індивідуально-авторські конструкції, які органічно вплітаються в ідейно-змістовну структуру творів: *Що пухка, що чорна, а скиби одна в одну, як стрічки з оксамиту* [1, с. 31]. Несподіваним, але водночас справедливим, є порівняння землі, годувальниці людської, з вишуканим оксамитом. *Ранком, як сонце скинуло на Назарет перший жмут проміння, через шибку, що її протирали з роси руки малого сина Марії, видно було на полі дві низки маків, мов довгі шнури з коралу* [1, с. 34]. Досить оригінально авторка уподібнює маки до коралового намиста, бо традиційно в усній народній творчості, а згодом і в художній мові, сформована своя

стилістика, у якій відображено й закріплено анімістичну метаморфозність: кров – цвіт маків, уста дівчини – маків цвіт. Наведені порівняння мають пряме, неметафоричне значення, вони є буквральними, побудовані на прямій асоціації, але не втрачають своєї привабливості та образності.

Метафоричні порівняння у Катрі Гриневичевої досить широко представлені та є багатоступневими. Увага письменниці до асоціативних можливостей слова, які часто подано в комплексі, формують внутрішньо-сміслові асоціативні зв'язки: *І маленький Ісус Назарєць вибіг у тепле полудне погратися з ровесниками поміж он ті маки, палаючі, як вогники, крилаті, як мотилі, і крихкі, як мрія* [1, с. 34]. Філософські категорії духу та свідомості, добра і зла, дійсності та навколишнього світу у творчості К. Гриневичевої займають одне з чільних місць. Вони знаходять авторське бачення і в аналізованих конструкціях. Поняття світу органічно пов'язане з категорією швидкоплинності та рухомості, існування людини та всього живого з короткочасністю та вразливістю.

В українській мові порівняльні конструкції з придієслівним орудним відмінком мають дуже давнє походження. У таких структурах знайшли відгомін вірування праукраїнців у можливості перетворення та перетворення істот в неістоти, рослин в людей та навпаки. Не оминула увагою у своїх творах й К. Гриневичева подібні конструкції: *Вірів їй тепер, як власному серцю, що було високим дзвоном* [1, с. 238]. З гучним дзвоном порівнює авторка серцебиття чоловіка поряд з жінкою, яка є для нього небайдужою. *Кучерявий архістратиг високої роботи налітав копієм із чорного видовженого коня на страхітну появу* [1, с. 228]. У порівняннях такого типу ступінь злиття компонентів суб'єкта та об'єкта порівняння найвищий, тому такі конструкції поступово фразеологізувалися і стали продуктивними стилістемами, як наприклад: *соловейком щебече, вовком дивиться*.

Порівняльні конструкції з придієслівним орудним відмінком К.Гриневичевої є індивідуально-авторськими, що підкреслює її майстерне та вишукане володіння словом: *Лисяча шубка до колін, обтисла й виіскрена ржавими смугами, гідно вдягала її вроду, синь ока й чисте чоло* [1, с. 233]. *Як сірий відлив, виріс нагло перед Зеленгорою княжий намет, кичка пер шуміла над ним фуркотливим млинцем...*[1, с. 236].

Під час лінгвостилістичного аналізу прозової спадщини письменниці виявлено також й описові порівняння: *А священик співав – одноманітні вібрації його голосу подібні були плюскотові нічного дощу або тужливим пісням, якими матері вколисують дітей у теплі своїх лон; Співак сів низько та спер об плече й коліна гусли, довгу, з одного кусня дерева, подібну до велетенського черпака, де над вижолобиною напнуто тонку шкуру з голосниковими проколами* [1, с. 164, 198]. Такі порівняння є переважно індивідуально-авторськими, вони утворені шляхом несподіваних зіставлень, тобто на основі суб'єктивних естетичних уподобань авторки, що робить ці “несподівані” конструкції естетично й стилістично вагомими, які у свою чергу репрезентують ідіостиль Катрі Гриневичевої.

Від вибору граматичної форми порівняння багато в чому залежить майстерність змалювання певного образу. Завдяки порівнянням абстрактні реалії дещо конкретизовано, вони набувають подібності до образів об'єктивної дійсності та гармонійно вливаються в мовну картину світу. Порівняння як складний стилістичний засіб виступає продуктивним методом творення мовного образу та важливим динамічним компонентом художніх текстів К. Гриневичевої, а індивідуально-авторська семантика його структурних частин в поєднанні з оригінальним світобаченням авторки вступають у взаємодію з іншими текстовими елементами, у такий спосіб викликають емоційні реакції читача нібито на звичні та знайомі

словесні картини, але й водночас ускладнюють художній текст, роблять його багатоплановим, високохудожнім.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриневичева К. Непоборні: Повість, оповідання, новели / Упоряд., автор вступ. ст. і приміт. Ф. П. Погребняк. – Львів: Каменяр, 2004. – 359 с.
2. Коцюбинська М. Х. Література як мистецтво слова: Деякі принципи літературного аналізу художньої мови. – Київ: “Наукова думка”, 1965. – 318 с.
3. Коцюбинська М. Х. Образне слово в літературному творі. Питання теорії художніх тропів. – Київ: Вид-во Акад. наук УРСР, 1960. – 188с.
4. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К.: Знання, 2008. – 423 с.
5. Літературознавча енциклопедія: у двох томах / [авт.-уклад. Ю. І. Ковалів]. Т. 1. – К.: ВЦ “Академія”, 2007. – 608 с .
6. Марчук О.І. Структурно-типологічні параметри порівняльних конструкцій в ідіостилі М.М.Коцюбинського: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Одеський національний університет імені І.І.Мечникова. – Одеса, 2003. – 20 с.
7. Мацько Л. І. Стилїстика української мови: підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К.: Вища школа, 2003. – 462 с.
8. Чабаненко В.А. Основи мовної експресії. – К.: Вища школа, 1984. – 168 с.
9. Шаповалова Н.П. Функціонально-семантичний статус порівняльних конструкцій у сучасній українській мові: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Дніпропетровський державний університет. – Дніпропетровськ, 1998. – 16 с.

**ОСОБЕННОСТИ ХРОНОТОПА В ПОВЕСТИ И.С. ШМЕЛЕВА
«БОГОМОЛЬЕ»**

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **А.А. Рубан**

Повесть И.С. Шмелева «Богомолье» (1930-1931) – это путь автора в «Далекое Святое» – в детство, в веру, в православную царскую Россию.

Особое внимание автор уделяет хронотопу произведения. Шмелев разбил повесть на 12 главок, каждая главка – этап пути к Троице-Сергиевой Лавре, где находится одна из главных православных святынь – мощи преподобного Сергия Радонежского. В повести указан месяц – июнь, в который совершается богомолье, а общий контекст произведения, автобиография писателя указывают на год происходящего – 1879-й.

Пространственно-временные рамки повести постоянно расширяются. Одним из приемов такого «расширения» становится ретроспекция (ретроспекция – обращение субъекта речи (того, кто ведет повествование) к прошлому). Так, в главе «Царский золотой», в которой излагается история Мартына, получившего от царя Александра II Освободителя золотой рубль за свое плотницкое мастерство, – это первая ретроспективная часть. Вторая ретроспективная часть (1818-й и последующие годы) – это рассказ мужика Солмяткина из Мытищ истории Авдотьи Гавриловны Карцовой, кормилицы и ребенка дочери «царской генеральши», и будущего императора Александра II Освободителя. Эпизод встречи богомольцев с купцом Аксеновым также расширяет время: теперь перед нами Москва после войны 1812, оборотистость, деловая находчивость русского народа.

Реальное историческое время охватывает три дня пути и три дня пребывания в Сергиевом Посаде, но это время, вбирающее в себя всю

историю христианства и страны, жития святых, раздвигается в глубь веков.

В повести много культурных реалий, за счет которых также происходит расширение хронотопа, его культурно-исторического содержания. Это постоянное присутствие имен и словесных изображений храмов, икон, святых – за всем этим стоят исторические и священные события, предания, верования.

Хронотоп в повести распределен по трем пластам.

1) Личное пространство-время персонажей – июнь 1879 года: Москва – трактир «Отрада» – Яуза – Мытищи – Хотьково – Сергиев Посад – дом Аксенова – Троице-Сергиева Лавра – у батюшки Варнавы.

2) Культурно-историческое содержание хронотопа: 1873-й год – эпизод с Мартыновым, 1831-й год – стихотворение А.В. Кольцова, 1818-й год – эпизод с кормилицей, XV век – прп. Сергей Радонежский.

3) Духовное содержание хронотопа: Кремль, Успенский, Благовещенский, Архангельский соборы, Иверская часовня, Никольская церковь. Молитвы. Церковные службы.

В применении к текстам Шмелева разделение времени-пространства на личное, историческое, духовное несколько условно, потому что чаще всего в любом фрагменте повествования присутствуют все времена: явления духовной жизни сопрягаются с бытовым поведением людей.

Ілюк А.Ю.

ТВОРЧИСТЬ ЛІНИ КОСТЕНКО В КОНТЕКСТІ

ШІСТДЕСЯТНИЦТВА

Науковий керівник –

канд. філол. наук, доцент **Н.В.Лисенко–Ковальова**

Ліна Костенко, відома українська поетеса, авторка прозових і публіцистичних творів, вважає головним завданням справжнього сучасного

митця повернути українському народові його історичну пам'ять, мову й культуру, створити власний код національної ідентичності, зберегти гуманітарну ауру нації. Багатогранний талант Ліни Костенко охоплює різні сторони людського буття. Серед проблем, піднятих поетами у творах сьогодення, важливе місце посідають національні, філософські, інтимні та екологічні, дослідження яких є досить актуальними.

Упродовж усієї своєї творчості Ліна Костенко постійно розмірковує над роллю поетичного слова в житті людини. У її розумінні література – це постійна боротьба добра і зла, справедливості й несправедливості, гуманності й жорстокості. Поет несеморальну відповідальність за свою творчість, тому він завжди має бути щирим і чесним. Його художнє слово тільки тоді чогось варте, коли воно вражає людське серце. Ця думка висловлюється у вірші «Страшні слова, коли вони мовчать...»:

Страшні слова, коли вони мовчать,
коли вони зненацька причаїлись,
коли не знаєш, з чого їх почать,
бо всі слова були уже чиймись... [1, с.67]

Вірші Ліни Костенко нікого з читачів не залишають байдужими, вони сповнені справжньої, непідробної любові – до людини, природи, рідного краю. Все, про що пише письменниця – про події свого давнини чи кохання, красу навколишнього світу чи поезію, – читати однаково цікаво. Чудова пейзажна лірика Ліни Костенко. Прочитавши її вірші про природу, мимоволі захоуєшся у дощ, що «підкрався і шумить» [1, с.18], у ніч, красиву, «мов Кармен» [1, с.43], у квіти і дерева. Природа у поетеси – центри жива істота, що думає, переживає, сумує, як людина.

Ліна Костенко – один із тих митців, для яких тема природи завжди на чільному місці. Поетеса здатна особливо глибоко сприймати природу, розуміти її. Про своє сприймання природи Ліна Костенко говорить у таких

поетичних рядках:

Мене ізмалкулюблятьвсі дерева,
і розумієбузиновий Пан,
чому верба, від крапель кришталева,
мені сказала: «Здрастуй!» –крізь туман...[1,с.63]

Національна культура для Ліни Костенко – фундамент, на якому розгортаються філософські, моральні, духовні та естетичні проблеми. Мовнопоетична модель світу, яка постає в її творчості, відображає порушення відношень між істотою, індивідуальним (біологічним) існуванням людини та її вмінням творити. Мовнопоетичні парадигми засвідчують семантичні зв'язки ідіостилю Ліни Костенко з філософією екзистенціалізму. Водночас екзистенціальні узагальнення подаються крізь призму конкретних моральних чинників у межах кордоцентричного бачення світу й речей:

Спочатку так: усю на тебе тлю,
замучити богами і боргами,
гачкомв'язальнимзатягти петлю.
Замотлошити серце – аж конатиме [1,с.15].

Відзначимо, що творчість Ліни Костенко розгорталась у контексті шістдесятництва, яке заявляло про внутрішню, природну нескоримість українського духу й слова. Бунтівна складова українського менталітету відбивається у творчості Ліни Костенко завершеною системою поглядів, яку можна назвати філософією бунту. У поетеси вона збігається з екзистенційними уявленнями про закинутість людини в абсурдний світ.

Культурологічна насиченість творчого світу Ліни Костенко дозволяє їй, використовуючи колажну поетику, не просто інтерпретувати різноманітні шари української культури, що є історичними її пластами, але й, скориставшись народнопоетичними алюзіями, пояснити світ душі і таїни

Всесвіту.

Категорія «пам'ять» у художньому трактуванні Ліни Костенко тісно пов'язана з категоріями «батьківщина» і «духовність». В поезії письменниці нечасто зустрічаються слова «Україна» і «Батьківщина». Проте майже у всіх її творах відчутно пульсують думки і почуття патріотичного змісту, і в першу чергу це стосується поезій, присвячених темі історичної пам'яті. А духовність людини для Л.Костенко обов'язково пов'язана з її патріотизмом.

У Л.Костенко багато віршів на історичні теми, при чому в історії вона вибирає найтрагічніші її сторінки. Поетесу мучать проблеми морального вибору, а те, що вона їх вирішує за допомогою подій тисячолітньої давності, лише надає особливу значимість цим проблемам.

Історична тематика розкривається Ліною Костенко й у творі «Я хочу на озеро Світязь...». Їй хочеться відвідати це озеро не тільки як прекрасний куточок рідної природи, а ще й як місцевість, де відчувається первозданність, де серед старих борів, які оточують озеро, ще можна відчути хвилюючий дух прадавнини.

Серед усього, що доводилося бачити й чути поетесі, вона вмить фіксує все те, що зв'язане з історією народу. Інакше кажучи, кожна історична деталь викликає в неї відповідні образні асоціації. Цей твір доповнює наше розуміння ліричної героїні Л.Костенко, як людини, яка наділена особливою здатністю відчувати національну історію.

Ліна Костенко – це мужність і зрілість сучасної української поезії, її безкомпромісність, непоступливість у принципових, далекоглядних питаннях, небуденний талант у поєднанні з відчуттям відповідальності перед минулим, сучасним і майбутнім.

Поетична самотність Ліни Костенко дозволила мільйонам українців бачити ідею України та вірити в неї навіть у найтяжчі моменти

історії протягом останніх кількох десятиліть.

ЛІТЕРАТУРА

1. Костенко Л. Вибране.–К.: Веселка, 1989.

Ирза Е.Н.

ЦВЕТ КАК ВАЖНЕЙШИЙ КОМПОНЕНТ ПОЭТИКИ

А.А. БЛОКА

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **А.А. Рубан**

Цвет – один из важнейших компонентов поэтики А.А. Блока. Поэт пользовался им для создания поэтического образа, а в конечном счете и символа.

Особая роль в поэтической палитре Блока принадлежит белому и красному цветам, традиционная оппозиция которых может быть соотнесена с «тезой» и «антитезой» блоковской «трилогии вочеловечивания».

Противопоставление белого и красного не в последнюю очередь связано с психофизическим воздействием этих цветов: белый воспринимается как легкий, а красный как тяжелый. Вследствие этого белый определяет «небесное» начало (воздух – небо – духовное), а красный – начало земное.

Преобладание белого или красного цвета в тот или иной период творчества знаменует тяготение к одному из полюсов пар «физическое – духовное», «конкретное – сущностное», «видимое – невидимое», «конечное – бесконечное» и т. п.

Белый цвет – цвет периода блоковской «тезы», цвет, символизирующий бесконечное бесконечностью цветов, заключенных в луче белого света.

В палитре Блока *голубой, лазоревый, лазурный* являются не столько обозначением голубого цвета, сколько синонимом света, лучезарности, цветовым кодом «миров иных».

Лазурь у Блока – одно из цветовых воплощений идеального принципа, содержащего *белое* начало: физически осязаемый свет, видимым источником которого является небо (*лазурь*), и отвлеченный принцип (божественное начало). Попытка материализовать лучезарный образ лишает его божественной сущности.

Сопричастный «земному», *белый* вбирает в себя и демоническое начало (циклы «Снежная маска», «Фаина» – период «антитезы»). Цветовой фон еще остается в пределах *белого*, который выступает здесь как *снежный, снеговой*.

В белом цвете все ощущается и синий отблеск. В отличие от светоносного голубого (*лазурного, лазоревого*) периода «Стихов о Прекрасной Даме», в «Снежной маске» и «Файне» белое начало уже несет в себе мрак и холод инфернального мира и выступает в ипостаси *синий* – цвет, принадлежащий гамме «лиловых миров».

В 1904-1905 гг. Блок увидел, что божественная «лучезарность» уходит; «лазурное», «золотое», «розовое» сменяется «кровавыми» зорями и закатами, «алым сумраком», «закатным пожаром» (цикл «Город», стихотворения 1904-1908 гг.), что свидетельствует об окончательном погружении в стихию «земного».

Красный цвет в палитре Блока периода «антитезы» выступает как архетипический символ переживаний человека, сгорающего в пламени «злого, земного огня». Хлынуло демоническое – лиловое и фиолетовое (совершенно новое значение цветов по сравнению архаической мифологией).

А. Блок по складу художественного мироощущения воспринимает

действительность в контрастных чертах, в противоречиях и противопоставлениях.

Исмаилова Ю.И.

К ВОПРОСУ О ФУНКЦИЯХ ЗНАКОВ ПРЕПИНАНИЯ

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **Н.М.Маторина**

Знаки препинания являются необходимым элементом письменной формы речи. Знаки препинания – это «знаки, образующие особую часть общей графической системы данного языка и обслуживающие те стороны письменной речи, которые не могут быть выражены буквами и другими письменными обозначениями (цифрами, знаком равенства, знаком подобия и т.д.)» [1, с. 81]. Современный текст не может фиксироваться без знаков препинания, не может нормально воспроизводиться.

Перечислим знаки препинания: точка (.), вопросительный знак (?), восклицательный знак (!), многоточие (...), запятая (,), тире (–), точка с запятой (;), скобки (), кавычки (« »).

Наше курсовое исследование посвящено лингвистическому анализу **функций знаков препинания**. В данных тезисах кратко обозначим предмет исследования в курсовой работе.

Итак, назначение знаков препинания – указывать на смысловое членения речи, содействовать выявлению ее синтаксического строения и ритмомелодики.

Современные знаки препинания выполняют разные функции:

1) *знаки выделяющие* служат для обозначения границ синтаксической конструкции; это две запятые (как единый парный знак), два тире (как единый парный знак), скобки, кавычки;

2) *знаки отделяющие* служат для разграничения независимых

предложений, их частей, предикативных частей сложных предложений и т.п.; это точка, вопросительный знак, восклицательный знак, запятая, точка с запятой, двоеточие, тире, многоточие.

Подробному анализу знаков препинания в названных функциях и будет посвящено наше курсовое исследование.

Добавим, что знаки препинания – это, по меткому выражению К.Г.Паустовского, *как нотные знаки*. Употребление знаков препинания регулируется правилами, обязательными и одинаковыми для всех говорящих и пишущих.

ЛИТЕРАТУРА

1. Розенталь Д.Э. Словарь-справочник лингвистических терминов: Пособие для учителя / Д.Э.Розенталь, М.А.Теленкова. – М.: Просвещение, 1985. – 399 с.

Каморникова Ю.В.

ТРАДИЦІЙНЕ ТА СУЧАСНЕ ВЧЕННЯ ПРО ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **Н.М.Маторина**

Дослідження сучасного синтаксису досить різносторонні. Проте немає єдиної точки зору щодо питання теорії членів речення ні у вітчизняному, ні у зарубіжному мовознавстві. Основна проблема при дослідженні теорії членів речення полягає у тому, що учені не дотримуються єдиного погляду щодо членування речення та принципів виділення членів речення. Саме тому вивчення речення в цілому і його членів зокрема посідають центральне місце в синтаксичній системі української мови та російської мови.

Розглянемо традиційний та сучасний принципи виділення членів речення у мовознавчій літературі.

Традиційне визначення членів речення ґрунтується на одночасному врахуванні їхніх формально-синтаксичних і семантико-синтаксичних ознак, що нерідко руйнує єдині виміри класифікації низки неоднорідних величин. Саме тому опрацювання критеріїв розмежування членів речення стало актуальним завданням сучасного мовознавства, розв'язанню якого сприяв передусім розгляд речення як багатоаспектної синтаксичної одиниці.

За традицією виділяють головні (підмет, присудок) та другорядні (означення, додаток, обставина) члени речення. В основу цього поділу покладено неоднозначні стосунки членів речення до побудови реченнєвої структури. У розрізненні головних і другорядних членів речення править суто формальна ознака. Ще одним здобутком традиційного учення є високий ступінь граматичної абстракції у виділених членах речення. Це можна простежити в помітному абстрагуванні від комунікативної та смислової організації речення. Із комунікативного погляду важливість будь-якого члена речення визначається не його роллю у створенні синтаксичної структури речення, а значущістю в реалізації комунікативного завдання.

Проте, незважаючи на всі здобутки традиційного вчення, воно має ряд недоліків. Саме це і стало поштовхом до нових досліджень.

У сучасній науково-теоретичній і навчальній літературі пропонується розрізняти два ряди елементарних синтаксичних одиниць – формально-синтаксичних компонентів і семантико-синтаксичних компонентів, що певною мірою дає змогу позбутися еkleктичних нашарувань, наявних у традиційній класифікації. До того ж такий поділ не заперечує органічної взаємодії членів речення формально-синтаксичної і семантико-синтаксичної природи.

У сучасному українському мовознавстві дедалі послідовніше

розрізняють власне члени речення (формально-синтаксичні компоненти речення) і синтаксеми (семантико-синтаксичні компоненти). Два ряди компонентів виявляють різне спрямування: власне члени речення спрямовані у внутрішню структуру мови, а синтаксеми – у зовнішню, відображаючи предмети та явища позамовного світу.

Таким чином, функція того чи іншого слова (словосполучення) у реченні, його синтаксична суть зумовлюється синтаксичними відношеннями з іншими словами, а отже, виявляється у зв'язку і через зв'язок з останніми.

Формально-синтаксичні члени речення визначають на основі синтаксичних зв'язків, синтаксеми – на основі семантико-синтаксичних відношень. У простому реченні функціональними синтаксичними зв'язками, з огляду на які вирізняють функціональні типи членів речення, є предикативний і підрядний зв'язки. В основі виділення типів синтаксем лежить два різновиди семантико-синтаксичних відношень – субстанціальні й предикатні.

Слід зазначити, що визначення усіх кваліфікаційних ознак членів речення здійснюється на основі трьох вихідних критеріях:

- місце-позиція в структурі речення;
- частиномовна належність лексем, здатних регулярно перебувати в тій чи іншій синтаксичній позиції;
- морфологічні форми, в яких ці частини мови можуть її заповнювати.

Відмінність між двома рядами мінімальних синтаксичних одиниць (формально-синтаксичних і семантико-синтаксичних) виразно виявлена на тлі формально-синтаксичної організації простого речення. У найтиповіших випадках формально-синтаксична структура простого речення формується двома взаємопов'язаними головними членами речення – підметом і присудком, а семантико-синтаксична структура – предикатом і його

валентністю.

Як бачимо, у синтаксичній літературі зустрічаються різні погляди щодо теорії членів речення, відмінність яких зумовлена неоднозначним розумінням самого поняття «члени речення», різними підходами до класифікації членів речення. Виходячи з цього, впливає закономірний висновок, що теорія членів речення потребує подальшого свого розвитку і розв'язання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабайцева В.В. Система членов предложения в современном русском языке / В.В.Бабайцева. – М.: Просвещение, 1989. – 159 с.
2. Вихованець І.Р. Грамматика української мови. Синтаксис / І.Р.Вихованець. – К.: Либідь, 1993. – 368 с.
3. Іваницька Н.Л. Двоскладне речення в українській мові / Н.Л.Іваницька. – К.: Вища школа, 1986. – 168 с.
4. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис Монографія / А.П.Загнітко. – Донецьк: Дон НУ, 2001. – 662 с.
5. Кадомцева Л.О. Українська мова: Синтаксис простого речення / Л.О.Кадомцева. – К.: Вища шк., 1985. – 126 с.
6. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. – К.: Вища шк., 1994. – 670 с.

Кандыбко Ю.С.

ОБЩИЕ ЗАКОНОМЕРНОСТИ РАЗВИТИЯ РУССКОЙ ДЕТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ НА РУБЕЖЕ XX-XXI ВВ.

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **А.А. Рубан**

Современная (последнее тридцатилетие) русская детская литература развивается в тех же традициях, что и в советский период,

однако и в ней произошли некоторые изменения.

В 1980-е годы детская литература пережила серьёзный кризис, последствия которого отразились и на творчестве детских писателей в последующие годы. Где-то с конца 80-х прежние «нужные книжки» начали превращаться в ненужные. Однако в 90-е годы этот *Weltanschauung*, заложенный в детской литературе предшествующих десятилетий, вошел в совершенное противоречие с той реальностью, которая бурлила за пределами ветшающих детских книг.

В постсоветском обществе, как и в советский период, чтение детей происходило в условиях всеобщего дефицита. В хроническом дефиците оказались целые виды и жанры: детская и научно-познавательная литература, остросюжетная (особенно фантастика и приключения), энциклопедии и справочники, пособия и руководства для досуговых занятий.

Разбухшая от современных «бродящих» условий жизни детская литература неумолимо в 90-е гг. выталкивает из себя тех, кто эту литературу создаёт. Реже для детей стали писать Т. Пономарёва, Б. Минаев, исчезли из поля детской литературы Д. Рубина, А. Алексин, В. Порудоминкий, П. Френкель и др.

Другая тенденция современной детской литературы проявляется в том, что детские поэты всё чаще стали обращаться к прозе: Тим Собакин, Лев Яковлев, Елена Григорьева, Марина Богородицкая переключились на прозаическое творчество. Возможно, дело здесь в коммерческо-издательской стороне дела.

Литература для детей также сокращается параллельно с сокращением рождаемости.

Когда-то даже «взрослые» писатели – Толстой, Олеша, Хармс, Сапгир – писали для детей. Представить известных писателей 90-х

пишущими для детей сложно. Хотя отмечается парадокс: названия их текстов все больше похожи на названия сказок – «Голубое сало», «Кысь», «Бубен верхнего мира», а «Жизнь насекомых» Пелевина вообще «замешана» на «Мухе-цокотухе».

В начале 2000-х годов ситуация стала меняться. Многие известные прозаики потянулись в детскую литературу, прежде всего к сказкам: А. Кабаков «Московские сказки», М. Вишневецкая «Кашей и Ягда, или Небесные яблоки», «Небесный меч», Л. Улицкая «История про кота Игнасия, трубочиста Федю и Одинокую Мышь», «История про воробья Антверпена, кота Михеева, столетника Васю и сороконожку Марью Семеновну с семьей». А в «Детской книге» Акунина можно увидеть не тенденции, а просто очередное проявление литературной витальности и многопрофильности талантливого автора.

За пределами этого «возвращения» оставалась, к сожалению, как и раньше, познавательная литература для детей. Этот дефицит частично восполняется детскими энциклопедиями, которые, безусловно, информируют современного ребенка и помогают ему хоть немного ориентироваться в довольно непростой реальности.

Однако и сегодня не хватает именно художественных текстов с персонажем-ребенком, следуя за которым читатель мог бы не просто пополнить свой кругозор, но и включиться в развитие сюжета. Такой пробел был частично восполнен «детским проектом» Л. Улицкой («повести» А. Гостевой «Большой взрыв и черепахи», А. Григорьевой «Путешествие по чужим столам», Р. Кирсановой «Ленты, кружева, ботинки...» и В. Тименчик «Семья у нас и у других»).

ОБ ОДНОМ АСПЕКТЕ АКТУАЛЬНОСТИ ТЕМЫ ДИПЛОМНОЙ РАБОТЫ

Научный руководитель –

старший преподаватель **Б.И.Маторин**

Тема нашего дипломного проекта – «Лингводидактические основы изучения предложений с однородными членами».

Целый ряд факторов (относительная неразработанность проблемы однородных членов предложения в теоретическом и прикладном аспектах, ряд насущных требований современной методической науки по изучению однородных членов предложения в общеобразовательной школе и т.д.) предопределили выбор темы дипломной работы, а также стали доказательством ее актуальности.

Под однородными членами предложения мы понимаем такие члены предложения, которые отвечают на один и тот же вопрос, не зависят друг от друга и одинаково связаны с общим для них членом: *В воздухе пахло влажной землей, цветами.* (М. Горький).

Подробнее остановимся на одном аспекте доказательства актуальности избранной темы дипломного исследования.

Школьный учебник русского языка не в полной мере соответствует программным требованиям, поскольку информация об однородных членах предложения в нем крайне незначительна, учебник предлагает слишком мало заданий для практического освоения темы.

Так, анализ школьных программ и учебников показал, что:

1. Для 9-ти часов, отведенных программой изучению тематического блока языкового материала (ТБЯМ) «Предложение с однородными членами», материала в учебнике явно недостаточно (17 упражнений!);

2. Нет достаточного количества упражнений для домашней работы (в учебнике – всего два);

3. Задания к большинству упражнений однотипны;

4. В учебнике нет заданий повышенной трудности, заданий с элементами занимательности, нет теоретических сведений, требующих осознания, но не заучивания; нет материалов для уроков развития связной речи учащихся; нет упражнений, предлагающих использование текстов художественной литературы, изучаемых в школе; нет упражнений на исправление ошибок (кстати, заметим, что в учебнике «Русский язык. 5 класс» для школ с украинским языком обучения материал упражнений намного разнообразнее).

Анализ школьных программ и учебников позволил наметить основные задачи, которые следует решить учителю, приступая к изучению названного материала: 1) Составить календарно-тематический план по изучаемому блоку языкового материала; 2) С учетом недочетов учебника разработать эффективную систему упражнений для изучения однородных членов предложения в 5 классе общеобразовательной школы (в дополнение к учебнику); 3) Разработать конспекты уроков по ТБЯМ «Предложение с однородными членами»; 4) Разработать систему домашних заданий; 5) Разработать систему уроков по развитию речи; 6) Проследить возможности использования внеклассных мероприятий по языку при изучении однородных членов предложения; 7) Разработать контрольную работу.

Решение всех перечисленных задач и составило суть формирующего эксперимента, описанного в нашем дипломном сочинении.

Ковляшенко О.И.

**БОРЬБА ДОБРА И ЗЛА В ДУШАХ ГЛАВНЫХ ГЕРОИНЬ РОМАНА
«ИДИОТ» Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО**

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **И.Н. Казаков**

В системе женских персонажей романа «Идиот» исследователи выделяют образы Барашковой Настасьи Филипповны и Епанчиной Аглаи Ивановны. В достоевсковедении более востребован образ Настасьи Филипповны. Эта тенденция в равной мере проявляется как в русском, так и в англоязычном литературоведении. Образ героини трактуется многозначно. Вобрав в себя все ранее созданные женские образы «униженных и оскорблённых», образ Настасьи Филипповны в восприятии литературоведов последних десятилетий представляет один из самых сложных и противоречивых характеров. Героиня – «гордая бедная мечтательница», «хлыстовская богородица». В конце XX века в литературоведении актуализируется проблема связей образа Настасьи Филипповны с женскими образами мировой литературы (Г.М. Фридендер, Д.Д. Благой, Р.Ф. Яшенькина, Д.Франк, Н.М. Лэри, М. Праз).

Главные героини обладают необыкновенной красотой. Портретная характеристика у Достоевского является не только изображением наружности человека, но и изображением его внутреннего мира. Проявление духовности через внешние черты находит своё воплощение в изображении выражения глаз, мимики, жестов, в суждениях наблюдателя. Героини отличаются не только красотой, но и своим поведением (часто эксцентричным, вызывающим, находящимся на грани сознания и подсознания, вызванным диссонансом внутреннего мира с внешним), своим стремлением обрести любовь и гармонию.

Эти женщины схожи между собой, но в то же время отличаются друг от друга. Аглая прекрасна, умна, горда, мало внимания обращает на мнение окружающих, её не удовлетворяет уклад жизни своей семьи. Настасья Филипповна совершенно другая. Это очень беспокойная женщина, но в её метаниях преобладает покорность судьбе. Она стремится к независимости, свободе, но с точки зрения Ф.М. Достоевского, идёт не тем путём. Героиня вслед за другими убеждает себя в том, что она падшая, низкая женщина. Находясь в плену собственной совести и морали, она даже называет себя уличной, хочет казаться хуже, чем есть, ведёт себя эксцентрично. Настасья Филипповна – женщина чувства. Чувства её перегорели, и любит она «один свой позор».

Настасья Филипповна носительница той красоты, при помощи которой можно «мир перевернуть». Но она этого не хочет. Вокруг неё идёт «кутерьма» в домах Епанчиных, Иволгиных, Троцкого, её преследует Рогожин, который соперничает с князем Мышкиным. Она знает цену этому миру и потому отказывается от него. Ибо в мире ей встречаются люди или выше, или ниже её. И с теми и с другими она быть не хочет. Первых она, по её мнению, недостойна, а вторые недостойны её. Она стремится к нравственному возрождению, чувствуя в князе высший, христианский идеал. Но её привлекает ещё и сильная личность, купец Парфён Семёнович Рогожин. Её раздвоенность ведёт к трагедии. Настасья Филипповна гибнет от рук обезумевшего от ревности Рогожина. Её красота не смогла перевернуть мир. «Мир погубил красоту».

Аглая, благодаря князю Мышкину поняла то неосознанное, что наполняло её беспокойством, делало капризной, своенравной, неуживчивой. Это было стихийное, юное стремление к идеалу, осмыслению жизни. Она полюбила князя Мышкина, потому что он Дон-Кихот, идеальный человек, способный отдать за идеал свою жизнь

(прочтённая гостям баллада Пушкина «Жил на свете бедный рыцарь...»).

Между героинями идёт яростная борьба за князя. Аглая ненавидит соперницу, и это обычное женское чувство. Настасья Филипповна в Аглае ненавидит «чистенькую». Одна женщина – огромной внутренней силы, темперамента и опыта страданий. Другая – дівчонка перед нею, очень живая и целеустремлённая.

Настасья Филипповна больше всего страдает не из-за обид, причиняемых другими, но из-за борьбы добра и зла в её собственной душе. Поэтому на вопрос, который Мышкин задаёт в начале романа о связи добра и красоты в душе Настасьи Филипповны, даётся утвердительный ответ. Её страдание, то есть её жажда добра, делает её прекрасной, хотя и противоречит первоначальным надеждам Мышкина на её счастье – надеждам в духе Просвещения.

Таким образом, в романе «Идиот» Достоевский предлагает возможное разрешение проблемы отношения красоты чувственной и красоты духовной, которые он называл красотой Содомы и красотой Мадонны. Обе сливаются в образе кающейся грешницы Настасьи Филипповны.

Котляренко Ю.С.

СПЕЦИФІКА ВТІЛЕННЯ ІДЕЙ СЕНТИМЕНТАЛІЗМУ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРАХ

Науковий керівник –

старший викладач В.С. Щербатюк

Сентименталізм (від франц. *sentiment* – почуття, почуттєвість) – літературний напрям другої половини XVIII – початку XIX століття, що характеризується прагненням відтворити світ почуттів простої людини й викликати співчуття до героїв у читачів.

Оформлення сентименталізму в окремий літературний напрям відбувається в 1760-ті роки. Його філософським підґрунтям став руссоїзм. Жан-Жак Руссо обстоював право мистецтва на зображення почуттів. У творах сентименталістів знаходить відображення висока культура почуттів, благородство людської натури, краса духовного життя особистості. Сентименталізм змінює жанрову систему сучасної йому літератури.

Дискусійною залишається проблема існування сентименталізму в українській літературі, хоча риси цього напрямку спостерігаються у творчості деяких визначних українських письменників.

Український сентименталізм, зберігаючи основні ознаки європейської моделі, багато в чому живився з джерела місцевої, передусім фольклорної емоційності. Отже, складність відшукування родових рис сентименталізму в українській літературі XVII – XVIII ст. полягає в тому, що вони не дістали окремого відображення в естетичних програмах і проявлялися скоріше спонтанно, без осмислення, як певний художній феномен.

Чуттєвість – засіб морально-естетичного відродження героїв. Вона проявляється уже в „Наталці Полтавці” І. Котляревського, де любовна колізія з найбільшою повнотою й очевидністю дала героям змогу виявити природу своїх почуттів, глибину й чистоту внутрішнього світу.

Г. Квітка-Основ'яненко – письменник, який у своїх творах сприяв виділенню особливого, у суті своїй сентиментального, регіонально-родинного аспекту українського світу. Рис сентименталізму чи не найбільше властиві першій його повісті „Маруся”, яка за визначенням письменника, мала насамперед розчулити читача, щоб продемонструвати зрілість і художню досконалість рідної мови. Проникнення у внутрішній світ героїв та народнопоетичний струмінь зробили її доступною та зрозумілою читачеві, применшуючи певну сентиментальність повісті,

компенсуючи недостатню індивідуальну окресленість її образів. Як „Наталка Полтавка” І. Котляревського мала могутній вплив на дальший розвиток поезії та драматургії, так оповідання й повісті Г. Квітки-Основ'яненка позначилися на розвитку української прози всього ХІХ ст. Отже, творчість Г. Квітки-Основ'яненка в різний час була більшою чи меншою мірою позначена сентиментально-ідилічною традицією. Саме наявність обох характерних для нього тенденцій – сентиментально-ідилічної та реально-викривальної – назавжди лишилася найголовнішою ознакою прози письменника.

Перші прояви естетики сентименталізму з'явилися в Англії на початку ХVІІІ ст. і набули меланхолійних, описово-дидактичних настроїв спочатку в ліриці Дж. Томсона, який 1730 року видав першу сентиментальну ліричну збірку „Пори року”. Е. Юнг 1745 року створив філософсько дидактичну поему „Скарга, або Нічні думки”. Частина цієї поеми – „Думки на цвинтарі” лягла в основу так званої „цвинтарної лірики”, яка вплинула не тільки на сентименталізм, але й на наступні літературні течії та напрями.

Англійські драматурги-сентименталісти зверталися до проблем повсякденного життя представників третього стану, поєднуючи зображення моральних проблем, емоційних страждань та сподівань героїв з описом буденних справ, з деталями побуту (Дж. Лілло „Лондонський купець, або історія Джорджа Банрвелла”, Е. Мур „Гравець” тощо). Справжню революцію в літературі ХVІІІ ст. здійснив С. Річардсон романом „Памела”. Це був перший зразок епістолярного жанру в Англії.

Центральною фігурою англійського сентименталізму вважають Л. Стерна, автора „Життя та думок Трістрама Шенді” та „Сентиментальної подорожі”, від назви якої і виникла назва напрямку в літературі та мистецтві. Про сентименталізм Л. Стерна свідчить і декоративність пейзажу й самої форми твору, і фривольність, яка допускається в тексті, і

відтінок смутку від усвідомлення мінливості усього того, що відбувається, і відкритий гедонізм, тобто культ чуттєвості, тілесності. Його „Сентиментальна подорож” стала кульмінацією в розвитку англійського сентименталізму, а Йорика можна назвати провісником героя нового типу.

Отже, вплив сентименталізму на європейську літературу був широким та всеохоплюючим не тільки у XVIII ст. Елементи сентименталізму можна знайти в естетиці наступних течій та напрямів (передромантизм, романтизм, навіть реалізм).

Котюжанская В.И.

ТЕМАТИЧЕСКОЕ РАЗНООБРАЗИЕ ПОЭТИЧЕСКИХ СБОРНИКОВ

В.Я. БРЮСОВА

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **А.А. Рубан**

В читательском сознании В.Я. Брюсов – прежде всего поэт, яркий выразитель русской поэтической культуры эпохи символизма.

Первые стихотворные опыты Брюсова относятся к 1889 году.

Творчество поэта носит сознательно программный характер, он создает свою литературную школу и в 1894 г. публикует книжку стихов «Русские символисты. Выпуск 1», вслед за которой появляются ещё две тетрадки под тем же названием. В них он помещает свои стихи под разными псевдонимами.

Программным эстетическим манифестом начинающего поэта является стихотворение «Творчество».

В 1895 г. выходит первый сборник оригинальных стихов В.Я. Брюсова «Chefs d'oeuvre» («Шедевры»), отмеченный печатью крайнего субъективизма, заострённо индивидуалистическим упадочным настроением. Одна из основных тем сборника – тема любви, любви

экзотической, любви-пытки, любви обнаженно-чувственной. Здесь наблюдается переплетение мотива одиночества с усталостью и обречённостью.

Вторая книга стихотворений – «*Me eum esse*» («Это – Я») (1897) – посвящена «Одиночеству тех дней». Представлен мир мечты, где поэт – «властелин безраздельный». Эта книга – размышления об идеальном. Истинные ценности поэт видит лишь в искусстве.

В 90-е гг. Брюсов пишет о неземной красоте, о вечной любви.

В 1900 году выходит сборник новых стихотворений Валерия Брюсова «*Tertia Vigilia*» («Третья стража»), который сам поэт считал одной из лучших своих книг. Она новаторская во всех отношениях: по эстетике – идея «свободного искусства», по направленности – мистическое «неохристианство».

Расширяется и тематика поэзии. Брюсов стал писать о современной городской жизни («В стенах»), об исторической и культурной жизни человечества, о будущем («Прозрения»). Герои его стихов – деятели истории, мыслители, герои мифологии.

Далее выходят ещё три сборника стихов: «*Urbi et orbi*» («Граду и миру», 1903 г.), «*Stephanos*» («Венок», 1906 г.) и «Все напевы» (1909 г.), в которых поэт обращался к широкой массе русских читателей. Главная тема этих сборников – современность.

В период первой русской революции лирический герой Брюсова отъединён от людей. По-прежнему человек одинок в этом мире, и даже любовь – это «могильного креста тяжёлый пьедестал». Брюсов переосмысляет свои взгляды на природу и содержание искусства, обостряется тяготение к воплощению в образах жизненно-психологических ситуаций.

В дни Октябрьской революции происходит решительная перестройка сознания поэта. Брюсов говорит об активной роли поэта в общественной жизни, в формировании новой культуры, окончательно отходит от символизма, критикует акмеистов за их оторванность от социальных и политических интересов.

Послеоктябрьские годы были периодом напряжённого поэтического творчества Брюсова. С 1920 по 1924 г. выходит пять книг стихов поэта: «Последние мечты» (1920), «В такие дни» (1921), «Миг» (1922), «Дали» (1922), «Меа!» («Спеши!», 1924). Поэт обличает буржуазию и прославляет революцию. В эти годы в творчестве Брюсова основное место занимает социально-политическая лирика. Во многих стихотворениях он прославляет благие перспективы научно-технического прогресса.

Итак, творческий путь В.Я. Брюсова сложен и противоречив. Вступив на поэтическую стезю как поэт-декадент, Брюсов к 900-м годам становится признанным теоретиком и руководителем символистского движения. Последовательным поэтом-символистом Брюсов был лишь в первые годы своего творчества. Обосновывая этическую и эстетическую платформу «нового искусства», он входит в решительные противоречия с символистами: он всегда был чужд их мистике и представлениям о творчестве как о мистическом религиозном акте, никогда не искал истин в иных мирах. Формулируя принципы символизма, Брюсов постоянно нарушал их в своём творчестве, пробиваясь сквозь дебри агностицизма и философской метафизики к материалистическому пониманию мира.

СЛОВОТВОРЧІ СУФІКСАЛЬНІ ФОРМАНТИ ІМЕННИКІВ У МОВОЗНАВЧИХ ТЕКСТАХ

Виявлення особливостей та основних тенденцій словотвірної системи певного стилю належить до актуальних завдань сучасної лінгвістики. Науковий стиль відрізняється своєю специфікою словотвору. В аналізованих текстах іменники мають кількісну перевагу над одиницями інших лексико-граматичних класів. Тому дослідження словотворчих формантів іменників є пріоритетнішим.

Високою продуктивністю в іменниковому словотворі відзначається суфіксальний спосіб. Для нього характерні віддієслівні іменники з *-анн(-янн)*, *-енн-*, *-інн-*, які об'єднують назви абстрактних понять (*здійснення, втілення, застосування, визнання, охоплення, порівняння*). Наприклад: «Як відомо, функціональне **призначення** сполучників полягає у **вираженні синтаксичних зв'язків та різних типів семантико-синтаксичних відношень у складному, рідше – у простому ускладненому реченні**» (Зі статті); «Термінологічна офіційна діяльність сприяє **втіленню** в практику нормалізованої термінології» (З доповіді). Продуктивними в науковому стилі є суфікси *-нн(я)*, *-тт(я)*. Такі суфікси утворюють загальні й абстрактні назви, назви опредмеченої дії. Наприклад: «**Формування юридичного словника в системі мови відбувається під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів**» (Зі статті); «У мовознавстві багато уваги присвячували і присвячують описові основних принципів розподілу слів за частинами мови і **питанням** недосконалості традиційної класифікації. Ідеться тут передусім про **застосування** гомогенної... чи гетерогенної... класифікації» (Зі статті); «Формальні ж варіанти терміна – це **варіювання** одного й того ж терміна» (Зі статті). Водночас спостерігаємо

тенденцію до використання абстрактних віддієслівних іменників із суфіксами *-ач, -к(а), -лк(а)*. Наприклад: «У статті проаналізовано вплив інновацій на структуру лексичного стратума..., **чинники** збереження рівноваги між відкритістю українського лексикону до процесів глобалізації» (З анотації).

Продуктивні суфікси іншомовного походження (*-ит, -іт, -ин, -изм, -ізм, -ацій, -ізацій/-изацій тощо*) характеризують термінологічну лексику. Наприклад: «**Канцелярит** у науковій мові (або науковий жаргон) уже ставав предметом окремої розвідки» (Зі статті); «В останні роки спостерігаємо інтенсифікацію відонімного творення авторських **неологізмів** різних структурних типів» (Зі статті); «Варто наголосити, що й серед **оказіоналізмів** зафіксовано вдалі утворення...» (Зі статті); «**Лінгвалізація** світу: теоретичний та методичний аспекти» (Назва наукової конференції); «Помітна активізація **деривацій** різних типів слів, у творенні яких беруть участь повні або усічені іншомовні основи» (Зі статті); «Досить потужній тенденції до **інтернаціоналізації** в сучасній українській мові протистоїть інша визначальна, яка останніми роками стає більш дієвою і впливовою, тенденція – до **автохтонізації**, або **націоналізації**» (Зі статті); «Тенденція до **гібридизації**, або змішаного словотворення помітно інтенсифікується в останні роки» (Зі статті).

Отже, серед способів словотворення іменників у мовознавчих текстах основним виступає морфологічний. У межах нього високою продуктивністю відзначається насамперед суфіксальний спосіб. У дериваційних процесах використовуються словотворчі форманти наявні в суфіксальній підсистемі української мови.

Кривошеєнко А.І.

**АНІМАЛІСТИКА Р. КІПЛІНГА НА ПРИКЛАДІ ТВОРУ: «КНИГИ
ДЖУНГЛІВ»**

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент **О. Л. Біличенко**

Анімалізм (лат. animal – жива істота) – художнє зображення тварин, птахів, комах, рослин та ін. крізь призму людського світовідчуття, надання їм властивостей людського характеру.

Р. Кіплінг вважається одним із найкращих у світовій літературі анімалістів свого часу. Кіплінг у своїх "Книгах джунглів" неодноразово підкреслює, уточнює та акцентує, що між людським буттям та існуванням тварин – свійських або диких – існує велика прірва. Вона виявляється в усьому: і в тому, що людський вік триває набагато довше, аніж життя більшості представників тваринного світу, і в тому, що процеси, які відбуваються у тваринному світі, здебільшого є циклічними – від шлюбу до шлюбу, від пологів до пологів, від зграї до наступної зграї. Цією циклічністю, здається, запрограмована і структура книги, що аналізується. При читанні складається враження про непослідовність Кіплінга у викладенні подій: він стрибає від одного епізоду до іншого, потім вертається, порушує послідовність оповіді, знову розвиває раніше покинуту думку. Але це не безсиспемність, а певна поетична логіка в рамках циклічного часу Джунглів.

Анімалістичні персонажі Кіплінга знають про смерть, але відчують її надто конкретно, аби відволіктися і усвідомити, наскільки вона страшна. Парадоксально, але це саме так. І тому ці сильні, вольові істоти чак часто журяться.

**ЕВОЛЮЦІЯ БАРОКОВОЇ ПОЕТИКИ В ТВОРАХ В.ШЕКСПІРА
ДРУГОГО І ТРЕТЬОГО ПЕРІОДІВ ЙОГО ТВОРЧОСТІ**

Науковий керівник –

старший викладач Н.Л. Зіновченко

Серед великих письменників минулого Вільям Шекспір займає одне з найперших місць. Хоча з тих пір, як він жив і творив, пройшло більш ніж чотири століття, його твори і тепер зберігають для нас усю свою свіжість і безпосередню переконливість. Вільям Шекспір з величезною силою і проникненням за допомогою різних художніх методів і прийомів відобразив свою складну епоху, сконцентрувавши в своїй творчості досягнення як італійської літератури Раннього Відродження (з неї він брав сюжети для переробки), так і англійської літератури евфуїзму – англійської літератури маньєризму, яка є переповненою інтелектуалізмом, вишуканістю, пишномовністю, риторичними фігурами, складністю синтаксису. «Найяскравіші представники літератури евфуїзму – Джон Лілі (роман «Евфуес»), Томас Лодж і Роберт Грін» [2, с.95].

Літературна спадщина В.Шекспіра – це 154 сонета, декілька невеличких поем і віршових циклів і 37 п'єс. Але саме трагедії – це творчий стрижень спадщини Вільяма Шекспіра. У них виражені складні колізії тієї пори, і тому подальші епохи, якщо зверталися до творчості В.Шекспіра за зіставленнями, перш за все через них осмислювали свої конфлікти. Звертаючись у своїх творах до античних сюжетів, В.Шекспір не полишав сучасного ґрунту. «Тісний і прямий зв'язок зі століттям, що відчувався в ті часи і особливо помітний і зрозумілий для нас» [3, с.64].

Багато вчених присвятили свою творчу діяльність проблемі вивчення цих питань, але лише деякі розглядали творчість В.Шекспіра з погляду особливостей зміни поетики його творів, еволюції його творчих

методів і розвитку образної системи, тематики та проблематики його творінь. У галузі вивчення своєрідності поезики шекспірівських творів багато зробили такі вчені, як О.Анікст, Г.Брандес, І.Дубашинський, Р.Самарін, О.Смірнов, М.Урнов, Д.Урнов, Ю.Шведов.

Особливо цікавими є для нас твори В.Шекспіра другого і третього періодів його творчості, в яких ми можемо побачити зміну тематики, форми та взагалі поезики творів В.Шекспіра. Основна проблема полягає в тому, що достатньо важко відокремити риси ренесансного реалізму, маньєризму та бароко в творах такого великого майстра.

Зміна літературних напрямів і течій диктувала свої правила і норми, яким підпорядковувалась і творча діяльність В.Шекспіра. Щоб простежити шлях змін, що відбувалися в творчості видатного митця, треба повернутися до ранніх творів В.Шекспіра. Критик Холлідей виділяє чотири основні етапи творчості В.Шекспіра. Але багато дослідників схильні об'єднувати перший (1590-1594) і другий (1594-1600) періоди в один, пояснюючи це використанням автором схожих художніх та стильових літературних методів і прийомів. Відомо, що ранні твори Шекспіра були побудовані на прийомах маньєризму, головні риси якого: вишуканість, титанізм персонажів, пишномовність, елітарність. В цей період розвивається драматична майстерність В.Шекспіра. В ці роки написані історичні хроніки («Генріх VI», частини 1-3 (1591); «Ричард III» (1592)), «Комедія помилок» (1592), «Приборкання норовливої» (1594) і «Тіт Андронік» (1593) «вирізняються гострим, більшою мірою поверхневим драматизмом» [4, с.35]. Але мова героїв у ранніх трагедіях В.Шекспіра, як, наприклад, в творі «Ромео і Джульєтта» (1595), була переповнена метафорами, порівняннями, символами, що є характерною особливістю маньєристичного методу. Молоді люди також з'являються перед нами майже ідеальними: чарівні, закохані, щасливі, а потім

відчайдушні, вірні і сміливі. У них неможливо розгледіти жодної негативної риси, на відміну від героїв творів В.Шекспіра другого (1600-1608) і третього (1608-1612) періодів його творчості.

Перші роки XVII століття збігаються з початком зрілого етапу творчості В.Шекспіра, коли «він пише свої барокові великі трагедії: «Гамлет» (1601), «Отелло» (1604), «Король Лір» (1605), «Макбет» (1605), «Антоній і Клеопатра» (1606), «Коріолан» (1607), «Тімон Афінський» (1607) та потім, перед відходом з театру – знов у маньєристичному стилі – трагікомедії, кращими серед яких були «Зимова казка» (1610) і «Буря» (1612)» [5, с.46] .

Барокові герої – Гамлет, Отелло, Макбет – титани свого часу, наділені могутньою силою – фізичною, інтелектуальною або моральною, – вони здатні зруйнувати все, що трапиться на їх шляху. Знаходячись у постійній боротьбі з суспільством, з собою, перебуваючи у пошуках істини і правди, вони не помічають, як руйнують все навкруги, як вбивають найдорожчих їм людей. В.Шекспір використовує прийоми як ренесансного реалізму, так і бароко, змальовуючи ці образи. Гамлет – це складна особистість, яка поєднує в собі ренесансне прагнення справедливості в Датському королівстві, а також інші риси, барокові, руйнівні: і жадобу помсти, і прагнення знищити вбивцю свого батька, короля Клавдія. О.Анікст так трактує те, що відбувається з Гамлетом: «Для Гамлета із самого початку завдання помсти поєднується з боротьбою проти зла. Мало вбити Клавдія, необхідно знищити все зло, яке він і йому подібні внесли до життя. Тут єдиним ударом кинджала не обійдешся... Всі повинні бачити, чому Клавдій заслуговує на смерть»[1, с.115].

У ході боротьби Гамлета за справедливість загинули і його кохана Офелія, і його мати, і брат його коханої Лаерт. Тому Гамлет не може бути абсолютно позитивним героєм. Він не ідеальний. У бароковому

літературному методі не можуть бути зображені ідеальні персонажі, а, навпаки, тільки складні герої, повні протиріч. Тому В.Шекспір обирає такі життєві конфлікти, в яких «барокова сутність» його героїв змогла б проявитися найяскравіше. Усім творам цього періоду притаманне барокове зображення антиномічних явищ, боротьби та єдності протиріч, напружених моментів та швидкого розвитку подій.

В третьому періоді (1608-1612) своєї творчої діяльності автор знову повертається до маньєризму. В.Шекспір починає шукати вихід з конфліктів часу в утопії, казці. Саме ці пошуки визначають інтонацію його п'єс останнього творчого періоду (1608-1613): хроніки «Генріх VIII» (1612), трагікомедії «Цимбелін» (1609), «Зимова казка» (1610), «Буря» (1612), з їх благополучними, але цілком штучними завершеннями. Герої цих трагікомедій ідеалізують життя, знаходячи в ньому місце для казки. Маньєристичні персонажі цих творів є більш цільними, але елітарними особистостями, які здатні піти з цього світу у світ ірреальний. І герої, і реальність не доведені до стану найвищого напруження, що було також характерною рисою творів першого періоду творчості В.Шекспіра, крім трагедії «Ромео і Джульєтта».

Вільям Шекспір залишив людству величезний літературний спадок, який був створений в переламну епоху Пізнього Відродження. Його твори поєднали в собі риси різних літературних течій тієї доби і явили собою дивне і вишукане сплетіння художніх прийомів і методів таких літературних напрямів, як ренесансний реалізм, маньєризм і бароко.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аникст А.А. Шекспир. – М., 1964. – 367с.
2. Михальская Н.П., Аникин Г.В. История английской литературы. – М., 2001. – 256с.
3. Урнов М.В., Урнов Д.М. Шекспир. Движение во времени. – М.,

1968. – 152с.

4. Холлидей Ф.Е. Шекспир и его мир / Пер. с англ.; предисл. В.Харитонова. – М., 1986. – 264с.

5. Цисарж Ян. Великие писатели-драматурги. – М., 1993. – 142с.

Кузін В.Ю.

ОКОЛИЦЯ ЯК ЗНАК МАРГІНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В ТВОРЧОСТІ ХОРХЕ ЛУЇСА БОРХЕСА

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент **О.Л. Біличенко**

Дослідники засвідчують особливий інтерес до феномену маргінальності у постмодерністській парадигмі. Вони характеризують постмодернізм як вияв маргінальності мислення і світовідчуття творчої інтелігенції ХХ ст.

Х.Л.Борхес – маргінальна постать як у своїй національній, так і в світовій культурі, що обумовлено рядом соціокультурних чинників.

Околиця постає центром художнього простору письменника, а герої – духовними маргіналами, «людьми околиці», особистостями з виразним маргінальним статусом. Митець пропонує власну естетику околиці, що не в останню чергу обумовлено цілком усвідомленим відчуттям маргінальності аргентинської культури.

Околиця Борхеса – це субстанція, проміжна і химерна, де стираються усі межі між містом і пампою. Це одне з тих зелених і тихих північних передмість, які спускаються до ріки і нічим не нагадують про величезну столицю та рівнину, що її оточує. Письменник заперечує думку про естетичну невиразність околиці.

У Борхеса представлено два типи маргінальних героїв, що обумовлено двома полюсами його творчості, тобто «міфологією околиць»

та «іграми з часом і простором».

Письменник змальовує особливості постмодерного типу мислення і світосприйняття, а відтак пропонує власну парадигму інформаційної культури постмодерну.

Куликова І.С.

НАРЕЧИЕ КАК ПРЕДМЕТ ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКОГО ОПИСАНИЯ В ДИПЛОМНОЙ РАБОТЕ

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **Н.М.Маторина**

Для исследования в дипломном сочинении мы избрали самостоятельную неизменяемую часть речи – наречие. На примере своего опыта мы попытались познакомить с нетрадиционными подходами к обучению языку, предложили множество оригинальных, не совсем привычных методов, форм, приемов работы со словом. Обилие разнообразного интереснейшего материала (методического, дидактического, игрового) поможет сделать занятия по языку живыми, «очеловеченными», интересными и занимательными.

Итак, при кажущейся простоте теоретического материала по теме «Наречие» можно обнаружить целый перечень особенностей этой части речи, требующих определенных разъяснений, что предопределило выбор темы дипломного исследования, а также стало одним из доказательств ее актуальности.

В школьном курсе наречие изучается в основном практически, но учитель обязан свободно ориентироваться в теоретических вопросах, касающихся наречия. Вот почему первая глава нашей работы носит теоретический характер. В ней мы представили классификацию частей речи в языкознании. Дали общую характеристику наречия как части речи в

русском языке. Попытались показать роль наречия в речи. Описали разряды наречий по значению, охарактеризовали степени сравнения наречий, назвали словообразовательные типы наречий. Привели схему и образец морфологического разбора наречия. Проследили перспективы развития наречия как части речи.

Актуальна тема дипломного исследования и в прикладном аспекте, поскольку школа нуждается в современных научно-методических разработках по изучению русского языка на современном этапе. В работе представлена новейшая методическая система изучения наречия на занятиях по языку в школе, в том числе представлены разработки нетрадиционных уроков, внеаудиторных занятий, при этом особое внимание было уделено компьютеризации учебного процесса.

Наше дипломное сочинение – это попытка и желание помочь преподавателю-словеснику разобраться в нелегких проблемах теории и практики родного языка на материале наречия, раскрыть запас его творческих возможностей, побудить к созданию собственных оригинальных занятий по нашему предмету, поделиться своим практическим и методическим материалом. В работе рассказывается о нетрадиционных методах, формах, приемах работы с наречием, предлагается увлекательный развивающий материал – мудрые тексты, высказывания, пословицы, поговорки, игры со словами, вопросы и практические задания и многое другое.

Хочется надеяться, что материал, представленный в работе, сослужит хорошую службу преподавателю-словеснику, поможет ему с максимальной пользой организовать процесс обучения русскому языку в средней школе, поможет учителю в повышении интереса к изучению русского языка, развитию мышления и творческих способностей

школьников, расширению и углублению воспитательных возможностей русского языка, этой чрезвычайно важной учебной дисциплины.

Леле Г.С.

ФИЛОСОФСКАЯ ЛИРИКА Ф.ТЮТЧЕВА

Научный руководитель –

канд. пед. наук, доцент **О.Л.Беличенко**

В своей философской целеустремленности тютчевская лирика заграничного периода, сложившись в творчество большого и требовательного мастера, отличается глубоким внутренним единством. Стихотворения Тютчева приобретают особую стилевую окраску, делающую их не похожими на произведения всех других поэтов.

В эти годы Тютчев создает наибольшее количество лирических шедевров, среди которых особенно замечательны стихотворения «Весенняя гроза», «Летний вечер», «Осенний вечер», «Цицерон», «Из края в край, из града в град», «Сон на море», «Тени сизые смешались...», «Фонтан», «Не то, что мните вы, природа...».

Тютчевские стихотворения заграничного периода не подходят под традиционные жанровые категории. Поэт не создал в этот период ни од, ни дружеских посланий в собственном смысле слова. Да и от друзей, к которым мог бы обратиться с русскими стихами, он теперь отделен сотнями верст и государственными границами. Можно отыскать в его творчестве этих лет элементы одического и элегического стиля. Иногда в них звучат и обличительные интонации, сатира. Но так как Тютчев – поэт-философ, то сатира его носит «высокий» характер. Это возвышенное, гневное обличение, проникнутое ораторским пафосом, но вместе с тем лишенное и тени комизма.

Таким образом, Тютчев уже теперь энергично разрушает жанровые

рамки. И это происходит естественно и просто, потому что Тютчев – один из первых русских поэтов, познавших лирику современного типа – ту лирику, которая культивируется до настоящего времени и которую можно назвать развитой. К такой поэзии не применимы старые жанровые нормы, пришедшие из XVIII века. Ее собственный жанровый состав, принципы ее жанрового членения – предмет споров и сомнений литературоведов.

Тютчев строит многие свои стихотворения заграничного периода по принципу образного параллелизма. В первой части таких стихотворений рисуется картина природы, а во второй дается философское обобщение, которое объединяет пейзаж с человеческой жизнью и позволяет обнаружить в природе и облике некие общие черты, придающие произведению внутреннее единство. Такая композиционная гармония обеих частей стихотворения как бы выражает убеждение поэта в незыблемости внутреннего единства всех явлений природы, в состав которой входит и человек, в стройности и разумности этой мировой системы.

В поэзии Тютчева этих лет есть и чисто пейзажные стихотворения. Современники обратили внимание на Тютчева именно как на мастера пейзажа. Правильнее, однако, и в таких произведениях видеть символический смысл, выражение натурфилософских представлений автора, а в целом считать тютчевскую поэзию 20 – 30-х годов натурфилософской по преимуществу. Тютчева интересуют не картины природы, непосредственно доступные нашим чувствам, а наблюдения над стихиями природы и ее закономерностями как средства познания сущности бытия, всеобщих законов вселенной. Такая поэзия вполне заслуживает названия «философской».

О НАЗВАНИЯХ БУКВ РУССКОГО АЛФАВИТА

Научный руководитель –

старший преподаватель **Б.И.Маторин**

Алфавит – совокупность букв, расположенных в установленном порядке. В современном русском алфавите 33 буквы. Каждая буква представлена в печатном и рукописном вариантах. В каждом варианте два вида букв – прописные и строчные. Названия букв русского алфавита могут быть: а) индивидуальные и б) комплексные.

Комплексные названия обозначают **классы букв**:

– **гласные буквы** (их в русском алфавите 10: *а, е, ё, и, о, у, ы, э, ю, я*);

– **согласные буквы** (их в русском алфавите 21: *б, в, г, д, ж, з, й, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ*);

– **безгласные буквы** (их в русском алфавите всего 2: *ь* и *ъ*).

Индивидуальные названия букв (жирным шрифтом выделим те названия, в которых чаще всего допускаются ошибки; см., например, телепередачу «Поле чудес»): *а – а, б – бэ, в – вэ, г – гэ, д – дэ, е – е, ё – ё, ж – жэ, з – зэ, и – и, й – и краткое, к – ка, л – эль, м – эм, н – эн, о – о, п – пэ, р – эр, с – эс, т – тэ, у – у, ф – эф, х – ха, ц – цэ, ч – че, ш – ша, щ – ща, ь – твёрдый знак, ы – ы, ь – мягкий знак, э – э, ю – ю, я – я.*

Как видим, индивидуальные названия букв образованы по-разному. Названия гласных букв обозначены двумя типами: 1) названия состоят из одного гласного звука – [*а*], [*и*], [*о*], [*у*], [*ы*], [*э*]; 2) названия состоят из двух звуков – [*јэ*], [*јо*], [*ју*], [*ја*].

Названия согласных букв – четырех типов: 1) названия «согласный звук + э» – *б, в, г, д, ж, з, п, т, ц, ч* (всего 10 названий); 2) названия «э + согласный звук» – *л, м, н, р, с, ф* (всего 6 названий); 3) названия «согласный

звук + а» – к, х, ш, щ (всього 4 названія); 4) буква й с начала XVIII в., когда она появилась в алфавите, называлась «и с краткой»: по значку «кратка» над буквой; во второй половине XIX в. по предложению Я.К.Грота букву й стали называть «и краткое».

Буквы ъ и ь в научной литературе в соответствии с традицией называются *ерь* и *ерь*; в школьных учебниках эти буквы называются «твердым знаком» и «мягким знаком». Название «мягкий знак» соответствует одной из функций этой буквы – обозначать мягкость предшествующего согласного, название «твердый знак» сегодня – чистая условность.

Луковенко К.І.

СЕМАНТИЧНІ ГРУПИ ПРІЗВИЩ ПЕДАГОГІЧНОГО ЛІЦЕЮ

м. СЛОВ'ЯНСЬКА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Науковий керівник –

канд. філол. наук, доцент **Р.М. Падалка**

Лексичний склад української мови відбився на процесі виникнення онімної лексики, яка показує умови життя народу – сімейний стан, заняття, фізичний та психічний стан, тваринний і рослинний світ. Наприклад, М.Л. Худаш [2] відапелятивними прізвищами вважав такі, що первісно ідентифікували людину за професійними, соціальними, релігійними ознаками. Г.Є. Бучко [1] зазначала, що базовими лексемами в основах прізвищ можуть бути назви, які вказують на місце походження чи проживання, етнічну належність, віросповідання, соціальний стан тощо.

Методом семантичного поля 359 прізвищ ліцею розподілено на такі семантичні групи: антропонімні (відтопонімні, відіменні) та відапелятивні. Активну участь у формуванні прізвищевої системи досліджуваного об'єкту брали і християнські імена в українській адаптованій формі. Провідна роль

належала чоловічим християнським іменам та їхнім дериватам. Роль жіночих особових імен менш помітна, що залежало від екстралінгвальних чинників (традицією називати дитину за батьком й обмеженою роллю жінки в суспільстві в період творення прізвищ): *Єрмоленко* від *Єрмола*, *Зінченко* від *Зінько*, *Ісакова* від *Ісак*, *Макаренко* від *Макар*, *Назаренко* від *Назар* тощо. Окремі з них виявляють порушення як у писемній, так і в усній практиці, на них слід звернути серйозну увагу (*Вяль*, *Д'яченко*, *Свиць* тощо).

Прізвища Слов'янського педліцею початку ХХІ ст. розподілено на такі семантичні групи:

1. Прізвища з власним іменем в основі: *Євсіков* – від *Овсій*, *Зінченко* – від *Зінько*, *Івченко* – від *Івко*, *Кононенко* – від *Конон*, *Павлуш* – від *Павло*, *Фомічов* – від *Фома*, *Юрченко* від *Юрко*, *Ярошенко* – від *Ярош* та ін.

2. Відапелятивні назви, похідні від назв:

- птахів (сорока > прізвисько *сорока* > прізвище *Сорока*): *Горобець*, *Голуб*, *Голубенко* й под.;

- тварин (кріт > прізвисько *кріт* > прізвище *Кріт*): *Бугайов*, *Крисюк*, *Олениця*, *Суслов* та ін.;

- страв, їжі та їх залишків (пиріжок > прізвисько *пиріжок* > прізвисько *пиріжкова* > прізвище *Пирожкова*): *Сировацька* та ін.;

- занять, професій (швець > прізвисько *шевченко* > прізвище *Шевченко*): *Калашник*, *Кузнецов*, *Писаренко* та ін.;

- національного та етнічного походження (лях > прикметник *лях* > прізвисько *лях* > прізвище *Лях*): *Татаренко*, *Черкашин*, *Шаповалова* й под.;

- посад, соціальної належності (гетьман > прізвисько *гетьман* > прізвище *Гетьман*): *Сиротін*, *Соцький*, *Хорунжий* та ін.;

- за індивідуальними ознаками (балабан > прізвисько *балабан* > прізвище *Балабан*): *Бредюк*, *Громаковський*, *Краснобаєва*, *Курносикова* й

под.;

- дерев, кущів, рослин, квітів (цвeтoк > прикметник *цвeткoв* > прізвисько *цвeткoв* > прізвище *Цвeткoв*): *Гречкo, Липoвa, Мaкiвeць, Пoстeрнaк, Рaкiт'янськa* та ін.;

- комах (мухa > прізвисько *мухa* > прізвище *Мухa*): *Жуковa, Мушeнкo* та ін.;

- географічних назв та ландшафту (дoнeць > прізвисько *дoнeць* > прізвище *Дoнeць*): *Дунaєв, Кaлугiн, Куп'янськiй, Чигирин* і под.;

- явищ природи (зaвiрюхa > прізвисько *зaвiрюхa* > прізвище *Зaвiрюхa*): *Зимa, Вeтр'юк, Мoрoз* та ін.;

- грибів (гриб > прізвисько *гриб* > прізвище *Гриб*): *Рeшeтняк, Грибiк* та ін.;

- хвороб, знаків на тілі (зoлoтухa > прикметник *зoлoтухiн* > прізвисько *зoлoтухiн* > прізвище *Зoлoтухiн*);

- сільськогосподарські культури (яровий > прикметник *яровий* > прізвисько *яровий* > прізвище *Яровий*);

- засобів транспорту (шaрaбaн > прізвисько *шaрaбaн* > прізвище *Шaрaбaн*);

- конкретних предметів (щeткoвa > прикметник *щeткoвa* > прізвисько *щeткoвa* > прізвище *Щeткoвa*): *Шнуркo*;

- загальних назв людей (зaмрикa > прізвисько *зaмрикa* > прізвище *Зaмрикa*): *Бeзвeрхa, Бiлoусoвa, Мoргун, Пoклoнськa, Шул'гa* та ін.;

- частин тіла (шeйкa > прізвисько *шeйкa* > прізвище *Шeйкa*) *Брoвкo, Лaпчeнкo* й под.;

- кольорів (син'якoв > прикметник *син'якoв* > прізвисько *син'якoв* > прізвище *Син'якoв*): *Бeл'євa, Свeтлoвa, Смaглeнкo* та ін.

Усього 20 позицій.

Отже, базовими лексемами в основах прізвищ ліцею м. Слов'янська є прізвища з власним іменем та відапелятивна назва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бучко А.Е. Фамилии Бойковщины в период их становления и в наши дни : автореф. дис... канд. филол. наук.: спец.10.02.01. / А.Е. Бучко. – Ужгород, 1968. – 20 с.

2. Худаш М.Л. К вопросу о возникновении украинских фамилий / М.Л. Худаш // Антропонимика. – М.: Наука, 1970. – С.121-125.

Любовська І.А.

ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦЯ У ТВОРАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Успішне розв'язання завдань національного виховання учнівської молоді на сучасному етапі розвитку освіти в Україні великою мірою залежить від глибоко продуманого, творчого використання педагогічної спадщини минулого. Морально-духовні та національні цінності формуються на основі людських взаємин протягом життя і діяльності багатьох поколінь, поступово збагачуючись цінностями різних цивілізацій і культур, передаються у спадок наступним поколінням як дорогоцінний скарб.

Нація – спільнота людей, об'єднаних низкою чинників, серед яких найважливішими є етнокультурні та політично-правові.

Національний характер – сукупність психологічно-ментальних та поведінкових ознак, особливостей, притаманних певній етнонаціональній спільноті.

Національна свідомість – специфічний прояв духовної життєдіяльності людини, пов'язаної із пізнанням, яке робить відомим (свідомим), знаним зміст реальності, що набуває предметно-мовної форми

знання.

Національна самосвідомість – усвідомлення людьми своєї приналежності до певної соціально-етнічної спільності та її положень у системі суспільних відносин.

Національна самосвідомість проявляється в ідеях, поглядах, думках, почуттях, емоціях, настроях та висловлює зміст, рівень та особливості уявлення членів нації про:

- своє визначення ідентичності та відмінностей від уявлень інших спільнот про національні цінності та інтереси;
- історію нації, її сьогоденний стан та перспективи розвитку;
- місце своєї соціально-етнічної спільноти у внутрішньодержавних, міждержавних та міжнаціональних відносин.

Національна ідентичність українця – усвідомлення людьми своєї приналежності до української нації.

Проблема виховання належить до числа тих проблем, які сьогодні гостро стоять перед людством. Будь-яка епоха у відповідності зі специфічними для неї завданнями соціально-економічного, духовного і культурного розвитку має потребу в особистості з певним рівнем знань і принципів поведінки. Твори літератури не тільки розкривають ідейний зміст і суть естетичної довершеності письменства, а й підводять до поглибленого розуміння дидактичної основи цієї довершеності. До митців, що пережили свій час і їхні твори збагатили скарбницю духовної культури, належить Леся Українка. Її творчість стала однією з вершин художньої свідомості українського народу в його історичному поступі й водночас видатним явищем світової літератури, адже криє в собі невичерпні джерела високих людських ідеалів добра і справедливості. Інтереси Лесі Українки були дуже широкі: поезія, драматургія, проза, літературна

критика, публіцистика, історія, етнографія й фольклор. У всіх цих різноманітних ділянках духовного життя українського народу вона стояла на рівні передових ідей свого часу.

У бурхливих суспільних процесах на зламі XIX початку XX століття пошук свободи людського духу стає важливою передумовою свободи суспільної. Саме на шляху таких пошуків з'ясовується зв'язок національних та світових проблем, а відтак драматизм світосприймання набуває у творчості поетеси особливої витонченості.

З великим інтересом до народної педагогіки ставилася Леся Українка. Про це свідчать її численні твори для дітей, написані в народному стилі, а також зібраний нею дитячий фольклор та ігри як один із виховних засобів народної педагогіки у збірці “Дитячі ігри, пісні та казки Ковельського, Луцького і Новгород-Волинського повіту Волинської губернії” (1902). Цим самим Леся Українка сподівалася забезпечити виховну силу творів для дітей.

Леся Українка багато зробила, щоб зібрати, зберегти і донести до сучасників і нащадків коштовні перлини із золотої скарбниці творчого генія народу. Письменниця веде мову про казки, ліричні та історичні пісні, у яких знайшли відображення життя народу, його психологія, настрої, боротьба за кращу долю. “Хороші є казки на світі, – пише Леся Українка, – і в них лежить часом, хоч і “заржавлена”, а все-таки правда...”.

Слухаючи думи, казки й пісні народні, Леся Українка не раз задумувалась над гіркою долею трудящої людини, проймає до неї почуттями пошани і подиву, брала теми для своїх творів з її матеріального і духовного життя.

Естетичний ідеал Лесі Українки пов'язаний з народним ідеалом прекрасного, який знайшов своє яскраве відображення в уснопоетичній

творчості. З неї поетеса брала для своїх творів теми, геніально їх обробляла, відтворюючи справжнє людське життя. Уся художня практика Лесі Українки є яскравим прикладом глибокого відображення внутрішнього світу, дум і почуттів, життя і боротьби народу.

Драматичні твори Лесі Українки є вищим етапом у розвитку української драматургії. У них у високохудожній формі втілені найважливіші філософські проблеми.

Відкриття духовно-ідеального начала у людині, розуміння його як діяльного чинника було опозицією до натуралістичної фетишизації соціального прогресу, у ході якого людська особистість девальвується. Неоромантична концепція особистості, що ґрунтувалась на духовному пориві, прагнення до ідеалу “повної людини” мала компенсувати розлад матерії і духу, реальності та ідеалу, людини і світу.

Але ця фантастична драма не має нічого містичного, і навіть тут Л.Українка залишається вірною духу дійсності. Неперевершена художність і емоційність “Лісової пісні” полягає саме в умінні автора вибирати такі обставини, які б найпевніше розкривали риси характеру і поглиблювали б правду життя, незважаючи на казковість образів і ситуацій.

Твори письменниці всіх жанрів гідно репрезентують у європейській культурі і національний дух, і загальнолюдський сенс українського буття. Українським мовним матеріалом поетеса передала такий широкий діапазон почуттів, таку багату чуттєву гаму, які були під силу тільки Тарасові Шевченку та Іванові Франку.

Творчість Лесі Українки була видатним етапом в розвитку українського художнього слова. Вона сміливо брала теми з життя різних часів та народів, надаючи цим темам високого звучання. У своїх драмах

письменниця створила образи мужніх людей, незламних борців за ідеали соціального і національного визволення, людей, які вірили в те, що колись світ зміниться на краще.

Твори Лесі Українки увійшли у скарбницю світової літератури. Вони проникнуті духом прометеїзму, волелюбності. Її поетична драматургія представляє нове слово в розвитку світової драматургії. Письменниця прагнула поєднати народи, проголошувала ідеї боротьби за визволення трудового народу, ідеї правди та справедливості. Саме тому в нашу епоху, у “майбутньому світі”, про який мріяла письменниця, новим світлом засяяли її твори.

Значення людини як суспільної істоти Леся Українка розглядала під кутом зору людської особистості, піднесення її гідності як найвищої цінності в загальнолюдських і національних вимірах, відбиття в ній духу Прометея.

При розгляді цих питань безперечним у творчості Лесі Українки є протиставлення авторитету громади – сміливої людської індивідуальності, діяльній особистості – пасивності маси. Звідси випливало її розуміння призначення видатної особи (пророка, месії). На думку Лесі Українки, воно полягає в тому, щоб пробудити народ, роздмухати надію на майбутнє визволення, не лити сліз, а шукати в людях “живий вогонь”, щоб таким способом здолати лихо і негаразди. Людина, передбачаючи ті чи інші події в суспільному житті, не повинна залишатися пасивною до них, а своїми діями впливати на перебіг історичного процесу, збуджувати народ до дії.

Письменницю, як ми бачимо, завжди захоплюють образи не скорених героїв, які завжди ідуть вперед, образи правдолюбців, часто людей, яких не розуміють інші, людей, які піднімають народ заради справедливості.

КОНФЛІКТ ОСОБИСТОСТІ Й ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ

В РОМАНІ ДЖ. ОРУЕЛЛА „1984”

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент **Ю.В. Ледняк**

XX століття породило ситуацію, коли деякі проекти утопічних суспільств стали реальністю. Розчарування у прогресі, криза ідеалів європоцентризму, негативні ефекти функціональної диференціації суспільства актуалізували жанр антиутопії, в центрі уваги якої як проблеми неможливості безпосереднього міжособистісного спілкування разом з утратою особистістю свого духовного світу, так і абсолютизовані до крайності негативні тенденції сучасного суспільства: споживання, що нівелює людей, прогресуючий індивідуалізм і т.ін.

У романі Дж. Оруелла „1984” найбільш чітко проявилася жанрова модель роману-антиутопії. У контексті антиутопії він і досліджувався багатьма вченими: В. Домітєєвою, О. Зверевим, С. Кузнецовим, В. Мосіною, В. Новиковим, З. Савченко, В. Чаликовою, К. Шаховою.

Події, що описуються Оруелом, відрізняються від реальної історії. В. Домітєєва влучно назвала цей роман жахливим пророцтвом про всезагальні завтрашні будні.

У зображенні феномена тоталітаризму Оруелл виділяє такі рівні розгляду проблеми: зовнішньополітичний, або, точніше, геополітичний, на якому автор розглядає взаємну ворожнечу і взаємну підтримку тоталітарних наддержав; рівень держави, на якому розглядається структура суспільства і технології влади Океанії; мікрорівень окремої особистості, конфлікт системи придушення і людини, яка хоче зберегти залишки особистої свободи.

Автор не тільки описує суспільну структуру, а й виявляє своє ставлення до неї. Він показує, що тоталітаризм – це лихо людства. Ніякі причини не можуть виправдати вибудовування людей у піраміду гноблення. Оруелл показує, що будь-яка диктатура не зацікавлена у подоланні кризи, а, навпаки, створює екстремальні ситуації, тому що на них ґрунтується влада меншості над більшістю, що режим анґсоцу сам викликає й підтримує нескінченну війну, витрачає економічні ресурси, щоб не допустити зростання добробуту свого народу. Страх і голод складають основу тоталітаризму, і він ні за що не захоче з ними розлучатися. Тому Джордж Оруелл своїм романом заявляє рішучий протест проти тоталітарної системи, проти пригнічення особистості в усіх його проявах.

Взаємодію людини і системи влади у романі передано у вигляді особистого досвіду головного героя. У творі описані кілька місяців з життя Уїнстона Сміта – рядового члена суспільства, яке будується за принципами „анґсоцу”. Автор переконливо показує, що важливим елементом впливу на особистість стає позбавлення її індивідуальності. Роман доводить, що з людиною, а також з нацією, суспільством, можна зробити все, якщо ця людина, суспільство поступляться, свідомо чи несвідомо зрадять себе – своє єство, вікову мораль, прості, притаманні всім людям почуття.

Таким чином, у романі „1984”, як і в багатьох творах, як художніх, так і публіцистичних, Дж. Оруелл виступає проти тоталітаризму, який руйнує особистість і позбавляє суспільство „людського обличчя”.

**ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС
ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ З ОРФОГРАФІЇ В 10-МУ КЛАСІ**

Науковий керівник –

канд. філол. наук, доцент **Л.М.Тищенко**

Одне з найголовніших завдань учителя сучасної школи – не просто дати учням знання високого рівня, а й допомогти оволодіти практичними вміннями й навичками, насамперед зі свого предмета, які допоможуть майбутньому громадянину нашої держави жити повноцінним життям, бути затребуваним сучасним суспільством, що ставить до сучасної людини дуже високі вимоги. Надзвичайно швидкий темп життя у XXI ст. вимагає від сучасної людини не просто володіння певним колом знань (загальновідомо, що всього знати неможливо, тим більше в сьогоденних швидкоплинних умовах), а вміння швидко знаходити правильні відповіді на поставлені запитання, творчо підходити до розв'язання різноманітних життєвих проблем. Тому ефективне, результативне навчання сьогодні вимагає обов'язкового використання нових, нестандартних методів.

Усі люди різні, кожний має свій оптимальний шлях самореалізації. Різними за своїми психічними особливостями, рівнем підготовки є й діти. Тому очевидним є факт, що вчити всіх однаково, якщо ми хочемо досягнути якнайкращого результату, просто неможливо. Ефективне, результативне навчання сьогодні вимагає обов'язкового застосування диференційованого навчання та використання нових, нестандартних методів.

На сьогодні є багато різних методів, які сприяють підвищенню ефективності навчання рідної мови, проте вчителів важко зорієнтуватися в цьому різноманітті пропозицій. Необхідність здійснення систематизованого опису інноваційних технологій закріплення знань з

орфографії на уроках української мови в 10-му класі зумовила актуальність теми нашого дослідження.

Як відомо, орфографія – складний для засвоєння розділ. У 10-му класі відповідно до чинної програми відбувається повторення й закріплення вивченого матеріалу. Зважаючи на те що діти повинні опрацювати вже знайомий матеріал, учитель має надзвичайно серйозно поставитися до вибору методів і прийомів роботи під час уроку мови, обравши такі з них, застосування яких викличе в школярів зацікавленість і живий інтерес.

Серед відомих на сьогодні інноваційних технологій для закріплення знань з орфографії в 10-му класі найбільш ефективними виявилися такі: самооцінювання і взаємооцінювання, дослідження-зіставлення, мовні ігри «Добери дубль», «Захистіть орфограму», «Порівну», сенкат, «Мозковий штурм», «Мікрофон», орфографічна дуель, лінгвістична діагностика, орфографічний практикум, логічний диктант тощо.

Результати нашого дослідження довели, що використання інноваційних технологій у поєднанні з диференційованим навчанням дає позитивні наслідки в навчанні. У тих класах, де застосовують таке навчання, успішність підвищується на 10 %. Крім того, таке навчання активує пізнавальні процеси, впливає на емоційний стан школярів. Інноваційні технології полегшують роботу вчителя, допомагають йому викласти матеріал у цікавій, ігровій формі, попереджують утомлюваність учнів, ще більше збуджують увагу, мислення, тим самим активуючи мозок до розумових операцій. На уроках, де використовуються інноваційні технології, учні набагато краще запам'ятовують навчальний матеріал і можуть легко його відтворити.

СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕТЕКТИВУ ЯК ЖАНРУ

Науковий керівник –

канд. філол. наук, доцент **В.М. Разживін**

Детектив (від лат. *detektare* – розкривати, англ. *Detective* – слідець) – особливий вид художньої оповіді, у центрі якої – процес розслідування злочину й ідентифікації злочинця. Традиційно детектив визначається як літературний жанр та правильніше було б визначити його як різновид жанру пригодницького роману, якому детектив багато чим зобов'язаний, але йому не ідентичний.

Основна ознака детективу як жанру – наявність у творі якоїсь загадкової події, обставини якої невідомі і мають бути з'ясовані. Найчастіше описувана подія – це злочин, хоча існують детективи, у яких розслідують події, що не є злочинними (так, наприклад, у „Записках про Шерлока Холмса”, які зазвичай асоціюються з класикою жанру, у п'яти розповідях з вісімнадцяти злочину немає).

Суттєвою особливістю детективу є те, що справжні обставини, події не повідомляються читачеві, принаймні, у повному обсязі, до закінчення розслідування. Замість цього читач проходиться автором через процес розслідування, отримуючи можливість на кожному його етапі будувати власні версії і оцінювати вже відомі факти. Якщо у творі одразу описують всі деталі події або ця подія не містить нічого загадкового, то його вже варто віднести не до чистого детективу, а до споріднених жанрів (бойовик, поліцейський роман, роман про злочин і т. д.).

Магістральні мотиви детективу такі:

- 1) вбивство в зачиненій кімнаті;
- 2) психологічна загадка;
- 3) художнє дослідження справжньої справи;

- 4) розгадка шифру;
- 5) викриття облудності;
- 6) розкриття жахливої таємниці.

Композиція детективу також досить стабільна, вона обов'язково включає в себе такі складники:

- експозиція – детектив включається в дію;
- огляд місця злочину, врахування доказу;
- представлення підозрюваних;
- перша спроба рішення;
- принцип побудови детективу – ретроспективний, його дія наче

прокручена в минуле: злочин є результатом дій, що відбулися ще до початку оповіді.

Класичний детектив містить 4 основні компоненти сюжету: постановку проблеми; появу даних, необхідних для її розв'язання; віднайдення істини і оприлюднення висновків; логічне обґрунтування висновків.

Варто наголосити ще на одному обмеженні, якого практично завжди дотримується класичний детектив – неможливість випадкових помилок і збігів. Наприклад, у реальному житті свідок може говорити правду, може обманювати або бути обманутим, може просто помилятися (випадково переплутати дати, суми, прізвища). У детективі остання можливість виключена – свідок або правий, або ні, або в помилки, яка є в його розповіді, існує логічне пояснення.

Говорячи про жанрову природу детективу, часто використовують термін „роман”, хоча, на думку Честертон, „детектив повинен будуватися за моделлю новели, а не роману”. Очевидно, Честертон має рацію – глибокого опрацювання характерів, властивого роману, у детективі немає. Існує традиційний набір персонажів: головний слідець, його простосердий

друг, недолугий поліцейський, підозрювані, злочинець. Варіанти можливі, та головний принцип витримується – у детективі немає місця характерові, це „драма масок, а не облич” (Честертон). На думку Буало-Нарсежака, „тільки-но стають цікавими самі персонажі, а не їх вчинки, ми залишаємо сферу детективу”. Все це не скасовує, звичайно, психологічного вмотивування поведінки злочинця, та весь його характер обмежується монодією злочину.

Детективний жанр у масовій белетристиці стоїть на першому місці за значимістю та популярністю. Розповідаючи, як правило, про злочин і його розслідування, він стосується загальнозначущого для всіх людей питання життя і смерті, страху, виживання. Оскільки така проблема набуває загальнолюдського статусу, то зацікавленість детективом пересічного читача є цілком вмотивованою.

Маторин Б.И.

СЛОВАРИ ХХІ ВЕКА НА ЗАНЯТТЯХ ПО ЯЗЫКУ В ВУЗЕ

Перечень словарей ХХІ века пополнился ценнейшим изданием – собранием кратких научно-популярных очерков, в которых рассматриваются происхождение, история и функционирование жаргонных слов и устойчивых оборотов речи:

1) первое издание: Отин Е.С. «Все менты – мои кенты...» (Как образуются жаргонные слова и выражения). – Москва: ООО «Издательство ЭЛПИС», 2006. – 384 с.;

2) второе издание: Отин Е.С. «Все менты – мои кенты...» (Как образуются жаргонные слова и выражения) / Е.С.Отин. – Изд. 2-е, испр. и доп. – Донецк: Юго-Восток, 2010. – 228 с.

Особенность данной книги состоит в том, что в ней нашел отражение т.н. «общий жаргон», или «супержаргон», с неограниченным кругом его

пользователей, заметно влияющий на современную разговорную речь.

Словарь состоит из отдельных историко-этимологических этюдов, более или менее развернутых очерков.

Приведем примеры словарных статей:

абзац, Алёша, амбал, бабасы, бить понт, блин, в натуре, вась-вась, впендюрить, гнать понт, грёбанный мамай, гужбан, дать фанеру, для понта, дрынд, едреня феня, епишкина дочь, еть, ёксель, ёксель-моксель, ёшкин кот, железо, жо, жигуль, забемолить, за бугор, заначка, инет, интель, итить ево, кадр, карапет, керя, лабух, лох, лохотронщик, Мария Ивановна, мент, молоток, набусаться, неуд, норка, облом, обувь лоха, офигеть, папик, понтовый, Прасковья Федоровна, развести лоха, рисовать кадры, рю-тю-тю, синоптик, скважина, сугубо фиолетовый, трудящийся лох, трындить, тютюкать, угол, универ, урка, фанера, фенечка, фенька, халява, ховырник, хэбэшка, цемент, цу, цю-цю, Чайковский, чеснок, чудака на букву эм, шалава, шарашкина контора, шерочка, щель, щёлка, Щука, экс, эсэс, Юбилей, юг, юга, ядрёный корень, японка макарона, ясен пенёк и др.

Как видно даже из этого небольшого перечня, многие из слов и оборотов отсутствуют в этимологических словарях русского и других славянских языков. Автор знакомит читателей с опытом их анализа другими исследователями, предлагает новые гипотезы.

Ценность книги видится еще и в том, что в словарных статьях, помимо заголовочных слов или устойчивых словосочетаний, в качестве необходимого для анализа сопутствующего материала привлекается множество других лексем и фразеологизмов, которые, в свою очередь, нередко тоже получают необходимые историко-этимологические разъяснения.

Надеемся, что творчески работающие преподаватели смогут с большой пользой применять названный словарь в учебном процессе.

Маторина Н.М.

К ВОПРОСУ ОБ ОРГАНИЗАЦИИ ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ НА ПЕРВОМ КУРСЕ РУССКО-УКРАИНСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА

В тезисах предлагаем краткое описание заданий для лексикографической практики, которая проводится с этого учебного года на первом курсе русско-украинского отделения филологического факультета СГПУ.

1. Теоретическая часть: письменное сообщение на тему «Лексикография как наука».

Примерный перечень вопросов, которые нужно раскрыть:

- а) понятие о лексикографии;
- б) теоретическая и практическая лексикография, функции;
- в) научная типология словарей;
- г) связь лексикографии с другими разделами языкознания;
- д) что такое словарь?;
- е) словари лингвистические и энциклопедические, их основные отличия;
- ж) учебная лексикография;
- з) школьные лингвистические словари и т.п.

Оценивание: 20 баллов.

2. Практическая часть: составить классификацию «Виды лингвистических словарей русского языка».

Оценивание: 20 баллов.

3. Тестирование: коллоквиум по вопросам разделов

«Лексикографія» из книг Н.М.Маториной «Русский язык в вопросах и ответах» (части 1 и 2):

1. Маторина Н.М. Русский язык в вопросах и ответах. Часть 1. – Славянск: ЧП «Канцлер», 2007. – 203 с. (Рекомендовано Министерством образования и науки Украины (Письмо №14/18–Г-2345 от 25.12.07 г.)).

2. Маторина Н.М. Русский язык в вопросах и ответах. Часть 2. – Славянск, 2009. – 241 с. (Рекомендовано Министерством образования и науки Украины (Письмо №14/18–Г-2345 от 25.12.07 г.)). – С. **104-114**.

3. Маторина Н.М. Русский язык в вопросах и ответах. Часть 1. Издание второе, перераб. и доп. – Славянск, 2009. – 219 с. (Рекомендовано Министерством образования и науки Украины (Письмо №14/18–Г-2345 от 25.12.07 г.)). – С. **89-98**.

4. Презентация словаря XXI века (на выбор студента)

Примерный перечень словарей:

Мифологический словарь. – Смоленск, 2000;

Земская Е.А., Ермакова О.П. и др. Слова, с которыми мы все встречались. – М., 2000;

Ефремова Т.Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный. В 2-х тт. – М., 2000;

Скляревская Г.Н. и др. Толковый словарь современного русского языка. Языковые изменения конца XX века. – М., 2001;

Каленчук М.Л., Касаткина Р.Ф. Словарь трудностей русского произношения. – М., 2001;

Балакай А.Г. Словарь русского речевого этикета. – М., 2001;

Сазонова И.К. Толково-грамматический словарь русского языка: Глагол и его причастные формы. – М., 2002;

Большой толковый словарь русского языка / Гл. ред. С.А. Кузнецов. – СПб., 2002;

Онопенко А.Д. Время Бусово: Словарь древнеславянских названий. – М., 2003;

Алексеевко М.А., Белоусова Т.П., Литвинникова О.И. Словарь отфразеологической лексики современного русского языка. – М., 2003;

Горбачевич К.С. Словарь трудностей современного русского языка. – СПб., 2003;

Андреева И.В., Баско Н.В. Русская деревня – XX век: Культурологический словарь. – М., 2003;

Отин Е.С. Словарь коннотативных собственных имен. – Донецк: Юго-Восток, 2004. – 412 с.;

Отин Е.С. «Все менты – мои кенты...» (Как образуются жаргонные слова и выражения). – Донецк: Юго-Восток, 2010. – 228 с. и т.п.

Презентация состоит из двух частей – теоретической и практической. В *теоретической* части следует раскрыть следующие вопросы: а) назначение словаря; б) характер и содержание словника; порядок расположения слов; г) структура словарной статьи; д) система помет; е) система иллюстраций; ж) правила пользования словарем. В *практической* части предлагаются задания (не менее десяти), отражающие возможности использования данного словаря в учебном процессе.

Оценивание: 40 баллов.

Маторина Н.М., Малащицкая М.Ю.

К ВОПРОСУ ОБЗОРА ЛИТЕРАТУРЫ ПО ТЕМЕ КУРСОВОГО ПРОЕКТА

Тема курсового исследования студентки первого курса русско-украинского отделения филологического факультета Славянского государственного педагогического университета Марины Юрьевны Малащицкой – «Принципы русской пунктуации». В данных тезисах

коснемся вопроса обзора литературы по теме исследования (на материале журнала «Русский язык в школе»).

«Русский язык в школе» – научно-методический журнал Министерства образования России. Основан в августе 1914 г. в Ярославле. Публикует материалы по языкознанию, по методике русского языка как родного, из опыта работы школ, исследования речи учащихся, рецензии и пр. Отделы: «Методика и опыт», «Уроки словесности», «Дидактический материал», «В помощь самообразованию», «Начинающему учителю», «Работа школьных методических объединений», «Заметки психолога», «Обсуждаем, спорим...», «Детская речь», «Методическая почта», «Внеклассная работа», «Анализ художественного текста», «Языкознание», «Лингвистические заметки», «Вопросы культуры речи», «Русский язык в вузах», «За рубежом», «Лингвистическое наследство», «Критика и библиография», «Хроника», «Консультация» и нек. др.

Всего для курсового проекта студенткой проанализировано более 100 номеров журнала «Русский язык в школе» – за период с 2000 года по 2011 год. В тезисах предлагается обзор журнальных статей за 2008 год (останавливаемся на ограниченном периоде из-за небольшого объема тезисов).

В 2008 году вышло 10 номеров журнала «Русский язык в школе».

Проблемам пунктуации посвящены следующие статьи:

Целикова М.П. Пунктуация в бессоюзном сложном предложении (РЯШ. – 2008. – № 4) [3];

Бабайцева В.В., Беднарская Л.Д. Заметки о пунктуации (РЯШ. – 2008. – № 7) [1];

Беднарская Л.Д. Классификация орфографических и пунктуационных ошибок, допускаемых учащимися в письменных работах (РЯШ. – 2008. – № 8) [2].

В работе кандидата педагогических наук, преподавателя вуза Марии Петровны Целиковой (г. Шуя) [3] речь идет об усвоении учащимися правил постановки двоеточия в бессоюзном сложном предложении. Автор считает, что для усвоения пунктуации в таких предложениях очень полезны упражнения, которые способствуют развитию речевого слуха учащихся.

В статье описывается методика работы с такими предложениями, приводятся многочисленные примеры предложений для работы в классе: 1) бессоюзные сложные предложения с причинно-следственными отношениями между частями; 2) бессоюзные сложные предложения с изъяснительно-объектными отношениями между частями; 3) бессоюзные сложные предложения с пояснительными отношениями между частями.

Все примеры анализируются на основе выявления как смысловых отношений, так и интонационных. Интонация зависит от смысла высказывания, а смысл определяется интонацией.

В статье преподавателей вузов доктора филологических наук Веры Васильевны Бабайцевой (г. Москва) и доктора филологических наук Ларисы Дмитриевны Беднарской (г. Орел) [1] рассматриваются лишь два случая пунктуации, важные для практики преподавания: 1) ставить ли точку после заголовков; 2) как оформлять речевые примеры, иллюстрирующие теоретические положения.

Наконец, в статье доктора филологических наук Ларисы Дмитриевны Беднарской (г. Орел) [2] рассматриваются классификации орфографических и пунктуационных ошибок, допускаемых учащимися в письменных работах. В работе, в частности, говорится: «Классификация пунктуационных ошибок опирается на *принципы русской пунктуации*» [2, с. 6].

И далее автор отмечает, что нарушение *структурного принципа*

ведет к *грубым ошибкам*: замена вопросительного знака другим знаком конца предложения; пропуск тире между подлежащим и сказуемым; постановка запятой перед частицей в составе сказуемого; пропуск запятых при нескольких однородных членах предложения; пропуск запятых при обособленных определениях в двух случаях: постпозитивное положение обособленного определения по отношению к определяемому слову и зависимость его от личного местоимения; пропуск запятых при обособленных обстоятельствах, выраженных деепричастиями и деепричастными оборотами и т.п.

Нарушение *семантико-смыслового принципа* допускает субъективную оценку учащимися пунктуационного случая и имеет следствием *негрубые ошибки*: постановка запятой перед приложением с союзом-частицей *как* (в значении «в качестве»); нарушения в постановке запятых при всех уточняющих членах предложения; пунктуационно не отмеченное обращение и т.д.

В случаях нарушения *вариантных и авторских написаний* учащиеся допускают не ошибки, а *недочеты*.

Как видим даже из этого небольшого обзора литературы, проблемам пунктуации посвящается определенное количество лингвистических исследований на страницах научно-популярных изданий. Некоторые из них (как, например, статьи В.В.Бабайцевой и Л.Д.Беднарской [1] или М.П.Целиковой [3]) имеют косвенное отношение к теме нашего курсового проекта. Другие же (как, например, статья Л.Д.Беднарской «Классификация орфографических и пунктуационных ошибок, допускаемых учащимися в письменных работах» [2]) будут использованы в курсовой работе самым подробным образом.

В целом же обзор научно-методической литературы по теме курсового исследования (на материале журнала «Русский язык в школе»)

подтверждает актуальность выбранной темы, а также доказывает необходимость и целесообразность исследований в данном направлении.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бабайцева В.В., Беднарская Л.Д. Заметки о пунктуации // Русский язык в школе. – 2008. – № 7. – С.37-42.

2. Беднарская Л.Д. Классификация орфографических и пунктуационных ошибок, допускаемых учащимися в письменных работах // Русский язык в школе. – 2008. – № 8. – С.3-7.

3. Целикова М.П. Пунктуация в бессоюзном сложном предложении // Русский язык в школе. – 2008. – № 4. – С.26-30.

Мезеря М.В.

ПЕРЕГУКИ “ЗЛОЧИНУ І КАРИ” У ТВОРЧОСТІ Ф.ДОСТОЄВСЬКОГО, П.МИРНОГО ТА О.УЛЬЯНЕНКА

Науковий керівник –

канд. філол. наук, доцент **Н.М.Тендітна**

Злочин і кара є одвічними питаннями суперечливого життя, яке оточує людську натуру. Природа людини є надзвичайно складною, й, безумовно, її вчинки не вписуються в юридичні лещата відповідальності. Як стверджує сучасна наука, людину не можна вважати остаточно завершеним продуктом еволюції. Вона перебуває у русі, постійно змінюється й дійсною подобою Великого та Божественного ще має стати. Сьогодні це лише проміжна ланка між мавпоподібним пращуром та справжньою Людиною.

В історії української літератури другої половини XIX століття багато письменників замислювалися над цим питанням. Творчість Панаса Мирного посідає визначне місце. У багатьох своїх творах письменник порушував життєво важливі теми, викривав експлуататорський характер

класового суспільства дореформеного й особливо пореформеного періоду, сміливо виступив проти нього, закликав до боротьби і шукав виходу з тяжкого становища. Саме таким був його соціально-психологічний роман “Хіба ревуть воли, як ясла повні?”

Цей твір багатоплановий. Найбільше уваги автор приділив висвітленню передреформеного періоду, самого процесу розкріпачення селян і введенню земських порядків у країні. Письменник переконливо показав, що селяни були обдурені, що реформа не принесла справжньої волі, її було здійснено в інтересах поміщиків та капіталістів. Це й привело народні маси до шукання виходу з нестерпного становища, викликало стихійний протест, який вилився в численні повстання проти безправ'я і нового гноблення.

Сучасний український письменник О. Ульяненко неодноразово у своїх творах звертався до зображення фізіології, патології, соціальної некрофілії, зокрема, на сторінках романів спостерігаємо досить відверте змалювання фізіологічних та сексуальних явищ.

Прозаїк виступав як своєрідний експериментатор “чорної” розповіді. Він накопичував зображення таких людських пристрастей, як некрофілія, жорстокість, насильство, потяг до вбивств та різноманітних збочень. У його романах головним персонажем була людина соціального дна, він подавав її страхітливую історію, спостерігаючи за тим, які наслідки може мати деградація такої людини, як і всього суспільства загалом.

Романи ж Ф. Достоевського вирізняються ґрунтовним комплексним проникненням всередину психологічних процесів, які відбуваються в найпотемніших глибинах людської свідомості. Достоевський художньо досліджував життя “я” в усіх його проявах, у нескінченному розмаїтті почуттів, емоцій, пристрастей, на всіх рівнях: від інстинктів до ситуації інтелектуального й духовного вибору.

Проведений аналіз творів Ф. Достоевського, П. Мирного та О. Ульяненка дає підстави зробити такі висновки: не дивлячись на подібність висвітлення теми, передумов злочину, мотивів, методів, каяття героїв та неодмінне покарання, варто зазначити й відмінності художнього втілення версій злочину і кари в зазначених письменників. Вони нагально підкреслюють, що потенційні злочинці ходять по вулицях, і якщо суспільство не буде порушувати моральні проблеми, а буде затемнювати їх, то нас чекає держава деградованих людей, приречена на самознищення.

Мірошниченко Ю.О.

**ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ
НАУКОВИХ ТЕКСТІВ**

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент **А.Г. Спічка**

В сучасних умовах постійного зміцнення та розширення ділових зв'язків України з іншими державами світу, збільшення потреб в обміні науковою інформацією в різних галузях науки суспільство ставить запит на глибокі та якісні знання іноземних мов. Зростає роль іноземної мови у сфері наукового спілкування, в адекватному перекладі наукової літератури з метою отримання потрібної інформації.

У зв'язку з цим **актуальним** на сьогодні є розширене, поглиблене вивчення особливостей граматичних, лексичних, синтаксичних, стилістичних структур і перекладу іншомовних наукових текстів.

Сучасна теорія перекладу присвячена визначенню таких категорій як способи та прийоми перекладу, методи перекладу, перекладацької трансформації тощо. Саме дослідження перекладацьких трансформацій, зокрема граматичних трансформацій у німецькомовному науковому тексті, є метою нашої дипломної роботи.

Вирішення проблем перекладацьких трансформацій розглянуто та продовжує вивчатися багатьма вченими-лінгвістами як вітчизняними так і зарубіжними. Такі відомі українські вчені як О.Д. Огуй, Т.Р. Кияк, А.М. Науменко, В.І. Карабан, російські вчені-перекладознавці Л.С. Бархударов, О.Д. Швейцер, В.Н. Комісаров, А.В. Федоров та багато інших присвятили свої наукові праці дослідженню граматичних трансформацій, розкриттю поняття граматичних трансформацій. Так, В.М. Комісаров розглядає граматичні трансформації (або граматичні заміни) як спосіб перекладу, при якому граматична одиниця в тексті оригіналу перетворюється на одиницю мови, на яку здійснюється переклад, але при цьому отримуючи інше граматичне значення. Заміні підлягає граматична одиниця іноземної мови будь якого рівня: словоформа, частина мови, член речення, пропозиція певного типу [2, с. 230]

Використання граматичних трансформацій у процесі перекладу наукових фахових текстів має велике значення, оскільки їхнє застосування допомагає уникнути неадекватного буквального перекладу («граматичного буквалізму»). Буквальний переклад адаптується до норм мови перекладу та таким чином стає адекватним.

В теорії перекладу розрізняють п'ять основних видів граматичних трансформацій: пермутація (перестановка), субституція (заміна), додавання, вилучення та комплексна трансформація [1, с. 13].

Наведемо приклад перебудови речень наукового німецькомовного тексту з галузі філології у процесі перекладу на українську мову.

„Zwei Nachbarlaute können im Wesentlichen auf zweifach verschiedene Weise miteinander verbunden werden. Entweder artikuliert man den ersten Laut zunächst unbekümmert um den Folgelaut, d. h. man stellt diejenigen Teile des

Sprachorgans ein, welche an der Bildung der spezifischen Artikulation des ersten Lautes notwendig beteiligt sind, oder man nimmt von Anfang an dergestalt bereits auf den kommenden zweiten Laut Rücksicht, dass die bei der spezifischen Artikulation des ersten Lautes nicht beschäftigten Teile des Sprachorgans ganz oder teilweise so eingestellt werden, wie es der Folgelaut verlangt“

«Два суміжних звука можуть взагалі бути пов'язані двояким чинником. Ми або артикулюємо перший звук, не замислюючись над наступним, тобто піклуємося тільки про той орган мови, участь якого необхідна для утворення специфічної артикуляції першого звуку, або ж з самого початку ми настільки враховуємо другий звук, що органи мови, не зайняті специфічною артикуляцією першого звуку, повністю або частково напружуються таким чином, як того вимагає наступний звук» [3, с. 215].

У вищенаведеному прикладі перебудова речень у тексті перекладу багато в чому зумовлена необхідністю зміни порядку слів при наявності «рамкової конструкції» в оригіналі. Більш докладніше та більш поширено досліджується роль граматичних трансформацій у перекладі німецькомовних текстів у дипломній роботі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури / В'ячеслав Іванович Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 271с.
2. Комісаров В.Н. Современное переводоведение / Комиссаров В. Н. – М: ЭТС, 2000. – 192 с.
3. Deutsch für Fremdsprachen / mit Beilage Sprachpraxis: Herausgeber: Herder- Institut Leibzig. – № 19. – Leibzig, 1982.- 256 S.

Митрова И.Н.

К ВОПРОСУ О ПРИНЦИПАХ РУССКОЙ ПУНКТУАЦИИ

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **Н.М.Маторина**

Пунктуация – это собрание правил расстановки знаков препинания, а также сама система знаков препинания.

Основным принципом, на котором строится современная русская пунктуация, является **структурный (или синтаксический) принцип**.

Например:

Известно,¹ (что,² (для того чтобы увидеть в лесу нужный гриб,³ птицу,⁴ притаившуюся в ветвях,⁵ птичье гнездо,⁶ орех на ветке⁷ – одним словом,⁸ всё),⁹ (что редко попадает и так или иначе прячется от глаз),¹⁰ надо держать в воображении то),¹¹ (что ищешь).¹²

Здесь знаки препинания отражают структуру предложения: 1 – запятая отделяет придаточное от главного; 2 – запятая на стыке союзов при последовательном подчинении придаточных; 2, 10 – запятые выделяют придаточные внутри другого придаточного при последовательном подчинении; 3, 6 – запятые разделяют однородные члены, связанные бессоюзно; 4, 5 – запятые выделяют причастный оборот после определяемого слова; 7 – тире после однородного ряда перед обобщающим словом; 8 – запятая выделяет вводную конструкцию; 9, 11 – запятые разделяют придаточные при последовательном подчинении; 12 – точка указывает на конец предложения. Эти знаки строго обязательны и не могут быть авторскими.

Синтаксическое членение текста (в том числе и отдельного предложения) связано с его смысловым членением и в большинстве случаев совпадает с ним. Однако часто случается и так, что смысловое членение речи подчиняет себе структурное и диктует ту или иную

расстановку знаков препинания (их выбор или место). Поэтому второй принцип, на котором основаны пунктуационные правила, – это **принцип смысловой**.

Например:

1) В предложении *Жених был приветлив и очень важен, потом – он был неглуп и очень зажиточен (М. Горький)* тире указывает на то, что слово *потом* имеет здесь значение «кроме того». При отсутствии тире *потом* имело бы значение «после чего-либо», «в последствии», неуместное в данном случае;

2) Предложение *Ваше заявление должно быть рассмотрено комиссией* (без знаков препинания) выражает уверенность говорящего в достоверности сообщаемого. А предложение *Ваше заявление, должно быть, рассмотрено комиссией* (с вводной конструкцией) – неуверенность, предположительность;

3) Ср.: *Сзади сели Вася, связной командир и автоматчик (К. Симонов)* (три участника ситуации обозначены тремя однородными подлежащими) и *Сзади сели Вася, связной командир, и автоматчик* (запятая перед союзом *и* превращает словосочетание *связной командир* в приложение к слову *Вася*, и в этом предложении речь идёт уже только о двух персонажах);

4) Ср. также разные смысловые отношения между главным и придаточным в зависимости от места запятой: *Я сделал это, так как мне приказали* и *Я сделал это так, как мне приказали*.

Таким образом, во всех этих примерах знаки выступают как различители смысла, который и обуславливает определённую структуру предложения.

Смысловый принцип допускает и так называемые «авторские» знаки.

Русская пунктуация отчасти отражает и интонацию – и это третий,

интонационный принцип. Например, интонацией обусловлен выбор точки или восклицательного знака в конце предложения (невоклицательная или восклицательная интонация), выбор запятой или восклицательного знака после обращения, постановка интонационного тире и др.

Однако буквального совпадения между знаками препинания и интонацией нет. Это проявляется, с одной стороны, в том, что далеко не всем паузам соответствуют на письме знаки препинания, а с другой – в том, что запятая может употребляться там, где в устной речи паузы нет.

Таким образом, современная пунктуация опирается и на структуру, и на смысл, и на интонационное членение речи в их взаимодействии.

Мошкова Е.С.

ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ В ИЗУЧЕНИИ ИМЕНИ ЧИСЛИТЕЛЬНОГО

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **Е.А. Тищенко**

Тема нашего дипломного сочинения – «Изучение именных частей речи в школе (на материале числительного и местоимения)». Среди проблем, которые мы рассматривали в работе, есть и вопрос о числительном и местоимении в историческом аспекте. В данных тезисах кратко рассмотрим вопрос об имени числительном в историческом аспекте.

Историческое изучение имен числительных представляет большой интерес, так как появление и развитие этой самостоятельной части речи связано с расширением познания человеком окружающей действительности, с развитием отвлеченного мышления и возникновением числовых представлений.

В современном русском языке имена числительные, образуя особую, отдельную часть речи, объединяют слова – названия чисел, совершенно разные по своему образованию, по своему исконному характеру, по типам словоизменения. Это объясняется тем, что как особая часть речи числительные сложились в относительно поздний период истории русского языка и до сих пор сохраняют многие черты, присущие им в древнерусскую эпоху. Эти черты связаны прежде всего с тем, что в древнерусском языке слова – названия чисел не образовывали особой части речи, а относились или к прилагательным, или к существительным, или вообще еще не являлись отдельными словами, а представляли собой сочетания слов определенного характера.

Впервые М.В. Ломоносов в своей «Российской грамматике» (1755 г.) назвал числительные особой частью речи. О былой генетической связи числительных с другими частями речи писал акад. В. В. Виноградов: «Числительные в истории русского языка объединялись в самостоятельный грамматический класс, порвав старые связи с классами существительных (*пять – пяти* и т. д.) и отчасти (*два – две, оба – обе, три, четыре*, а также собирательные формы: *двое, трое, четверо* и т.п.) местоимений и прилагательных».

В современных числительных сохранились пережитки старинных морфологических отношений. Вот почему в грамматическом отношении числительные в настоящее время представляют довольно пеструю картину: наблюдаются своеобразные особенности в их синтаксической функции и морфологических свойствах.

Перечень особенностей имени числительного, связанных с историческим прошлым этой части речи, в нашем дипломном сочинении рассмотрен самым подробным образом.

УСКЛАДНЕНІ РЕЧЕННЯ В НАУКОВОМУ ТЕКСТІ

Науковий керівник –

канд. філол. наук, доцент **Н.І. Кочукова**

Синтаксичні моделі, які обслуговують науковий текст, не становлять величин «самодостатніх», а є функціями екстралінгвістичних чинників: такі його риси, як послідовність, експліцитність, логічність, стислість, лінійність тощо, визначаючи стильові ознаки, самі зумовлені причинами нелінгвістичними.

Речення в науковому стилі відповідають загальним вимогам до синтаксичних структур української літературної мови; словосполучення не виходять за межі списку, тобто не мають у своєму складі одиниць, які б не були типові для української мови загалом; відношення між компонентами словосполучення охоплюються тими зв'язками, які притаманні українській мові, а не є специфікою лише цього стилю; речення у текстах відзначаються семантичною наповненістю і самодостатністю.

У межах простих речень переважають формально повні їхні варіанти; речення, самодостатнє в контексті, має тенденцію до самодостатності і поза контекстом (насамперед це перші речення абзаців).

Модальність речення наукового стилю не становить виразної його стилерозрізнявальної риси. Абсолютна перевага розповідної модальності, абстрактно-узагальнений характер умовної модальності, незначна кількість (порівняно з розповідними й умовними) речень з питальною модальністю – така найзагальніша характеристика наукових текстів у цьому плані.

Тенденція до об'єднання в одному реченні логічно пов'язаних понять призводить до групування навколо одного змістового ядра (підмет і присудок) великої кількості обставин і означуваних груп.

У наукових текстах діє принцип максимальної семантичної

компактності конструкцій: усе, що логічно пов'язується з головною парою, повинно міститися в певному реченні; крім того, в реченні повинні бути збережені змістові зв'язки компонентів, а також ієрархія відношень між ними. Завдання ці здійснюються найчастіше за допомогою вставлених і відокремлених конструкцій.

Ці конструкції ускладнюють структуру речення; тому ускладненість речення можна виділити як особливу стилістичну категорію, яка характеризує, зокрема науковий стиль у граматичному (синтаксичному) плані.

Ускладнення простого речення в наукових текстах здійснюється внаслідок використання однорідних і відокремлених членів речення, а також вставних і вставлених конструкцій (звернення й вигуківі слова не типові для наукового стилю, хоч і представлені в ньому певною кількістю утворень).

У реченні без однорідних членів вся різноманітність граматичних відношень, що складають структуру цього речення, побудована на відношеннях підпорядкування. Поряд з ними в реченнях з однорідними членами з'являється нове відношення – відношення однорідності. Його ознаки : 1) наявність між двома чи більше елементами речення сурядного (єднального) зв'язку; 2) тотожність граматичних функцій цих однорідних елементів у реченні; 3) безпосередня граматична співвіднесеність кожного такого елемента хоча б з одним спільним елементом того ж речення.

Природа однорідності в межах простого речення складна: з одного боку, однорідні присудки при одному підметі утворюють низку «пар», зв'язаних між собою предикативним зв'язком; з другого боку, однорідний ряд являє собою номінативну групу з симетричним характером зв'язку.

Отже, ряд однорідних підметів при одному присудку чи ряд присудків при одному підметі утворюють усередині речення єдине, цілісне

предикативне словосполучення, яке прийнято вважати змістовим і структурним ядром простого двоскладного речення. Ступінь цієї злитості, цілісності компонентів однорідного ряду залежить від структури однорідних рядів та від характеру їх поширення.

Так, найменше проявляється вона у реченнях, де однорідні члени реалізують можливість мати власні синтаксичні зв'язки. Наприклад: *«Цілком ймовірним є припущення, що «реакційна активізація» пов'язана не лише із зміною хімічного складу каталізатора, але і з виникненням на його поверхні нових активих центрів за рахунок фізичних змін структури твердого тіла»* (Зі статті).

Викликає особливої уваги і спосіб оформлення специфічного типу означень – прикладок.

Відокремлена прикладка в синтаксичній структурі речення виступає в ролі пояснюючого слова до підмета і до другорядних членів речення; при цьому синтаксичне значення її неоднакове.

Так, якщо відокремлена прикладка пояснює другорядний член речення, – вона, як і невідокремлена, виражає часто атрибутивне значення. Наприклад: *«У зв'язку з ломкою основних понять і принципів фізики – принципу причинності, пізнавальності мікрооб'єктів та перегляду поняття об'єктивної реальності – вони твердять, що наступила криза матеріалізму, у результаті якої матеріалізм має бути замінений суб'єктивним ідеалізмом»* (Зі статті).

Досить поширені випадки вживання прикладки до відсутнього в тексті іменника (він подається описово, а не називається прямо). Ця особливість вживання прикладок у науковому стилі підтримується тим, що тут дуже часто виступають паралельно два способи називання предметів думки – прямий і описовий. Наприклад: *«Автор вважає, що доцільно змінити громіздку багатоступеневу практику передачі матеріалів на*

затриманих до суду (народні дружини, міліція, суд) і надати народним дружинам право самим оформляти і безпосередньо передавати матеріали про дрібне хуліганство та дрібну спекуляцію до народних судів» (З підручника). У реченні пропущена одна ланка – узагальнене поняття типу «інституція», до якого взяті в дужки прикладки є конкретизуючими назвами.

Дієприкметниковий зворот у науковому стилі має основне значення уточнення.

Дієприкметниковий зворот виражає зміст цілого означального підрядного речення. Крім економії мовного оформлення тексту, це ще дає певну впорядкованість думки: оскільки поширене означення тісніше, ніж підрядне речення, пов'язується з означуваним словом, усе висловлене набуває більш чіткого й лаконічного оформлення. Найчастіше в науковому стилі вживаються конструкції з пасивними дієприкметниками минулого часу на – *н(ий)*, наприклад: «...одна і та ж домішка, уведена за різною технологією, може належати до різних класів» (З підручника).

Серед відокремлених обставин досить значне місце (на відміну від дієприкметникових зворотів) посідають відокремлені дієприслівникові звороти. При складеному присудку, який у науковому стилі належить до поширених присудкових форм, дієприслівники не означають другої додаткової дії, тому що немає дії основної, першої. Проте вони, супроводжуючи присудок, пояснюють його, указуючи на процеси, які здійснювалися одночасно або передувати тому, про що говориться в присудку основного речення, незалежно від форми його вираження.

Найчастіше дієприслівниковий зворот супроводжує присудок, до складу якого входить інфінітив. Наприклад: «*Поєднуючись із тією самою твірною основою, різні словотворчі афікси можуть функціонувати як рівноправні форманти*» (Зі статті).

Вставлені конструкції, як і вставні, структурно і формально не пов'язуються з реченням, яке ускладнюють; вони лише супроводять його.

Вставлені конструкції – це структурно неоднорідне синтаксичне явище, що об'єднує у своєму складі слова, словосполучення і речення, які ускладнюють просте речення додатковими повідомленнями.

У наукових текстах вставлені речення можуть містити повідомлення першочергової ваги, наприклад: *«Якщо загальна специфіка правових норм встановлена через зміст і форму (їх специфіка за змістом виявляється у тому, що вони відображають «діяльність держави по регулюванню тих чи інших суспільних відносин», їхня специфіка за формою є тою, що вже вище розглянута), то її специфіка процесуальних норм неминуче повинна досліджуватись через зміст і форму»* (З підручника).

Вставлені конструкції в наукових текстах несуть на собі важливе і специфічне завдання: розчленування думки на основні відомості і відомості супровідні, другорядні.

Отже, прості речення, ускладнені однорідними і відокремленими членами речення, а також вставними і вставленими конструкціями досить поширені в наукових текстах різних галузей.

Нечаева А.О.

ТВОРЧЕСТВО И. СЕВЕРЯНИНА ПЕРИОДА ЭМИГРАЦИИ: ОСОБЕННОСТИ ПОЭТИКИ

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **А.А. Рубан**

Сборник «Соловей» (1923) И. Северянина показателен для позднего творчества поэта.

В период «вынужденной» эмиграции поэзия И. Северянина освобождается от экстравагантных изысков, стих преобразуется,

становясь простым, точным, емким. На смену излюбленным поэтам приходят импровизации – ямбы – новый жанр в творчестве поэта. Ямбы – это стихотворения, написанные четырехстопным ямбом, преимущественно все с элементами пиррихия и трехсложной анакрузой. В тематическом плане ямбы разнообразны.

Программное стихотворение сборника – «Интродукция» – стихотворение, определяющее лейтмотив всего творчества поэта – певца радости, «певца весны».

Сборник «Соловей» в основном состоит из стихотворений монографической лирики. Основная часть – это посвящения («Валерию Брюсову», «Стихи Ахматовой», «Царица русского стиха», «Василию Каменскому», «Георгию Шенгели», «У Сологуба», «Евгению Пуни» и др.). Отметим, что в них Северянин проявил себя как глубокий психолог, поскольку всего несколькими меткими штрихами воссоздавал сущность творца и просто человека. Так отмечены «усталость» А. Ахматовой, «настоящая боль» стихов Мирры Лохвицкой, «огневые взлеты» «стихийной души» К. Бальмонта, «насмешливый ум» «блистательной Зинаиды» Гиппиус, В. Брюсов назван «великим ритором и мудрецом», а Ф. Сологуб – «изысканнейшим рисовальщиком, провидцем сущности людей».

В сборник также вошли стихотворения пейзажной лирики («Эст-Тойла», «Февраль», «Реченка», «Март», «Синее», «Рыбная ловля», «В парке», «У моря», «В деревне», «Ах, есть ли край», «В хвойной обители» и др.). Палитра красок здесь необычайно богата и выразительна.

Второй блок сборника составили стихотворения на темы поэта и поэзии. Осознание своего творческого пути передано в стихотворениях «Интродукция», «Опять вдаль», «Былое», «Рескрипт короля», «Чары соловья», «Возрождение», «Финал», «Слава», «Двусмысленная слава», «О чем поет», «Банальность»). Содержание почти всех стихотворений –

противопоставление себя-поэта «примитивным» людям.

К медитативной лирике (размышлениям) относятся «Стихи И. Эренбурга», «Дюма и Верди», «Амбруаз тома», «Афоризмы Уальда», «После Онегина», «Прежде и теперь», «Два острова», «Былое», «По этапу». Основной мотив этих стихотворений – переживания автора из-за вынужденного разрыва с Родиной.

Суггестивная (созерцательная) лирика представлена в сборнике немногочисленными стихотворениями, среди которых «Рисунок иглой», «Кармен», «Коляска», «Ассоциация», «Сон в деревне». К ним примыкают и урбанистические ямбы И. Северянина. Они написаны в традиционном для этой темы ключе и являются просто данью моде.

Ніколайчук А. С.

ВИВЧЕННЯ ПАРАТАКСИСУ Й ГІПОТАКСИСУ В ПРАЦЯХ

О. О. ПОТЕБНИ

Науковий керівник –

доктор філол. наук, професор В. А. Глущенко

Значним внеском у порівняльно-історичне мовознавство стала розробка засновником Харківської лінгвістичної школи О. О. Потебнею проблеми паратаксису й гіпотаксису в складному реченні.

Для О. О. Потебні в царині граматики синтаксис має центральне, вирішальне значення. Учений висунув принцип системного вивчення історії синтаксису: під час опису змін у синтаксисі має бути враховано неперервність змін мови в усіх її частинах [1, с. 551].

В. І. Собінікова в статті «Роль паратаксиса в формуванні подчинення и его характеристика в трудах А. А. Потебни» [3] стверджував, що окремі зауваження, що стосуються паратаксису, зазначались й іншими дослідниками. Проте найбільш глибоко в сутність

цих конструкцій проникає завдяки історичному підходу до паратактичних явищ О. О. Потебня.

Багато уваги було приділено вченим утворенню складного речення, встановленню генетичних зв'язків між простим і складним реченням у роботі «Из записок по русской грамматике» [2].

На думку О. О. Потебні, паратактичні бездієслівні речення поступово починають розглядати як дієслівні, що становлять речення [2, с. 249].

Стосовно порядку частин складного речення з відносними займенниками й частками О. О. Потебня зауважив: «Нам здається звичайним порядок: *я видел человека, который приходил...и когда он приходил*, тим часом як це є перекручування первісного порядку, заради вираження підпорядкованості підрядного» [2, с. 267].

О. О. Потебня запропонував гіпотезу походження гіпотаксису: «Із самого початку прості речення слідуєть одне за одним так, що формальні відношення між ними зовсім не усвідомлюються й не позначаються. Зв'язок між ними встановлюється за допомогою займенників відносних, розгляд яких відноситься до вчення про складне речення» [1, с. 127].

Як відзначав О. О. Потебня, «інтерес історії саме в тому, що вона не є лише нескінченна тавтологія. Так і з основного погляду на мову як на рухливий орган мислення впливає, що історія мови, яка розглядається на значному відрізку часу, повинна давати ряд визначень речення» [1, с. 83].

У О. О. Потебні є теза про згущення думки, яка буде докладно розтлумачена в контексті його вчення про виникнення та розвиток частин мови й речення. На думку мовознавця, «...слово на початку розвитку думки не має ще для думки значення якості й може бути тільки позначенням чуттєвого образу; утворення дієслова, імені й т. ін. є вже таке розкладання й видозмінення чуттєвого образу, що передбачає інші, більш

прості явища, які слідують за творенням слова» [2, с. 148].

Відповідно формулюються три первісні класи слів: дієслово, займенник та дієприкметник. Останній є проміжною ланкою між дієсловом, з одного боку, та іменником і прикметником, з другого [2, с. 83, 96].

О. О. Потебня наводив речення: *приникъши Ольга, и рече*, Лавр. 24; [1, с. 186], як приклад з двома предикативними центрами, припускаючи, що дієприкметник у такому випадку не є субститутом дієслова, а виступає як незалежна одиниця. Учений визначав їх як предикати нижчого рангу.

Цікавим є спостереження О. О. Потебні стосовно сполучника *и*, який мовознавець кваліфікував як явище не просто випадкове, або діалектне, а як спільнослов'янське й балтійське, давнє й важливе [1, с. 191].

На зразках паратактичних конструкцій О. О. Потебня показував послідовність розвитку підрядних речень, означальних і додаткових, що з'єднані підрядними сполучниками.

1. Зразок: *Прислалъ челоѡѡка, Иваномъ зовутъ* [2, с. 251]. У цьому типі зв'язку підрядне паратактичне речення не має не тільки відносного, але й вказівного займенника, а підмет і додаток головного слугують підметом та додатком підрядному.

2. Зразок: *Есть пещера, (а) изъ тоя пещеры исходитъ источникъ* [2, с. 255]. У цьому типі іменник головного речення, до якого відноситься підрядне паратактичне, повторюється в підрядному в відмінку й забезпечується займенником (займенника може й не бути), що вказує на вищезгаданий іменник.

3. Зразок: *Есть пещера, (а) изъ нея исходитъ источникъ* [2, с. 257]. У підрядному паратактичному реченні не повторюється іменник головного з вказівним займенником, а замінюється займенниками *и*, *онъ* в відмінку,

що вимагає підрядне.

4. Зразок: *И увидѣлъ N, старецъ щепы гребетъ* [2, с. 259]. У цьому реченні підрядне паратактичне відноситься не до імені (підмету, додатку) головного, а до присудка, тому в підрядному підмет повинен бути в наявності.

Отже, О. О. Потебня встановив, що процес заміни паратактичних речень відбувався рівномірно, «у міру посилення гіпотактичності й прямування до об'єднання речення, у міру розвитку відносних займенників» [2, с. 251].

ЛІТЕРАТУРА

1. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике / А. А. Потебня. – М. : Просвещение, 1958. – 551 с. – (т. 1-2).
2. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике / А. А. Потебня. – М. : Просвещение, 1968. – 536 с. – (т. 3).
3. Собинникова В. И. Роль паратаксиса в формировании подчинения и его характеристика в трудах А. А. Потебни / В. И. Собинникова // Потебнянські читання : зб. наук. праць / відп. ред. Г. П. Їжакевич. – К. : Наукова думка, 1981. – С. 40–54.

Нуцуляк І.Ю.

ВИРАЖАЛЬНІ ЗАСОБИ У СИСТЕМІ МОВЛЕННЯСВОЇ ПІДГОТОВКИ ШКОЛЯРІВ

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент **Г.І. Бондаренко**

Формування всебічно розвиненої, духовно багаті мовної особистості, спроможної на соціальну адаптацію й репрезентацію власної індивідуальності засобами рідної мови – нагальне завдання, що стоїть перед учителями загальноосвітньої школи та визначає основні проблеми

сучасної лінгводидактики. Учень повинен не тільки засвоїти вироблені суспільством правила мовленнєвої комунікації та виражальні можливості мовних одиниць усіх рівнів, а й оволодіти протягом навчання певним рівнем мовленнєвої компетентності, і чим більший запас виражальних засобів мови, яким володіє мовець, тим легше йому знайти ті, що можуть забезпечити адекватне відтворення змісту думки й ефективну реалізацію задуму. Такий підхід до формування мовної особистості вимагає визначення ролі виражальних засобів у системі мовленнєвих умінь і навичок учнів основної школи.

Мовна підготовка школярів передбачає набуття ними знань про мову, її граматичну структуру, словниковий склад, стилістичні можливості, історію та закони розвитку, формування уявлень про роль мови в ментальності українського народу. Мовленнєва ж підготовка – застосування знань із мови, школярі розвивають навички використання мовних засобів під час спілкування в різних життєвих ситуаціях. Цей процес тісно пов'язаний із культурою мовлення (засвоєнням норм і якостей літературної мови) та формуванням мовленнєвих умінь і навичок.

Звернемося до деяких чинників, без урахування яких неможливою є повноцінна мовленнєва підготовка школярів і які забезпечують виховання культури мовлення, зокрема формування такого її складника, як виразність і образність, що досягається не тільки вивченням словесно-інтонаційних засобів мови, дотриманням літературних норм, а й культурою мислення й почуттів, мовленнєвою поведінкою комунікантів.

Увага до культури мовлення в школі зумовлена тим, що вона є складовою мовленнєвої підготовки школярів. Лише через високу культуру мовлення, на думку В.Іванишина і Я.Радевича-Винницького, виявляються невичерпні потенції мови, гармонія її функцій, тому й важливо розвинути в школярів здатність оптимального вибору мовних засобів відповідно до

предмета розмови, мовленнєвої ситуації [80, с.209].

Культура виразного й образного мовлення передусім пов'язана з комунікативними якостями мовлення, що розробляли російські вчені В.Виноградов, Б.Головін, О.Леонтьєв, С.Ожегов, Л.Скворцов та ін. Проблемою комунікативних якостей мовлення займалися й українські лінгвісти, літературознавці, методисти (Н.Бабич, О.Біляєв, Л.Булаховський, Д.Ганич, М.Жовтобрюх, Л.Мацько, І.Олійник, М.Пентилюк, М.Сулима, М.Рильський).

Учені виділяють такі комунікативні якості мовлення: О.Біляєв – правильність, точність, виразність, багатство, змістовність; Л.Булаховський – правильність, точність, багатство, естетичність, ясність; Л.Мацько – правильність, точність, логічність, чистота, виразність, багатство, різноманітність, доречність, достатність, емоційність, ясність; М.Пентилюк – змістовність, правильність, чистота, точність, логічність, послідовність, різноманітність, доцільність, виразність та образність. Упорядники словника-довідника (Т.Ладиженська, О.Михальська, А.Коньков) – правильність, точність, логічність, чистота, виразність, багатство й доречність.

Необхідно зазначити, що виразність як комунікативна якість мовлення – передусім критерій оцінки ефективності мовлення в цілому. У той же час поняття виразності служить критерієм оцінки мовленнєвої майстерності, мистецтва автора мовлення (у межах загального позитивного ефекту). З цих позицій найчастіше оцінюється естетична сторона висловлювань і якості вимовляння (виконання). Дві ці межі припускають також і засоби, які сприяють створенню виразного ефекту мовлення.

Засоби увиразнення мовлення Н.Бабич слушно називає виражальними засобами та стверджує, що оволодіння ними забезпечить його виразність, адже „говорити виразно – значить добирати з арсеналу

понятійних, емоційно-експресивних і навіть екстралінгвістичних засобів такі, що викликають діяльність уяви, тобто змушують бачити почуте і давати йому оцінку”.

Ураховуючи, що Н.Бабич, Б.Головін, М.Пентилюк та інші дослідники виразність мовлення визначають як складне, неоднозначне явище, котре поєднує дві взаємопов’язані сторони – естетичну й емоційну, то образність доцільно розглядати як одну з субкатегорій експресивності. Образність, як правило, пов’язана з емоційною оцінкою. Якщо мовлення побудоване так, що самим добором і розміщенням засобів мови, її знакової структури впливає не тільки на розум, а й на емоційну сферу свідомості, підтримує увагу й інтерес слухача або читача, – таке мовлення називають виразним. Якщо структура мовлення впливає на свідомість (або виражає її), формулює конкретно-чуттєві уявлення про дійсність, воно називається образним.

Окремі міркування щодо образності в українському усному літературному мовленні та спроби класифікувати й узагальнити образні вислови або виразники образності мають лише частковий характер. Під терміном “виразники образності” побутують усталені в писемному мовленні різні за рівнем переосмислення чи асоціації вислови, які через брак власне лінгвістичних термінів називають літературними символами, алегоріями, афоризмами, різноманітними фігурами, тропами тощо.

До виразників образності більшість дослідників відносять насамперед лексико-семантичні фігури, тропи (епітети, метафори, порівняння, метонімії тощо), багатозначні слова, стилістичні фігури (семантичні – антитеза, градація тощо, синтаксичні – паралелізм, анафора, епіфора, інверсія, замовчування, еліпс, анаколүф, риторичне запитання тощо).

Більш глибокому розмежуванню цих понять сприяє вивчення

засобів, що забезпечують виразність і образність мовлення, тобто **виражальних засобів мови**. Традиційним залишається розподіл цих засобів на виразні синтаксичні фігури та образні – тропи.

Вагомий внесок у розробку класифікацій виражальних засобів зробив В.Ковальов, який проаналізував виражальні факти, спираючись на лінгвістичні принципи та виходячи з визначення в межах кожного рівня мови категорій, що використовуються експресивно, із з'ясування їх мовної сутності, мовних “механізмів” уживання, уведення в контекст. Звертає увагу дослідник на такі різновиди засобів виразності: вимовно-фонетичні, лексико-семантичні, фразеологічні, словотворчі, граматично виражальні.

Свою думку щодо класифікації засобів виразності висловлює Ф.Гужва, поділяючи їх на фонетичні (досягаються головним чином сполученням голосних та приголосних звуків у тексті); лексичні (тропи прямого і переносного найменування: порівняння, епітет, метафора, метонімія, синекдоха, гіпербола, іронія, алегорія, перифраз; багатозначність та стилістично забарвлена лексика); синтаксичні (інверсія, риторичні фігури, повтори, антитеза, градація, ретардація).

Використавши здобутки дослідників, ми зупинилися на такій класифікації виражальних засобів: 1) мовні засоби, що увиразнюють зміст висловлювання та, відповідно, згруповані на основі системи мови (лексико-семантичні, фонетичні, морфологічні, словотворчі, синтаксичні, стилістичні); до мовних відносимо також і звукові (інтонація, паузи, темп мовлення, тембр і сила голосу), що урізноманітнюють форми мовлення; 2) позамовні – міміка, вираз обличчя, жести, пози.

У системі виражальних засобів антоніми, синоніми й омоніми відіграють важливу роль. Це зумовлюється насамперед тим, що вони допомагають створити контрастну характеристику образів, предметів, явищ. Окрім того, уміння раціонально користуватися певним набором

синонімів, антонімів чи омонімів, розрізняти групи цих слів за значеннями є свідченням рівня розвитку мовленнєвих умінь і навичок особистості.

Одним із виражальних синтаксичних засобів стилістичного забарвлення є фразеологізми – члени речення. У розмовному й художньому стилях вони надають реченню емоційно-експресивного забарвлення.

Отже, у процесі вивчення української мови школярі повинні одержати знання про зазначені вище особливості вживання лексико-семантичних виражальних засобів і набути навичок раціонально користуватися ними в мовленнєвій діяльності.

Огієнко К. О.

ІДЕЇ АКТУАЛЬНОГО ЧЛЕНУВАННЯ РЕЧЕННЯ В ПРАЦЯХ

Г. ГАБЕЛЕНЦА

Науковий керівник –

доктор філол. наук, професор **В. А. Глущенко**

Дослідження актуального членування речення у власне лінгвістичному руслі розпочалося на початку ХХ ст. представниками Празької лінгвістичної школи. До цього часу це явище розглядалося в логічному та психологічному аспектах.

У доробках К. Г. Крушельницької, Ю. В. Попова, О. Л. Пумпянського, І. І. Ковтунової, В. Є. Шевякової, А. П. Загнітка, Ю. Я. Бурмистровича можна знайти лише частковий аналіз студій Г. Габеленца. Актуальність нашого дослідження визначається браком комплексного ґрунтовного вивчення концепції Г. Габеленца, яка мала значний вплив не лише на безпосередніх послідовників психологічного напрямку, а й на мовознавців середини ХХ ст.

Погляди лінгвіста пройшли тривалий розвиток. Про це свідчить

матеріал трьох праць ученого: статей «Ideen zu einer vergleichenden Syntax» (1869) і «Weiteres zur vergleichenden Syntax» (1874) та розділу в книзі «Die Sprachwissenschaft, ihre Aufgaben, Methoden und bisherigen Ergebnisse» (1891).

Першу спробу розглянути членування речення Г. Габеленц зробив у 1869 році. У зазначеній статті, доволі короткій та суперечливій, дослідник намагався виявити універсальний закон порядку слів.

Лінгвіст констатував, що існує правило, яке не має винятків: незалежно від складу членів речення, спочатку в реченні стоїть психологічний підмет, потім – психологічний присудок [2, с. 379]. Проте ми можемо одразу не погодитись з цією думкою, оскільки іноді ми виділяємо логічним наголосом перший елемент речення, і саме він виступає психологічним присудком, тобто ремою.

Головна заслуга цієї спроби – запровадження термінів *психологічний підмет* та *психологічний присудок*.

Удруге лінгвіст повернувся до питання психологічних підмета та присудка у статті «Weiteres zur vergleichenden Syntax», яка була вже більш докладнішою та довшою і мала на меті з'ясувати деякі суперечливі питання першої статті.

У реченнях, які Г. Габеленц наводить як приклади, наголос зазвичай падає на перший елемент речення. Цим лінгвіст заперечив теорію наголосу. На його думку, смисл речення *Ich habe heute Kopfschmerzen* «У мене сьогодні болить голова» не змінюється залежно від того, на яке слово падає наголос [3, с. 146].

Цікавою є гіпотеза Г. Габеленца про «закон другого місця» дієслова-присудка в німецькому реченні: дієслово-присудок стоїть на другому місці для введення після нього психологічного присудка. У той же час у розповідних реченнях будь-який член речення, який стоїть перед

дієсловом-присудком, є психологічним підметом.

Також Г. Габеленц стверджував, що, з одного боку, будь-який граматичний елемент може знаходитися на початку речення в ролі психологічного підмета, а з іншого боку, норми, які склалися в мовах, обмежують можливість цього переміщення. У німецькій мові між підметом та присудком існує чітка межа.

У книзі «Die Sprachwissenschaft, ihre Aufgaben, Methoden und bisherigen Ergebnisse» Г. Габеленц приділив небагато місця психологічним частинам речення, проте зробив спробу дати остаточну відповідь стосовно порядку слів та взаємного розташування психологічного підмета та психологічного присудка.

Він описав випадки, де порушуються загальноприйняті закони порядку слів за допомогою спеціальних конструкцій або, не завдаючи шкоди цим законам, деякі члени речення стають відміченими, підкресленими. До цього, на думку мовознавця, призводить безліч причин. По-перше, це може відбутися, щоб психологічний підмет став предметом мовлення. По-друге, щоб виділити певний член речення. По-третє, це дає можливість затягнути та неясну побудову речення зробити краще почленованою та очевидною. По-четверте, це дозволяє зробити речення більш привабливим, якщо іноді до одноманітної побудови речення буде внесено різноманітність [1, с. 107].

Важливим для нас у вченні Г. Габеленца є питання порядку виникнення ідей. На думку вченого, у процесі лінійного розгортання речення в мовленні кожний попередній компонент виступає в ролі психологічного підмета по відношенню до безпосередньо наступного за ним компонента. Слухач отримує можливість послідовно поєднувати у свідомості окремі ланки мовленнєвого ланцюжка, виходячи з їхнього психологічного зв'язку.

Все це впливає з природи мови. Порядок слів у більшості мов є зв'язаним: означення або додаток завжди стоять перед або після відповідно, дієслово повинне стояти після або ж перед своїм підметом. Думка зазвичай іде певним маршрутом. Залишити цей маршрут їй вдається за допомогою інверсії або зміненої побудови речення, і свідчить вона про те, що іноді інша душевна сила перемагає звичайний порядок. Серед найближчих мов французька мова надає особливо повчальні приклади такого виду.

Мови, в яких обставина має своє чітке місце чи то після дієслова, чи то перед ним, багато уваги звертають на те, щоб для показників часу, місця, причини, обставини встановити винятки, які одразу можуть закріпитися як правила.

Цікавими, на думку Г. Габеленца, є ті випадки, коли мови «вклоняються» стійкому порядку слів або надають йому перевагу – при цьому і перший, і другий випадки є доволі частими [1, с. 356].

Отже, аналіз доробків Г. Габеленца дозволяє нам зробити такі висновки. Перш за все, запровадження термінів *психологічний підмет* та *психологічний присудок* показують розмежування граматичної та смислової складових речення. По-друге, мовознавець зробив детальний опис кореляції психологічних та граматичних членів, підкресливши розбіжності між відповідними підметами та присудками. По-третє, більша частина ідей Г. Габеленца зберегла свою актуальність і сьогодні, а тому подальші перспективи полягають у більш детальному вивченні цього впливу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gabelenz G. von der. Die Sprachwissenschaft, ihre Aufgaben, Methoden und bisherigen Ergebnisse / Georg von der Gabelenz. – Leipzig : T. O. Weigel Nachfolger (Ch. Herm. Tauchnitz), 1891. – 529 S.
2. Gabelenz G. von der. Ideen zu einer vergleichenden Syntax / Georg von

der Gabelenz // Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft. – 1869. – № 6. – S. 376 – 384.

3. Gabelenz G. von der. Weiteres zur vergleichenden Syntax: Wort- und Satzstellung / Georg von der Gabelenz // Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft. – 2010. – № 8. – S. 129 – 165.

Орел А. С.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ ФОНЕТИЧНОГО ЗАКОНУ

Намагання визначити загальні закономірності розвитку мови було реалізовано в постулаті безвинятковості фонетичних законів. Сама ідея безвинятковості фонетичних законів, розроблена в історико-фонетичних студіях молодограматиків, уточнена в дослідженнях учених Московської школи й критично переосмислена представниками Казанської та Женевської лінгвістичних шкіл, а також засновані на цьому методологічні прийоми стали першим кроком на шляху створення точної лінгвістичної науки [4, с. 27].

Важливість молодограматичної концепції звукових змін для розвитку історичної (діахронічної) фонології визнають сучасні дослідники, уважаючи зазначену концепцію однією з невід'ємних складових «передфонологічного фундаменту діахронічної фонології» [4, с. 45; 2, с. 5]. За словами В. К. Журавльова, одним з фундаментальних понять сучасної історичної (діахронічної) фонології стало твердження про безвинятковість фонетичних законів на алофонному рівні [4, с. 47], що набуло великого значення й в історичній фонології східнослов'янських мов. Методологічною помилкою молодограматиків, на думку Л. Блумфілда, А. Степановичюса, є «надмірна категоричність формулювання «законів без винятків», тобто визнання абсолютної регулярності звукових змін, тоді як самі опоненти молодограматиків власне факт наявності регулярності в

мові не заперечували, щоправда, лише за умов її відносності.

Унаслідок теоретичної та методологічної недосконалості теорію безвинятковості фонетичних законів, розроблену в історико-фонетичних студіях учених Лейпцизької школи, не було підтверджено на практиці. Як зазначили деякі мовознавці, потреба пояснення «винятків» стала причиною перегляду молодогограматиками своїх поглядів на чинники та сутність фонетичних законів [4, с. 27]. Для пізнього періоду творчості молодогограматиків характерне вдосконалення наукових поглядів, що підтверджується впровадженням прогресивної ідеї про обмеженість дії фонетичного закону (хронологічну, просторову, позиційну, а також дією аналогії та іншомовними запозиченнями). На думку Ю. Я. Бурмистровича, визначення фонетичного закону в концепції молодогограматиків у цілому відбиває найважливіші ознаки зазначеного наукового поняття, але не конкретизує їх [2, с. 5].

Проблема реконструкції фонетичного закону посідає важливе місце в практиці історико-фонетичних досліджень учених Харківської школи. На думку В. А. Глуценка, у фонетичних студіях О. О. Потебні обстоювалася необхідність конкретно-історичного підходу до фонетичних законів [3, с. 59], що відбилося насамперед у намаганні встановити якомога більшу кількість послідовних етапів цих законів. Більш докладне теоретичне обґрунтування фонетичних законів властиве вченим Московської школи, зокрема П. Ф. Фортунатову, О. О. Шахматову, М. М. Дурново. Досліджуючи магістерську дисертацію П. Ф. Фортунатова, Ф. М. Березін дійшов висновку, що П. Ф. Фортунатов «раніше за молодогограматиків вимагав більш чіткого ставлення до звукових змін» [1, с. 319], чому відповідає його формальний підхід до вивчення мовних явищ взагалі. Цінне зауваження Ф. М. Березіна дозволило говорити про самотність теорій звукових змін у концепціях учених Московської та Лейпцизької

шкіл, що є свідченням паралельного розвитку лінгвістичної думки в цьому напрямку, тобто відбиває загальну тенденцію до формалізації лінгвістики.

Подальша розробка теорії звукових змін у роботах учених Московської школи дозволила уточнити як саме поняття фонетичного закону, так і природу обмежень у його дії. Так, визначення М. М. Дурново, як зазначили Ю. Я. Бурмистрович, В. А. Глущенко, є більш наближеним до сучасного тлумачення [2, с. 6; 3, с. 153]. Учені Харківської, Московської, а також Лейпцизької шкіл послідовно проводили врахування часових, просторових та позиційних параметрів фонетичного закону, що відбилося насамперед у їх емпіричних дослідженнях.

Неоднозначним, на думку лінгвістів, є ставлення вчених Казанської та Женевської шкіл до тлумачення фонетичного закону. Здебільшого вчені зазначених шкіл прагнули до встановлення загальних закономірностей мовного розвитку й заперечували наявність точних законів. Вплив молодограматичної концепції певною мірою відбито в механістичному тлумаченні фонетичних законів у ранніх роботах М. В. Крушевського, а також у визнанні деструктивного характеру фонетичного закону, що притаманне Ф. де Соссюру [5, с. 150–151].

Застосування поняття «звукового закону» у процесі дослідження фонетичної концепції І. О. Бодуена де Куртене є взагалі досить умовним, адже сам мовознавець його не визнавав. Дослідники лінгвістичної спадщини І. О. Бодуена де Куртене, зокрема В. М. Топоров, Ф. М. Березін, Т. С. Шарадзенідзе, переконані, що визначальною підставою такого неприйняття було поглиблене трактування сутності звукових змін, наближення до поняття фонем, морфологізація фонетичних закономірностей, властиві вже раннім роботам І. О. Бодуена де Куртене [6, с. 28–36; 1, с. 193]. Проте заперечення фонетичних законів не приводить І. О. Бодуена де Куртене до заперечення закономірного характеру мовних

змін.

Неприйняття молодограматичного трактування звукового закону, з одного боку, відкриття процесів морфологізації та семасіологізації звукових одиниць – з іншого, сприяли виникненню бодуєнівської теорії чергувань (альтернацій) (її активно розробляв М. В. Крушевський), у якій, на думку лінгвісториографів, було закладено основи фонології та морфонології [1, с. 197]. Полемізуючи з молодограматиками щодо трактування фонетичного закону, М. В. Крушевський також обстоював теорію звукових чергувань, які, на його думку, є наслідком дії невідомих причин. Дослідження звукових чергувань проводив Г. Пауль, але, на відміну від І. О. Бодуєна де Куртене, чергування він уважав наслідками фонетичних законів. Теорія чергувань є показовим прикладом застосування принципів порівняльно-історичного дослідження для виконання практичних завдань, зокрема й пов'язаних із слов'янським мовним матеріалом. На думку Л. Г. Зубкової, саме докладний розгляд типів фонетичних альтернацій дозволив І. О. Бодуєну де Куртене зробити висновок про динамічність стативи.

У зрілий період наукової діяльності М. В. Крушевський висунув тезу про наявність загальних звукових законів, яку було використано в сучасних типологічних дослідженнях. Близькими до поглядів М. В. Крушевського є висновки Ф. де Соссюра. Намагання визначити певні закономірності мовних змін приводять Ф. де Соссюра до думки про наявність загальних сил і законів, що керують історичними явищами [5, с. 32].

Лінгвісториографічний аналіз творчості В. О. Богородицького, проведений Ф. М. Березіним [1, с. 319], дозволив зробити висновок, що в його фонетичних дослідженнях імпліцитно представлена думка про наявність законів синхронічних та діахронічних, залежно від втручання

фізіологічних або фонетичних факторів. Згідно з розподілом мови на статику й динаміку І. О. Бодуен де Куртене також виділяв відповідні «закони та умови», що діють у певному стані мови чи в її історичному розвитку. Пов'язуючи дію фонетичного закону з певним часовим аспектом мови – синхронією, Ф. де Соссюр відкидав наявність законів діяхронічних [5, с. 97]. Ідея розподілу фонетичних законів на синхронічні та діяхронічні є провідною для сучасної історичної фонології і пов'язана з визначенням фонетичних та фонологічних змін [2, с. 5–11].

Акцентуючи увагу на синхронічності фонетичного закону, який діє в певних просторово-часових межах, Ф. де Соссюр наближався до сучасного визначення фонетичного закону алофонного варіювання (формула В. К. Журавльова), але істотним недоліком поглядів ученого є відсутність чіткого визначення позиції як одного з найважливіших факторів звукових перетворень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березин Ф. М. Русское языкознание конца XIX – начала XX вв. / отв. ред. Ф. П. Филин / Березин Ф. М. – М. : Наука, 1976. – 366 с.
2. Бурмистрович Ю. Я. Законы фонетические и законы фонематические // Вестник Хакасского государственного университета им. Н. Ф. Катанова. Серия: Языкознание / Ю. Я. Бурмистрович. – Абакан, 2002. – Вып. 3. – С. 5–11.
3. Глущенко В. А. Принципи порівняльно-історичного дослідження в українському і російському мовознавстві (70-і рр. XIX ст. – 20-і рр. XX ст.) / Глущенко В. А. / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні / відп. ред. О. Б. Ткаченко. – Донецьк, 1998. – 222 с.
4. Журавлёв В. К. Диахроническая фонология / В. К. Журавлёв. – М. : Наука, 1986. – 232 с.
5. Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики / ред. А. Корнійчук /

Сосюр Ф. де. – К. : Основи, 1998. – 324 с.

6. Топоров В. Н. И. А. Бодуэн де Куртенэ и развитие фонологии / В. Н. Топоров // И. А. Бодуэн де Куртенэ [1845 – 1929]. (К тридцатилетию со дня смерти). – [Доклады научной сессии] / отв. ред. С. Б. Бернштейн. – М. : Изд-во АН СССР, 1960. – С. 28–36.

Паніна О.В.

ПРОБЛЕМА ВЗАЄМВІДНОШЕННЯ БІБЛІ ТА ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Практика народного виховання передбачає формування в особистості моральних оцінок з позиції добра, справедливості, що впливає з народного поняття моралі: моральний той, хто добродішний, справедливий, шляхетний; учні, які мають недостатнє поняття про національні цінності, цілісну народну духовність, втрачають у своєму національному й загальнолюдському розвитку; виховання в українських сім'ях має ґрунтуватися на ідеях народності, гуманності, збереженні духовної єдності поколінь, на підтриманні стосунків душевної чутливості, честі і гідності сім'ї, турботи про старших.

Тепер, коли людство почало уважніше вдивлятись у світ природи і свій власний внутрішній світ, намагаючись повернутись до стану цілісності, єдності з природою, якого позбавлена сучасна людина, усе більший інтерес викликають сили, явища, істоти, які мають надприродні особливості.

Зараз уже навряд чи хто наважиться відверто заперечувати важливість 10 заповідей для гуманізації взаємин у суспільстві. Та знати заповіді ще зовсім не означає жити згідно з ними.

Ми пориваємося боротися зі злом, намагаємося змінити і наше життя на краще, та забуваємо, що для цього потрібні сили добра, які можна

зростити та накопичити лише в собі. Азбучною є істина, щолише християнська мораль та висока духовність наших дітей можуть змінити на краще сучасний стан справ у суспільстві.

Згадаємо повчальне життя українського філософа-гуманіста Г. Сковороди, який щодня читав Біблію та молився кілька разів удень та вночі. Сьогодні, як і в будь-який час, щоб потрапити у дивовижний світ духовної культури, треба звернутись до її витоків – до Біблії, яка єдина, на думку Г.С.Сковороди, може задовольнити духовний голод.

Для Г. Сковороди Біблія служила важливим джерелом ствердження вищих світоглядних орієнтирів і мислилась як світ символів.

Його поетична збірка має повну назву «Сад божественних пісень, що проріс із зерен Священного Писання». І перед кожною з тридцяти пісень збірки автор поставив епіграфи, показуючи ті зерна, з яких виростають його поетичні творіння. Кожен вірш збірки розвиває основну думку, тему, взяту з Біблії, з біблійного вірша.

Т.Г.Шевченко вважав, що увесь зміст педагогічних пошуків має бути спрямований найперше на людину, на її духовне збагачення, розвиток інтелекту, творчих сил. У повісті «Прогулка с удовольствием и не без морали» письменник зазначає, що «освіта повинна збагачувати, а не обкрадати серце людське».

Поет тримається на високості не тільки завдяки вічній актуальності опоетизованих ним загальнолюдських ідеалів. Поет великий і справжній створює стихію, у якій живе Дух Істини, як у своїй органічній стихії.

Починається творчість Шевченкова символічним образом могутньої ріки українського народу – «реве та стогне Дніпр широкий». Це дає ключ духової свободи всьому «Кобзареві». І «Перебендя», де одинокий співець на могилі виспіває душу і з Богом розмовляє, і поеми «Єретик», «Сон», «Кавказ» ставлять проблеми Духу, який вічно бореться за ясність, проти

хмарних випарів сьогодення, проти витворів фарисейства, проти посіву зла й гордині. Зважаючи на профетичний характер твору і саму назву «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє» замислюємося над біблійним характером узагальнень у цілісній структурі цього твору. Тут поет ставить проблему нашого визволення в двох словах: «розкуйтеся, братайтеся». Перед нашим поглядом проходять цілі епохи блукань і шукань істини, ключі до якої в нашому серці: справжня любов. Пафос спрямований не так проти «поганих поміщиків», як проти сліпих і суєтних людей, що переступають через свою святиню, шукаючи Бога в чужій.

Перегортаючи сторінки нашої історії, у засланських поезіях «Іржавець», «Чернець» Шевченко відновлює вітвар перед вічним образом Пресвятої.

Актуальність Шевченка сьогодні не тільки в тому, що він порушував великі вічні питання або дав нам відповідь на них, – кожне покоління мусить само шукати відповіді на питання, поставлені часом.

Серед корифеїв української культури і національної педагогіки чільне місце належить Олені Пчіяці. Вона у художніх творах прагне утвердити у свідомості маленьких читачів ідеї християнського гуманізму та безкорисливого добродіяння. По-філософськи мудро й тактовно ставить поетеса проблему провини «сліпих» батьків перед дітьми, внуками, правнуками у віршику «Сусіди». Авторка майстерно використовує біблійний образ – «вороги тяжкі».

Олену Пчілку хвилювала повсякчас проблема милосердя, співпереживання. В оповіданні «Івасик» авторка розповідає про трагічну долю хлопчика, який залишився сиротою, але на світі знайшлися добрі люди, що полюбили Івасика, виростили й виховали його. Завдяки таким щирим людям Івасик виріс гарною людиною.

Твори І. Франка яскраво репрезентують у самозабутній художній формі ідеї Вічної Книги в класичній українській літературі. Поему «Мойсей» написано на основі біблійного сюжету, і це та досконала художня форма робить поему взірцем історико-філософського жанру. Мойсей, безсумнівно, належить до лицарів духу, істинних пророків, котрі своїм життям, своєю кров'ю і своїми кістками мостять народові шлях до осяйної мети, У трактуванні Франка – це, насамперед, велика людина, яка має право на помилку, бо її велич, унікальна винятковість може бути перевірена тільки хибним вчинком. І служити Богові – це не значить служити ідолу. Істина діянь Всевишнього – недосяжна, вона утверджується віками, життям усіх, хто служить. І в їх долі першою зарубкою має і може бути лише смерть. Іншого, на думку І.Франка, просто не дано.

Творчість П.Куліша була проникнута бажанням бачити свою землю і свій народ вільними. Складовою його світогляду завжди було християнське віровчення, що в повній мірі відбилося на його творчості, у якій чітко простежуються біблійні мотиви. Погляди Куліша являли собою синтез релігійних, романтичних та просвітительських уявлень і ґрунтувалися, головним чином, на вірі в Бога як у велику і справедливую силу.

Наприклад, у поемі «Великі проводи» показом того, яку небезпеку таїть у собі зневаження загальнолюдської моралі, втрата гуманістичних орієнтирів у народно-визвольній боротьбі, езастереження проти бунтарського насильства. Ця філософсько-історична поема-попередження була звернена в майбутнє. Поставлені у «Великих проводах» історіософські проблеми Куліш розв'язує з притаманним йому історичним оптимізмом, на засадах філософського ідеалізму та християнського братолюбства. У «Великих проводах» Куліш наділяє рисами освіченості

козацького отамана, який конфліктує з «темним народом». Йому притаманний духовний аристократизм, прагнення облагородити справедливий виступ знедолених гуманістичними ідеалами Добра, Миру, Розуму, Братолюбства, Милосердя, намагається не переступити розумної межі в неминучому кровопролитті, за якого національні та класові інтереси обов'язково вступили б у суперечність із загальнолюдською мораллю. Ідеал людини, властивий кожному народові, відбивається в його побуті, творах письменства, у народній творчості. Змінилися погляди на місце і роль релігії в нашій історії та культурі. Сучасна церква активно сприяє утвердженню втрачених моральних ідеалів, формуванню культури людей. Тому ідея Бога повинна бути панівною у людській свідомості, у душі. Релігійна культура – це глибоке розуміння і знання людини, повага до неї, бажання допомогти не лише словом, але й конкретною справою. Її ідеали – це могутня сила, яка дає духовне живлення масам. Знання релігійної культури допоможе глибше зрозуміти тих, хто знаходить у ній духовне становлення й оновлення.

Перепеленко Н.П.

**«ЧАПАЕВ И ПУСТОТА» ВИКТОРА ПЕЛЕВИНА КАК
ПОСТМОДЕРНИСТСКИЙ РОМАН**

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **И.Н. Казаков**

Виктор Пелевин, эпатажный российский прозаик-постмодернист характеризует свой роман «Чапаев и Пустота» как первое в мировой литературе произведение, действие которого происходит в абсолютной пустоте. Критики называют его «русский дзен», говоря о первом дзен-буддийском романе в русской литературе. Исходя из этих заявлений, мы, читатели, готовимся ко встрече на страницах романа с увлекательным

сюжетом, глубинным смыслом и, конечно же, к разгадыванию новой культурологической загадки, предложенной Виктором Олеговичем.

Уже упомянутый дзен получил распространение в произведениях многих представителей постмодерна, но все же Пелевин, среди российских авторов, больше остальных насыщает свои тексты мотивом внезапного просветления героев (буддийское «сатори»), идеей умиротворенного существования на пути постижения истины. В «Чапаеве» «мысль буддийская» дорастает до того, что именно освещение идеалов японской философии озарения становится идеологическим центром произведения. В предисловии, поданном от Председателя Буддийского Фронта Полного и Окончательного Освобождения (ПОО (б)) Урган Джамбон Тулку VII, предлагается версия нахождения рукописи романа в буддийском монастыре. Чапаев предстает как учитель, проповедующий наставник, ведущий главного героя – поэта Пустоту – во Внутреннюю Монголию, попасть в которую можно через УРАЛ (Условную Реку Абсолютной Любви). Эта река – не что иное как Нирвана у буддистов (освобождение от желаний, земных страданий, умиротворение). Вместо реальной Любви, автор предлагает раствориться в Условной Абсолютной Любви. Все в мире условно – и Любовь условна. Значит, бегство от действительности – путь к спасению.

Характерное поэтике многих постмодернистов «разложение» повествования на несколько пространственно-временных пластов, присутствует в «Чапаеве и Пустоте». В тексте их три: Москва 90-х годов XX века, Москва периода гражданской войны и космическая, потусторонняя реальность. В каждом из них имеет возможность побывать главный герой. В постсоветской действительности он – пациент психиатрической лечебницы, во времена гражданской войны – поэт-декадент, соратник Василия Ивановича Чапаева. В третьей реальности он

под руководством барона фон Юнгера, мистической фигуры, пытается разобраться – где реальность, в каком из миров он настоящий? Пройдя ряд испытаний, прежде всего интеллектуального характера, он при помощи Чапаева и психиатра Тимура Тимуровича Канашникова приходит к выводу, что нет ее, «реальной реальности» как таковой. Это и есть «сатори» героя. Пелевин в художественной форме раскрывает и популяризирует идеи солипсизма – философской концепции, согласно которой окружающий мир существует только как наша иллюзия, плод сознания, его продукт. Отсюда вытекает идея иллюзорности, неистинности индивидуального человеческого существования. Показанными в тексте пластами не ограничивается модель человеческого бытия. Читатель понимает, что это лишь часть возможного. Творцом окружающего мира может стать любой, кто сумеет раствориться в УРАЛЕ. Этот образ достаточно многогранен. Его нельзя однозначно отождествить с Нирваной. Пелевинский УРАЛ (ироничное осмысление: красный комиссар Василий Иванович Чапаев погиб в Уральских горах) – этоместилище всего, абсолют, истина, и в то же время – пустота.

Важное место в романе занимает мифотворчество. История командарма у Пелевина опирается на известные анекдоты. Пустота убеждается в том, что все они – нелепое недоразумение, чья-то злая ирония, и в жизни Василия Ивановича все эти осмеянные ситуации были вполне серьезными событиями. Позднее читатель узнает, что мир современной Москвы, где бытуют шуточные истории о Чапаеве – это плод воображения Котовского, соратника Чапаева, который недолюбливает своего командира, и к тому же увлекается кокаином.

Перед нами глубоко интертекстуальное произведение, наполненное множественными «нитями» смыслов, знаками, символами, кодами. Неподготовленному читателю будет достаточно сложно понять роман во

всем множестве авторских интерпретаций явлений культуры. Среди героев есть реальные исторические персонажи, такие как Чапаев, Котовский, пелевинский Юнгерн фон Штерн – не кто иной, как белый генерал Роман Федорович Унгерн фон Штернберг (снова вступает в силу знаковость: генерал фон Штернберг восстановил независимость Монголии).

«Чапаев и Пустота» – важная веха в творчестве Виктора Олеговича Пелевина. Являясь произведением глубоким и неординарным, он вызвал бурное обсуждение в среде критиков и читателей. Возможно, последующие исследования приведут нас к еще более широкому пониманию этого романа.

Піскун В.О.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ЛЕКСИКА ПРЕСИ ДОНБАСУ

XX століття

Для суспільно-політичної лексики преси Донбасу XX століття є характерною низка екстралінгвальних та інтралінгвальних детермінантів, а саме: істотними перетвореннями в соціально-політичному житті як країни в цілому, так і Донбасу, які розпочалися в 90-х роках XX століття; зацікавленістю – мовними проблемами та активізацією мовних можливостей під час перебудови в країні. Суспільно-політична лексика у пресі цього періоду має тенденцію до збагачення та ускладнення мовної структури, до усічення слів, різного типу скорочень, а також використання однослівних найменувань замість описових зворотів; поповненням номінаціями з різними емоційно-оцінними відтінками.

За принципом соціально-ідеологічної оцінки суспільно-політичну лексику преси Донбасу XX століття можна умовно поділити на такі тематичні групи:

I. Лексика суспільно-політичного розвитку та соціальної

модернізації (багатовекторність, альтернативність, багатопартійність, деполітизація, безпартійність, тендерна політика, демократизація, антикриміналізація, модернізація, плюралізм, консолідація, криміналізація тощо).

II. Лексика сфери соціально-гуманітарної політики держави (спонсор, безробіття, правозахисник, дотація, індексація, прожитковий мінімум, благодійник, меценат, спонсорство, глобалізація, дестабілізація, партнерство, субсидія, соціальні виплати, доброчинність, компенсація, заборгованість, ринок праці, грант, хоспіс, патронат, благодійництво, милосердя, асигнування, інвестиції та ін.).

III. Лексеми на позначення загальної картини суспільно-політичних реалій соціуму:

1. Лексика національно-державного та національно-територіального устрою. Основною у зазначеній підгрупі є лексема держава, яка утворює синонімічні ряди (великодержавна, супердержава, батьківщина, конфедерація, співдружність, союз держав, республіка, союзна держава тощо).

2. Слова, які називають форми правління та державної влади (автократія, авторитаризм, влада, демократія, диктатура, капіталізм, комунізм, народовладдя, режим, тоталітаризм, псевдодемократія та ін.).

3. Слова, лексичне значення яких означає державне перетворення. Піку активності вживання зазначена група слів досягла приблизно в 90-х роках ХХ століття (суверенітет, самостійність, соборність, реформування, відродження, державоутворення, розбудова, інститут президентства, громадянське суспільство, правова держава, індивідуальна могутність соціалізму).

IV. Лексика, яка ілюструє сферу відношень між суб'єктами політики з питань функціонування політичної влади:

1. Номени політичної діяльності з центральною семою політика:

а) політичні дії (саботаж, блокування, ротація, дебати, популізм, депортація, партизація, дискредитація, обструкція, конфронтація, лобіювання, мораторій, люстрація та ін.);

б) однослівна і складена метафора політичних дій (політиканство, реанімація, реабілітація, політична гра, політичний стьоб, політичний тероризм, політична обрубка, політичний рекет, санація політики).

2. Лексика політичного стану (політична летаргія, колапс, криза, консенсус, лояльність, паритет).

3. Лексика передвиборчих кампаній:

а) назви періоду передвиборчої боротьби (передвиборча кампанія, перегони, президентські змагання, кандидатські забіги, виборчий марафон та ін.);

б) лексика агітаційно-пропагандистської діяльності (агітація, виборчі технології, пропаганда, війна компроматів, брудні технології, компра, піар, чорний піар та ін.);

в) лексика об'єктів та суб'єктів виборчих кампаній, а також політтехнологій (піарщик, агітгрупа, політіміджмейкер, виборець, електорат, народні обранці, ходаки у владу, кандидатура, кандидат, плебісцит, інавгурація, мажоритарна система, балотуватися, квотум довіри, політичний маркетинг та ін.).

V. Лексика суб'єктів політики.

1. Слова, які називають виконавчо-розпорядчі органи державного апарату (інституція, мерія, департамент, державна канцелярія, відомство, міністерство, парламент, спецслужба, уряд, структура, урядова поліція, секретаріат та ін.).

2. Слова, які називають представників влади: виконавчих та адміністративних (посадова особа, речник, урядовець, президент, міністр,

прем'єр-міністр, аналітик, депутат, генеральний секретар, консультант, податківець, радник, силовик, правоохоронець, парламентар, спікер, спічрайтер, народний обранець, державний муж, бюрократ, клерк, можновладець, олігарх, начальник, чиновник, депутатський корпус та ін.).

3. Лексика політичних організацій, об'єднань, угруповань (нейтралітет, партія влади, блок, альянс, група впливу, коаліція, опозиція, партія, табір, фракція тощо).

4. Лексика та метафоричні найменування суб'єктів політики за характером і способом діяльності та соціально-оцінним значенням (опонент, політв'язень, адепт, диктатор, правозахисник, націонал-демократ, опозиціонер, дисидент, західник, доктринер, лідер, реваншист, реформатор, політичний кілер, кон'юнктурник, рекрут, псевдodemократ та ін.).

5. Лексика суб'єктів політики за партійною належністю або прихильністю до певної ідеології (червоний, рухівець, махновець, націоналіст, петлюрівець, перефарбований, прогресист, анархіст, фашист, просвітянин, ліберал, консерватор, комуняка, комуніст, компартієць, антикомуніст, білогвардієць, біло-синьо-червоний, помаранчеві, більшовик, громадівець, есдек, жовто-блакитний, лейбористи та ін.).

VI. Лексика соціально-майнового статусу осіб, які ведуть певний спосіб життя. Зазначені лексичні одиниці поділяються на два синонімічні ряди і вступають між собою в антонімічні відношення (бидло, голота, злидні, «дно», заробітчанин, люмпен, ліміта, обиватель, переселенець, бомж, плебс, пролетаріат, панство, пани з печерських пагорбів, нувориш, бомонд, буржуазія, еліта, нові українці, ієрарх, жебрак та ін.).

VII. Політико-юридична лексика (правовий нігілізм, юрисдикція, санкція, статус, правове поле, права людини, беззахисний, імпічмент, законотворчість, законопроект, законовиробник, закон, журналістське

розслідування, диктатура закону, антиконституційні дії, конституція та ін.).

VIII. Лексика політико-економічної сфери злочинності: (тероризм, державний переворот, геноцид, сепаратизм, теракт, расизм, депортація, дискримінація, голодомор, корупція, хабарництво, злочинність, зловживання, казнокрадство, кримінал, мафія, тіньова економіка, чорний ринок, відмивання грошей, синдикат, криміналітет, кілер, авторитет, агресор, мафіозі, тіньовик, угруповання, корупціонер, клан, братва, п'ята влада, справа Лазаренка, Гонгадзе, спікеріада, корупційний та касетний скандал, вбивство на замовлення та тощо).

IX. Лексика соціальних конфліктів (демонстранти, путч, безкровна революція, акція протесту, соціальне заворушення, акт непокори, маніфестація, заколот, голодування, страйк та ін.).

X. Лексика соціально-економічного життя (капітал, консалтинг, рентабельність, демпінг, націоналізація, протекціонізм, санкція, монополізація, стабілізація, дестабілізація, гіперінфляція, економічна криза, економічний спад, параліч економіки, цінова вакханалія, ціновий стрибок, інвестування, інфляція, квота, кліринг, конвертація, транш, дефолт, комерціалізація, приватизація, роздержавлення, валюта, девальвація, інфляція, тендер, банкрутство, менеджмент, аудит, дивіденд, податок, дефіцит, концерн, корпорація, холдинг, магнат, підприємець, дистриб'ютор, дилер, банкір, бізнесмен тощо).

Під час дослідження суспільно-політичної лексики виявлено її фронтальні зміни. Переорієнтація більшості мовних одиниць на сучасному етапі набула нейтралізації, а на шпальтах газет радянської епохи вони були ідеологізовані. Наприклад: прикметник *казармений* в образно-метафоричній номінації *казармений соціалізм* перетворився на доміант і нейтралізував традиційно позитивну оцінку тих часів, який асоціювався зі

словом *соціалізм*.

Під впливом змін здатність слів варіювати своє значення досягає свого апогею наприкінці ХХ століття порівняно з першою його половиною. Прикладом настанови на свідоме зневаження є мовна номінація лексеми на позначення аграрної політики *соціалістичний колгосп*. Наприклад: *Мета п'ятирічки – соціалістичні колгоспи* (Артемівський робітник, 1938р.); *Можливість повернення України до комуністичного режиму не викличе бурхливих оплесків у її найближчих сусідів, спільників по колишньому соціалістичному колгоспу!* (Народна воля, 1999 рік). Певні асоціації та аналогії спричинили модифікацію значення слова *колгосп*, що пов'язано із асоціативним характером людського мислення та перебудовою державного устрою.

Деякі слова, виникаючи на певному етапі у зв'язку з історично значущими подіями, стають застарілими після втрати цими подіями соціального значення. Наприклад: *Під прапором партії Леніна-Сталіна вперед до комунізму!* (Прапор перемоги, 1948 р., 1 січня); *Невже за п'ять років перебудови докотилися до того, що не можемо нагодувати, одягти і взути себе, а сподіваємося на жебрацтво?* (Новини Сватівщини, 1995 рік, жовтень).

Визначальними рисами суспільно-політичної лексики преси Донбасу ХХ століття були ідеологізованість та категоричність, відхилення яких були неможливі. Лише в 90-х роках ХХ століття суспільно-політична лексика втрачає свою нейтральність і набуває різних конотацій, несе відтінок іронії та негативної оцінки. Наприклад: *гегемон, керманіч, вождь, соратник, більшовик, товариш* – втратили ідеологічне забарвлення.

Отже, досліджуючи мову преси Донбасу ХХ століття, простежимо її постійні динамічні процеси: її змінність та відсутність власних кордонів, переорієнтація понять та явищ минулого на нову дійсність. Це свідчить

про те, що в суспільно-політичній лексиці відбуваються як кількісні, так і якісні зміни.

Подлина Н.В.

К ВОПРОСУ ИЗУЧЕНИЯ ЛЕКСИКОЛОГИИ В ШКОЛЕ

Научный руководитель –

старший преподаватель Н.Л.Зиновченко

Лексикология представляет собой раздел науки о языке, изучающий словарный состав в его современном состоянии и историческом развитии. Раздел лексикологии в курсе современного русского языка освещает современную словарную систему нашей речи. Постижение лексической системы языка способствует быстрому обогащению словарного запаса слов, а также более осознанному и прочному усвоению словарного богатства русского литературного языка, развивает языковое чутьё к слову, к его составу, к закономерностям языка вообще.

Проблема исследования лексикологии в научно-прикладном аспекте чрезвычайно актуальна, поскольку произошли существенные изменения в календарном планировании учебного материала (ср.: на раздел «Лексикология» отводилось 14 часов, теперь на тематический блок языкового материала «Лексикология» в 5-м классе отводится всего 6 часов). Есть, разумеется, отдельные публикации, посвящённые рассмотрению нашей проблемы. Но указанная литература требует существенных временных усилий со стороны учителя для адаптации предлагаемого материала школьной аудитории. Вот почему назрела настоятельная потребность в современных методических рекомендациях, которые смогли бы облегчить повседневную практическую работу учителя-словесника.

Педагогический эксперимент, проведенный нами в 5 классах

общеобразовательной школы, подтвердил эффективность предложенной нами системы работы по лексикологии, а также подтвердил выдвинутую нами гипотезу: чёткое календарно-тематическое планирование системы уроков, блоковая подача материала, использование средств наглядности, межпредметные связи уроков русского языка с уроками украинского языка и с уроками литературы, использование занимательного материала, использование возможностей внеклассных занятий делает изучение тематического блока языкового материала «Лексикология» более эффективным, увлекает ребят, а также способствует прочному закреплению приобретаемых умений и навыков по изучаемому материалу.

Хотелось бы выразить надежду, что использование в учебном процессе материалов нашего дипломного исследования облегчит практическую работу учителя-словесника, а у учащихся повысит интерес к изучению лексикологии как одного из интереснейших разделов языкознания и к изучению русского языка вообще.

Полякова М.А.

К ВОПРОСУ О СПЕЦИФИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В УСЛОВИЯХ УКРАИНСКО-РУССКОГО ДВУЯЗЫЧИЯ

Научный руководитель –

старший преподаватель Б.И.Маторин

Теоретические и практические вопросы специфики преподавания русского языка в условиях украинско-русского двуязычия требуют серьезного и пристального внимания, остаются пока актуальными и недостаточно разработанными.

Перед методистами Украины стоит задача исследовать природу и механизм влияния украинского языка на процесс усвоения школьниками русского языка, разработать и предложить учителям-практикам систему

работы по изучению всех разделов школьного курса русского языка с учетом такого влияния.

Вот почему мы выбрали темой нашего исследования проблему изучения морфологии русского языка в украинских школах, в частности, проблему изучения служебных частей речи (этой категории слов в научно-методической литературе уделяется совсем незначительное внимание).

Первая глава дипломной работы носит теоретический характер, в ней дана всесторонняя характеристика служебных частей речи в сопоставительном аспекте. Материал представлен в удобной, на наш взгляд, форме – в виде таблиц «Сравнительная характеристика предлогов (союзов, частиц) в русском и украинском языках». При этом все теоретические положения подробно прокомментированы. Учитель обязательно должен свободно владеть теорией по любому изучаемому в школе лингвистическому явлению.

Вторая глава дипломной работы носит экспериментально-прикладной характер. Тематический блок языкового материала «Служебные части речи» проанализирован с позиции транспозиции и интерференции. Без определения учителем характера изучаемого лингвистического материала – транспозиционного или интерферентного – учебный процесс не будет эффективным и плодотворным.

Подробнейшим образом проанализирована содержательная сторона транспозиции и интерференции. Названы те моменты, в изучении которых учитель должен опираться на положительный перенос знаний; определен также возможный отрицательный перенос знаний, а, следовательно, очерчены пути и способы преодоления влияния интерференции. Сущность методической системы изучения служебных частей речи русского языка в украинской школе заключается в учете обеих разновидностей межъязыкового переноса.

Проведен педагогический эксперимент, который позволил подтвердить эффективность предложенной методики работы, а также подтвердить гипотезу дипломного сочинения: организация учебного процесса по русскому языку в украинских школах будет эффективной, если учитель в работе будет учитывать отрицательное и положительное влияние родного (украинского) языка, если в изучаемом материале будет выделяться материал транспозиционный и материал интерферентный, а уже в зависимости от этого будет осуществляться планирование уроков, если обучение русскому языку проводить не только на уроках, но и на внеклассных занятиях.

Настольной книгой на уроках языках, на внеклассных занятиях, в самостоятельной работе учащихся, а также при выполнении домашних заданий должны стать переводные украинско-русский и русско-украинский словари.

Полякова О. М.

**ПЕРЕКЛАДНА ВЗАЄМОВІДПОВІДНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ТА
АНГЛІЙСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ЛЕКСИКИ**

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент **І. Б. Коротяєва**

У сучасному перекладознавстві все більше уваги приділяється дослідженню термінів у терміносистемах, що відображають досить різні концептосфери. Терміносистема освіти, а, ширше, освітня лексика, поряд з терміносистемами права, державного управління та інших, належить до сфер, розбіжності між якими досить істотні, а це, безумовно, викликає особливий інтерес перекладознавців. Відмінності в концептуальній структурі систем освіти України, США й Великобританії та, відповідно, між освітньою лексикою української і англійської мов наявні в усіх аспектах. Цим зумовлена

необхідність точного перекладного прирівнення освітніх лексем та знаходження точних перекладних відповідників. Відомо, що професійні мови відіграють у наш час дуже важливу роль [4; с. 302], освітня лексика є однією з них. Безумовно, неточні перекладні відповідники термінів певної терміносистеми стають значним бар'єром у міжмовному спілкуванні. Дослідження освітньої лексики англійської і української мов у перекладознавчому аспекті – це зменшення дефіциту знань про інші культури, відсутність яких, за висловом А. Белової [3; с. 44], є глобальною лакуною міжмовної комунікації.

Вивченням даної проблеми займалися багато вітчизняних та закордонних лінгвістів і перекладознавців, зокрема Ю. Антономов, І. Арнольд, Л. Бархударов, Т. Бевз, Л. Вергун, В. Гак, О. Дубинчук, Т. Журавлєва, Т. Иванов, В. Карабан, Т. Кияк, В. Комиссаров, І. Кочан, В. Лейчик, С. Литвак, Л. Пономаренко, Г. Порозинская, S. Bassnett, T. Bell, J. Catford, D. Crystal, P. Fawcett, S. Hervey, I. Higgins, R. Jakobson.

Актуальність роботи зумовлена тим, що проблеми перекладознавчого дослідження концептуально досить відмінних терміносистем у вітчизняному перекладознавстві ще досі не вирішені. Їх теоретичне осмислення допоможе наблизитися до розв'язання проблем уніфікації та стандартизації перекладних відповідників термінів різних мов для спеціальних цілей.

Мета дослідження – комплексне перекладознавче прирівнення освітньої лексики англійської та української мов, опис спільних і відмінних рис неповних перекладних відповідників на лексико-семантичному рівні і визначення українських перекладних відповідників англійських етноспецифічних освітніх термінів.

Новизна дослідження полягає в тому, що вперше на основі зіставлення лексико-семантичних полів як цілісних систем у перекладознавчому плані здійснена спроба виявити і описати сфери взаємної перекладної відповідності

та невідповідності освітньої лексики в англійській та українській мовах.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в тому, що встановлено міжмовні кореляції освітніх термінів в українській і англійській мовах, виявлено і описано основні способи і прийоми перекладу англійської освітньої лексики, що становить внесок у загальну теорію перекладу та вирішення лексичних проблем перекладу з англійської мови на українську та з української на англійську. Вирішення проблеми характеру адекватності українських перекладних відповідників англійської термінології освіти сприяє розвитку перекладної лексикографії. Крім того, виявлені подібності й розбіжності лексико-семантичних полів «освіта»-«education» є важливим питанням у вивченні термінологічних проблем перекладу, таких як переклад етноспецифічних термінів концептуально досить відмінних терміносистем.

Практична цінність полягає в тому, що результати дослідження можуть бути корисними при читанні теоретичних курсів, семінарських занять, а також при написанні курсових і дипломних робіт з теоретичних курсів англійської мови та теорії і практики перекладу англійської і української мов.

Дослідження проведено на матеріалі 200 термінів освітньої лексики, взятих із сучасних педіодичних видань та словників.

За результатами дослідження можна зробити висновок про те, що собливості перекладу етноспецифічної освітньої лексики обох національних варіантів англійської мови українською мовою полягають у превалюванні описового прийому перекладу, що використовується для створення 37% перекладних відповідників. Другий за частотністю прийом – калькування, ним перекладено 17% етноспецифічних лексем, а 6% лексем перекладено транскодуванням. Найменша кількість перекладних відповідників (5%) створена шляхом використання аналогів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арапова Н.С. Профессионализмы // Большой энциклопедический словарь «Языкознание» / Гл. ред. В.Н. Ярцева. – 2-е (репринтное) изд. «Лингвистического энциклопедического словаря», 1990. – М.: Большая российская энциклопедия, 1998. – С. 403.
2. Бархударов Л.С. Язык и перевод. – М.: Международ. отношения, 1975. – 239 с.
3. Белова А.Д. Лексична семантика і міжкультурні стереотипи // Мовні і концептуальні картини світу. – К., 2002. – № 7. – С. 43-54.
4. Ментруп В. К проблеме лексикографического описания общенародного языка и профессиональных языков // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XIV. – Проблемы и методы лексикографии. – М.: Прогресс, 1983. – С. 301-333.
5. Разумейко М.С. Педагогічна лексика української мови: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02 / НАН України. Ін-т укр. мови. – К., 1995. – 25 с.

Пономарева И.В.

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ НЕОПРЕДЕЛЕННОЙ ФОРМЫ ГЛАГОЛА

Научный руководитель –
преподаватель **Е.В.Савченко**

Начальная форма глагола, или инфинитив – явление сложное, многогранное, что, по-видимому, и служит одной из причин неточностей в анализе его синтаксической роли. Что такое инфинитив? Это своеобразная глагольная форма, которая обладает редкими признаками внеречевого свойства, внеконтекстуальной значимости. Инфинитив в этом смысле – действительно глагол неопределенной формы.

Синтаксические функции инфинитива различны. Он может выступать в роли любого члена предложения.

Определение синтаксической роли глагола в неопределенной форме представляет большую трудность для учащихся. На первый взгляд кажется не столь уж существенным, правильно ли ученики определяют синтаксические функции инфинитива. Но для нахождения грамматической основы предложения, для понимания его структуры и семантики в целом умение определять, каким членом является то или иное слово, в том числе глагол в неопределенной форме, имеет большое значение.

Чтобы выявить, в какой мере сегодняшние старшеклассники владеют умением квалифицировать синтаксическую роль инфинитива в предложении, была проведена срезовая работа, охватившая 100 учащихся 6-9 классов общеобразовательной школы №12 г.Славянска.

В текст контрольной работы были включены только простые двусоставные предложения, в которых глагол в неопределенной форме выполняет функцию дополнения, определения, обстоятельства цели, подлежащего, а также является частью сказуемого. Ученики должны были только подчеркнуть грамматическую основу предложения, не производя его полного синтаксического разбора. С помощью этого задания мы хотели проверить, умеют ли старшеклассники различать главные и второстепенные члены предложения, выраженные инфинитивом, и понимают ли они смысловые отношения между членами таких предложений.

Анализ результатов показал, что шесть предложений с инфинитивом – разные по сложности для учащихся. Нахождение грамматической основы в предложениях с инфинитивом, выступающим в своей первичной синтаксической функции, не вызывает затруднений. Определение же основы предложений, в которых инфинитив выступает во вторичных синтаксических функциях, вызывает у учащихся большие затруднения.

Бросається в глаза той факт, що кількість помилок при визначенні структури речень з інфінітивом в ролі підлежачого, доповнення, визначення або обставини мети не зменшується в 6-9 класах, а в окремих випадках навіть збільшується.

Сказане вище зовсім не означає, що вивчення синтаксическому аналізу складних конструкцій – безнадійне і необов'язкове справа. В-перших, вивчення різноманітних синтаксических функцій інфінітива – це програмний матеріал, який скоро йому відводиться місце в теоретических висновках і вправах стабільного підручника. В-других, якщо методически правильно організувати роботу по формуванню синтаксических умінь визначати структуру речень з інфінітивом, виступаючим в своїх другинних синтаксических функціях, то можна досягти хороших результатів.

Все вищесказанне вказує на необхідність і цільовість досліджень по темі нашої дипломної роботи, підтверджує її актуальність.

Пономаренко М.Г.

СЮЖЕТНО-ТЕМАТИЧНІ ГРУПИ БАЛАД

Науковий керівник –

канд. філол. наук, доцент **Н.В. Лисенко-Ковальова**

Літературний процес початку ХІХ ст. донедавна подавався спрощено і викривлено: романтизм розглядався як форма «незрілого» реалізму; поетів-романтиків розмежували на «активних» і «пасивних», а їхню творчість – на «прогресивну» і «реакційну». Нині переосмислено не тільки подібний підхід заполітизованого радянського літературознавства, а й зміст літературного процесу ХІХ ст., який зводився до двох основних художніх систем романтизму та реалізму, що розвивалися як діахронно, так і

синхронно.

В історії літератури виділяються чотири основні тематично-стильові течії українського романтизму:

1. *Фольклорно-побутова*, що постала із зацікавлення поетів народною творчістю, яка стала живлющим джерелом у становленні лірики, драми і епосу. Важливу роль відіграє первісна *міфологія*, що увійшла до українського фольклору, а звідти і до фольклорно-побутової течії романтизму. («Лілея», «Тополя» Т.Шевченка, М.Костомарова «Брат з сестрою», «Заманка» Л.Боровиковського, «Мана», «Явір, тополя, береза», «Ластівка» М.Костомарова, балади «Причинна», «Утоплена», «Русалка» Т. Шевченка).

2. *Фольклорно-історична* романтична течія віддзеркалювала історичні реалії через почуття і переживання людей. *Головна тема* творів цієї течії – трьохсотлітня *доба* козаччини, найгероїчніша і одна з найважливіших сторінок історії українського народу («Кладовище», «Гетьман», «Козачая смерть» А. Метлинського; «О Наливайку», «Хмельницького обступленіє Львова» М.Шашкевича; «Ластівка», «Максим Перебийніс» М.Костомарова; «Гайдамаки» Т.Шевченка).

3. *Громадянська* течія репрезентована творами, у яких порушувалися злободенні теми, саможертвність в ім'я загальнолюдських інтересів, відродження української мови, роль співця (кобзаря, бандуриста, поета) у народному житті. («Смерть бандуриста» А.Метлинського, «Співець» М.Костомарова, М.Шашкевича, «Рідна мова» О.Афанасьєва-Чужбинського, «Зрадник», «До вас», «До гостей» А.Метлинського).

4. В *особистісно-психологічній* течії романтичної поезії домінує наскрізний *мотив* *алієнації* (самотності), що реалізується у конкретних ключових образах: рекрут, рекрутка, сирота, жебрак, нещасливо закоханий. («Старець», «Дитина-сиротина» А.Метлинського, «Жебрак»

М.Устияновича, «Журба» Л. Боровиковського, «Ой одна я, одна», «Ой пішла я у яр за водою» Т.Шевченка, «Соловей», «Гуде вітер вельми в полі», «Нащо, тату, ти покинув» В.Забіли).

Однак найбільш улюбленим жанром українських поетів-романтиків.20-40-х рр.. стала *балада*.

Балада – суміжна змістоформа, утворена на помежів'ях лірики, епосу і драми, яка характеризується стійкими ознаками – сюжетністю, фабульністю, наявністю елементів фантастики, фатальним збігом обставин та лаконічністю викладу.

Балада – жанр унікальний, у якому три способи літературного зображення – епічний, ліричний, драматичний – не відділяються різко один від одного, вони взаємодіють, взаємно проникають, переплітаються.

Відповідно до чотирьох течій українського романтизму умовно можна виділити такі групи балад: фольклорно-міфологічні, побутові та історичні балади.

Баладний матеріал фольклорно-міфологічної групи умовно розподіляємо на три цикли:

а) твори про кохання, в яких наявні метаморфози та чарування (Т.Шевченка – «Лілея», «Тополя», «коло гаю в чистім полі», «Чого ти ходиш на могилу?»);

б) твори, в яких головними героями виступають міфічні та демонологічні істоти (І.Вагилевич «Жулин і Калина», Ю.Федькович «Черемська цариця», «Сокільська княгиня», «Римська княгиня» та «Керманич»);

в) нумінозні балади, в яких йшлося про зв'язок людини з потойбічним світом («Маруся» (1829) Л.Боровиковського).

Сюжетно-тематична група побутових балад репрезентована трьома циклами: родинно-побутові, соціально-побутові та баладні твори

особистісно-психологічного характеру.

Першому з них властивий стійкий традиційний відбір маргінальних ситуацій і колізій, у яких психологія кожного члена сім'ї виявлялася найбільш рельєфно. («Явір, тополя й береза» М.Костомарова, «Верба», «Тополя» С.Руданського).

Контамінація історичних та громадянських мотивів характерна для баладного циклу соціально-побутових балад, що виокремився на помежів'ях фольклорно-історичної та громадянської тематично-стильових течій українського романтизму. (спільна назва «Могила», яку використали для своїх баладних творів М.Костомаров, О.Афанасьєв-Чужбинський і Я.Щоголев).

Наскрізний мотив самотності реалізується у баладних творах особистісно-психологічного характеру у конкретних ключових образах, що виступають у різних варіативних втіленнях: рекрут, рекрутка, сирота, жебрак, нещасливо закоханий та ін. («Старий жовняр» Ю.Федькович, («Безталання» Я.Щоголев, «Старець» А.Метлинського, «Покірна» Я.Щоголева, «Два віночки» Я.Головацького, «Опущена» І.Вагилевича

Відштовхуючись від народного світобачення та світорозуміння подій минулого, автори історичних балад створили узагальнений образ нескореної та могутньої України доби козаччини, яка окреслювалась як оптимальна антитеза безславній сучасності.

Отже, літературна балада стала емблематичним жанром українського романтизму 20-40-х років XIX століття, зайнявши панівні позиції у творчості П.Гулака-Артемівського, Л.Боровиковського, М.Костомарова, Т.Шевченка, А.Метлинського, І.Вагилевича. Частково зберігаючи вірність класичній формі балади, поети другої половини XIX століття модифікують її, розробляючи нову проблематику, нові теми, відбиваючи нестійкість і суперечливість людського буття та епохи.

СЛОВСОЧЕТАНИЕ НА УРОКАХ ЯЗЫКА В ШКОЛЕ

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **Н.М.Маторина**

Для исследования в дипломном сочинении мы избрали проблему лингводидактических особенностей словосочетаний в русском языке.

В связи с рядом спорных вопросов в современной синтаксической науке, в связи с серьезными изменениями календарно-тематического планирования, в связи с определенным отставанием научно-методических разработок от требований времени и т.п. становится очевидной актуальность темы дипломного исследования в теоретическом и прикладном аспектах. С одной стороны, хорошее лингвистическое образование в подготовке учителя русского языка и литературы имеет первостепенное значение, т.к. без него совершенно немыслимо истинное педагогическое мастерство. В лингвистической подготовке учителя-словесника центральное место занимает курс современного русского языка (в том числе – раздел «Синтаксис», в том числе – тематический блок языкового материала (ТБЯМ) «Словосочетание как синтаксическая единица» в школе с русским языком обучения). С другой стороны, весь этот лингвистический материал должен быть эффективно преподнесен учащимся.

Цель дипломного исследования – систематизировать и обобщить теоретические сведения о словосочетаниях, а также проанализировать прикладные аспекты проблемы изучения словосочетаний в 8 классе общеобразовательной школы в современных условиях.

Цель и вытекающие из нее задачи определили следующую структуру работы: первая глава нашего дипломного исследования носит теоретический характер. В ней проанализирована сущность понятия

словосочетание, описаны типы словосочетаний по структуре, типы словосочетаний в зависимости от главного слова, виды синтаксических связей в словосочетании. Систематизирован и обобщен материал о словосочетании в русском языке, каждое положение проиллюстрировано. Описан характер синтаксических отношений в словосочетании.

Вторая глава дипломного сочинения носит прикладной характер. В ней дан всесторонний анализ школьных программ и учебников с точки зрения представленности в них ТБЯМ «Словосочетание», обозначены положительные стороны учебника по русскому языку для 8 класса, названы недочеты, сделан сопоставительный анализ между учебником для обучения в школах с русским языком обучения и учебником для школ с украинским языком обучения. Предложено эффективное календарно-тематическое планирование ТБЯМ «Словосочетание».

Нами было организовано проведение констатирующего, формирующего и контрольного экспериментов, результаты которых самым тщательным образом проанализированы в работе. Результаты педагогического эксперимента подтвердили эффективность предложений системы работы по изучению ТБЯМ «Словосочетание», а также подтвердили выдвинутую в дипломном исследовании гипотезу.

Дипломное исследование показало, что если иметь в виду перспективы развития методики синтаксиса, то их можно и нужно связывать с новыми, находящимися в стадии становления теориями и учениями, исследующими механизмы речеобразования, функционирование языковых средств в процессе коммуникации (такими, как психолингвистика, функциональная стилистика, синтаксис текста).

Обновление школьного курса синтаксиса в ближайшие годы, видимо, реально связывать в основном с современными данными традиционной грамматики, которая, в свою очередь, развивается в разных

направленнях (наприклад, синтаксис конструктивний и коммунікативний; пасивний и активний; формально-грамматический и функціональний и т.д.).

Решетняк О.О.

СПЕЦИФІКА СИНКРЕТИЧНИХ ЯВИЩ У МЕЖАХ СЕМАНТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ЧАСТИН МОВИ

Синкретизм як мовне явище охоплює увесь спектр випадків, коли одна одиниця демонструє здатність до подвійного тлумачення або вираження в межах однієї науково-теоретичної парадигми. З цього погляду синкретизм як видове поняття включає *омонімію* – збіг двох різних лексичних або граматичних значень в одній формі, *контамінацію* – процес взаємодії між частинами мови, *конденсацію* у тому випадку, якщо її результатом є зміна словом свого лексико-граматичного класу. Несуміжними з синкретизмом виступають явища *дифузії* й *нейтралізації*.

Основним джерелом появи синкретизму в системі частин мови є *перехідність*, а також інші процеси, наслідком яких є виникнення синкретизму на рівні морфологічних класів слів, зокрема, *синтаксична деривація* – утворення таких похідних слів, які зберігають лексичне значення своїх твірних основ, але характеризуються інакшим морфологічним оформленням; *функціональне зближення слів*, що належать до різних категорійних класів, у таких синтаксичних умовах, які не дозволяють або перешкоджають словоформам у реалізації їхніх граматичних властивостей. Синкретизм реалізується на *формальному*, *функціональному* і *семантичному* рівнях. Одиниці першого з цих ярусів (*синкретична форма*) характеризуються спільністю (збігом) формального вираження, причому носієм синкретизму постає словоформа, а не флексія. На *функціональному* рівні одиницею виступає *синкретична функція*, визначення

якої ґрунтується на розмежуванні первинних і вторинних синтаксичних функцій для різних частин мови. *Семантичний* рівень синкретизму охоплює одиниці, об'єднані дериваційними відношеннями й спільними семами. Тлумачення їх як синкретичних спирається на виділення типового лексичного значення для різних частин мови. Розмежовуються *внутрішньочастиномовний* (об'єднує одиниці однієї частини мови) і *міжчастиномовний* (об'єднує одиниці різних частин мови й характеризується набуттям або втратою синкретичними одиницями окремих граматичних категорій) вияви синкретизму, причому перший поділяється на *внутрішньокатегорійний* (випадки, коли формальний, функціональний або семантичний рівні синкретизму реалізуються в межах однакового набору граем у словоформах) і *міжкатегорійний* (випадки, коли формальний, функціональний або семантичний рівні синкретизму реалізуються в межах неоднакового набору граем у словоформах).

Проблема виділення частин мови в історичній перспективі розв'язувалася крізь призму інтуїтивного (Л.В.Щерба та ін.) і раціонального, логічного підходів. Критерії виділення частин мови в межах останнього (семантичний, синтаксичний і морфологічний) можуть використовуватися поодиноці (гомогенні класифікації – П.Ф.Фортунатов та ін.) або в комплексі (гетерогенні – В.В.Виноградов, І.Р.Вихованець та ін.). З погляду використання в прикладних дослідженнях, зокрема, системах автоматизованого опрацювання тексту, оптимальною є чотирьохкомпонентна типологія, що охоплює іменник, дієслово, прикметник і прислівник. Система частин мови на українському ґрунті має польову структуру: виділяються ядерні (іменник і дієслово) і периферійні (прикметник і прислівник) частини мови. У межах кожної з них виокремлюються субпериферії числівника і займенника.

Для кожної одиниці встановлено й зафіксовано в окремій комірці

наявність: а) синкретизму словоформ у межах лексеми; б) синкретизму словоформ у межах цієї ж частини мови; в) синкретизму в межах кожної з трьох інших частин мови.

Рубан А.А.

ОСОБЕННОСТИ НЕОМИФОЛОГИИ МАЛОЙ ПРОЗЫ

Л. АНДРЕЕВА ПОЗДНЕГО ПЕРИОДА ТВОРЧЕСТВА

Результаты исследования мифопоэтики поздней малой прозы Л. Андреева опровергают широко распространенную в литературоведении точку зрения об упадке дарования писателя в поздний период творчества.

Ведущим жанром в 1910-х гг. у Андреева снова стала новелла. Однако ее жанровая структура и особенности ее мифопоэтики, учитывающие опыт предшествующего творчества, существенно видоизменились. В них значительное место занимают неомифологический подтекст, смеховое и игровое начала.

В новеллах с неомифологическим подтекстом («Полет», «Герман и Марта») существенно изменяется трактовка главного героя. Писатель представил оригинальную концепцию сильной личности, отличающуюся от декадентской и ницшеанской гуманистической направленностью. Последний шаг героя (смерть) – это подвиг самопожертвования во имя человечества, а не эгоцентрическая претензия на роль сверхчеловека.

В этой связи новое, контрастное, значение приобретают символические мотивы и образы. Образ *дома* – светлого, просторного и прекрасного – отличается от прежнего «*замка души*» с глубинами подсознания и модели враждебного мироздания, во власти которого оказывался человек. Мотив *смерти* теперь предстает как преодоление Рока, а не избавительницы от него. Мотив абсолютной *свободы* предстал как мотив *Полета*, преодоления пределов, положенных человеку и

человечеству, а не эгоистического своеволия и др. Такая трактовка «проклятых вопросов» и вечного конфликта «Человек-Рок» воплощает андреевское представление о божественно-творческом начале в Человеке, которое позволяет ему противостоять судьбе (Року).

Важной особенностью мифопоэтики поздней прозы Андреева становится «смеховой» ракурс изображения и осмысления «проклятых вопросов». Ирония, пародийное начало, различные формы смеха не позволяют абсолютизировать общепринятые идеи и заставляют одну и ту же проблему рассматривать под разными углами зрения.

В новелле-мифе «Ослы» запечатлен процесс создания мифа о человекобоге. Но, благодаря иронии, Андреев показал истинное лицо современного человекобога и создателей мифа о нем, глупых и невежественных обывателей, как и сам их кумир. Поэтому вместо «нового мифа» получился анекдот.

В основе новеллы-мифа «Чемоданов» лежит характерный для классического мифа конфликт «Человек и Рок». Но Андреев демифологизировал миф классический: его главным действующим лицом стал не Бог, не Герой, а нелепый, безрадостный и безымянный человек. Писатель запечатлел фатальную бессмысленность и призрачность его жизни. Его ирония была направлена в адрес обывателей, претендующих на понимание смысла и цели Жизни Человека. Однако отрицание современного мира и человека Андреевым не было абсолютным, так как писатель неоднократно обнаруживал в своих героях способность восставать не только против существующих обывательских «правил» жизни, но и против метафизической предопределенности своей Судьбы.

Рыпаленко М.Ю.

**О СТРУКТУРЕ ДИПЛОМНОГО СОЧИНЕНИЯ, ПОСВЯЩЕННОГО
ПРОБЛЕМЕ ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ
БЕЗЛИЧНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ**

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **Е.А.Тищенко**

Изучение синтаксиса способствует повышению пунктуационной грамотности, развитию языкового чутья к закономерностям языка, повышает культуру речи. Поэтому будущему учителю необходимо знать синтаксис в конкретном всестороннем описании.

Цель дипломного исследования – систематизировать и обобщить теоретические сведения по синтаксису односоставных предложений современного русского языка и, прежде всего, безличных предложений, а также проанализировать прикладные аспекты проблемы изучения односоставных предложений в общеобразовательной школе в современных условиях.

Целью и задачами продиктована следующая структура работы.

В первой главе нашего дипломного сочинения мы рассмотрели теоретические аспекты темы исследования: понятие о синтаксисе как разделе языкознания, понятие о предложении как основной синтаксической единице, классификацию односоставных предложений, особенности структуры и семантики безличных предложений и т.п.

Учитель-словесник должен в совершенстве владеть названным теоретическим материалом, приступая к изучению программного материала, посвященного односоставным предложениям.

Вторая глава дипломной работы носит прикладной характер. В ней дан всесторонний анализ школьных программ и учебников с точки зрения представленности в них тематического блока языкового материала

«Односоставные предложения. Неполные предложения», обозначены положительные стороны учебника по русскому языку для 8 класса, названы недочёты.

Подробным образом описаны цель, задачи, содержание и методика проведения педагогического эксперимента. Нами было организовано проведение констатирующего, формирующего и контрольного экспериментов, результаты которых самым тщательным образом проанализированы в работе.

Центральное место, безусловно, принадлежит формирующему эксперименту – описанию методики изучения безличных предложений на специальных уроках русского языка и во внеклассной работе.

В ходе дипломного исследования нами были сформулированы выводы, обобщения.

Итак, в дипломной работе мы предприняли попытку на основе достижений современной синтаксической науки и собственного опыта исследовать в синхронно-описательном аспекте существующие в современном русском языке односоставные (и прежде всего безличные) предложения, а также разработать более эффективную методическую систему изучения односоставных предложений в школе, отвечающую требованиям времени.

Савченко Е.В.

ОСНОВНЫЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ ИЗУЧЕНИЯ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ГНЕЗДА

Теоретические основы словообразовательного гнезда были разработаны в трудах профессора А. Н. Тихонова. Он определяет данную языковую единицу как упорядоченную отношениями производности совокупность слов, характеризующихся общностью корня. В последние

годы проблематика исследований словообразовательного гнезда (СГ) чрезвычайно расширилась и усложнилась. Изучение СГ направлено на выявление закономерностей, связанных с действием его внутреннего механизма, на определение особенностей взаимодействия его с другими единицами системы словообразования, на построение типологии гнезд.

Необходимо признавать первостепенную роль словообразовательных отношений в гнезде, на основе которых решается вопрос о принадлежности слова к данному гнезду, определяется место этой единицы внутри гнезда, потому что словообразовательные отношения пронизывают гнездо сверху донизу.

Признание словообразовательного гнезда как особой сложной и многоаспектной единицы создает необходимость, во-первых, определить составные части и единицы, из которых состоит СГ, во-вторых, установить типы отношений между членами СГ как системными единицами, в-третьих, охарактеризовать способы организации компонентов СГ как единой системы.

Раскроем сущность этих отношений в связи с основными составляющими элементами СГ – словообразовательной парой, словообразовательной цепью (СЦ) и словообразовательной парадигмой (СП).

Самой простой единицей СГ является словообразовательная пара. Она отражает словообразовательные связи слов в гнезде. Каждое СГ представляет собой совокупность словообразовательных пар. В гнезде столько же словообразовательных пар, сколько и производных слов. Они находятся в отношениях словообразовательной мотивации: *работать* – *заработать* («начать работать»), *работать* – *отработать* («перестать работать»). Члены словообразовательной пары включают в себя идентифицирующий компонент – мотивирующую базу, по которому идет

сопоставление единиц словообразовательной пары, и дифференцирующий компонент – аффиксы-форманты. Это дает основание квалифицировать отношения в словообразовательной паре как парадигматические, ассоциативные.

Словообразовательную пару составляют производящее и производное, связанные между собой и формально, и семантически. Формальная зависимость второго члена корреляции от первого проявляется в том, что в производном представлено производящее материально. В формальном отношении производное представляет собой сочетание производящего и форманта: *работ(а)→ работ-к-а*. Значение производного формируется на базе семантики производящего. Словообразовательные пары выступают в качестве строительного материала для СЦ и СП. При этом в гнездах на горизонтальной оси представлена совокупность СЦ, а в плане формально- семантических отношений между производящим и производным, на вертикальной оси – совокупность всех словообразовательных парадигм, входящих в гнездо. СЦ определяется как ряд однокоренных слов, находящихся в отношениях последовательной производности. СП – это совокупность мотивированных слов, имеющих одну и ту же мотивирующую основу и находящихся на одной ступени деривации. Количество парадигм в СГ соответствует числу слов, выступающих в качестве производящих.

Исходное слово гнезда дает начало всем существующим в СГ цепочкам и определяет их структурно-семантические особенности, например: *работать – рабат-ыва-ть, работать – работать-ся – по-работаться, работать – работ(-а) – загран/работа – загранработ-ник*.

Еще одна примечательная особенность, присущая внутреннему строению русского словообразовательного гнезда – иерархичность (ступенчатость) формально-семантических отношений между входящими

в него словами.

Специфика внутренней структуры СГ состоит в том, что на уровне словообразовательной формы в плане выражения гнездо упорядочено иерархически, т.е. вхождением мелких единиц в крупные на всех деривационных ступенях.

Рассматривая взаимоотношения членов СГ «по вертикали», «по горизонтали», вольно или невольно исследователь рассматривает эту многомерную единицу в «плоскостном» измерении. Несмотря на то, что лингвисты признают наличие парадигматических, синтагматических и иерархических отношений единиц СГ, однако пока не удалось найти в исследованиях полного описания всех единиц СГ во всех трех названных типах отношений одновременно.

На наш взгляд, синтагматика, парадигматика и иерархия словообразовательных единиц являются более сложными, чем те же явления на морфемном уровне. Сложность заключается в том, что морфемные отношения входят составной частью в отношения словообразовательных единиц, потому что словообразовательный анализ включает в себя и анализ морфемный. Следовательно, характеризуя единицы СГ, способы его организации, выявляя те или иные признаки, необходимо учитывать потенциальное и реальное воздействие парадигматики, синтагматики и иерархии морфемного уровня.

Итак, СГ является самой сложной, весьма значимой, универсальной в своем роде единицей русской словообразовательной системы, единицей, способной наиболее полно выразить все богатство средств и возможностей словообразования.

**О РАБОТЕ НАД ДИПЛОМНЫМ ПРОЕКТОМ НА ТЕМУ
«РУССКАЯ ФРАЗЕОЛОГИЯ В АСПЕКТЕ ЦВЕТООБОЗНАЧЕНИЯ»**

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **Н.М. Маторина**

До недавнего времени высказывалась мысль о том, что фразеология как наука находится лишь в стадии эмбрионального, «скрытого» развития, в состоянии младенчества, «в колыбели». И хотя с тех пор вопросы фразеологии русского языка получили свое дальнейшее освещение в ряде книг, кандидатских и докторских диссертаций, такое утверждение в известной мере остается справедливым по существу и сейчас. Учитывая все эти особенности, тему дипломного исследования следует признать актуальной.

Объектом исследования работы является цветообозначение в русской фразеологии. В данном случае фразеологизмы изучаются и рассматриваются как единицы, состоящие из слов. Речь идет не о переосмыслении отдельных слов в компоненты фразеологизма, не о частичном или полном переосмыслении словосочетания, а о таком качественном его преобразовании, при котором на основе реального возможного конкретного словосочетания возникает особая единица – фразеологизм.

Цель работы – всесторонне проанализировать цветообозначение в русской фразеологии, предложив варианты лингводидактического изучения фразеологизмов на занятиях по языку (на материале цветообозначений).

Основные задачи:

1. Изучить освещение данной темы в научной и учебной литературе.
2. Описать наиболее продуктивные модели фразеологизмов,

обозначаючих цвет.

Здесь отметим, что работа содержит словарь фразеологизмов цвета, в который вошли, например, такие фразеологические единицы: *алые паруса, белая ворона, голубая кровь, желтая пресса, зеленая улица, золотые горы, красная шапочка, синий чулок, черная сотня* и др.

3. Выявить смысловую значимость фразеологизмов, их специфику.

4. Установить особенности состава и функционирования фразеологизмов цвета в языке.

5. Предложить современный материал для проведения занятий по теме «Фразеология».

Материалом для исследования стали вузовские и школьные учебники русского языка, статьи, монографии, словари и справочники русского языка, журнальные публикации и т.д.

В работе используются такие методы исследования фразеологизмов цвета, как описательный, сравнительно-исторический, сопоставительный, структурный.

Основные теоретические положения исследования могут быть использованы в дисциплинах вузовского лингвистического цикла, для написания статей научно-методического характера по теме исследования. Материалы практической части работы могут использоваться в учебном процессе.

Итак, сделаем основные выводы, вытекающие из нашего исследования.

1. Научно-методическая литература по теме «Фразеология» не отвечает современным требованиям, поэтому создание современной методической системы изучения курса русского языка, в том числе и фразеологии, заметно расширит возможности преподавателей, студентов и школьников.

2. Мы обобщили и систематизировали теоретический материал по фразеологии благодаря анализу научной литературы.

3. Анализ литературы, периодических изданий, монографий, исследование опыта учителей-словесников и преподавателей вузов позволили разработать новую, современную систему изучения фразеологии, которая представлена в третьей главе работы.

Использование в учебном процессе материалов исследования облегчит работу преподавателя-филолога и увеличит интерес к языку у студентов и школьников.

Сегін Л.В., Денисенко Н.О.

ПРИЗВИСЬКА ЗА ЗОВНІШНІМИ ОЗНАКАМИ

(на матеріалі антропонімії м. Ізюма)

Для сучасного мовознавства характерне, як справедливо зазначають науковці, вивчати мову у тісному зв'язку з людиною, її мисленням, свідомістю, аналізувати мовні факти у співвідношенні з мовною особистістю і колективом. Прізвиська є конотативними іменами, що не лише позначають об'єкт, а й відображають ставлення мовця до нього. Будучи семантично прозорими, неофіційні антропоніми надають додаткову інформацію про соціальний статус співрозмовників, їхнє ставлення одне до одного, рівень культури та багато іншого. Їхня семантична основа складається з вказівки на характерну якість названої особи, яка поєднується з функцією ідентифікації денотата [Катернюк 2008, с. 366].

Прізвиська за зовнішніми ознаками безпосередньо вказують на особливості носія, які характеризують його і відображають ставлення осіб до нього.

Мета статті – проаналізувати групу прізвиськ за зовнішніми

ознаками (м. Ізюм Харківської області).

Завдання статті:

- 1) дослідити специфіку лексичної бази неофіційних назв;
- 2) з'ясувати кількісну наповнюваність кожної підгрупи;
- 3) прослідкувати особливості іменування осіб молодого та зрілого віку.

Матеріалом для написання статті послужили 217 прізвиськ, зібраних у м. Ізюмі шляхом опитування та анкетування.

Група **прізвиськ за зовнішністю** нараховує двісті сімнадцять прізвиськ, носіями яких є переважно молодь, а саме школярі. Як зазначає М. Наливайко, «прізвиська за зовнішністю є найрізноманітнішими в лексико-семантичному відношенні. Такі прізвиська виникають у результаті найдоступнішої для спостереження об'єктивації» [Наливайко 2004, с. 109]. Такі прізвиська є образливими для носіїв. Причина в тому, що неофіційні найменування показують недоліки зовнішності осіб. Наші спостереження дають підстави в межах аналізованої групи виділити кілька підгруп.

Найчисельніша з них – це прізвиська, які вказують на особливості окремих частин тіла. Ця мікрогрупа нараховує вісімдесят шість прізвиськ, що складає 39,6%:

Апельсін – кругле обличчя; *Бородатий* – постійно з бородою; *Вухань* – великі вуха; *Гриф* – ніс, який нагадує пташиний дзьоб; *Дюймовочка* – маленький розмір взуття; *Жираф* – довга шия; *Звезда* – тату на плечі; *Кучерявий* – кучеряве волосся; *Лисий* – коротко стриженість; *Мішка* – «косопалий»; *Усатий Нянь* – вуса; *Цибуля* – форма голови; *Чебурек* – великі губи; *Японець* – вузькі очі.

Як зазначає З.П. Нікуліна, «дуже часто прізвиськом стає апелятив, який безпосередньо називає зовнішню ознаку і використовує ті ж диференційні ознаки, які входять в лексичне значення апелятива»

[Никулина 1978, с. 173 – 179]. Наприклад: *Апельсін, Бородатий, Буряк, Бобер, Блондінка, Буратіно, Вухань, Вермешель*.

Кількісно менш представлені прізвиська, які вказують на особливості тілобудови та зріст (шістдесят чотири одиниці, 29,5%). Ці прізвиська є образливими для носіїв, бо у семантичному відношенні виражають негативні (непривабливі) риси зовнішності. Зазвичай, це надмірні вага і зріст або, навпаки, – замалі.

Батон – зайва вага; *Вінні Пух* – зайва вага; *Глобус* – зайва вага; *Длинний* – великий зріст; *Круглий* – тілобудова; *Мальчик с пальчик* – маленький зріст; *0,5* – маленький зріст; *Парасолька* – худа дівчина; *Снічка* – худа людина; *Тушканчик* – худий; *Чекушка* – маленький зріст; *Шпала* – великий зріст; *Хата* – зайва вага.

Третя підгрупа – прізвиська, які позначають загальний зовнішній вигляд особи. Вона репрезентована п'ятдесят одним прізвиськом (23,5%):

Африка – смаглявий хлопець із темним волоссям; *Будулай* – неохайний зовнішній вигляд; *Вкусняшка* – мила зовнішність; *Гаваєц* – дуже смаглява шкіра; *Дед* – сутулиться; *Єврей* – схожий; *Ілля Муромець* – сильний м'язистий хлопець; *Запашина* – погано пахне; *Криси* – зовнішність; *Карамелька* – смаглява дівчина; *Ластівка* – мініатюрна фігура; *Мужик* – «велика» дівчина; *Пупсік* – мила зовнішність; *Хіппі* – стиль одягу; *Швабра* – худа висока дівчина; *Цвях* – високий худий хлопець.

Прізвиська, які характеризують носія за окремими деталями одягу, взуття, аксесуарами – підгрупа, яка нараховує дванадцять одиниць, що становить 5,5% від загальної кількості аналізованого матеріалу:

Ботанік – окуляри; *Жучок* – колір одягу; *Зідан* – майка з написом; *Кепка* – має велику кількість; *Мексиканець* – капелюх; *Твіті* – малюнок на одязі; *Штани* – носить спортивні штани; *Честер* – палить цигарки «Честер».

Основою для творення прізвиськ за зовнішністю у м. Ізюмі слугують не тільки особливості окремих частин тіла, зросту, тілобудови, загального зовнішнього вигляду чи окремих деталей одягу, взуття, аксесуарів. Однією з таких підгруп є мікрогрупа прізвиськ, які вказують на схожість носія з тваринами (чотири одиниці, 1,9%). «Назви тварин з найдавніших часів у різних народів поряд з іншою апеллятивною лексикою служили джерелом творення іменувань людей. Зоофорні назви беруть свій початок від тотемізму, фетишизму» [Вербовецька 2007, с. 114]. Звичай прозивати людину назвою тварини не втратив своєї актуальності і тепер, про що свідчать сучасні прізвиська. Індивідуальні прізвиська, мотивовані назвами тварин, мають відапеллятивне походження. У відапеллятивних прізвиськах назва тварини перенесена метафорично чи метонімічно на основі схожості певних рис тварини з особливостями людини. Мотивами номінації послужили фізичні ознаки денотата. Назви тварин у таких випадках виступають втіленням, символами конкретних якостей.

Бабун – обличчя носія схоже на морду тварини; *Друже Бобер* – невеликий зріст і великі передні зуби; *Мавпа* – маленьке обличчя і круглі очі; *Пудель* – пишне волосся, довге обличчя.

Отже, прізвиська за зовнішністю дуже поширені серед населення м. Ізюма. Ця група ідентифікує носія за яскраво вираженими зовнішніми ознаками, які у більшості випадків мають негативний відтінок лексичного значення. Ми виділили декілька підгруп таких прізвиськ, серед яких найчисельнішою є прізвиська, які вказують на особливості окремих частин тіла (86 одиниць, 39,6%), а кількісно найменш представленою – прізвиська, які вказують на схожість носія з тваринами (4 прізвиська, 1,9%). Прізвиська за зовнішністю дуже поширені серед молоді, школярів (197 прізвиськ, 90,8% від загальної кількості) і майже не зустрічаються серед

осіб зрілого віку (20 неофіційних іменувань, 9,2% аналізованого матеріалу). Такі прізвиська мають прозору семантику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербовецька О. Індивідуальні прізвиська Тернопільщини, мотивовані назвами тварин // Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія. – Випуск 354-355. – Чернівці, 2007. – С. 114 – 118.

2. Катернюк В. Аксиологічна маркованість прізвиस्क в англійській та українській мовах // Науковий вісник Волинського Національного університету імені Лесі Українки. – 2008. – №4: Філологічні науки. – С. 366 – 372.

3. Ліщинська Г. Відображення духовних і моральних цінностей людини в прізвиських Івано-Франківщини // Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія (мовознавство). – Випуск XXI – XXII. – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2009. – С. 168 – 171.

4. Наливайко М. Сучасні прізвиська школярів // Нова філологія. – Запоріжжя: ЗДУ, 2004. – №1 (20). – С. 109 – 113.

5. Никонов В. Имя и общество. – М.: Наука, 1974. – 278 с.

6. Никулина З. Из наблюдений над группой прозвищ по внешнему признаку // Имя нарицательное и собственное. – М.: Наука, 1978. – С. 173 – 179.

7. Суперанская А. Общая теория имени собственного. – М.: Наука, 1973. – 366 с.

К ВОПРОСУ ОБ ИЗУЧЕНИИ КАТЕГОРИИ НАКЛОНЕНИЯ ГЛАГОЛА

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **Н.М. Маторина**

Предметом нашего дипломного исследования мы избрали проблему изучения категории наклонения глагола на уроках языка в общеобразовательной школе. Тема актуальна и в теоретическом аспекте – школьные сведения о категории наклонения достаточны для учащихся, но учитель должен свободно ориентироваться в любых теоретических вопросах, относящихся к глаголу; и в прикладном аспекте – практика показывает, что учащиеся недостаточно хорошо усваивают глагол (особенно это касается категории наклонения как таковой, с которой учащиеся сталкиваются впервые).

К этому следует добавить и тот факт, что совсем недавно на изучение глагола программой отводилось 24 часа, затем – 17, а теперь – всего 14! Необходима серьезная перестройка календарно-тематического планирования. В таких условиях научно-методическая литература просто не «поспевает» за изменениями в школьной программе.

Все сказанное выше подтверждает актуальность избранной темы дипломного сочинения, доказывает необходимость и целесообразность исследований в данном направлении.

Структура работы отвечает поставленным в ней целям и задачам. Во введении раскрыта актуальность темы, сформулированы цель и задачи, определены новизна, теоретическая и практическая значимость работы и т.п. В первой главе рассмотрены следующие вопросы – общая характеристика глагола, трудности морфологического разбора глагола как части речи, категория наклонения, в том числе понятие о наклонении,

вопросы о сущности изъявительного наклонения, повелительного наклонения, сослагательного наклонения.

Вторая глава дипломного сочинения носит прикладной характер. В ней дан всесторонний анализ школьных программ и учебников с точки зрения представленности в них тематического блока языкового материала «Глагол» (на материале категории наклонения глагола), обозначены положительные и отрицательные стороны учебника по русскому языку для 6 класса; в главе предложено эффективное календарно-тематическое планирование тематического блока языкового материала «Глагол», подробнейшим образом описаны цель, задачи, содержание и методика проведения педагогического эксперимента.

Результаты педагогического эксперимента подтвердили эффективность предложенной системы работы по изучению категории наклонения глагола, а также подтвердили выдвинутую в дипломном исследовании гипотезу: организация учебного процесса по русскому языку по изучению категории наклонения глагола станет эффективной, если будет произведено четкое календарно-тематическое планирование учебного материала, если в практике преподавания будут использоваться компьютеры, если обучение русскому языку проводить не только на уроках, но и на внеклассных занятиях.

Семочкина С. Ю.

ЖАНРОВОЕ СВОЕОБРАЗИЕ «МАЛЕНЬКИХ ПОЭМ» С. ЕСЕНИНА

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **А.А. Рубан**

К «маленьким поэмам» творчества С. Есенина относятся поэмы, написанные сразу после Октября 1917г. Укрепившееся за ними жанровое определение «маленькие поэмы» характеризует лишь их объем,

достаточно непривычный для русской поэзии».

Есенинские поэмы, являясь новым словом в освоении поэзией перестраиваемых революцией связей личности и общества, в то же самое время становятся новым словом, новым этапом в развитии жанра. В «маленьких поэмах» С. Есенин открывает для себя новый путь в поэзии.

«Маленькие поэмы» Есенина поражают монументальностью, высокой степенью обобщенности образов, стремлением поэта выйти на просторы вселенной – к решению вопросов о судьбах земли, человечества. Лирика обретает здесь лирический размах. Голосом поэта говорит время, его творения вписываются в литературный процесс первых пореволюционных лет. И что еще важнее, превосходно вписываются в жизнь, которая была тогда сродни битве.

Конфликт нового со старым получает у Есенина своеобразное решение – в виде разлада города и деревни. На глазах поэта умирала старая, патриархальная Русь. Она стала Русью Советской. Тема двух Россий – уходящей и советской – получает свое развитие в «маленьких поэмах» «Русь советская» и «Русь уходящая». Они полны глубокого внутреннего смысла.

Эти «маленькие поэмы», емкие и масштабные по мысли, воспринимаются как эпические произведения, большого эпического общественно-социального накала и вместе с тем как глубоко личный, исповедальный рассказ поэта о самом дорогом и близком, волнующем его.

В «Руси советской», «Руси уходящей», «Возвращении на родину» за каждым конкретным эпизодом и событием, о которых повествует автор, встает в борении и «кипении жизни» вся страна. Чувства, мысли автора в этих произведениях предельно искренни и правдивы. Вместе с тем они сложны, противоречивы, как сама жизнь, действительность, окружающая поэта.

Лирический герой неудовлетворен жизнью и состоянием целого мира вызваны его безысходной раздвоенностью, расколом между прошлым и настоящим, между Русью «уходящей» и «советской».

Обращение к поэме, в центре которой – восставшая Русь, вызвано стремлением поэта взглянуть на ту же самую мучающую его тему «раскола в стране» в исторической перспективе (поэмы «Пугачев», «Страна негодяев»).

Под пером Есенина в поэмах неизменно изменяется балладный строй, стихотворная повесть, существенно обновляется облик лирической поэмы. Есенин не повторяется в выборе жанра.

Есенинские поэмы дают отчетливое представление о судьбе этого жанра в советскую эпоху, об особенностях развития советской поэзии в первые пореволюционные годы. Характерно уже расширение в поэме масштабов изображения, воспроизводящего реальную жизненную, отнюдь не будничную обстановку, но не ограничивающегося этим, а впрямую выходящего к широким историческим обобщениям.

Столь характерное для советского искусства усиление активности позиции художника вызывает усиление в структуре поэмы лирического начала – в есенинских поэмах оно играет исключительную роль в динамическом изображении эпохи, в непосредственном выражении ее смысла.

Тендітна Н.М.

ОБРАЗ ЖІНКИ-ВБИВЦІ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Злочин – це скоєння якоїсь дії, яка несе за собою покарання. За статистикою найбільшу кількість вбивств скоюють жінки.

На сьогодні не маємо ґрунтовного дослідження образів жінок-вбивць в українській літературі. Хоча жінки з давніх-давен ставали на шлях, який

приводить до вбивств. Але чи можна, наприклад, віднести образ княгині Ольги до образу жінки-вбивці? Які соціальні та життєві умови привели Ганну до вбивства своєї сестри у “Казці про калинову сопілку” О. Забужко? Чому Регина вбиває свого чоловіка у повісті І. Франка “Перехресні стежки”?

У вірші Л. Боровиковського “Вивідка” дівчину на вбивство брата намовляє її хлопець, але після того, як вона зважилася на братовбивство, коханий відмовляється від неї.

М. Костомаров засуджує гріх дітовбивства у вірші “Зірочка”. А у вірші “Отруї” жінка й теща труять чоловіка.

Роман О. Ульяненка “Серафима” повністю присвячений дослідженню психології жінки-вбивці. Письменник аналізує причини, мотиви, думки героїні, її емоції, страхи, переживання...

Жінки у творах української літератури йдуть на вбивства з багатьох причин. Це –

- кохання (Л. Костенко “Маруся Чурай”);
- ревності (С. Руданський “Тополя”);
- заздрість (казка “Калинова сопілка”);
- цікавість (О. Ульяненко “Серафима”);
- безвихідь становища (М. Вовчок “Горпина”);
- помста (О. Олесь “Похід Ольги на древлян”);
- приховування таємниць (О. Ульяненко “Хрест на Сатурні”);
- на “замовлення” (О. Ульяненко “Квіти Содому”);
- зрада (О. Кобилянська “У неділю рано...”);
- задля розваги (О. Ульяненко “Софія”);
- усунення суперниці (М. Вовчок “Чари”);
- по незнанню (Б. Грінченко “Під тихими вербами”);
- нещасний випадок (О. Ульяненко “Хрест на Сатурні”);

- патріотичний обов'язок, любов до Батьківщини (М. Старицький “Оборона Буші”);
- самозахист, самозбереження (М. Куліш “97”);
- ненависть (О. Ульяненко “Дофін Сатани”);
- “рятування” честі (В. Стефаник “Мати”).

І звичайно ж, як можливість розбагатіти – “отрута невідчутно і повільно заповнює кожну клітину його організму. Серафима рахує дні, ставлячи хрестики на календаріку. Подумки вона прораховує кожного дня зранку, скільки їй повинно лишитися після його смерті. Це займає її найбільше” [1, с. 142].

У жінки-вбивці з роману О. Ульяненко “Серафима” за довгі роки позбавлення інших життя виокремилась навіть ціла методика, яку вона намагається передати: “Вона розповідала, як вирізнити в натовпі чоловіка, який піддається одній із тисячі отрут. Як давати трунок, залежно від того, чи дощ на вулиці, чи сонце, яка година, і чи немає магнітних бур; якими хворобами наділила природа людину, і скільки вона може прожити з ними без токсикологічного втручання. Наскільки важливими є соціальна установка, самооцінка, психотип, модуляція голосу, характер чоловіка, його любов до речей чи до решти людей, осіб іншої чи своєї статі; чи до тварин; чи “мачо” він, чи просто тухтій. Про всі фактори, які треба використовувати, хоча – вона сміялася – для аконіту немає факторів. Миш'як – це для убогих розумом істеричок, які відразу гримлять на лаву підсудимих” [1, с. 192].

Така мотивація ілюструє чимало різновидів: вбивця дитини; коханця; чоловіка; сестри; брата; матері; батька; свідка; свекрухи; ворога.

А також різні засоби скоєння злочинів: отруєння; утоплення; прокляття; задушення; медичне втручання; вибух; спалення і навіть відрубання голови.

Але український філософ та юрист XIX ст. О. Кістяковський справедливо зауважував, що злочин залишається в науці якоюсь загадкою, якимось злом, якому немає іншого пояснення, окрім невідомо звідки виниклої злої волі. Ця “зла воля” впродовж декількох століть стає актуальною темою для дослідження і літературознавців в українській літературі.

ЛІТЕРАТУРА

Ульяненко О. Серафима: роман / Олесь Ульяненко. – К. : Нора – Друк, 2007. – 239 с.

Терещенко В. В.

ТЕОРЕТИЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО УРОКУ

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент **О.Л. Біличенко**

В наш час йде становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження в світовий освітній простір. Загальні тенденції розвитку освіти – це не тільки значне розширення сфери знань і умінь школярів, але й підвищення їх культури, максимальний розвиток здібностей, творчого потенціалу і індивідуальності, формування у них гуманістичної системи цінностей, а також збереження і зміцнення здоров'я дітей.

Як же краще зорієнтуватися в новітніх досягненнях педагогічної думки, здійснити їх критичний аналіз, виявити свої сильні і слабкі сторони, розібратися в системному підході до навчання? Ці проблеми хвилюють і досвідчених викладачів, і молодих вчителів та студентів – майбутніх фахівців, що йдуть до школи з бажанням використовувати новітні навчальні технології і форми навчання.

Підготовка школярів до життя, праці і творчості закладається в загальноосвітній школі. Для цього процес навчання і організаційна

методика уроку повинні бути побудовані так, щоб широко залучати учнів до самостійної творчої діяльності по засвоєнню нових знань і успішному застосуванню їх на практиці.

Класно-урочна система передбачає різні форми організації учбово-виховного процесу: домашня учбова робота (самопідготовка), екскурсії, практичні заняття і виробнича практика, семінарські заняття, позакласна учбова робота, факультативні заняття, консультації, заліки, іспити. Але основною формою організації навчання в школі є урок.

Педагогічна наука і шкільна практика направляють свої зусилля на пошуки шляхів вдосконалення уроку.

Щоб учні по-справжньому почали вчитися, а не просто відсиджували урок, їх треба зацікавити – зазначити, що вони не знають того, без чого далі не зможуть. Крім того, діти мають зрозуміти, що на кожному уроці вони навчаються нового, бо урок, на якому лише повторюють матеріал, а не засвоюють нові знання, – згаяний час. Важливо, щоб учні ставили перед собою мету: я прийшов чогось навчитись, а наприкінці уроку знали відповідь на запитання: „Чого я навчився?”. Звичайно, діти молодшого шкільного віку чи, навіть, середнього ще не достатньо усвідомлюють мотив навчання, тому їм повинен допомагати учитель.

Найпоширеніший і найефективніший спосіб зацікавлення – довести учневі, що він чогось не знає.

Другий спосіб зацікавлення – поставити перед класом нестандартні запитання, які вимагають не репродуктивного відтворення вивчених правил, а розуміння матеріалу, вміння користуватися сухими, на перший погляд, правилами.

Ще одним аспектом цієї технології є діагностична перевірка знань учнів із вивченої на уроці теми. Так, за 5–10 хвилин до кінця уроку доречним буде завдання з теми.

Мета цих невеликих завдань – визначити рівень засвоєння конкретного матеріалу. Цю роботу слід перевірити до наступного уроку й на його початку проаналізувати помилки.

Отже, проведення наступного уроку залежить від того, як діти опанували вивчене напередодні: якщо близько 70% матеріалу опановано, то можна лише повторювати його з допомогою тих учнів, які бездоганно виконали завдання, тим, хто припустився помилок. А якщо не впоралась із завданням більшість, увесь наступний урок варто присвятити закріпленню теми. Наприкінці уроку знання учнів знову слід перевірити.

Вищезгадані кроки, по суті, готують учнів до уроків перевірки знань, зокрема самостійних робіт. Така форма роботи – це можливість дітям реалізувати свої вміння й навички, виявити знання. За час самостійної роботи є змога перевірити, як учні можуть застосовувати свої знання. Кожна така робота складається з трьох видів завдань: теоретичних, практичних та творчих. За кожний вид роботи відповідно виставляються окремі оцінки. Викладаючи рідну мову, вчителі повинні дбати не стільки про засвоєння граматичних правил, як про те, щоб дитина правильно, не перекручено відчула і сприйняла її „внутрішні закони”.

Щоб реалізувати можливості, які дає рідна мова для правильного формування підсвідомості дитини, потрібно насамперед, щоб мовний матеріал розглядався системно, у строгій логічній послідовності, у його логічних зв'язках.

Авторами програм української мови визначено такі навчальні завдання курсу: дати учням певні знання про українську мову (її лексичний склад та граматичну систему) як основу для формування мовних і мовленнєвих умінь та навичок; навчити школярів користуватися всіма багатствами мовних засобів (сприяти постійному збагаченню словникового запасу, розвитку та вдосконаленню граматичної будови

мовлення); забезпечити засвоєння учнями орфоепічних і граматичних норм української літературної мови; сформувати в школярів уміння й навички комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях під час сприймання, відтворення і створення висловлювань з дотриманням українського мовленнєвого етикету; виробити в учнів міцні орфографічні та пунктуаційні навички.

На сучасному етапі розвитку освіти зроблено наголос на трьох принципах, що відіграють провідну роль у навчанні української мови, зокрема: культурологічному, комунікативно-діяльнісному і проблемному. Відповідно подаємо конкретні рекомендації, щодо втілення їх у практику роботи.

По-перше, це навчання мови на основі цілісних текстів, об'єднаних певною темою з конкретною проблемою, яку мають розв'язати учні якомога самостійніше.

По-друге, це вивчення мовної теорії укрупненими частинами з тим, щоб зекономити навчальний час і використати його на мовленнєвий розвиток. Дуже істотними компонентами нововведень виступають орієнтовні теми з розвитку зв'язного мовлення, що складаються з двох частин: тематики навчальних текстів культурологічного характеру і тем усних та письмових висловлювань учнів. Саме тематика учнівських висловлювань має бути основним орієнтиром у доборі навчальних текстів.

У курсі української мови найбільшу увагу слід приділити таким загальним поняттям, як звук (фонема), морфема, слово, словоформа, частина мови, словосполучення, речення та його члени, орфограма, пунктограма, мова, мовлення і спілкування, текст, тип і стиль мовлення. Успішне навчання української мови залежить від того, як визначається рівень підготовки учнів, мовні здібності, рівень розвитку мовного чуття, дару слова. Тому правильне та вчасне засвоєння змісту мовного матеріалу,

удосконалена мовна компетентність учнів буде відповідати рівню підготовленості учнів до ЗНО.

Тесьолкіна К. І.

**ЕКСПРЕСИВНО- ЕМОТИВНІ ПОТЕНЦІЇ ОКАЗІОНАЛЬНИХ
МОДИФІКАЦІЙ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

(на матеріалі англомовної художньої літератури)

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент **Е. Л. Ананьян**

Сучасне мовознавство порівняно нещодавно зробило перші кроки до систематичного вивчення okazіональних модифікацій. Сьогодні вітчизняні та зарубіжні науковці (І. Арнольд, Н. Арутюнова, Н. Бабенко, Г. Вінокур, В. Заботкіна, О. Земська, В. Ковальов, С. Левінсон, Дж. Ліонс, Дж. Шмідт та ін.) ґрунтовно досліджують різні аспекти теорії okazіональності: характерні ознаки та якості okazіонального слова, його функції; системні відносини у сфері okazіоналізмів; типи okazіональних перетворень; стандартні та нестандартні шляхи створення okazіоналізмів; особливості перекладу okazіональних варіювань; okazіоналізми як елемент індивідуального стилю письменника, як мовну гру автора.

Однак, як зазначає сучасний науковець-мовознавець Ю. Пацула, “при такій величезній кількості наукових робіт інтерес до вивчення okazіональної лексики не слабшає, а, навпаки, день за днем зростає. Дана тема відноситься до розряду завжди відкритих для подальших досліджень” [2].

У даній роботі на матеріалі англомовної художньої літератури проаналізуємо okazіональні стилістичні зміни фразеологічних одиниць та визначимо їхню роль як експресивно-емотивних потенцій.

На думку сучасного російського науковця Н. Бабенко: “Оказіоналізм як факт мовлення, заданий, тим не менше, системою мови, виявляє та розвиває семантичні, словотвірні та граматичні можливості цієї системи, пророкує тенденції її розвитку. Високохудожні, естетично цінні оказіоналізми є важливим текстоутворюючим засобом, які відрізняються винятковою семантичною ємкістю” [1, с. 4].

Зазначимо, що існують певні причини, що підводять автора до створення оказіональних, індивідуально-авторських утворень: 1) необхідність точно висловити думку; 2) прагнення автора стисло висловити думку; 3) потреба підкреслити своє ставлення до предмета мовлення, дати йому свою характеристику, оцінку; 4) прагнення своєрідним виглядом слова звернути увагу на його семантику; 5) потреба уникнути тавтології; 6) необхідність досягти потрібної інструментовки [1, с. 5].

Науковці розглядають наступні типи оказіоналізмів: фонетичні, лексичні, граматичні (морфологічні), семантичні та оказіональні словосполучення. Аналізуючи останній тип, виокремимо певну групу оказіоналізмів, “що мотивовані стійким сполученням слів і побудовані на обігранні співвідношення фразеологічної твірної основи та похідного оказіонального словосполучення” [1, с. 17]. Саме ці модифіковані сталі словесні комплекси й мають назву фразеологічних оказіоналізмів.

Відзначимо наступні види оказіональних змін фразеологічних одиниць: уклинювання; редуціювання; інверсія; заміна; повтор; алюзія; контамінація; еліпсис та ін. Представлені вище оказіональні модифікації фразеологічних одиниць, які вводяться автором до канви літературного твору, вносять певні зміни до контексту, до його емоційного забарвлення, впливають на яскраву та експресивну репрезентацію образів,

підкреслюючи, зменшуючи або зовсім вуалюючи певні риси героїв літературних творів.

Проаналізуємо певні види okazіональних модифікацій фразеологічних одиниць.

Вклинювання:

– “Old *my foot*, I’m in the prime of life. And fat *my other foot*, I’ve lost twenty pounds since I got back in the Army.” [4, с. 123]. Зауважимо, що вклинюванню прикметника “other” посилює значення та створює гумористичний ефект.

Деформація:

– “She was an artist, and *formless* and unstable as water” [5, с. 211]. У цьому okazіональному фразоутворенні змінний компонент “formless” (безформний), приєднаний до фразеологічної одиниці “unstable as water” (непостійний, “як вода”), розширює як семантичну, так і синтаксичну структуру оновленого фразеологізму та фактично стає його елементом. Як наслідок, значення ФО “unstable as water” збагачується у даному контексті новим змістом та, зокрема, набуває додаткової семантичної ознаки “аморфний”. Окрім цього, значно зростає експресивність даного фразеологізму, та прагматична ефективність цілого висловлення.

Контамінація:

– “You’re enough to try the patience of an oyster!” [3, с. 65]. Автор у цьому випадку керується висловом “close as an oyster” – “німий як риба”.

– “He’s murdering the time!” – письменник обігрує вислів “to kill time” (“убивати час”), надаючи дієслову самостійного значення [3, с. 112]. Представлені приклади відображають певні характерні ознаки okazіональних змін фразеологічних одиниць: словотворчість автора, новизну, непередбачуваність, потребу контексту, семантичний та

стилістичний зв'язок з базовою формою.

Аналіз наукової літератури дає можливість розцінювати оказіональне слово як явище, яке відображає динаміку мови, його форма-та змістотворчі потенції; надає можливість побачити мову в дії. Оказіональні модифікації викликають інтерес як феномен, безпосередньо пов'язаний з особливостями сприйняття та розуміння нової інформації; як матеріал, що передає авторську інтенцію, розвиває емоційне та естетичне сприйняття контексту ситуації та лейтмотивів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабенко Н. Г. Оказиональное в художественном тексте. Структурно-семантический анализ : [учеб. пособ.] / Н. Г. Бабенко. – Калининград: Калинингр. ун-т. – 1997. – Режим доступа:

http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/Article/baben_okk.php

2. Пацула Ю. Н. Оказионализмы новейшего времени: структурно-семантический и функционально-прагматический аспекты: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Юлия Николаевна Пацула. – Ростов-на-Дону, 2005. – 167 с. Режим доступа:

<http://www.nauka-shop.com/mod/shop/productID/17450/>

3. Carroll L. Alice in Wonderland / L. Carroll. – Moscow: Progress Publishers, 1979. – 235 p.

4. Forster B. M. A Passage to India. – London: Penguin Books, 1967. – 317 p.

5. Greene G. The Quite American. – Moscow: Foreign Publishing House, 1963 – 226 p.

ВНУТРІШНЯ РЕКОНСТРУКЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА СУЧАСНОЇ КОМПАРАТИВІСТИКИ

У практиці сучасних порівняльно-генетичних досліджень значну роль відведено процедурі лінгвістичної реконструкції. Сучасна компаративістика характеризується пильною увагою як до теорії, так і до практики реконструкції; її цікавить поступовий перехід від зовнішньої реконструкції до реконструкції внутрішньої. На даний момент поняття внутрішньої реконструкції значно уточнено. Вона є складовою частиною сучасної компаративістики. Відомо, що суттєво змінилося формулювання завдання реконструкції у бік збільшення її експланаторної функції. Головна мета реконструкції полягає у розкритті історичних, причинових, системних зв'язків фактів мови, тобто у використанні принципу загального зв'язку явищ при аналізі конкретного матеріалу.

Внутрішня реконструкція протиставлена зовнішній принциповою різницею їх емпіричної бази. Внутрішня реконструкція свідомо обмежена матеріалом конкретної мови в її історичному розвитку. Вона спрямована на аналіз відповідностей у межах даної мови, на розкриття внутрішніх зв'язків і відносин між елементами лише даної мовної системи в статичному й динамічному аспектах.

Для методики внутрішньої реконструкції важливим є факт існування у синхронно засвідченій мовній системі явищ, що відображають різні етапи історії даної системи. Ця методика охоплює цілу сукупність різних за своїм характером прийомів: 1) прийом системного відновлення відсутніх ланок; 2) прийом типологічних імплікацій; 3) прийом аналізу пережитків.

Зазначимо, що внутрішня реконструкція спирається на принципи системності, причиновості, історизму як конкретизацію та вияв

універсального принципу загального зв'язку явищ. Саме тому хронологічну ієрархію мовних процесів, їх відносну хронологію здійснено на принципі їх взаємозв'язку, взаємозалежності і взаємозумовленості. Дійсно, історія мови, яку відтворено за такою хронологізацією – це низка мовних явищ і процесів, взаємопов'язаних причиново-наслідковими відношеннями. Отже, відносна хронологія є основною метою внутрішньої реконструкції.

Тищенко О.О.

ДУХОВНІ ПОШУКИ У ТВОРЧОСТІ СТЕПАНА ПРОЦЮКА

Науковий керівник –

академік НАН України М.Г. Жулинський

Частина українських письменників в радянські часи емігрувала за кордон, де продовжувала творити, вбираючи в себе кращі здобутки західного мистецтва і не забуваючи про рідний ґрунт. Через десятиліття їхня мистецька спадщина активно включається в сучасний літературний процес. Для літературознавців настав час для об'єктивного осмислення єдиного материка української літератури, закономірностей її розвитку, її художніх вершин серед непересічних здобутків світової мистецької спадщини. Одним з яскравих представників новітньої української літератури є Степан Процюк.

Проза С. Процюка – це питання віри і збіг з певним психотипом читача, з характерними рисами, притаманними саме цьому автору.

1. Степан Процюк як людина сентиментальна і вразлива намагається без прикрас і лакувальницького макіяжу заглянути у душу сучасної людини, зокрема української.

2. Невід'ємним елементом прози С. Процюка є часто екстравагантні та ексцентричні любовні історії. Як зізнається сам автор, що в юності сам

пережив трагічне кохання, яке значно підсилило його інтерес до пошуків у категоріях «інь» та «янь» і спроб художнього зображення психології і патопсихології стосунків чоловіка та жінки.

3. Письменник чесно препарує сувору дійсність, не додаючи їй висмоктаних з пальця жахів. Він стовідсотковий реаліст, котрий ліхтарем свого світогляду вишукує людську душу у лабіринтах буття, він відкриває перспективи позитиву і надії, збуджує пристрасть до чищення духу.

4. Проза Процюка часто нагадує циклічний рух з періодичними довготривалими роздумами над людською сутністю, складається враження, що автор разом зі своїми героями проходить кола душевних мандрів, створюючи психічну біографію людини. Автор цікавиться психоаналізом і шукає відповіді на головні життєві питання у власній підсвідомості. Монологічно спілкуючись з власним внутрішнім світом, шукає першопричини своїх проблем і його героїв. З одного боку, письменник прагне гармонії, з іншого, за його словами, абсолютна гармонія зробить його твори нецікавими, адже головне, на думку Процюка не знайти, а шукати.

5. Авторська присутність вгадується всюди – й під час політичних промов, і під час пейзажних описів, і під час статевих сцен. Під час «любощів» особливо цікаво впізнається авторська інтонація у тривожних зойках, головної героїні.

6. Всі герої романів письменника говорять не нормованою мовою, а як Степан Процюк у житті, – це надає діалогам у творах ще більшої реальності, життєвості, за всіма ретельно виписаними образами стоїть печальний і наскрізь монологічний Степан Процюк. Автор часто використовує риторичні запитання, звертання, які створюють картину паралельної реальності, до якої вхід заборонено, тим, хто не переймається українськими проблемами.

7. На фоні націоналістичного аспекту автор робить спроби створення українського психіатричного роману, ці спроби простежувались, ще з ранніх повістей Процюка, зібраних ним у книжці «Шибениця для ніжності».

Трищенко Т.І.

**ОСОБЛИВОСТІ СТИЛЮ ХУДОЖНЬОГО НІМЕЦЬКОМОВНОГО
ТВОРУ „DER LANDARZT“ НІМЕЦЬКОМОВНОГО
ПИСЬМЕННИКА ROLF ULRICI**

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент **А.Г. Спічка**

У сучасній лінгвістиці тексту одиницею художнього мовлення вважається закінчене повідомлення, тобто цілісний текст, закінчений твір. У завершенні художнього твору беруть участь усі мовні форми – фонетичні, лексичні, граматичні, стилістичні. Видатний вчений О.М. Пешковський приділяв велике значення усім рівням мовної форми тексту, оскільки кожне слово має образність. Художнє слово складає особливий матеріал для здійснення художньої комунікації у літературному творі.

Вивченню особливостей стилю художнього твору, зокрема німецькомовного, присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних вчених-лінгвістів: українські вчені А.М. Науменко, П.А. Потебня, Н.А. Полежаєва, А.Н. Рудяков, російські науковці А.Н. Леонтьєв, О.С. Кубрякова, Р.А. Будаков, німецькі вчені Р. Hauptmann, J. Grimm, К.-Е. Sommerfeldt, Н. Schreiber та багато інших.

Актуальність теми дипломної роботи зумовлена тим, що на сучасному етапі розвитку лінгвістики проблеми мови взагалі, зокрема й іноземної (німецької мови) та індивідуального мовлення, викликають

велику увагу як дослідників, так і читачів художніх іншомовних творів. Адже мова існує не в абстракції, а в конкретних індивідуальних виявах. Тому мета нашого дослідження – розглянути функціонально-стилістичні особливості художнього німецькомовного тексту, щоб повніше дослідити будь-які національні прояви в німецькій мові, констатувати деякі загальні, типові риси німецької розмовної мови та її відображення у перекладі.

Отже, для досягнення поставленої мети нами обрано художній німецькомовний твір „Der Landarzt“ («Сільський лікар») сучасного німецького письменника Rolf Ulrici. Саме словниковий склад цього роману є дуже насиченим емоційними та експресивними словами, основна функція яких ґрунтується на бажанні автора роману вплинути на читача.

Експресивним значенням відзначаються всі тропи, в першу чергу це стилістичні прийоми метафори, метонімії, прийом метонімічного переносу в підтип синекдохи. Експресивним значенням, так само як і емоційним відрізняються й фразеологізми, які також відносяться до творчого використання їх автором роману та збагачують художньо-образотворчі засоби німецької мови.

Наведемо деякі приклади лексико-стилістичних прийомів, які використовуються автором роману. Насамперед це є фразеологізми.

Die Ehe meines Sohnes geht in die Brüche. – Шлюб мого сина розривається [1, с. 13]

Habt ihr euch wieder in den Haaren? – У вас знову відбулася сутичка? [там же, с. 40]

Vor der Pleite stehen – зазнати поразки [там же, с. 47]

Wie auf Nadeln sitzen – сидіть як на голках [там же, с. 147]

Auf der Hut sein – бути насторожі з ним [там же, с. 48]

Отже, стиль художнього німецькомовного роману покликаний виконувати найсуттєвішу естетичну, виховну функцію. Засобами

художнього слова він впливає через систему образів на розум, почуття та волю читачів, на формування ідейних переконань, моральних якостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ulrici R. „Der Landarzt“ .2. AUFL.-Frankfurt / M., Berlin: Ullstein.-1992.-398 S.

Тюлюнова И.В.

ПУШКИНСКАЯ ТЕМА В РОМАНЕ И.А. БУНИНА «ЖИЗНЬ АРСЕНЬЕВА»

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **А.А. Рубан**

Воздействие А.С. Пушкина на творчество И.А. Бунина и его писательское становление в целом можно без преувеличения назвать всеобъемлющим и исключительным.

Материалом для наблюдений служит в основном роман «Жизнь Арсеньева». Большое место в раздумьях главного героя занимают русские и зарубежные классики, «образователи души», сформировавшие его «жизненный состав», «повышенный душевный строй», чистоту, правдивость, убежденность в том, что «поэзия есть бог в святых мечтах земли». Более всего «повинен» в этом Пушкин. В его поэзии словно сфокусированы все самые прекрасные черты доставшейся в наследие духовной культуры.

Бунин редко ограничивается в «Жизни Арсеньева» «упоминаниями» о Пушкине, скорее это размышления, а чаще всего попытки воссоздать мир пушкинских образов, преломленный через особенности эстетических и чувственных эмоций Арсеньева. С известным допущением можно говорить о развитии пушкинской темы в романе как одном из его идейно-образных лейтмотивов.

Бросается в глаза кажущееся несоединенным сочетание в бунинском представлении о Пушкине, с одной стороны, величия, безмерности, огромности, совершенства во всем и вся, с другой – семейно-родственных черт, необычайной близости тому усадебному миру, к которому принадлежал сам Бунин. Для Арсеньева-Бунина крайне важно, что молодость его и родителей, жизнь отцов и дедов прошла с Пушкиным, о Пушкине говорили и в гимназии, и дома. Даже в разорении родного гнезда видится Арсеньеву нечто сближающее его с Пушкиным.

Бунинскому отношению к Пушкину чужда какая-либо односторонность. Писатель словно «одомашнивает» классика, ставит его как бы рядом с собой, однако он же и обожествляет великого поэта.

Противоречия, которые улавливаются в бунинском восприятии Пушкина, проистекают из единого источника: нельзя постичь природу гения, пытаюсь втиснуть его в какие-то и кем-то навязанные рамки. В таком контексте воспринимаются разные грани его образа и места в мире. Безусловно, Пушкин – неотъемлемая часть русского национального мира, более того, его образ так естественно сливается с образом Родины. Но Пушкин принадлежит не только России, не только русским, но и всему человечеству, он носитель Поэзии, соединяющей человека и вечность.

«Жизнь Арсеньева», в первую очередь, роман о художнике, приоткрывающий завесу над некоторыми непознанными моментами процесса творчества. В них настойчиво повторяется мотив памяти: и в чувствах, и в воображении Арсеньева, да и в самих словесных образах закреплена память о Пушкине, который «не только так чудесно сказал про это утро, но дал мне вместе с тем чудесный образ и несказанно чудесные чувства...». Запомнившиеся, любимые образы органично входят в сознание героя, в его «внутренний состав», живут в нем.

Бунин показывает в романе почти гипнотическое действие

пушкинских образов, стимулирующее творческие импульсы героя. В силу остроты своих эстетических восприятий Арсеньев не просто видит написанное Пушкиным: он с такой полнотой и интенсивностью вживается в пушкинский мир, что грань между воображением и реальностью становится зыбкой, а то и вовсе исчезает.

И для героя романа, и для его автора самый акт творения неотделим от волшебного влияния пушкинского гения. Возникает впечатление, что между Пушкиным-поэтом и вдохновением, испытываемым героем, существует непосредственная связь; побуждение к творчеству, исходящее от Пушкина, является как бы неременным условием и даже источником такого вдохновения.

Не покидает мысль, что столь интенсивное и специфическое воздействие пушкинских образов было бы невозможно, если бы Бунин не открыл в творчестве своего кумира всеобъемлющее постижение жизни, ее небесных и земных начал, первозданной красоты и «высших сил томленья», воплощение недостижимого художественного совершенства, гармонии, незримо живущей в природе, человеке и мире.

Умеренкова С.В.

О МОЛОДЕЖНОМ ЖАРГОНЕ И ЕГО ОТРАЖЕНИИ В СМИ

Научный руководитель –

старший преподаватель Б.И.Маторин

Жаргон – речь социальной или профессиональной группы, которая отличается от общеразговорного языка особым составом слов и выражений. Это условный язык, понятный только в определенной среде, в нем много искусственных, иногда условных слов и выражений.

Пропасть между классической речью и сленгом – молодежным жаргоном – расширяется с каждым днем в связи с не просто

демократизацией, но и вульгаризацией общественной жизни. Значительную роль в появлении новых слов играют средства массовой информации, особенно телевидение, которое смотрят все. Молодежный жаргон теснит респектабельную речь и благодаря массовой культуре накладывает свой отпечаток на язык всей нации.

Носителями сленга являются, как правило, люди 12-30 лет. Молодежь привлекает в жаргонизмах необычность звучания, эмоционально-экспрессивная окраска.

Сленг охватывает практически все области жизни, описывает практически все ситуации, поскольку сленговое слово рождается как результат эмоционального отношения говорящего к предмету разговора. Сленг – это постоянное словотворчество, в основе которого лежит принцип языковой игры. Нередко именно комический, игровой эффект является главным в сленговом тексте. Ведь молодому человеку важно не только "что сказать", но и "как сказать", чтобы быть интересным рассказчиком. Разумеется, такая речь, имеющая множество подтекстов, часто непристойного свойства, может использоваться только в неформальном общении равного с равным. Сленг имеет довольно строгие границы уместности и адекватности. Именно поэтому его появление в средствах массовой информации вызывает неоднозначную реакцию: люди, привыкшие быть с газетой "на Вы", категорически не приемлют эту тенденцию. А молодежи, которая видит в прессе и на телеэкране "свою тусовку", напротив, приятно чувствовать себя причастной к освещаемым событиям.

Вот некоторые примеры:

"Никогда "Авария" так не кайфовала..." ("Дискотеку Авария" влечет на обнаженку // Cool. – 2004. – № 21. – С. 10);

"И вдруг почувствовал, что друзья ... мыслят категориями: "Децл –

круто, читать книжки – отстой" (Хотите вляпаться в политику? // Молодой. – 2004. – № 46-47. – С.2).

Нельзя отказать молодежному сленгу в живости и образности. Молодежные издания, стараясь привлечь подростков и юношей, активно используют его в публикациях. К этому можно относиться по-разному. Лично я считаю, что крайне важна умеренность и избирательность в употреблении молодежного сленга в жизни и в СМИ в частности. Зачастую употребление сленга в языке СМИ в качестве экспрессии бывает очень удачно и эффектно. Но злоупотребление сленгом, а вернее популяризация сленгизмов, на мой взгляд, существенно снижает средний уровень языка, что особенно недопустимо в печати и литературе.

Но самое, пожалуй, важное – молодежные издания, сленг отражают реалии жизни молодых людей и зачастую свидетельствуют об их пагубных пристрастиях, ложных представлениях и стереотипах, ограниченности интересов, недостатке духовного развития, низком уровне образованности и, как следствие, отчужденности от реальности и потерянности. В данном случае, сленг выступает как индикатор сегодняшнего дня молодежи.

Федькина А.Н.

ТИПОЛОГИЯ ЖАНРА СКАЗКИ В ТВОРЧЕСТВЕ А. ТОЛСТОГО

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **А.А. Рубан**

Первый опыт работы над сказочной прозой А. Толстой представил в цикле «Сорочьи сказки» (1910). Сборник включал 41 сказку.

В 1923 г. А. Толстого предпринял большую переработку сказок и разделил их на два цикла: «Русалочьи сказки» и «Сорочьи сказки». Первый объединяет так называемые волшебные сказки, второй – сказки о животных и несколько сказок-басен.

В содержательном отношении «Сорочьи сказки», по нашему мнению, распадаются на пять типов, причём некоторые из них имеют соответствия в фольклорной традиции. К первому типу принадлежат аллегорические повествования о неодушевлённых предметах и явлениях природы, которые наделяются голосами и характерами. Таковы сказки «Горшок» («Горшок надул щёки и сказал...»), «Топор» (эта сказка близка к притче – в ней подчеркнута идея возмездия и жертвенности; Топор и калинов мост, принимают на себя человеческие черты, наделяются речью), «Грибы».

Сказки второго типа повествуют о животных и очень близки к жанру басни. Это «Сорока» («... и стала сорока – голобока. От жадности»), «Мышка» («А мышка так ничего и не подумала об этом случае, потому что в голове мышинной мозгу меньше горошины»), «Козёл», «Ёж» («И пошла слава про храбрость Ежову за синее озеро, за тёмный лес»), «Заяц» («И капали в снег пустыковые заячьи слёзы»), «Лиса», «Кот Васька», «Сова и кот», «Воробей», «Гусак», «Рачья свадьба», «Порточки», «Муравей», «Петушки», «Мерин», «Верблюд», «Картина», «Полкан», «Мишка и леший». Бытовые сказки о животных, разумеется, имеют глубокую опору в тоже народной традиции.

Сказки третьего типа повествуют о нечистой силе (русалках, водяных, леших, домовых и др.) и о столкновениях человека с ней, а также животных. В основе этих сказок лежит миф или «свободная выдумка» автора. Таковы у А. Толстого сказки «Ведьмак», «Кикимора», «Водяной» (утверждается победа светлого, доброго начала над темным, злым); «Соломенный жених», «Звериный царь», «Полевик», «Хозяин» (показана поэзия верности, любви, преданности, взаимной помощи друг другу); «Русалка», «Странник и змей», «Дикий кур» (за добрые дела, за оказанные услуги герой, как обычно в народных сказках, получает награду и,

наоборот, наказание, возмездие ждет человека за его злые дела).

Сказки четвёртого типа принято называть «легендарными»: они смыкаются с мифом, легендой, преданием и сказанием. Таковы сказки «Иван царевич и Алая Алица» («... серебряными цепями прикована, сидит Алая-Алица, плачет... Разрубил цепи, взял Иван-царевич на руки царевну и выскочил с ней в окошко. Рухнул зимний терем и облаком поднялся к синему небу»), «Иван да Марья» (мифологический мотив добывания героем искомого сокровища в результате победы в честном поединке с богом-громозком), «Синица» («С четырёх концов горел Крутояр... Ярилась Чудь... И добрались до княжьего терема»), «Жар-птица» («Жар-птица за пазухой у великана пообсохла, теперь крылья расправила и запела...»), «Снежный дом» («... и побежали они в густую чащу к русалкам играть ... в настоящие весенние игры: качаться на деревьях, хохотать на весь лес...»), «Куриный бог».

Сказки пятого типа соотносятся с дидактической литературой «о хороших и плохих детях» и смыкаются с жанром «страшилок». Это сказки «Маша и мышки» («– Я няньку съел, – говорит кот, – я и сундук съел... хочет кот на Машины глаза прыгнуть...»), «Прожорливый башмак» (невесело становится на душе, когда читаешь, как «рожа бежала по комнате на руках, перекувыркивалась и скрипела зубами», как она на левую руку оперлась, правой погрозилась и сказала: «Ну, теперь я примусь и за ребяташек, или уж с няньки начать?»), «Фофка» («Я с моим братом Никитой даём честное слово никогда не шалить, а если будем шалить, то не очень... А ты, Фофка, сгинь, чур, чур, пропади!»).

Разумеется, данная классификация условна: далеко не всегда между этими разновидностями удаётся провести чёткие границы. Так, например, сказки о животных «Петушки» и «Мишка и леший» очень близки к сказкам о нечистой силе и пр.

Харлова Е.Л.

К ВОПРОСУ О ЧАСТЕРЕЧНОЙ ХАРАКТЕРИСТИКЕ ПАРОНИМОВ

Научный руководитель –

старший преподаватель **Б.И. Маторин**

Интересно отметить, что распределение паронимов по частям речи является весьма неравномерным.

На основе анализа большого текстового материала (произведения художественной, мемуарной, общественно-политической и научно-популярной литературы преимущественно последних десятилетий) и существующих толковых и словообразовательных словарей нами выделено:

а) более 300 глагольных паронимов (свыше 140 паронимических рядов, в основном двучленных);

б) более тысячи субстантивных паронимов (свыше 430 рядов, состоящих не только из двух, но также из трех, а иногда даже и четырех компонентов);

в) более 2500 адъективных паронимов (под термином *адъективные паронимы* объединяются как собственно прилагательные, так и адъективированные причастия, употребляемые в значении прилагательных) (свыше 1000 рядов, включающих от двух до семи компонентов).

Всего в паронимические отношения вступают около 300 адъективированных причастий, как страдательных (*испытанный, квалифицированный, обманутый, видимый, значимый*), так и действительных (*существующий, действующий, испытующий, крепнущий*). Все они входят в соответствующие паронимические ряды наряду с обычными прилагательными: *испытанный – испытательный – испытующий, квалификационный – квалифицированный, действенный –*

действительный – действующий, видимый – видный – видовой, существенный – существующий, крепкий – крепленный – крепнувший и т.д.;

г) представленны среди паронимов и наречия (*досадливо – досадно, безответно – безответственно, безыскусно – безыскусственно, докучливо – докучно, игриво – игриво* и т.д.);

д) единичны случаи паронимов среди местоименных слов и числительных.

Таким образом, мы видим, что в современном русском языке количество адъективных паронимов значительно (практически в два раза) превышает число паронимов, относящихся к существительным и глаголам.

Целюх О.Ю.

ІСТОРИЧНА КОНЦЕПЦІЯ У ТВОРЧОСТІ

ЮЛІАНА ОПІЛЬСЬКОГО

Науковий керівник –

канд. філол. наук, доцент **В.М. Разживін**

Тема української минувшини є домінуючою у творчості Ю.Опільського. Письменника, що виріс і сформувався в середовищі розділеного між різними державами народу, зі складними міжнаціональними стосунками, релігійними чварами, соціально-становими конфліктами, хвилювали ідеї, які наснажували всі його твори. Наскрізними в художньому світі Ю.Опільського були роздуми про співвідношення влади, покори, свободи і віри. Часовий простір його історичних повістей, присвячених рідному краю, охоплює події від часів Київської Русі до 1812 року.

Письменник поєднував у своїй літературній діяльності таланти прискіпливого й ретельного критика та блискучого історичного белетриста. Маючи власну концепцію історії, письменник виклав її в

літературно-критичних виступах. Відомо, що він був прибічником реалістичної манери в історичній прозі й опирався на думки І.Франка, висловлені в передмові до „Захара Беркута”. Як зазначають П.Ящук та Р.Гром’як, збіг їхніх поглядів на завдання історичної прози просто разючий.

Визначивши свою прихильність до франківської традиції, Ю.Опільський намагався з’ясувати у творі „дух епохи”, а інтерпретацію історичних фактів підпорядкувати проблемам сучасності. Домінуючою рисою історичної белетристики він вважав достовірність, яка вимагала від автора органічно влитися в культуру, побут, світогляд описуваної епохи. Письменник-критик зазначав, що автор історичної повісті може вільно інтерпретувати постаті та характери навіть відомих історичних дійових осіб у відповідності до своїх особистих симпатій чи тенденцій. Однак, на його думку, автор не має права применшувати їх історичне значення чи приписувати їм таке значення, якого вони у свій час не мали. Таку позицію відстоював критик при аналізі книг Б.Лепкого та О.Назарука.

Критикуючи тетралогію Б.Лепкого „Мазепа”, Ю.Опільський у рецензії „Втеча перед дійсністю” зауважував, що роман Флобера „Саламбо” викликав у французькій пресі „цілу кампанію проти цього архітвору”, у якому не було ані поверхових „сенсацій Дюма”, ані „сентиментальних тирад Шатобріана”, а натомість тут „з’явився новий світ реалізму”. Письменник виразно вказував на єдиний, на його думку, критерій при оцінці історичної белетристики. Він писав, що „історична повість – це твір, що з’ясовує дух даного часу; і це, а не що інше, є її завданням. Історикові вільно обминути всі недокладно зазначені чи неясні подробиці або, згадавши їх, піти далі; повістяр мусить пов’язати все в одну цілість, яка робила б враження сучасності. І з цієї цілості вийде тоді її ідея, провідна думка повісті, яка ніколи не сміє бути в суперечності з духом

даної доби чи середовища”.

Видаючи повість „Ідоли пануть” до 950-ліття християнства на Русі, співробітники спілки „Діло”, за твердженням Р.Гром’яка, свідчили: „Мало хто з наших дослідників цікавилися живіше, ніж Опільський, померклою добою нашої старовини в її культурних зв’язках з іншими народами. Дуже скупий історичний матеріал, який маємо з тієї доби, він старався доповнити так, як це робить письменник, що хоче відтворити далеку, мало прослід-жену добу: уявою, що змальовує нам постаті та конфлікти дієвих осіб”. Відомо, що Ю.Опільський довго готувався до написання кожної історичної повісті, ставився до своєї праці дуже совісно і не йшов за фантазією там, де міг скористуватися історичними матеріалами. Домисел письменника спирався на історичну достовірність, зафіксовану літописцями, археологами, мандрівниками, істориками, але прогалин у цілісній картині минувшини, у деталях середовища, побуту людей, їхніх портретів не допускав.

Отже, письменник поважав історію, етнографію, географію: готуючись писати твір, робив замальовки й копії одягу, виготовляв макети фортець, картосхеми міст і місцевостей, розставляв манекени воїнів у битвах – звідси пластичність його письма, точність і образна влучність мови. Разом з тим піклувався про уроки для сучасників і нащадків: історичної розповіді без „загальнолюдського підкладу” не визнавав. Тому в усіх – більших чи менших – творах (нарисах, оповіданнях, повістях – ці жанри по-своєму розрізняв, тому питання жанрової диференціації в його творчості ще чекає на своїх дослідників) Ю.Опільський знаходив спосіб наголосити історично достовірне, прокоментувати маловідоме, витлумачити складне, при тім не цурався публіцистичних узагальнень, прагнути в цілому переконливої концептуальності, яка висвітлювала б сучасні йому проблеми.

ПОЭМА В. МАЯКОВСКОГО «ХОРОШО!»

КАК СИНКРЕТИЧЕСКИЙ ЖАНР

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **А.А. Рубан**

Тема поэмы В. Маяковского «Хорошо!» (1927) – лирически и патетически одушевленное воспевание СССР. Естественной композиционной основой поэмы стало историческое время, прожитое и пережитое поэтом.

Маяковский работал над поэмой «Хорошо!», отстаивая идеи литературы «факта» и «производственного искусства» в борьбе с РАППом, с другими литературными группировками.

Образ времени, привязанный к правде «факта» (конкретного сообщения), ставится в зависимость от личного восприятия, от своей правды. Так дает выход *лирическое начало* поэмы. Лирическое начало, едва обозначившись, тут же вливается в тоже обозначившую себя «реку» *эпоса*. Бойцы, страна, время – понятия, все вместе объемлющие отрезок истории. В поэме можно проследить некоторые сюжеты, наиболее отчетливо привязанные к жизненным фактам или событиям.

Подтверждением эпичности поэмы «Хорошо!» может служить ее шестая глава. В ней, несмотря на ее картинность, местами театральную яркость и наличие сюжетных и диалогических сценок, рождается мощный *фундаментальный* эпос. Однако и здесь властно заявляет о себе лирическое «я» поэта, правда, никакого противостояния, никакого конфликта между «я» и «мы» не возникает, оба эти полюса гармонично сливаются друг с другом в едином революционном порыве. Поэт черпает вдохновение и уверенность в сознании своей личной причастности к движущим силам истории:

Вся панорама вооруженного восстания, несмотря на мощный эпический размах, насыщена конкретными историческими подробностями, целиком, однако, подчиненными художественному замыслу, целостной композиции. Историческим реалиям, фактам отведена подчиненная роль.

В лирическом звучании поэмы «Хорошо!» Маяковский выделяет тот мотив, который отличается своей близостью массе людей и каждому человеку в отдельности, – любовь к родине. Ну, а реальная житейская подробность («факт») в развитии лирической темы имеет значение эмоционального импульса.

Поэма «Хорошо!» – своеобразнейший лироэпос, свободное, не регламентированное прежними канонами соединение эпоса и лирики. В поэме «Хорошо!» происходит панорамное изображение событий, которое постепенно сужается, все большее значение приобретают мотивы мемуарно-биографического характера. И вместе с тем все громче звучит, обретает эпическую мощь лирический голос, торжествует человек, которому революция открыла высочайшие духовные ценности, дала ощущение единства с миром, надежду на счастье.

Панорамное изображение событий в начале поэмы достигается также и элементами драмы, не только эпоса. Это еще больше подчеркивает жанровое отличие поэмы «Хорошо!» от предшествующих поэм Маяковского: поэт синтезировал высокую героику с «серой» повседневностью, драму и сатиру, эпос и лирику.

Поэмой «Хорошо!» Маяковский возрождает одическую традицию русской поэзии. Но одопись Маяковского имеет свои «личные» черты, резко выделяющие ее современный характер: поэт воспеваает революцию, советскую родину, но при этом видит не только героику, не только величие целей, а и будничные обличья страны. Одический стиль Маяковского рождается из гула и ритма жизни как героическая песня во

славу отечества. Оптимизм веры становится органической составляющей одического стиля Маяковского, в этом его принципиальная новизна.

В поэме «Хорошо!» Маяковский сосредоточивает внимание на целом, укрупняя масштаб изображаемого. Метафорический ряд уплотняет образную структуру произведения, дает возможность избежать подробных описаний.

Вместе с тем укрупняется личность лирического героя, в нем проявляются черты государственного мышления и ощущения себя хозяином страны.

Итак, поэма «Хорошо!» написана к календарной дате. Историческое величие события, которое становится объектом художественного отображения, многим даже бытовым подробностям придает всеобщее эстетическое и нравственное значение. В поэме соотносится конкретно-историческое в его теснейшей взаимосвязи с самой жгучей современностью и – общечеловеческое.

Черненко А. А.

ФИЛОСОФСКО-ЭТИЧЕСКИЕ ПОИСКИ Б. Л. ПАСТЕРНАКА

Научный руководитель –

канд. филол. наук, доцент **И.Н.Казаков**

Данная статья посвящена рассмотрению лирики Бориса Пастернака как одного из вариантов поиска автором основных законов мировой системы. Целью работы является попытка продемонстрировать основные нравственно-этические представления Бориса Пастернака. Это обусловило актуальность нашей работы, так как интерес к подтекстному освоению лирических произведений в современном литературоведении всё возрастает, что связано с неуклонной сменой приоритетов их изучения в сторону отождествления авторского начала с отвлеченным, на первый

взгляд, лирическим героем.

Как нам известно, на протяжении своего жизненного пути Пастернак испытывал влияние трёх стихий: музыки, философии и живописи. Увлечение данными искусствами он отразил в стихотворениях. Борис Леонидович заменил звуки музыкальных инструментов мелодичностью ритмики поэзии, яркость цветовой палитры стала красочностью эпитетов, а внутренние философские категории перешли в глубочайшую метафорику.

Для осуществления первого шага в раскрытии предложенного нами вопроса, необходимо проанализировать языковой тезаурус пастернаковской лирики.

Пастернаковская речь богата и разнообразна, в его стихотворениях чётко прослеживается авторский стиль. Читатель буквально устаёт от бешеного напора и густой образности, но, тем не менее, она необходима для формирования полноценного эмоционального следа после прочтения. Данный стиль ярко воплощен в следующем фрагменте: «А когда светозарное / Утро знойное снова / Сушит лужи бульварные / После ливня ночного, / Смотрят хмуро по случаю / Своего недосыпа / Вековые, пахучие / Неотцветшие липы».

Обратимся к форме стихотворений. Пастернак использует многочисленные ассонансы, аллитерации и рефрены, чем добивается полноформатной четкой звуковой картины текста. Таким образом, можно утверждать, что стихотворения производят глубокое целостное впечатление на читателя благодаря удачно использованным фонетическим и лексическим средствам выразительности.

Лирика Бориса Леонидовича тяготеет частой смене впечатлений, к сплетению разнокачественных образов и ассоциаций, в ней преобладает так называемый хаос, наплыв безудержных стихий, хлещущих через край. Причём это не таинственные страшные стихии, а скорее беспрестанная

игра, веселая и дерзкая, как в стихотворении «После дождя». Ни у кого из поэтов природа так не одушевлена, не хаотична, не последовательна в своей бессистемности, как у Пастернака в упомянутом стихотворении. Уместно добавить, что по количеству текстов, посвященных особенностям времен года и отдельных месяцев, Пастернак занимает одно из лидирующих мест среди российских поэтов. Одна из своеобразнейших черт пастернаковского виденья мира природы – стремление определить через него сущность вдохновения, которое, как мы можем предположить из поэтических строк, для Пастернака не что иное, как некое трансцендентное наитие, божественный дар.

Пастернак постоянно находится в поиске сверх-смысла. Здесь необходимо обратиться к одному из ключевых текстов: «Во всем мне хочется дойти...». Лирический герой в данном стихотворении стремится к полноте чувств и эмоций – это основная цель его жизни. Желание дойти «До оснований, до корней, / До сердцевины» – это стремление во всём искать Истину, так называемую сермяжную правду, голое основание движения литосферы основных законов судьбы. Но, к сожалению, абсолютное постижение таковых невозможно, именно поэтому лирический герой погружается в мир грёз.

Поэзия Пастернака метафизична. Он, подобно Аристотелю, рассуждает о первопричинах всего существующего, но в противовес древнегреческому философу часто не находит однозначных ответов на свои вопросы.

Пастернак – уникальнейший поэт, удачно соединивший в своих произведениях красоту формы и невероятную глубину содержания. В его творчестве мы находим и отражение жизни в её реальных формах, и символические знаки, и футуристические поиски, и романтические мечтания, и импрессионистические зарисовки, а главное – поиск

запредельного знання, свого рода абсолюта, который смог бы показать весь смысл существования человека.

Шапран Ю.О.

**УКРАЇНСЬКИЙ ВОДЕВІЛЬ
У ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ**

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент **Н.В.Лисенко-Ковальова**

Сучасні зміни в культурному житті України стимулювали повернення до життя багатьох літературних явищ, які були вилучені з духовного життя та культурного обігу, й водночас поставили чимало питань, що потребують сучасного концептуального та прогностичного розв'язання. Одним із таких явищ є водевіль. Цей художній феномен майже зовсім не досліджений істориками й теоретиками літератури і театру.

З'явився водевіль у нашій драматургії на початку ХІХ ст. Цей своєрідний жанр, що поєднував здебільшого комічні колізії та інтриги з піснями й танцями, і давав змогу ефектно й різнобічно розкривати акторське обдаровання, набуває в Україні неабиякої популярності й життєздатності.

До того ж водевіль є унікальним жанром, завдяки своїм художнім якостям та невичерпному потенціалу, він несе розважально-дидактичний характер.

У сучасному літературознавстві немає всебічно обґрунтованого визначення водевілю. Це не музична комедія, бо водевіль існує як самостійне драматичне явище, основна дія якого відбувається поза музикою і виявляється в драматичних діалогах. Якщо умовно вилучити з водевілю музичні номери, то його драматична дія не порушується, тоді як

подібність до оперети майже цілковито втрачається.

У давнину водевіль включав куплети і танці, що виконувались у ході дії акторами-універсалами. З часом, водевіль звільнився від танцю і пісні та перетворився на переважно одноактну п'єсу-жарт.

Уже наприкінці XVIII ст. відбувається формування водевілю як окремого комедійного жанру драматургії і театру. Жартівлива пісня самостійно функціонує як структурний елемент п'єси, його ознака. Не обов'язковим стає й танцювальний елемент, навіть взагалі музичний супровід.

В українській літературі другої половини XIX – початку XX століть – невелика одноактна п'єса, що супроводжувала багатоактну виставу. Синтетичний, заснований на злитті первнів різних видів мистецтва – драматичної дії, музики, танців і куплетів, за типом драматичної дії близький комедії ситуацій чи інтриги, фарсу, буфонаді, балагану, побутовій комедії, а за характером музики – комічній опері та комедії балету, водевіль не раз зближався з іншими драматичними жанрами.

У новій українській літературі водевіль постає на початку XIX століття, одночасно з російським. Започаткував жанр водевілю І.Котляревський, давши поштовх для його розквіту в XIX столітті в творчості багатьох драматургів, В.Гоголь “Простак”, Г.Квітки-Основ'яненко “Бой-жінка”, А.Велисовський “Бувальщина, або На чужий коровай очей не поривай”, Д.Дмитренко “Кум-мірошник, або Сатана в бочці”, М.Янчук “По ярмарку», А.Петрушевич «Муж старий, жінка молода» та ін., які щедро використовували фольклорне багатство народу, його гумор і сатиру. Як жанру українському водевілю властиві такі ознаки: реалістичність, порушення морально-суспільних питань, відтворення багатьох сторін дійсності, ствердження позитивних і висміювання негативних явищ, повчальність, динамічний сюжет, гостра інтрига, влучне

і витончене слово, комізм ситуацій, музикальність.

Справді, твір Котляревського відповідає жанровим канонам водевілю. Адже будується на основі жвавих драматичних діалогів, які природно переходять у гумористичні куплети, його основу становить побутовий сюжет з гострою інтригою, вирішеною в анекдотичному плані. Для жанрових ознак водевілю «Москаль-чарівник» характерним є цілісність композиції, що пов'язується з дотриманням класицистичного правила «трьох єдностей», концентричний сюжет, різка зміна ситуацій, несподівана розв'язка, колоритні діалоги дійових осіб, наповнені жартами, влучними та гострими оцінками.

Інший драматург – В.Гоголь охопив у своєму водевілі «Простак, або Хитрощі жінки, перехитрені москалем» стільки українського народного життя, скільки тогочасне суспільство вимагало для його відтворення. Майстерне використання жарту і пісні, комізму твору, який не обмежується окремими фразами, а впливає з самої сутності речей і може наводити читача на сумні роздуми. Від першого до останнього акту він зберігає природність і правдоподібність. «Простак» В.Гоголя зберігає всі прикмети водевілю. Орієнтація на легкий жанр і гумористичну спрямованість поєднуються в ньому з зображенням реальних картин.

У другій половині XIX ст. розвивається та примножується безперечний і цілковито заслужений успіх водевілю першої половини XIX ст. Водночас видозмінюється характер, специфіка жанрових домінант, а відтак – і сама наповненість структури, суть жанру, його своєрідність.

Яскравими представниками цього періоду виступають М.Кропивницький «Пошились у дурні», «Помирились», М.Старицький «По-модньому», «Як ковбаса та чарка, то минеться сварка», Олена Пчілка «Сужена – не огужена», С.Васильченко «На перші гулі» та ін.

Зв'язок із традиційним для української культури пісенством, а

також стильовий синкретизм, забезпечили неповторність і повноправність водевілю, його великий сценічний успіх на вітчизняних теренах та за межами України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єфремов С. О. Історія українського письменства.– К.: Феміна, 1995.– 688 с.
2. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / За ред. А. Волкова. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – 634с.
3. Ткачук М. Перший український водевіль – «Москаль-чарівник» Івана Котляревського // Наукові записки. Літературознавство: Збірник. – Тернопіль, 2007. – Вип. 22. – С.62-71.
4. Українська драматургія першої половини ХІХ століття: Маловідомі п'єси. – К.: Державне видавництво художньої літератури – 1958. – 426 с.

Шарабан О.М.

ОСОБЛИВОСТІ ТРАКТОВКИ ТЕМИ „ВТРАЧЕНОЇ ГЕНЕРАЦІЇ” В РОМАНІ РЕМАРКА „НА ЗАХІДНОМУ ФРОНТІ БЕЗ ЗМІН”

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент **Ю.В. Ледняк**

Еріх Марія Ремарк (1898 – 1970) належить до найбільш значущих авторів німецької та світової літератури ХХ століття. Його книги перекладені на 58 мов, а тиражі становлять десятки мільйонів примірників. Ремарк є одним з найяскравіших представників літератури “втраченої генерації”, або „загубленого покоління”, яку започаткували молоді письменники, що були безпосередніми учасниками Першої світової війни.

Загублене покоління – це молоді люди, що потрапили на фронт у віці 18 років. Вони не встигли закінчити школу, але рано почали вбивати. Після

війни такі люди часто не могли адаптуватись у мирному житті, багато з них кінчали з собою, деякі божеволіли.

Першим твором Ремарка, в якому розкривається трагедія цього покоління, став роман “На Західному фронті без змін”. В епіграфі до твору відбито гостро негативне ставлення до консервативної воєнної літератури, яка намагалася виправдати програу Німечиною війну та зробити героями її солдат.

Роман написано від імені головного героя, це свого роду щоденник та хроніка військових подій, в яких брав участь Пауль Боймер, рядовий німецької армії. Герой Ремарка, як і сам письменник, потрапив на війну прямо зі шкільної лави. Пауль – унікальна людина, філософ з блискучим гострим розумом, який не бачить сенсу у своєму майбутньому. Автор навмисно не впускає читачів у внутрішній світ свого героя, намагаючись створити як можна більш безпосередню й об'єктивну картину страшних військових буднів.

Невиписаність характерів – не лише ремарковський прорахунок. У якійсь мірі це й ремарківська мета; бо при всьому ліризмі, при наявності сповіді в романі центр тяжіння твору було перенесено з індивіда на ціле покоління – покоління молодих і хороших, які демонструють, з одного боку, що може зробити з людиною війна, а з іншого боку – що людина завжди може й повинна залишатися людиною.

Двадцятирічні молодики тисячами гинули на фронті, вони остаточно та безповоротно зруйнували свою долю – їм нікуди і немає чого повертатися, та й сама можливість повернення під великим сумнівом.

Причиною загубленості цілого покоління постають страхітливі будні війни, які Ремарк описує з усепроникаючою пильністю великого митця, зі щирим співчуттям до обдурених націоналістичною пропагандою людей,

життя яких завжди знаходиться під загрозою смерті від куль в окопах чи на операційному столі польового шпиталю. У своєму романі Ремарк показує війну без знамен, дзвінких фанфар та яскравих подвигів; читач бачить тільки кров та бруд від траншей та короткий передих у прифронтовій полосі, коли солдати, не вірячи в щастя бути живими, квапились наїстися до схочу, всмак накуритися та завалитися спати.

Війна показана як безглузда, нелюдська справа. Ремарк змалював трагедію покоління, змушеного вбивати собі подібних, щоб вижити, покоління зламу століть, що остаточно розчарувалося в ідеалах епохи. У світі, що гине, опорою для героїв твору стають цінності, що не зникають, – дружба та любов.

Мова твору проста, навіть скупа. Ремарк небагатослівний в описах людей, деталей і картин природи, але ці описи запам'ятовуються завдяки точності, яскравості фарб і шокуючій, не без впливу експресіонізму, натуралістичності, яка здається інколи зайвою.

Замість „я” головний герой вживає займенник „ми”, навіть тоді, коли залишається зовсім один (упродовж роману, як це часто трапляється в творах Ремарка, Пауль втрачає всіх своїх товаришів і, зрештою, гине сам). Саме це „ми” дозволило сотням тисяч читачів, кинутих, як колись ремарковський Пауль, своїми урядами на жертвний вівтар бога війни, побачити себе самих у ролі героїв роману „На Західному фронті без змін” і забезпечило книзі такий нечуваний успіх.

Ремарківський роман посів особливе місце в німецькій та світовій літературі не тільки через надзвичайну правдивість зображення страшних окопних буднів і трагедії покоління, а й завдяки своєму гуманістичному пафосу, що робить твір актуальним і в наш час.

ФОРМАЛЬНО-СИНТАКСИЧНЕ ІМЕННИКОВЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФІНІТИВА В ПОЗИЦІЇ ДОДАТКА

Сучасна граматична система української мови кваліфікує інфінітив як синкретичну (гібридну, перехідну) частиномовну форму, осмисленню чого сприяли роботи І.Р.Вихованця, К.Г.Городенської [2; 3; 4; 5]. На думку цих учених, інфінітив займає проміжну позицію у процесі субстантивної морфологізації форм дієвідмінюваного дієслова. Інфінітив є перехідним міжчастиномовним утворенням (синтаксичним субстантивом), за термінологією І.Р.Вихованця, що по-різному входить до граматичних сфер дієслова та іменника. За набором граматичних ознак інфінітив більшою мірою закріплений за іменниковою зоною. Це виявляється у тому, що іменникова синтаксична позиція посідає перше місце, бо дієслівна синтаксична реалізація інфінітива самостійно не спроможна відбуватися, за винятком позиції головного члена в односкладних інфінітивних реченнях. Дієслівне функціонування інфінітива здійснюється за допомогою модальних чи фазових модифікаторів, а також аналітичних синтаксичних морфем.

Вихідною базою синтаксичного інфінітива-іменника є особо-часові та особо-способові форми дієслів. У специфічних синтаксичних позиціях особові форми, займаючи позицію теми, часто субстантивуються. Одним із засобів субстантивної транспозиції дієслова є інфінітив, який кваліфікують як напівморфологізований синтаксичний ступінь субстантивації дієслів [2, с.81; 3, с.26; 4, 285; 5, с.181].

Отже, у формально-синтаксичній позиції іменника інфінітив може виконувати функцію підмета двоскладного речення, а також спроможний реалізовуватися як керований дієсловом другорядний член речення – додаток. Щодо функціонування інфінітива у синтаксичній позиції додатка,

то незважаючи на те, що така його реалізація є для української мови звичним явищем, все ж існують певні нюанси, що потребують деталізації.

Загальноприйнято, що додаток – це другорядний член простого речення, виражений формою керованого іменника, займенника або іншої субстантивованої лексеми чи інфінітивом, синтаксично залежних від іншого члена речення (головного чи другорядного) [10, с.182].

Традиційно у граматиці української мови розрізняють два різновиди додатків – прямий та непрямий, кожен з яких має свої особливості вираження та синтаксичної реалізації. Проте останнім часом мовознавці виділяють в окремий тип ще й інфінітивний додаток, який раніше зараховували до різновиду непрямого додатка [11, с.234; 9, с.66]. Прихильниками виокремлення інфінітивного додатка є переважно усі сучасні синтаксисти [6, с.177; 10, с.197].

Інфінітивним називають додаток, виражений неозначеною формою дієслова, який може залежати від перехідних та неперехідних дієслів і співвідноситися з функціонального погляду з додатком простого речення.

Інфінітивний додаток (далі – ІД) має низку функціональних особливостей, однією з яких є спосіб реалізації підрядного зв'язку у словосполученні. Зазвичай реалізація синтаксичного підпорядкування додатка до опорного компонента відбувається за допомогою керування, тоді як інфінітив є єдиною формою вираження додатка, синтаксичну залежність якого оформлюють зв'язком прилягання [10, с.182].

Синтаксичну функцію додатка інфінітив виконує у залежній позиції щодо чітко окресленого кола дієслів з певною семантикою. У першу чергу це дієслова зі значенням:

а) волевиявлення (*наказувати, радити, бажати, побажати, прохати* тощо). Наприклад: – *Наказую без проволоки вимордувати всіх хлопців від двох років і нижче, – спокійно промовив Ірод* (Н.Королева);

Одного дня ще вдосвіта Кайдашиха збудила Мелаику і загадала їй місити діжу... (І.Нечуй-Левицький); Просила пожаліти її – не може віри своєї зрадити, чоловіка свого, знакомитого полковника Самійла, забути не може... (Р.Іваничук); Через те я не радила б тобі багачки брати (П.Мирний);

б) сприяння або перешкоди у виконанні дії (*дозволити, допомогти, дати, заборонити, заважати, навчити* тощо). Наприклад: *Та хто їм смів заборонити про сонце правду говорити (П.Тичина); На другий день поліцей Овраменко понизив старця в правах: він заборонив йому сидіти біля базару (О.Довженко);*

в) дієслова інших семантичних різновидів (*нести, мати, варити* тощо). Наприклад: *Я зварила обідати батькові (розм.).*

Інфінітив, що функціонує з такими дієсловами, мовознавці переважно трактують як об'єктний. Об'єктним його вважають тоді, коли дії інфінітива та дієслова в особовій формі, належать різним суб'єктам. Наприклад: *Мати заборонила (що?) дивитися телевізор; Офіцер наказав (що?) шикуватися.* Така інтерпретація об'єктного інфінітива характерна як для вузівських посібників з сучасної української літературної мови [9, с.55], так і для шкільних підручників [7, с.228]. Якщо ж інфінітив функціонує у словосполучах з допоміжними, модальними дієсловами, то він служить для вираження речового значення, а отже є головним членом складеного дієслівного присудка, вираження якого є прерогативою дієслова.

Саме такі випадки функціонування інфінітива і викликають певні труднощі під час синтаксичної його кваліфікації. Виникає цілком закономірне питання: як безпомилково визначити, виразником якого члена речення є інфінітив у кожному окремому випадку – чи то керованого дієсловом-присудком другорядного члена речення, чи то частиною

дієслівного складеного присудка, адже у таких синтаксичних позиціях інфінітив перебуває у формальних зонах двох основних частин мови – дієслова та іменника?

О.К. Безпояско радить перш за все розглянути внутрішньосинтаксичну структуру речень з інфінітивом, тому що у позиції другорядного члена речення інфінітив-додаток позначає ситуацію і співвідноситься за змістом з реченням, а інфінітив – основна частина складеного присудка – лише називає дію і є його складовою частиною. Науковець пропонує аналізувати такі речення з позиції семантики. Так, наприклад, у реченні *Розпорядіться приготувати на аеродромі літаки* маємо дві ситуації: розпорядження і його виконання. Дві дії, а звідси і два виконавці, отже, у мові озвучене має бути виражене двома реченнями: *Розпорядіться, щоб приготували на аеродромі літаки*. Семантика цих речень лишається незмінною. Зовнішньосинтаксична структура речення одну й ту ж саму думку може виражати двома способами, які є співвідносними [1, с.51]. О.К.Безпояско подає диференціацію за такими ознаками: якщо інфінітив трансформується у підрядне з'ясувальне-об'єктне речення, то є підстави визначати його як додаток: «Співвіднесеність інфінітива з підрядним реченням свідчить про те, що він є згорнутим реченням» [1, с.52]. Учений відзначає, що, приєднуючись до присудка головного речення, інфінітив утворює словосполучення ускладненого типу [Там само]. Якщо ж і інфінітив, і модальний компонент мають спільного суб'єкта (підмет), то виділення двох речень неможливе, оскільки заміна інфінітива підрядним компонентом так само неможлива, а звідси – інфінітив належить до складеного дієслівного присудка. Такі сполуки «позначають тільки один факт навколишньої дійсності – бажання суб'єкта, виражене інфінітивом, тому останній входить до складу присудка», – зазначає О.К.Безпояско [Там само].

Яскравими виразниками об'єктного значення є також інфінітиви, які залежать від безособово-предикативних дієприкметникових форм на -но, -то. Такі інфінітиви співвідносять з прямими додатками, вираженими іменниками: *«За сумісництвом йому було доручено керувати ще й «Музпрокатом»... (Остап Вишня); «Їх тепер бити заборонено» (Г.Тютюнник) [8, с.28].*

Спостерігаємо функціонування синтаксичних структур, у яких і суб'єктний інфінітив може заступати позицію додатка. Така реалізація відбувається за умови його поєднання з обмеженими семантичними класами особових дієслів, що виражають:

а) значення бажання, прагнення суб'єкта виконати дію (*хотіти, прагнути, братися, збиратися, відважитися, силкуватися* тощо). Наприклад: *Панас Кандзюба силкувався до натуги підняти велику шафу, але не зважив сил (М.Коцюбинський); Кілька разів за ці дні Данило прагнув зайти до неї, але не наважувався (О.Копиленко);*

б) домовленість, зобов'язання, намір виконати дію (*погодитися, домовитися, обіцяти, думати, сподіватися, мріяти* тощо). Наприклад: *Я обіцяв генерал-лейтенанту Савичеву вручити орден на передовій (Л.Первомайський); І він терпляче сподівався зустріти свою єдину чарівницю (М.Стельмах);*

в) небажання виконати дію або уникнути дії (*відмовлятися, боятися, соромитися, ухилятися, уникати, остерігатись* тощо). Наприклад: *Взагалі він уникає говорити про свої високі почуття і провини (І.Багмут); При сонячному світлі соромився навіть дивитися на них (О.Довженко);*

г) особовими дієсловами (*любити, діждатися, навчатися, звикнути, недобачати*). Наприклад: *Любив блукати я по них [дорогах] роками І душу від сліпих марнот зберіг (М.Руденко); Вона насилу звикла звати Миколу батьком (І.Нечуй-Левицький).*

Семантична єдність «особове дієслово + суб'єктний інфінітив» – проблемний об'єкт синтаксичних досліджень. Складність аналізу таких утворень полягає у їх подібності, на перший погляд, до складеного дієслівного присудка. Пор.: *Ну, чим я міг йому допомогти?* (П.Загребельний) і *Кажуть: Рабі з Назарету обіцяв зцілити нараз усіх-усіх німецьких, що прибудуть на свято!* (Н.Королева), де у першому реченні особове дієслово + інфінітив виконують синтаксичну функцію присудка, а у другому – додатка.

З метою уникнення плутанини варто застосовувати методи синтаксичного перетворення. Інфінітив виступає у ролі додатка у випадках, де можлива одна з трансформацій:

а) речення з однорідними присудками, у ролі одного з яких уживається особове дієслово, утворене з інфінітива. Наприклад: *Не забуває молодий Горпищенко згадати добрим словом свого невідомого пращура* (О.Гончар) – *не забуває і згадує*;

б) речення з прямою мовою, у якій інфінітив виконує роль присудка. Наприклад: *Командир твердо вирішив не відступати ні на крок – Командир твердо вирішив: «Не відступати ні на крок»*;

в) складні підрядні з'ясувально-об'єктні речення, у яких інфінітив перетворюється в особове дієслово, що виконує роль присудка. Наприклад: *Вони погодились викинути цю сцену – погодились, що викинуть*;

г) у сполученні з повнозначним дієсловом взаємної дії. Наприклад: *Умовились звірі гуртом робити облаву потайну* (І.Франко);

г) у похідних дієсловах-присудках з префіксами створюються умови переходу дії на предмет, тобто на опредмечену дію, виражену суб'єктивним інфінітивом. Наприклад: *Надумали, діждавши м'ясоїда, приколотити кабана, запасти горілки та й одружить* (С.Руданський).

Якщо ж семантичну єдність «особове дієслово + суб'єктний

інфінітив» не можна розірвати методом заміни, то інфінітив входить до складу присудка. Наприклад: *Погода обіцяла бути хорошою* (з газ.); *Якщо м'язи відмовляються працювати, то є воля, яка навіть безсилу людину робить велетнем* (В.Ткаченко). У таких реченнях семантичні єдності розчленуванню не підлягають, що зумовлено властивістю підмета, який є назвою предмета, на відміну від речень з підметом – назвою особи.

Якщо ІД у реченні співвідноситься з прямими чи непрямыми додатками (як безприйменниковими, так і прийменниковими), то це свідчить на користь його додаткової функції. Це легко перевірити шляхом синонімічної заміни: *уникати зустрічей – уникати зустрічатися, боятися помилок – боятися помилитися, відмовитися від подорожі – відмовитися подорожувати* [10, с.198-199]. У певному синтаксичному оточенні функція додатка може увиразнюватися іншими іменниковими додатками, з якими інфінітив перебуває в одному синонімічному ряду: ... *і охоти не маю вдаватися в такі хитрощі* (І.Франко).

Отже, іменникова сфера функціонування інфінітива (зокрема в позиції додатка), можлива, очевидно, завдяки історичному факторові – його граматичній природі. Оскільки з позиції синтаксичної деривації інфінітив є дієслівно-іменним утворенням, специфіку якого становить різний спосіб закріпленості за сферами дієслова та іменника, то іменникову його реалізацію як додатка репрезентовано лівобічною валентною позицією. Варто акцентувати, що перехід дієслова в іменник характерний виключно для однієї його форми – інфінітива. Щодо визначення синтаксичної позиції інфінітива як додатка, то потрібно зважати на лексичне значення опорного слова, враховувати загальний зміст речення, чітко диференціювати інфінітив на суб'єктний та об'єктний. Функціонування інфінітива в іменниковій позиції ще раз обумовлює унікальність, універсальність цієї форми, доводить, що українська мова

має безмежні можливості граматичного вираження думки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпояско О.К. Інфінітив у функції другорядних членів речення // Українська мова і література в школі. – 1984. – №3. – С.51-53.
2. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / Іван Романович Вихованець. – К. : Наук. думка, 1988. – 256с.
3. Вихованець І.Р. Частиномовний статус інфінітива // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: Зб. наук. праць. – Серія: Філологія. – Вінниця. – 2000. – Вип.2. – С.27.
4. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови. – К.: Пульсари, 2004. – 400с.
5. Городенська К.Г. Дієслівна лексема в семантико-граматичному вимірі // Функціонально-комунікативні аспекти граматики тексту: Зб. наук. праць. Донецьк: ДонНУ, 2004. – С.181.
6. Загнітко А.П. Теоретична граMATика української мови: Синтаксис: Монографія. – Донецьк: ДонНУ, 2001. – 662с.
7. Рідна мова: Підруч. для 7 кл./ Г.Р.Передрій, Л.В.Скуратівський, Г.Т. Шелехова, Я. І.Остаф. – 7-ме вид. – К.: Освіта, 2003. – 272с.
8. Сич В.Ф. Синтаксичні функції інфінітива // Українська мова і література в школі. – 1972. – №3. – С.24-30.
9. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис: Навч. посіб. / С.П.Бевзенко, Л.П.Литвин, Г.В.Семеренко. – К.: Вища шк., 2005. – 270с.
10. Сучасна українська літературна мова: Морфологія / За заг. ред. І.К.Білодіда. – К.: Наук. думка, 1969. – С. 181-199.
11. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис / О.Т.Волох, М.Т.Чемерисов, Є.І.Чернов. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Вища шк. Головне вид-во, 1989. – 334с.

СЕМАНТИЧНИЙ ДІАПАЗОН ВИГУКОВОГО ФРАЗЕОЛОГІЗМУ

ЦУР ТОБІ ТА ПЕК!

Національні риси народу виявляються у створених ним фразеологізмах, які є складовою образної системи кожної мови. Різноманітність матеріального і чуттєвого світу, особливість уявлень про нього членів відповідного мовного середовища породжують образні асоціації, які є віддзеркаленням реально наявної дійсності і знаходять втілення у фразеологічних одиницях. Фразеологічні поєднання можна розглядати як носіїв культурної практики, що втратила або «сховала» своє коріння в колективному несвідомому. Виявити цей слід і пов'язати з іншими – значить описати синхронічний стан фразеології.

Фразеологізовані вигуківі одиниці порівняно з одиничним вигуком чіткіше передають емоційну оцінку і пов'язану з нею модальність, бо цьому сприяє деяка поширеність їх лексичного складу [4, с.36]. Серед емоційно-оцінних структур, які становлять усталені й специфічно українські усно- мовні вислови, П.С.Дудик виділяє вигуківий фразеологізм *Цур тобі (йому, їм...)* [4, с.37].

Визначаючи основну ознаку вигуківих фразеологізмів, В.М.Вакуров стверджує, що їх семантика повністю покрита конотативним значенням (при відсутності денотативного значення). Вони швидко реагують на потреби ситуації і змінюють своє емоційне забарвлення на першу ж вимогу мовленнєвого контексту [1, с. 78]. У вигуківих фраземах відсутня номінація і комунікація, як взагалі у вигуків, але вони мають цілісне значення, виступають у функції одиниць мови, які використовуються як готовий будівельний матеріал мовлення.

М.І. Толстой вважає, що давні заклинання (частина яких із часом, втративши конкретизований компонент магічного змісту, почала

використовуватися для вираження емоцій) набувають особливого значення для етнолінгвістичних досліджень у зв'язку з їх давністю та міфологічною основою [10, с. 189].

Так наприклад, вигуківий фразеологізм *Цур тебе, Пек тебе!* «законсервував» залишки культу міфічних персонажів демонічного світу. Залучення міфічного матеріалу для дослідження фразеологізмів вигуківого типу в менталінгвістичному ракурсі дозволить встановити як культурно-історичне тло їхнього виникнення, так і шляхи їх формування. Виразне міфологічне наповнення запропонованого для аналізу фразеологізму дозволяє встановити період його утворення, а отже, зробити висновки про характерні риси української емоційності на різних історичних етапах. Порівняння первинного значення (фразеологічного прототипу) з тими значеннями, з якими він функціонує в сучасному мовленні, дає підстави для висновків про світоглядні й психологічні трансформації, зміни підсвідомих рефлексій українців.

У наших предків-язичників Цур був божеством не найвищого рангу, однак його ім'я досі знають і поважають. Він вважався покровителем і охоронцем кордонів земельних володінь. Цур також оберігав людей і їх добро від нечистої сили: як мешканець проїжджих – проложих доріг, він мав велику владу над чортами. Тому в небезпечній ситуації радять згадати цього бога словами: «*Цур мене!*», тобто попросити: «*Цур, вбережи мене!*». Якщо хтось тобі скаже щось неприємне, зацурай його: «*Цур тобі на язик!*», «*Цур тобі та пек!*» – і зле побажання не збудеться. Ну а коли знайдеш щось цінне і не захочеш ні з ким ділитися, то молися: «*Цур, моє!*» – і добрий древній божок вбереже твою знахідку тільки для тебе одного [3, с.327-329].

І. Огієнко пов'язує образи Цура та Пека з функціями домовиків. «Якоїсь особливої однієї назви для домового бога в нас не склалася, але в

одного з них була, здається, Чур чи Цур та Пек. Цур і Пек так само оберігали родину, і в разі небезпеки на ворога пускали свого Цура й Пека закляттям: «цуратися» – віддалятися, відійти від когось за межу Цура, «спекатися» – позбутися неприємного при допомозі Пека. Може, сюди й слово безпека, небезпечний (без Пека) [6, с. 125].

Вигуківі фразеологізми з компонентом Цур є своєрідними оберегами: *Цур очам!* [2, с.297]; *Цур поганим очам* [2, с. 297]; *Цурахи дитині* [2, с. 297]; *Цур – наше місце свято!* [12, с.376].

Сторонитися, цуратися, за народними уявленнями, слід не лише злого ока, навроку, але й нерозумних людей: *Цур, дурню, і масла грудка!* [8, с.56]; *Цур дурня і паличка зверху!* [12, с.298]; *Цур дурної-навісної!* [7, с.14]; *Цур дурної!* [13, с.67].

У парі з Цуром відвортню функцію виконує Пек. Це теж засвідчують фразеологізми: *Пек поганим очам!* [12, с.123]; *Пек та осина на тебе!* [12, с. 123]; *Пек і осина тобі!* [12, с.123]; *Бодай му пек!* [9, с. 643]; *Болсчка – пек би їй було!* [2, с. 106]; *Цур йому та пек!* [9, с. 250]; *Цур тобі, пек тобі!* [11, с.45]; *Пек ти, морило би тя!* [13, с.179]; *Бодай тя пеци били!* [2, с.507]. Демонічне походження Пека підтверджує і семантика спільнокореневих слів пекло, пекельний тощо.

Вигуківі фразеологія свідчить, що світ наших предків був заселений божествами різного рівня: нейтральними, добрими і злими, могутніми і такими, що мали обмежений вплив на життя людей. Взаємодія з усім пантеоном богів та демонів здійснювалася за допомогою ритуалів, вагомою частиною яких були словесні заклинання, а також за допомогою власне вербальної магії. Залишки цієї вербальної магії, яка пізніше використовувалася не стільки з метою вплинути на ситуацію, скільки з бажанням «вихлюпнути» негативні чи позитивні емоції, прослідковується і в наведених фразеологізмах, у яких простежується ритуально-магічне

забарвлення, спостерігається звернення до сакрального об'єкта в імперативній формі з метою попередження певної небезпеки.

Смисловий і прагматичний потенціал аналізованих фразем усвідомлюється в контексті знання міфологічної організації світу і давніх народних вірувань. Ці фразеологічні сполуки використовуються в ситуаціях «швидкого реагування», коли потрібна термінова реакція на небезпеку, яка наближається.

Фразеологізм *Цур тобі та нек!* (та його еквіваленти) виконує функцію відсилання небезпеки та її нейтралізації, спрямованої на відвернення контакту, і містить залежно від ситуації ілюктивне значення заборони, прохання, закляття, мольби, відгону, прокльону, погрози, недоброго побажання тощо.

Отже, аналіз функціональних трансформацій вигуківих фразеологізмів дозволяє уточнити побутування їх упродовж століть (тисячоліть), простежити зміни у світосприйнятті українців, окреслити їх соціокультурні чинники, які впливали на розвиток їх діалогу зі світом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вакуров В.Н. Развитие эмоциональных значений и полиэмоциональность фразеологических единиц // Фразеологические науки. – 1991. – №6. – С.74-82.
2. Галицько-руські приповідки / Зібрав, упорядкував і пояснив Іван Франко. – Т.3. – Львів, 1901-1910.
3. Глушко Е., Медведев Ю. Словарь славянской мифологии. – Н.-Новгород: Русский купец, Братя славяне, 1995. – 368с.
4. Дудик П.С. Синтаксично нерозкладні речення, що виражають емоції// УМЛШ. – 1972. – №11. – С.32-38.
5. Кузь Г. Вигуківі фразеологізми української мови: етнолінгвістичний та функціональний аспекти: дис...канд.філол.наук:

10.02.01 – Івано-Франківськ, 2000. – 187с.

6. Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу. – К.: Обереги, 1992. – 424с.

7. Нечуй-Левицький І.С. Твори в двох томах. – К.: Дніпро, 1977.

8. Словник українських ідіом / Укл. Г.М. Удовиченко. – К.: Рад.письменник, 1968. – 464с.

9. Словник української мови: В 11-ти т. – Т.1. – К.: Наук. думка, 1970 – 1980.

10. Толстой Н.И. О предмете этнолингвистики и ее роли в изучении языка и этноса // Ареальные исследования в языкознании и этнографии (язык и этнос). – Л.: Наука, 1983. – С.181 – 190.

11. Удовиченко Г.М. Фразеологічний словник української мови. – Т.2. – К.: Вища шк., 1984.

12. Українські приказки, прислів'я і таке інше / Уклав М.Номис. – К.: Либідь, 1993. – 768с.

13. Федькович Ю.Твори. – К.: Наук.думка, 1985. – 576с.

Шевчук М.М.

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРИКЛАДНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
НЕСКЛОНЯЕМЫХ ИМЕН СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ В РУССКОМ
ЯЗЫКЕ**

Научный руководитель –

канд. филол. наук, старший преподаватель **А.С.Орел**

Несклоняемые имена существительные в современном русском языке представляют класс слов, активно пополняемый на протяжении последних трех столетий. Вместе с тем зачастую использование заимствованных лексем сопровождается грамматическими трудностями, обусловленными их вариативностью, родовой принадлежностью, лексико-

семантической новизной, речевой периферийностью значительного их количества в языковой системе и др. Проникновение слов этого типа началось в после петровскую эпоху и особенно интенсивно со второй половины XVIII в., когда, главным образом из европейских языков, стали заимствоваться имена существительные (собственные и нарицательные) и прилагательные, выпадавшие из морфологической системы русского языка вследствие отсутствия у них изменения по падежам и числам. Впрочем, несклоняемость таких слов была относительной, поскольку очень часто те же слова имели в реальном употреблении склоняемые формы, так возникала параллельность сосуществования склоняемых и несклоняемых форм.

Изучение неизменяемых существительных в русском языке интересно и с точки зрения темы «язык и человек (общество)»: во-первых, насколько активно и интенсивно общество может влиять на темпы развития языка или отдельные фрагменты языковой системы, принимая или отвергая те или иные возникающие языковые новации, и, во-вторых, какие возможности, появляющиеся или проявляющиеся в языковой системе в тот или иной период развития, язык предлагает социуму и насколько они отвечают коммуникативным потребностям на данном синхронном уровне.

Из вышесказанного можно сделать вывод о том, что проблема изучения несклоняемых имен существительных русского языка актуальна, теоретические и прикладные исследования в этом направлении целесообразны и своевременны, а значит выбранная нами тема дипломного исследования также является актуальной.

Цель дипломного исследования – систематизировать и обобщить теоретические сведения об имени существительном как части речи (в том числе в сопоставительном аспекте – русско-украинские соответствия),

всесторонне описать особенности несклоняемых имен существительных в современном русском языке (научно-теоретический и лингводидактический аспекты), а также разработать систему изучения имени существительного на уроках русского языка в школах с украинским языком обучения (прежде всего с использованием в качестве дидактического материала несклоняемых имен существительных).

Надеемся, что поставленные цель и задачи успешно решены нами в процессе работы над дипломным проектом.

Шишко Т. В.

СУЧАСНІ ПРИЙОМИ У НАВЧАННІ ЧИТАННЯ ОРИГІНАЛЬНИХ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Науковий керівник –

асистент Н.В. Холодова

Основною метою навчання іноземної мови в ЗОШ є розвиток комунікативної компетенції учнів. Досягнення цієї мети передбачає взаємопов'язаний комунікативний та соціокультурний розвиток учнів засобами іноземної мови для їх підготовки до міжкультурного спілкування в різних сферах життєдіяльності. Тобто використання іноземної мови в соціальному контексті потребує від учнів не тільки знання іноземної мови, а й уміння орієнтуватися та бути відкритим до нового культурного досвіду. Саме формуванню комунікативної компетенції має сприяти автентичний текст, який, як зазначено в Рекомендаціях Ради Європи, є центром будь-якого акту мовленнєвого спілкування, предметною, з'єднувальною ланкою між тим, хто продукує, і тим, хто сприймає [1, с. 93].

Головною метою нашої наукової розвідки є ознайомлення з сучасними прийомами у навчанні читання оригінальних англомовних текстів, які використовуються у старшій школі.

Згідно з вимогами чинної програми, учні загальноосвітньої школи мають розуміти нескладні автентичні тексти, які мають добиратися таким чином, щоб за своїм змістом вони відтворювали реальні соціальні стосунки, включали основні відомості про культури народів, мова яких вивчається, про їх повсякденне життя, міжособистісні відносини та національну самобутність [2, с. 4].

Наші спостереження під час проходження практики у школі дозволили зауважити, що більшості сучасним чинним підручникам бракує саме автентичних текстів, які формують належну соціокультурну компетенцію учнів.

Отже, учителя іноземної мови повинні виконувати самостійний пошук автентичних текстів, аби надати навчально – виховному процесу соціокультурного змісту та сприяти особистісному розвитку учня в контексті полілогу культур. Учитель має забезпечити урок інформативними автентичними текстами, щоб кожен учень міг використати їх цілеспрямовано, аналізуючи соціокультурні проблемні ситуації через створення соціальних портретів та проектів, через спілкування та обговорення їх на уроці. Після читання автентичних текстів учитель повинен створити ряд комунікативних ситуацій, які мають надати можливість кожному учневі спілкуватися, усвідомлюючи соціокультурні відмінності та виконуючи роль культурного посередника між власною та іноземною культурою.

Таким чином, за допомогою автентичного тексту, учні знайомляться з цінностями культур інших народів, вчать розуміти культуру власного народу, бути толерантними до інших культур, формують власне бачення світу та своє місце в ньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення,

викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю.Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.

2. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова 2-12 класи. – К.: Шкільний світ, 2001. – 44 с.

Щербатюк В.С., Уланова Ю.П.

**ХУДОЖНЄ ВТІЛЕННЯ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ КЛАСИЦИЗМУ
У ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРАХ
XVII – XIX століть**

Класицизм з'явився на Заході як опозиція до бароко. Ця одна з найбільш впливових і помітних художніх систем пройшла протягом історії п'ять стадій свого становлення й конвергенції (І.В. Лімборський).

Художня система класицизму ґрунтується на принципах ідеалізації, узагальнення та гармонії. Класицизм зводить конкретні явища до певних умоглядних моделей і тим самим наслідує вічні ідеали прекрасного, висунуті ще в добу античності.

Найповнішого розвитку та унормування класицизм досяг у Франції XVII – XVIII ст., особливо в драматургії та театрі.

Першою спробою сформулювати принципи класицизму була „Поетика” К. Шаплена (1638), але найпослідовніший та найґрунтовніший виклад вони знайшли в теоретичному трактаті Н. Буало „Поетичне мистецтво” (1674), написаному в той час, коли літературний класицизм у Франції вже сформувався.

До найвидатніших драматургів доби належали П. Корнель („Сід”, „Цинна”) та Ж. Расін („Андромаха”, „Федра”, „Британік”). Вони були переконані, що в душі людини постійно точиться боротьба між здоровим глуздом і пристрастями (палкими почуттями), наприклад, між громадянським обов'язком і коханням (трагедія Ж. Расіна „Береніка”).

Вони прославляли монархію, утверджували національну єдність держави під владою короля й прагнули створити абсолютний ідеал громадянина (образи Сіда, Августа у П. Корнеля).

Класицисти часто зверталися до критики соціальних пороків, викривали людські недоліки. У п'єсах Мольєра – одного з найкращих комедіографів того часу – викриваються святенницька мораль суспільства („Тартюф”), ганебне плазування буржуазії перед дворянством („Міщанин-шляхтич”), згубний вплив золота на душі людей („Скнара”) та інші пороки.

Класицизм знайшов своє втілення і в жанрі байки, кращим творцем якої був Ж. Лафонтен. Сюжети для своїх байок він запозичував у стародавнього грека Езопа. Як справжній прихильник античності, Лафонтен скрізь дотримувався естетичної міри: його мова жвава й дотепна, але він ніде не припускався грубості.

В Україні через несприятливі історичні обставини класицизм не мав змоги розвинути як цілісна структурована система. Напрямок тут орієнтувався переважно на „низькі” жанри (очевидно, під впливом „низового” бароко). Деякі тенденції класицизму знайшли свій вияв у трагікомедії Ф. Прокоповича „Володимир”, поемах „Енеїда” І. Котляревського, „Горпинида, чи Вхоплена Прозерпина” П. Білецького-Носенка, „Жабомишодраківка” К. Думитрашка, травестійних одах П. Гулака-Артемівського, у байці – жанрі, розробленому П. Гулаком-Артемівським та Л. Боровиковським, які зазнали впливу польського класициста І. Красіцького. Елементи класицизму проглядаються в структурі п'єси І. Котляревського „Наталка Полтавка” і в російських п'єсах Г. Квітки-Основ'яненка, які особливо позначені впливом класицистичної поетики, а також в „неромантичних” віршах деяких українських романтиків.

„Енеїда” І.П. Котляревського – твір, який, без сумніву, насичений елементами класицистичної естетики. Автор „Енеїди” традиційно

намагається досягти подвійної мети – розважальної та виховної. Першої він досягає засобами травестійного комізму, засобами бурлеску, який, хоч формально й перебуває в межах класицистичної поетики (О. Сумароков), насправді є надто грубим і деструктивним для цього стилю. Виховної мети І. Котляревський намагається досягти за рахунок традиційних ресурсів класицизму – дидактизму та раціоналізму.

В „Енеїді” І. Котляревський змальовує побудовану на всезагальній підпорядкованості механістично детерміновану суспільну ієрархію як єдино можливий розумний державний устрій, за рахунок чого прагне досягти виховної мети – формування свідомого громадянина монархічної держави. Ці та інші риси класицистичної естетики тісно споріднюють творчість І.П. Котляревського з давньоукраїнською теорією поезії; спадщиною Ф. Прокоповича, М. Довгалевського, інших київських професорів, які створили джерельну базу українського класицизму.

Класицизм – це мистецтво піднесеної думки й гармонії, потяг до впорядкування життя на противагу хаосу. Це приклад високої краси, що відображає одвічне прагнення людства до абсолюту (О.М. Ніколенко).

Юркевич Н.Б.

ЕСТЕТИЧНО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЕЗІЇ НЕОКЛАСИКІВ

Науковий керівник –

канд. філол. наук, доцент **І.М. Рябініна**

Поети, котрі в 20-х рр. склали ядро групи неокласиків, – Микола Зеров, Максим Рильський, Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара, Освальд Бургардт – світоглядно й естетично формувались на зламі двох епох. Ясна річ, що на той час вони навіть не були знайомі між собою, і кожен ішов до літератури власним шляхом. Але вже тоді сформувалися певні життєві фактори, що сприяли спільності їхніх інтересів, і внаслідок,

за тодішньої суспільної атмосфери привели до одного, умовно кажучи, угруповання. Які саме ці фактори? Передусім, національна культурна традиція, родинне виховання, освіта, володіння іноземними мовами, обізнаність із світовою літературою, студіювання античності, нахил до наукового мислення, а дещо згодом – потяг до перекладацької праці.

Отже, самі творчі біографії Зерова, Рильського, Филиповича, Драй-Хмари та Бургардта виявляють схожість літературно-естетичних інтересів, що на початку 20-х рр. привела їх до об'єднання у групу «неокласиків». За свідченням самих же неокласиків, літературної організації як такої вони не створювали, а «естетичною платформою, яка їх об'єднувала, – писав Рильський, – була любов до слова, до строгої форми, до великої спадщини світової літератури» [2, с.6].

Загалом у ліриці Зерова 30-х рр. помічаємо збагачення лексики питомими українськими словами, що надає його віршам особливого національного колориту в поєднанні з класичною вишуканістю і прозорістю образу (обслон латаття, курінь, рінь, твань, яса, гандж, жовтобоке ріння тощо).

Отже, з поглибленням загальнолюдського змісту в ліриці Зерова виразнішою стає й її національна специфіка, що власне й засвідчує розширенням лексичного складу його поезії, збагачення її саме українською лексикою.

Зеров ніколи не відступав від канонічних форм (на відміну від нього Рильський, наприклад, звертався до вільного вірша, верлібру), дедалі частіше наповнюючи їх реальним життєвим змістом. Саме в ліриці 30-х рр. його поетичний образ досягає високої простоти, пластичності, що відповідає кращим зразкам класицистичного стилю, базованого на національному ґрунті.

Стильові принципи неокласицизму досить виразні і в поетичній

збірці «Гомін і відгомін» (1929), втім у ній спостерігаються і розширення мовного поетичного матеріалу, поповнення лексики новими поняттями, що несуть на собі прикмети часу.

Отже, «неокласицизм» для Рильського – це період відкритого відстоювання власних естетичних уявлень про ідеальне, гармонійне, прекрасне, що знайшло своє пряме відображення у стилі, який своєю чергою засвідчив прагнення до класичної простоти і ясності.

Филипович – своєрідна творча індивідуальність, і з неокласиками його лучила єдність світовідчуття, а в найближчих контактах – спільна естетична платформа щодо гармонії, краси, безперервності розвитку людської культури й високо-поетичного ставлення до слова.

Рухаючись і надалі в річищі естетики неокласицизму, відточуючи і урізноманітнюючи строгу канонічну форму, культивуючи образи предметні й пластичні, Драй-Хмара залишив у своєму художньому арсеналі асоціативно-розлогу метафорику, що зберігала незайманим його романтико-символістський дух.

Особливе місце у поетичних творах Юрія Клена займають метафори, які відображають складні психологічні переживання ліричного героя.

У процесі аналізу поетичних текстів стає очевидним, що значну групу складають метафори, створені внаслідок уособлення внутрішніх дій та станів людини. Базовими в таких метафорах є поняття з емоційної сфери: *душа, горе, жаль, співчуття, смерть, туга, сум, жах, радість*.

Звертаючись до почуттєвої сфери людини, Юрій Клен створює метафори, які передають внутрішні порухи, різноманітні рефлексії, психічний стан. Особливістю метафор цього класу нерідко є незвична чи суперечлива сполучуваність компонентів. Поетичне мовлення Юрія Клена надає нового стилістичного звучання усталеним конструкціям, виражає самотність його індивідуального стилю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитрів І. Юрій Клен. Вибрана бібліографія // Творчість Юрія Клена в контексті українського неокласицизму та вісниківського неоромантизму. Збірник наукових праць. Упоряд. Леся Кравченко. – Дрогобич: Відродження, 2004. – С.378-384.
2. Рильський М. Микола Зеров – поет і перекладач // Микола Зеров. Вибране. – К., 1966. – С. 6.
3. Тарнавський О. Поет, учений, громадянин Юрій Клен (До дванадцятиріччя з дня смерті) // Відоме і позавідоме. – Київ: Час, 199. – С.308-319.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Адулазізова Таміла Анварівна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Азізова Лале Хосров кизи – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Алексєєва Наталя Олександрівна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Андрейчикова Лілія Миколаївна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Аніщук Марина Вікторівна – магістрантка V курсу українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Барабанова Олена Анатоліївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Белогурова Ольга Олександрівна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Біличенко Ольга Леонідівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загального та російського мовознавства і теорії та історії літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Боева Ірина Сергіївна – студентка V курсу англо-німецького відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Боженко Наталія Володимирівна – учитель української мови та літератури ЗОШ I-III ступенів № 6 м. Дружківка.

Бондаренко Ольга Олегівна – студентка I курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Булгакова Юлія Володимирівна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Вінникова Тетяна Сергіївна – аспірантка кафедри загального та

російського мовознавства і теорії та історії літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Гаркуша Тетяна Володимирівна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Гладиш Ірина Михайлівна – студентка V курсу українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Гнідко Анна Володимирівна – магістрантка V курсу українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Горбачук Дмитро Васильович – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Горячова Ольга Григорівна – студентка V курсу російсько-українського відділення, магістрантка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Гохберг Ольга Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загального та російського мовознавства і теорії та історії літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Грунський Сергій Володимирович – студент V курсу англо-німецького відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Денисенко Надія Олександрівна – магістрантка V курсу українсько-англійського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Діденко Анна Миколаївна – студентка V курсу російсько-українського відділення, магістрантка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Дончук Вікторія Олександрівна – студентка V курсу англо-німецького відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Дрогал Вероніка Олександрівна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Євграфова Аліна Олегівна – студентка V курсу англо-німецького відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Євсєєв Андрій Олегович – студент V курсу англо-німецького відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Заблоцька Ольга Анатоліївна – студентка V курсу англо-німецького відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Жовниренко Яна Григорівна – аспірантка кафедри загального та російського мовознавства і теорії та історії літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Зенцова Світлана Олександрівна – аспірантка кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Іванова Марина Віталіївна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Іллюк Анна Юріївна – магістрантка українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Ірза Олена Миколаївна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Ісмагілова Юлія Ігорівна – студентка I курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Каморнікова Юлія Віталіївна – аспірантка кафедри загального та російського мовознавства і теорії та історії літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Кандибко Юлія Сергіївна – магістранта V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Квасенко Марія Миколаївна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Ковляшенко Ольга Іванівна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Котляренко Юлія Сергіївна – магістранта V курсу українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Котюжанська Вікторія Іванівна – магістранта V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Кочукова Наталія Іванівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Кривошеєнко Антон Іванович – студент V курсу філологічного факультету англо-німецького відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Крикун Катерина Олександрівна – студентка V курсу англо-німецького відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Кузін Вадим Юрійович – студент V курсу англо-німецького відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Куликова Ірина Сергіївна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Леле Галина Сергеевна – магістрантка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Луговський Артем Олександрович – студент I курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Луковенко Карина Ігорівна – учениця III курсу педагогічного ліцею м. Слов'янська.

Любовська Ірина Анатоліїна – учитель Олександрівської ЗОШ I-III ступенів Мар'їнського району Донецької області

Лях Данило В'ячеславович – студент V курсу філологічного факультету англо-німецького відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Макаренко Інна Сергіївна – студентка V курсу філологічного факультету українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Максимова Єлизавета Олександрівна – магістрантка V курсу українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Малащицька Марина Юріївна – студентка I курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Маторін Борис Іванович – старший викладач кафедри загального

та російського мовознавства і теорії та історії літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Маторіна Наталя Михайлівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального та російського мовознавства і теорії та історії літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Мезеря Марія Валеріївна – студентка V курсу українсько-англійського відділення філологічного факультету Слов'янського державного педагогічного університету.

Мірошниченко Юлія Олександрівна – студентка V курсу англо-німецького відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Мітрова Ірина Миколаївна – студентка I курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Мошкова Катерина Сергіївна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Наталенко Вікторія Володимирівна – магістрантка V курсу українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Нечаєва Аліна Олегівна – магістрантка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Ніколайчук Анна Сергіївна – аспірантка кафедри загального, германського та слов'янського мовознавства Слов'янського державного педагогічного університету.

Нуцуляк Ірина Юріївна – магістрантка V курсу українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Огієнко Катерина Олександрівна – аспірантка кафедри загального, германського та слов'янського мовознавства Слов'янського державного педагогічного університету.

Орел Анна Сергіївна – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри загального, германського та слов'янського мовознавства Слов'янського державного педагогічного університету.

Паніна Олена Вікторівна – учитель української мови та літератури ЗОШ I-III ступенів № 6 м. Дружківка.

Перепеленко Наталія Павлівна – магістрантка V курсу російсько-

українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Піскун Вікторія Олександрівна – аспірантка кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Подліна Наталія Василівна – студентка V курсу російсько-українського відділення, магістрантка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Полякова Марина Олександрівна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Полякова Олександра Миколаївна – студентка V курсу англо-німецького відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Пономаренко Марина Григорівна – студентка V курсу українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Пономарьова Ірина Валентинівна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Ратушна Альона Володимирівна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Решетняк Олена Олександрівна – старший викладач кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Рипаленко Марина Юріївна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Рубан Алла Анатоліївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального та російського мовознавства і теорії та історії літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Савченко Наталія Миколаївна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Савченко Олена Вацлавівна – викладач кафедри загального та російського мовознавства і теорії та історії літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Сегін Любомир Васильович – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Седлецька Інна Володимирівна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Стоянов Валерій Аркадійович – старший викладач кафедри фізичного виховання Слов'янського державного педагогічного університету.

Сьомочкіна Сюзанна Юріївна – магістранта V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Тендітна Надія Миколаївна – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Терещенко Вікторія Вікторівна – учитель початкових класів та української мови (5-6 класи) Шандриголівської ЗОШ I–III ступенів; студентка IV курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Тесьолкіна Катерина Ігорівна – студентка V курсу англо-німецького відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Тищенко Катерина Анатоліївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального, германського та слов'янського мовознавства Слов'янського державного педагогічного університету.

Тищенко Ольга Олександрівна – аспірантка Інституту літератури НАН України ім. Т.Г. Шевченка, асистент кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Трищенко Тетяна Ігорівна – студентка V курсу англо-німецького відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Тюлюнова Ірина Володимирівна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Уланова Юлія Петрівна – студентка V курсу українсько-англійського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Умеренкова Світлана Вікторівна – студентка I курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного

університету.

Федькіна Анастасія Миколаївна – магістранта V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Харлова Катерина Леонідівна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Целюх Ольга Юріївна – магістранта V курсу українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Чачіна Євгенія Миколаївна – магістранта V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Чорненька Ганна Анатоліївна – магістранта V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Шапран Юлія Олександрівна – магістрантка українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Шарабан Олександра Миколаївна – студентка V курсу англо-німецького відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Швидка Анна Вікторівна – аспірантка кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Швидка Надія Валентинівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Шевчук Майя Михайлівна – студентка V курсу російсько-українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Шишко Тетяна Володимирівна – студентка IV курсу англо-німецького відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

Щербатюк Вікторія Станіславівна – старший викладач кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педагогічного університету.

Юркевич Надія Богданівна – студентка V курсу українського відділення Слов'янського державного педагогічного університету.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Випуск 3

**Матеріали
науково-теоретичної та науково-методичної конференції
викладачів та студентів
Слов'янського державного педагогічного університету,
учителів загальноосвітніх закладів**

(філологічний факультет, 19-21 квітня 2011 р.)

Відповідальний редактор Н.М. Маторіна, кандидат філологічних наук,
доцент

Статті друкуються в авторській редакції.

Матеріали надано авторами публікацій в електронному вигляді.
Відповідальність за допущені помилки та неточності несуть автори публікацій.

Підписано до друку 08.04.2011 р.
Формат 60x84 1/16. Ум. др. арк. 18,0.
Тираж 200 прим. Зам. № 321.

Підприємець Маторін Б.І.

84116, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19.
Тел./факс +38 06262 3-20-99. E-mail: matorinb@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №3141, видане Державним комітетом телебачення та радіомовлення України від 24.03.2008 р.
